

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi

Güvenlik Bilimleri Enstitüsü

Güvenlik Bilimleri Dergisi

Ankara 2021

*Gendarmerie and Coast
Guard Academy*

*Security Sciences
Institute*

G

*Journal of Security
Sciences*

B

Cilt/Volume: 10

Sayı/Issue: 2

Yıl/Year: 2021

Kasım/November

D

ISSN: 2147-2912

E-ISSN: 2147-5075

www.jsga.edu.tr

Güvenlik Bilimleri Dergisi

The Journal of Security Sciences

GÜVENLİK BİLİMLERİ DERGİSİ

Cilt 10* Sayı 2* Yıl 2021* ISSN 2147-2912 / E-ISSN 2147-5075

İMTİYAZ SAHİBİ

Murat BULUT, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Başkanı*

BAŞ EDITÖR / SORUMLU MÜDÜR

Doç. Dr. Tekin AVANER, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*

EDİTÖRLER

Doç. Dr. Gökhan İbrahim ÖĞÜNÇ, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*

Dr. Engin AVCI, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*

Dr. Bürke Uğur BAŞARANEL, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*

YAYIN KURULU

Prof. Dr. İsmail Hakkı DEMİRCİOĞLU, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*

Prof. Dr. Elif ÇOLAKOĞLU, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*

Prof. Dr. Gültekin YILDIZ, *Milli Savunma Üniversitesi*

Prof. Dr. Markus THIEL, *Almanya Polis Üniversitesi (DHPol)*

Doç. Dr. Christopher LAWLESS, *Durham Üniversitesi (İngiltere)*

Doç. Dr. Hatice ALTUNOK, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*

Doç. Dr. Matthew DAVID, *Durham Üniversitesi (Birleşik Krallık)*

Dr. Can Ozan TUNCER, *İçişleri Bakanlığı*

Dr. Mehmet KURUM, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*

Dr. Mehmet KAHYA, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*

Dr. Naci AKDEMİR, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*

DÜZELTMENLER

Dr. Sevilay BULUT, (Türkçe) *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*

Öğr. Gör. Yunus İNAN, (İngilizce) *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*

YAYIN KOORDİNATÖRÜ

İsmail FİDAN, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*

İbrahim Oğuzhan ŞENGÜL, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*

Her hakkı saklıdır. Güvenlik Bilimleri Dergisi yılda iki defa yayımlanan; yayın prensipleri, bağımsız, ön yargısız ve çift-kör hakemlik ilkelerine dayanan ulusal hakemli bir dergidir.

Yayın Kurulu, yayınladığı makalelerde, konu ile ilgili en yüksek etik ve bilimsel standartlarda olması ve ticari kaygı taşımaması şartını gözetmektedir.

Makalelerdeki görüş, sav, tez ve düşünceler yazarların kendi kişisel görüşleri olup, hiçbir şekilde Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi'nin veya Güvenlik Bilimleri Enstitüsü'nün görüşlerini ifade etmez.

Makaleler, Güvenlik Bilimleri Dergisi'ne referans verilerek akademik amaçlarla kullanılabilir.

Güvenlik Bilimleri Dergisi'ne gönderilen makaleler iade edilmez. Dergimiz "Açık erişimli" olup yayımlanan eserlerin tam metinlerine erişim ücretsiz olup, yazı dili Türkçe ve İngilizcedir.

Güvenlik Bilimleri Dergisi; ULAKBİM TR Dizin, Akademia Sosyal Bilimler İndeksi (ASOS), Sosyal Bilimler Atıf Dizini (SOBİAD), EBSCO ve Araştırmak Bilimsel Yayın İndeksi veri tabanlarında taranmakta olup makalelere DOI numarası alınmaktadır.

BASKI

Jandarma Basımevi Müdürlüğü/ANKARA

YAZIŞMA VE HABERLEŞME ADRESİ

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Beytepe / ANKARA

Telefon:0312 464 74 74 Dâhili: 6900 / 6910 / 6922

Web: <http://www.jsga.edu.tr/gbd>

E-posta: editorgbd@jandarma.gov.tr

THE JOURNAL OF SECURITY SCIENCES

Volume 10* Issue 2* Year 2021* ISSN 2147-2912 / E-ISSN 2147-5075

LICENSEE

Murat BULUT, *President of Gendarmerie and Coast Guard Academy*

EDITOR IN CHIEF

Assoc. Prof. Tekin AVANER, Ph.D., *Gendarmerie and Coast Guard Academy*

EDITORS

Assoc. Prof. Gökhan İbrahim ÖĞÜNÇ, Ph.D., *Gendarmerie and Coast Guard Academy*

Dr. Engin AVCI, Ph.D., *Gendarmerie and Coast Guard Academy*

Dr. Bürke Uğur BAŞARANEL, Ph.D., *Gendarmerie and Coast Guard Academy*

EDITORIAL BOARD

Prof. İsmail Hakkı DEMİRCİOĞLU, Ph.D., *Gendarmerie and Coast Guard Academy*

Prof. Elif ÇOLAKOĞLU, Ph.D., *Gendarmerie and Coast Guard Academy*

Prof. Gültekin YILDIZ, Ph.D., *National Defense University*

Prof. Markus THIEL, Ph.D., *German Police University (DHPol)*

Assoc. Prof. Christopher LAWLESS, Ph.D., *Durham University (U.K.)*

Assoc. Prof. Hatice ALTUNOK, Ph.D., *Gendarmerie and Coast Guard Academy*

Assoc. Prof. Matthew DAVID, Ph.D., *Durham University (UK)*

Can Ozan TUNCER, Ph.D., *TR Ministry of Interior*

Mehmet KURUM, Ph.D., *Gendarmerie and Coast Guard Academy*

Mehmet KAHYA, Ph.D., *Gendarmerie and Coast Guard Academy*

Naci AKDEMİR, Ph.D., *Gendarmerie and Coast Guard Academy*

PROOFREADING

Sevilay BULUT, Ph.D., (in Turkish) *Gendarmerie and Coast Guard Academy*

Yunus İNAN, Instructor, (in English) *Gendarmerie and Coast Guard Academy*

PUBLICATION COORDINATOR

İsmail FİDAN, *Gendarmerie and Coast Guard Academy*

İbrahim Oğuzhan ŞENGÜL, *Gendarmerie and Coast Guard Academy*

All rights reserved. The Journal of Security Sciences published twice a year; is a nationally peer-reviewed journal based on the principles of publishing, independent, unprejudiced and double-blind arbitration.

In its published articles, the Editorial Board observes the highest ethical and scientific standards in relation to the issue and the requirement not to bear commercial concern.

The opinions, arguments, thesis and thoughts within the articles are reflections of the authors and do not, in anyway, represent those of the Gendarmerie and Coast Guard Academy or Security Sciences Institute.

Articles can be used for academic purposes with reference to The Journal of Security Sciences.

Articles sent to The Journal of Security Sciences will not be sent back.

Our journal is "Open Access" and access to full texts of the published works is free and the literary language is Turkish and English.

The Journal of Security Sciences is being searched in the database of ULAKBİM TR Index, Academia Social Sciences Index (ASOS), Social Sciences Reference Index (SOBİAD), EBSCO and Arastirmax Scientific Publication Index and DOI number is received to the articles.

PRINTED BY

Gendarmerie Printing House Directorate /ANKARA

CORRESPONDENCE AND COMMUNICATION

Gendarmerie and Coast Guard Academy Beytepe / ANKARA

Telephone: +90 312 464 74 74 ext: 6900 / 6910 / 6970

Web: <http://www.jsga.edu.tr/gbd>

E-mail: editorgbd@jandarma.gov.tr

GÜVENLİK BİLİMLERİ DERGİSİ

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Abdülkadir VAROĞLU <i>Başkent Üniversitesi</i>	Prof. Dr. Nurettin GÜZ <i>Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Ali İhsan UZAR <i>Gülhane Sağlık Bilimleri Üniversitesi</i>	Prof. Dr. Osman CELBİŞ <i>İnönü Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Ayla Sevim EROL <i>Ankara Üniversitesi</i>	Prof. Dr. Rebecca BRADSPIES <i>The City University of New York (ABD)</i>
Prof. Dr. Doğan KÖKDEMİR <i>Başkent Üniversitesi</i>	Prof. Dr. Sadi ÇAYCI <i>Başkent Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Enver AYDOĞAN <i>Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi</i>	Prof. Dr. Salih CENGİZ <i>İstanbul Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Feridun YENİSEY <i>Bahçeşehir Üniversitesi</i>	Prof. Dr. Sertaç Hami BAŞEREN <i>Ufuk Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Geoffrey DABELKO <i>Ohio Üniversitesi (ABD)</i>	Prof. Dr. Şennur TUTAREL KIŞLAK <i>Ankara Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Gökhan KOÇER <i>Karadeniz Teknik Üniversitesi</i>	Prof. Dr. Tevfik ERDEM <i>Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Hakan KARAN <i>Ankara Üniversitesi</i>	Prof. Dr. Umut TÜRKŞEN <i>Coventry Üniversitesi (Birleşik Krallık)</i>
Prof. Dr. Haldun YALÇINKAYA <i>TOBB Üniversitesi</i>	Doç. Dr. Ayça GELGEÇ BAKACAK <i>Hacettepe Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Lawrence SUSSKIND <i>Massachusetts Teknoloji Üniv. (ABD)</i>	Doç. Dr. Edalet HESENOV <i>Adli Tıp Kurumu (Azerbaycan)</i>
Prof. Dr. Marco GERCKE <i>Siber Suçlar Arş. Ens. (Birleşik Krallık)</i>	Doç. Dr. Emre TOKGÖZ <i>Quininpiac Engineering School (ABD)</i>
Prof. Dr. M.Emin ÇAĞIRAN <i>Gazi Üniversitesi</i>	Doç. Dr. Nihat Ali ÖZCAN <i>TOBB Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Mehmet ERYILMAZ <i>Gülhane Sağlık Bilimleri Üniversitesi</i>	Doç. Dr. Özgür ÖZDAMAR <i>Bilkent Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Mesut Hakkı CAŞIN <i>Yeditepe Üniversitesi</i>	Dr. Öğr. Üyesi Haluk KARADAĞ <i>Başkent Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Murat AKÇAKAYA <i>Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi</i>	Dr. Erdem ÖZGÜR <i>Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi</i>
Prof. Dr. Nevin GÜNGÖR ERGAN <i>Hacettepe Üniversitesi</i>	Dr. Kevin SWEENEY <i>College Cork Üniversitesi (İrlanda)</i>
Prof. Dr. Nesrin HİSLİ ŞAHİN <i>Başkent Üniversitesi</i>	Dr. Cenker Korhan DEMİR <i>Hasan Kalyoncu Üniversitesi</i>

JOURNAL OF SECURITY SCIENCES

Advisory Board

Prof. Abdulkadir VAROĞLU, Ph.D. <i>Başkent University</i>	Prof. Nurettin GÜZ, Ph.D. <i>Ankara Hacı Bayram Veli University</i>
Prof. Ali İhsan UZAR, Ph.D. <i>Gülhane Health Sciences University</i>	Prof. Osman CELBİŞ, Ph.D. <i>İnönü University</i>
Prof. Ayla Sevim EROL, Ph.D. <i>Ankara University</i>	Prof. Rebecca BRADSPIES, Ph.D. <i>The City University of New York (USA)</i>
Prof. Doğan KÖKDEMİR, Ph.D. <i>Başkent University</i>	Prof. Sadi ÇAYCI, Ph.D. <i>Başkent University</i>
Prof. Enver AYDOĞAN, Ph.D. <i>Ankara Hacı Bayram Veli University</i>	Prof. Salih CENGİZ, Ph.D. <i>İstanbul University</i>
Prof. Feridun YENİSEY, Ph.D. <i>Bahçeşehir University</i>	Prof. Sertaç Hami BAŞEREN, Ph.D. <i>Ufuk University</i>
Prof. Geoffrey DABELKO, Ph.D. <i>Ohio University (USA)</i>	Prof. Şennur TUTAREL KIŞLAK, Ph.D. <i>Ankara University</i>
Prof. Gökhan KOÇER, Ph.D. <i>Karadeniz Technical University</i>	Prof. Tevfik ERDEM, Ph.D. <i>Ankara Hacı Bayram Veli University</i>
Prof. Hakan KARAN, Ph.D. <i>Ankara University</i>	Prof. Umut TÜRKŞEN, Ph.D. <i>Coventry University (UK)</i>
Prof. Haldun YALÇINKAYA, Ph.D. <i>TOBB University</i>	Assoc.Prof. Ayça GELGEÇ Ph.D. BAKACAK, Ph.D. <i>Hacettepe University</i>
Prof. Lawrence SUSSKIND, Ph.D. <i>Massachusetts Inst. of Technology (USA)</i>	Assoc.Prof. Edalet HESENOV, Ph.D. <i>Forensic Medicine Institute (Azerbaijan)</i>
Prof. Marco GERCKE, Ph.D. <i>Cybercrime Res. Institute (UK)</i>	Assoc.Prof. Emre TOKGÖZ, Ph.D. <i>Quininpiac Engineering School (USA)</i>
Prof. M.Emin ÇAĞIRAN, Ph.D. <i>Gazi University</i>	Assoc.Prof. Nihat Ali ÖZCAN, Ph.D. <i>TOBB University</i>
Prof. Mehmet ERYILMAZ, Ph.D. <i>Gülhane Health Sciences University</i>	Assoc.Prof. Özgür ÖZDAMAR, Ph.D. <i>Bilkent University</i>
Prof. Mesut Hakkı CAŞIN, Ph.D. <i>Yeditepe University</i>	Instructor Haluk KARADAĞ, Ph.D. <i>Başkent University</i>
Prof. Murat AKÇAKAYA, Ph.D. <i>Ankara Hacı Bayram Veli University</i>	Erdem ÖZGÜR, Ph.D. <i>Gendarmerie and Coast Guard Academy</i>
Prof. Nevin GÜNGÖR ERGAN, Ph.D. <i>Hacettepe University</i>	Kevin SWEENEY, Ph.D. <i>University College Cork (Ireland)</i>
Prof. Nesrin HİSLİ ŞAHİN, Ph.D. <i>Başkent University</i>	Kenker Korhan DEMİR, Ph.D. <i>Hasan Kalyoncu University</i>

Bu Sayının Hakemleri

Prof. Dr. Bilal KARABULUT <i>Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi</i>	Dr. Öğr. Üyesi Gülçin ORHAN <i>Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi</i>
Prof. Dr. Canan Nur KARABEY <i>Atatürk Üniversitesi</i>	Dr. Öğr. Üyesi Hakan KARAASLAN <i>Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Davut ATEŞ <i>Selçuk Üniversitesi</i>	Dr. Öğr. Üyesi İskender KARAKAYA <i>Yozgat Bozok Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Elif ÇOLAKOĞLU <i>Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi</i>	Dr. Öğr. Üyesi Levent YİĞİTTEPE <i>Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Gökhan ORAL <i>Üsküdar Üniversitesi</i>	Dr. Öğr. Üyesi Onur KULAÇ <i>Pamukkale Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Gürol CANTÜRK <i>Ankara Üniversitesi</i>	Dr. Öğr. Üyesi Pelin POLAT <i>İstanbul Teknik Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Mete YILDIZ <i>Hacettepe Üniversitesi</i>	Dr. Öğr. Üyesi Serhat TEK <i>Bitlis Eren Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Oktay TANRISEVER <i>Orta Doğu Teknik Üniversitesi</i>	Dr. Öğr. Üyesi S. Sefa BİLGİLİOĞLU <i>Aksaray Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Ömer Faruk İŞCAN <i>Atatürk Üniversitesi</i>	Dr. Bürke Uğur BAŞARANEL <i>Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi</i>
Prof. Dr. Tefvik ERDEM <i>Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi</i>	Dr. Cengiz YAVAŞ
Prof. Dr. Türel YILMAZ ŞAHİN <i>Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi</i>	Dr. Emre Cihan ATEŞ <i>Jandarma Genel Komutanlığı</i>
Doç. Dr. Emre TOKGÖZ <i>Quininpiac Engineering School</i>	Dr. Fatih YILMAZ <i>Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı</i>
Doç. Dr. Gazi Erkan BOSTANCI <i>Ankara Üniversitesi</i>	Dr. Hayrettin KÜPELİ <i>Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi</i>
Doç. Dr. Gökhan İbrahim ÖĞÜNÇ <i>Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi</i>	Dr. Kürşad GÜÇ <i>Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi</i>
Doç. Dr. Hakan EREN <i>Ostim Teknik Üniversitesi</i>	Dr. Mehmet KAHYA <i>Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi</i>
Doç. Dr. Hasan ACAR <i>Jandarma Genel Komutanlığı</i>	Dr. Mehmet KURUM <i>Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi</i>
Doç. Dr. Hayriye SAĞIR <i>Selçuk Üniversitesi</i>	Dr. Murat ALKAN
Doç. Dr. Mutlu TOKMAK <i>Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi</i>	Dr. Naci AKDEMİR <i>Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi</i>
Doç. Dr. Serhat Ahmet ERKMEN <i>Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi</i>	Dr. Tarık AK <i>Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi</i>
Doç. Dr. Zeynep SELÇUK <i>Fenerbahçe Üniversitesi</i>	Dr. Ümit ŞEVİK <i>Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi</i>
Dr. Öğr. Üyesi Filiz KATMAN <i>İstanbul Aydın Üniversitesi</i>	

Referees of this Issue

Prof. Bilal KARABULUT, Ph.D. <i>Ankara Hacı Bayram Veli University</i>	Instructor Gülçin ORHAN, Ph.D. <i>Gendarmerie and Coast Guard Academy</i>
Prof. Canan Nur KARABEY, Ph.D. <i>Ataturk University</i>	Instructor Hakan KARAASLAN, Ph.D. <i>Van Yuzuncu Yil University</i>
Prof. Davut ATEŞ, Ph.D. <i>Selcuk University</i>	Instructor İskender KARAKAYA, Ph.D. <i>Yozgat Bozok University</i>
Prof. Elif ÇOLAKOĞLU, Ph.D. <i>Gendarmerie and Coast Guard Academy</i>	Instructor Levent YİĞİTTEPE, Ph.D. <i>Karamanoglu Mehmetbey University</i>
Prof. Gökhan ORAL, Ph.D. <i>Uskudar University</i>	Instructor Onur KULAÇ, Ph.D. <i>Pamukkale University</i>
Prof. Gürol CANTÜRK, Ph.D. <i>Ankara University</i>	Instructor Pelin POLAT, Ph.D. <i>Istanbul Technical University</i>
Prof. Mete YILDIZ, Ph.D. <i>Hacettepe Üniversitesi</i>	Instructor Serhat TEK, Ph.D. <i>Bitlis Eren University</i>
Prof. Oktay TANRISEVER, Ph.D. <i>Middle East Technical University</i>	Instructor S. Sefa BİLGİLİOĞLU, Ph.D. <i>Aksaray University</i>
Prof. Ömer Faruk İŞCAN, Ph.D. <i>Ataturk University</i>	Bürke Uğur BAŞARANEL, Ph.D. <i>Gendarmerie and Coast Guard Academy</i>
Prof. Tevfik ERDEM, Ph.D. <i>Ankara Hacı Bayram Veli University</i>	Cengiz YAVAŞ, Ph.D.
Prof. Türel YILMAZ ŞAHİN, Ph.D. <i>Ankara Hacı Bayram Veli University</i>	Emre Cihan ATEŞ, Ph.D. <i>Gendarmerie General Command</i>
Assoc. Prof. Emre TOKGÖZ, Ph.D. <i>Quininpiac Engineering School (ABD)</i>	Fatih YILMAZ, Ph.D. <i>Ministry of Transport and Infrastructure</i>
Assoc. Prof. Gazi Erkan BOSTANCI, Ph.D. <i>Ankara University</i>	Hayrettin KÜPELİ, Ph.D. <i>Gendarmerie and Coast Guard Academy</i>
Assoc. Prof. Gökhan İbrahim ÖĞÜNÇ, Ph.D. <i>Gendarmerie and Coast Guard Academy</i>	Kürşad GÜÇ, Ph.D. <i>Gendarmerie and Coast Guard Academy</i>
Assoc. Prof. Hakan EREN, Ph.D. <i>Ostim Technical University</i>	Mehmet KAHYA, Ph.D. <i>Gendarmerie and Coast Guard Academy</i>
Assoc. Prof. Hasan ACAR, Ph.D. <i>Gendarmerie General Command</i>	Mehmet KURUM, Ph.D. <i>Gendarmerie and Coast Guard Academy</i>
Assoc. Prof. Hayriye SAĞIR, Ph.D. <i>Izmir Katip Celebi University</i>	Murat ALKAN Ph.D.
Assoc. Prof. Mutlu TOKMAK, Ph.D. <i>Gendarmerie and Coast Guard Academy</i>	Naci AKDEMİR, Ph.D. <i>Gendarmerie and Coast Guard Academy</i>
Assoc.Prof. Serhat Ahmet ERKMEN, Ph.D. <i>Gendarmerie and Coast Guard Academy</i>	Tarık AK, Ph.D. <i>Gendarmerie and Coast Guard Academy</i>
Assoc. Prof. Zeynep SELÇUK, Ph.D. <i>Fenerbahçe University</i>	Ümit ŞEVİK, Ph.D. <i>Gendarmerie and Coast Guard Academy</i>
Instructor Filiz KATMAN, Ph.D. <i>Istanbul Aydin University</i>	

İÇİNDEKİLER

Editör'den I-VIII

ARAŞTIRMA MAKALELERİ

Jandarma Karakolu Kuruluş Yerinin Ahp-Topsis Tabanlı Bir Matematiksel Model ile Seçimi ve Cas/Cbs ile Analizi; Bir İlimizde Uygulama 305-338
Adnan ABDULVAHİTOĞLU, İrfan MACİT, Melik KOYUNCU

Asayiş Hizmetlerinde Teknoloji Kabul Modeli: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması 339-364
Güray ARIK, Süleyman Sadi SEFEROĞLU

2001 Sonrası NATO'nun Terörle Mücadele Unsur, Araç ve Politikalarının Küresel Güvenliğe Etkisi 397-424
Güngör ŞAHİN, Rabia GÜNGÖRSEN

İnsansız Hava Araçlarının Adli Bilişim Açısından İncelenmesi 425-446
Ömer ÖZFINDIK

Türkiye'deki Trafik Kazalarının Periyodik Yapısının Araştırılması (İngilizce) 447-466
Yılmaz AKDİ, Y. Emre KARAMANOĞLU, K. Demirberk ÜNLÜ, Cem BAŞ

Covid Sonrası Güvenlik Yaklaşımı 467-492
Sefer YILMAZ

Türkiye'de "Orta Koridor" Programı ile "Kuşak -Yol Girişimi" Bağlantısının Stratejik Önemi (İngilizce) 543-566
Özlem Arzu AZER, Wei MİN, Yasemin ÜLKER

Amerika Birleşik Devletleri'nde "Beyazların Üstünlüğü" Hareketleri: Nükleer Silah Tümeni Örnek Olay İncelemesi 567-594
Erol Başaran BURAL

Özel Güvenlik Meslek İmajı ve Üniformanın Etkisi 595-620
Uğur DEMİRCİ

DERLEME MAKALELERİ

Deniz Yoluyla Uyuşturucu Kaçakçılığında Kullanılan Narko-Denizaltılar Üzerine Bir İnceleme 365-396
Murat Erdem AYHAN, Umut SÖNMEZ

Öldürme Suçunun Sosyolojik Sebepleri 493-516
Leyla OCAKLI

Dilendirilen Çocukların Görünmezliği 517-542
Hakkı ŞİMŞEK

Makale Yazım Esasları 621-636

CONTENTS

Editor's Note..... I-VIII

RESEARCH ARTICLES

Selecting The Facility Location of the Gendarmerie Station With an Ahp-Topsis Based Mathematical Model and Analysis Using Gas/Gis; a Case Study In a City 305-338
Adnan ABDULVAHİTOĞLU, İrfan MACİT, Melik KOYUNCU

Technology Acceptance Model in Public Order: A Study of Validity and Reliability.....339-364
Güray ARIK, Süleyman Sadi SEFEROĞLU

Impact of NATO's Counter Terrorism Elements, Tools and Policies on Global Security after 2001394-424
Güngör ŞAHİN, Rabia GÜNGÖRSEN

Investigation of Unmanned Aerial Vehicles in Terms of Forensic Computing.....425-446
Ömer ÖZFINDIK

Investigating the Periodic Structure of Traffic Accidents in Turkey.....447-466
Yılmaz AKDİ, Y. Emre KARAMANOĞLU, K. Demirberk ÜNLÜ, Cem BAŞ

Post-Covid Security Approach.....467-492
Sefer YILMAZ

The Strategic Importance of The “Belt and Road Initiative” Connectivity With The “Middle Corridor” Program in Turkey.543-566
Özlem Arzu AZER, Wei MİN, Yasemin ÜLKER

“White Supremacy” Movements in The United States of America: The Atomwaffen Division Case Study.....567-594
Erol Başaran BURAL

Private Security Occupational Image and The Effect of Uniform595-620
Uğur DEMİRCİ

REVIEW ARTICLES

A Research on Narco-Submarines Used by Drug Smuggling by Way of Sea.....365-396
Murat Erdem AYHAN, Umut SÖNMEZ

Sociological Reasons of Homicide493-516
Leyla OCAKLI

The Invisibility of Children Who Are Forced to Beg517-542
Hakkı ŞİMŞEK

Publishing Principles.....621-636

EDİTÖR'DEN

Kitap sevgisine dair en iyi örneklerden biri hiç kuşku yok Ali Emîrî Efendi (1857-1924)'dir. İslam Ansiklopedisi onu; “[d]aha çok topladığı kitaplarla meşhur olan son devir kitap meraklılarından, Millet Kütüphanesi'nin kurucusu” olarak tanımlamaktadır. (Tayşi, 2021) Mahiyet farklarına rağmen bibliyofil ya da bibliyoman, kitap muhibbi, düşkünü veya kitapsever sözcükleri arasında salınımı sağlar ancak burada Lütî Paşa Asafnamesi bakımından değil haddizatında Kaşgarlı Mahmut'un, Kitabı Dîvânü Lugâti't-Türk isimli başyapıtı dair gönderme açığa çıkar (Ercilasun, ve Akkoyunlu, 2020, s.xciii-ciii.). Biriktirdiği 16.000 eser ise hadisenin cabasıdır, o da her türlü övgüye değer.

Bir başka açıdan esneklik, işletmeler dünyasında olduğu gibi, yayınevi ya da yazarlar dünyasının değişen talepler karşısında okur taleplerine odaklılık, o arada okurun karşısına çıkıncaya değin süreçte çalışanların eylem ve kararlarını koordine ederek, hedefe kanalize etmek üzerinde de analogik düşünülebilir. Yeni patronluk meseleleri (Surowiecki, 2018, s.204-205)...

Hangisini seçerseniz, diğeri anakronik olmanızı, sıkılmanızı, her ikisi de diyenler olabilir, laboratuvarları çağrıştırabilir, sağlayabilir. Biz ise o denli hızlı değişen güvenlik konu, kavram, olay, aktör, süreç ve mekânlara dair çok okumak, tarihsellik, strateji ve yönetime vurgu yapmak için böylesine bir girişi yeğlemiş bulunuyoruz. Efendim gerçekten de son bir-iki aya odaklandığımızda bile bir asır önce her biri bir bölge ya da dünya savaşı çıkaracak kadar farklı ve önemli gelişmeler üstelik o kadar hızla ortaya çıkmakta ve derinleşmektedir ki, iyi ki bir asır öncesinde değiliz diyesi geliyor insanın. Ama her şey de o zamanlardan birikerek geliyor işte...

Medya seçkilerinden bir demet aşağıdaki gibi aktarılabilir: Misal Doğu-Batı meseleleri, sorunu demek de olabilir, şimdilerde “batısızlık” da deniyor, 2020 Münih Güvenlik Konferansı'nda gündeme alınmıştı, hiç bitmiyor. Bazılarımız çökse de kurtulsak der gibi ancak şimdilik Türkiye'nin değişen güç dengelerindeki yerine odaklanmak daha iyi gibi.

Türkiye, Afrika ülkeleri ile artan ilişkiler içinde ve 2008'den sonra etkileşim giderek artan bir grafiğe sahip görünüyor. SİHA alan Etiyopya misal, Somali ve Sudan'da gerçekleştirilen diplomatik görüşmeler bağlamında eşit ortaklık ve ortak menfaat ilkelerine dayalı bir çaba bu bapta sayılabilir. İngiltere ve Fransa'nın yanında Çin ve Rusya da kıtadaki varlığını sürdürmek isteyen ülkeler olarak askeri üs ve ekonomik yatırım başlığı altında faaliyetlerini sürdürmektedirler.

Ortadoğu'ya gelince, Suriye'de İdlib ve yakın bölgeleri, Dera kentindeki olup bitenler, Fırat'ın doğusuna operasyon, 2016 yılından itibaren gerçekleştirilen Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı ve Barış Pınarı Harekâtlarına ek yeni hareketler, Mısır-Ürdün ve Irak arasındaki ittifak, Katar'da 2 Ekim 2021 tarihinde gerçekleştirilen Şura Meclisi seçimleri, Sudan'da demokratik geçiş sürecine karşı çıkanlar ve darbe girişimi, Lübnan'daki elektrik kesintileri ve akaryakıt sıkıntısı da izlediklerimizden...

Kafkaslarda gelişmeler daha çok Dağlık Karabağ'daki Türkiye'nin artan rolünün yansımaları üzerinden geliyor gibi görünüyor. Bir de İsrail'in kamikaze drone'u Harop'u saymak gerekir. Azerbaycan, İran konusunda tedirgindir. Çünkü İran Dağlık Karabağ konusunda Azerbaycan'ı desteklemediği gibi Ermenistan'a çeşitli yardımlarda da bulunmuştur. Bir diğer başlık Zengezur Koridoru olarak bilinen Nahçıvan ve Azerbaycan arasındaki koridor olup Ermenistan bu noktada ulaşımın engellenmesi girişimlerine başlamış ve İran da bu girişimleri desteklemektedir.

İran'ın Araplarla, Ermenistan, Azerbaycan, Pakistan ve Afganistan başlıklarındaki adımları dikkat çekicidir. Bu nedenle çok büyük tatbikatlara giriştiği anlaşılmaktadır. Uranyum zenginleştirme işi de hız kesmeden ilerletilmektedir. Önümüzdeki günlerde nükleer müzakereler kapsamında Batılı taraflar Paris'te buluşacaktır. İsrail'in bölgedeki varlığı da artacak gibidir. Katar, Türkiye, Pakistan ve Azerbaycan'ın yeni süreçte birlikte davranmaya kararlı oldukları anlaşılmaktadır. Halep'te ise İran, varlığını tahkim etmektedir. Irak'ta yapılan seçimlere katılım oranından çok seçim sonuçlarının tartışılmaya devam edeceği açıktır. Zira İran yanlıları bekledikleri sonuçları alamamış gibi görünmektedir. Üstüne mezhep kavgası yeniden ortaya çıkar mı kaygısı da beraberinde düşünülmelidir. Ekonomik koşullarının giderek kötüleştiği anlaşılan İran'ın Suudi Arabistan'la yakınlaşma siyaseti ise kayda değer gelişmelere gebe dir.

Avrupa'da ise fizyokrat dönemlerin ruh halinde bir Fransa dikkati çekmektedir. Merkantilist savaşımı kaybetmiş, sanayileşmeden beklediği nemayı alamasa da peyklerden gelenlerle yetinmiş bir ruh hali. Dönüp yeniden çatmalar, satışmalar. Cezayir misal, Fransa ve Yunanistan'ın 28 Eylül'de Paris'te imzaladıkları “*Güvenlik ve Savunma Alanında Stratejik İş Birliği Anlaşması*” da bu bapta sayılabilir. ABD ve Fransa, Yunanistan sayesinde bir çevreleme politikasına giriştikleri ve Doğu Akdeniz, bir yandan da Dedeoğaç'a yığınak adımlarını attıkları görülmektedir. Bu bir yeni Megali İdea girişimi midir? Türkiye ise Polonya başta olmak üzere Doğu Avrupa ülkeleri ile ilişkilerini güçlendirmektedir.

Birleşik Krallık ile ABD, Çin karşısında yeni bir güvenlik ittifakı arayışındalar. Arayış Avustralya'nın da katıldığı AUKUS'la tahkim edilmek isteniyor. Ayrıca 24 Eylül 2021'de ABD, Hindistan, Avustralya ve Japonya ilk kez Dörtlü Güvenlik Diyalogu (QUAD) zirvesi düzenlemişlerdir. ABD'nin İngiltere'ye F35 konuşlandırması, Hindistan'ın ABD ile sürekli gelişen ikili ilişkileri sıradan işler olarak görmemek gerekir.

ABD'nin Afganistan'dan çekilmesi ise pek çok gelişme ile birlikte anılmayı sürdürmektedir: göç dalgası, 20-21 Ekim tarihleri arasında Moskova'da düzenlenen ve Çin, Pakistan, Hindistan, İran ve Afganistan dahil 10 ülke temsilcisinin katılımıyla gerçekleştirilen “*Afganistan Üzerine Moskova Formatı*”, Avrupa Ordusu kurma fikri, Körfez'de güvenlik, Türkmenistan'ın Afganistan'ın bölgesel işbirliklerine destek vermesi, İran'ın Çin'e daha da yakınlaşması, G. Kore'nin yeni güvenlik ittifakı arayışları, Çin'in Kuşak Yol Girişimi, Türkiye'nin Afganistan üzerindeki etkisi, Afganistan'da olası mezhep savaşları, ABD ve Çin arasında süren Tayvan anlaşmazlığı hayal-gerçek salınımlarından bir demet olarak ifade edilebilir.

Türkiye'nin İHA'ları, Akıncı ve Aksungur ile yeni bir ivme kazanmış ve dünyada ses getirmiş durumdadır. Savunma ve havacılık teknolojileri bağlamında geline bu seviye dosta güven, düşmana korku vermeye başlamış gibidir. F-35 programından çıkarılma sonrası F-16 tartışmalarının ortaya çıkması Milli Muharebe Uçağı üretme konusunda ivme yaşanacağını göstermektedir.

3D (üç boyutlu) yazıcılardan üstelik evlerde üretilen silahlar bir yandan bireysel silahlanmayı diğer yandan ise terör örgütlerinin silah edinmesi kolaylaştıran yeni bir teknolojik tehdit olarak karşı yerde duruyor. Oyuncak değil bir ateşli silahtan bahsediyoruz. Bu nasıl kontrol edilebilir bir durumdur?

Siber tehditler ve siber uzay alanı çalışmaları ile karşı siber güvenlik stratejileri yine aynı eksende Çin-ABD bağlamında tartışılmaya devam ediyor. Facebook'un hacklenmesine dair iddialar, kötü niyetli siber yazılımlarla fidye talepleri, YouTube ile Russia Today arasındaki yayın yasağı üzerinden başlayan yeni gerginlik, yapay zekanın tahmin yeteneğini geliştirme çabaları, Çin'in artan yapay zeka ve siber kapasitesinin tedirginliği, siber casusluk örnekleri, devlet destekli hacker saldırıları, gözetim, casusluk veya ağ cihazlarına erişimlerin sıkı kontrolü, Avrupa Polis Teşkilatı Europol'ün, Dark Web'e yönelik geniş çaplı operasyonu, bu bağlamda kripto paraların terörizmin yeni finansman araçları haline dönüştüğünün daha fazla

sorgulanması, yüz tanıma sistemlerinin gelişimi siber gündemin diğer başlıklarını oluşturmaktadır.

İngiltere, İspanya başta olmak üzere enerji başlığında beliren yeni krizler, 26 Ekim 2021’de Ukrayna’nın, Donbas’ta TB-2 insansız hava sistemlerini kullanması, Bosna-Hersek ve Sırp’ların olası tehditleri ile Litvanya–Belarus Mülteci Sorunu ise yelpazenin bir yerlerinde sırasını bekleyen güvenlik konu ve başlıkları arasındaki diğer olaylar olarak bahsedilebilir haldedir.

Çokça okumak lazım, iyice anlamak, doğru yorumlamak hasılı çalışmak, çalışkan olmak, milletimiz, devletimiz için çalışmak lazım. Böylesi bir coğrafyada tarihler boyunca var olmak kolay olmadı, kolay olmayacak bundan sonra da. Gaflet yanı başımızda, o da hep oluyor. Ancak niyetimiz halis, bir de gayretimiz var daim, sahip çıkacağız elbette, başaracağız...

İyi okumalar dilerim.

Doç. Dr. Tekin AVANER
Başeditör

Kaynakça

- Ercilasun, Ahmet B., Akkoyunlu, Ziyat (2020). “Ek 1: Kilisli Rıfat Bilge, Bildiklerimiz! (DLT’nin Bulunuşu ve Yayınlanması)”, Kaşgarlı Mahmud Dîvânü Lugâti’t-Türk (Giriş, Metin, Çeviri, Notlar, Dizin, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, s.xciii-ciii.
- Surowiecki, James (2018). Kitlelerin Bilgeliği, çev. Osman Deniztekin, Varlık Yayınları, 2. Basım, İstanbul, s.204-205.
- Tayşi, Mehmet Serhan (2021). “Ali Emîrî Efendi”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ali-emiri-efendi>, E.T.: 07.11.2021.

EDITOR'S NOTE

One of the best examples for bibliophile is undeniably Ali Emiri Efendi (1857-1924). The *Islam Encyclopedia* introduces him as ‘*the person who is famous for his book collection and who is fond of books and the founder of National Library.*’ (Taysi, 2021) Despite differences in their contents, he is defined with words like bibliophile or bibliomaniac, book lover. However, the point is not *Lutfi Pasha's Asafname*, but it is the masterpiece of Kasgarlı Mahmut, *Divanü Lugati-t Türk* (Ercilasun, ve Akkoyunlu, 2020, p.xciii-ciii.). His 16,000 piece of collection deserves appreciation beyond expressions.

Flexibility, in other words focusing on demands of readers by publishing houses and authors, as in management science, can be analogically considered as the process that covers both coordinating and channeling actions and thoughts of the all parties involving workers employed within the process into the shared goal, which is the issue of the new type of patronage. (Surowiecki, 2018, p.204-205)

No matter what your preference is, it leads you to be anachronical; otherwise those preferring the both may recall laboratories. We, however, prefer such a note to emphasize reading a lot on rapidly changing security, concept, case, actor, process and scenes, historical background, strategy and administration. Focusing on especially last a few months, we appreciate that we are experiencing events that could pave way to another world war if they had happened in the previous age and they are mind-blowingly rapid and diverse. Still, this is a cumulative process dating back to previous times.

A bundle of media selection may be introduced here. East-West issues or conflicts which is defines as ‘*Westlessness*’ was brought to the agenda of the 2020 Munich Security Conference. Some wish that it collapses, but we should focus on Turkey's position in a continuously changing balance of power politics.

Turkey seems to have an increasing graphic in interactive relations with African nations, especially after 2008: Ethiopia's purchasing of UAVs, diplomatic talks between Somali and Sudan on the purpose of equal interest and partnership can be considered in this regard. In addition to England and France, China and Russia are also among the countries that pursue presence on the continent with their military and economical investments.

When it comes to the Middle East, the agenda covers Idlip and surrounding regions, events in Al Dera city, military operation to the east of Euphrates, new

operations within the context of Operation Euphrates Shield since 2016, Olive Branch Operation and Operation Peace Spring and more, agreements between Egypt-Jurdon-Iraq, Şura Parliament elections in Qatar on 2nd October 2021, revolts and attempted coup against democratic transition process in Sudan, power cuts in Lebanon and oil shortage.

Developments in the Caucasus seem to be developing mainly through reflections of Turkey's growing role in Nagorno-Karabakh. One should also count Harop, Israel's kamikaze drone. Azerbaijan is worried about Iran because Iran not only did not support Azerbaijan in Nagorno-Karabakh, but also it provided Armenia with various assistance. Another issue is the corridor between Nakhichevan and Azerbaijan, known as the Zengez Dec Corridor, and Armenia has started attempts to block transportation at this point, and Iran supports these attempts.

Iran's steps with the Arabs, Armenia, Azerbaijan, Pakistan and Afghanistan are noteworthy. Therefore, it is understood that they are engaged in very large military exercises. The uranium enrichment business is also progressing unabated. In the following days, the Western countries will meet in Paris as part of the nuclear negotiations and Israel's presence in the region is also likely to increase. It is understood that Qatar, Turkey, Pakistan and Azerbaijan are committed to acting together in the new process. In Aleppo, Iran is strengthening its presence. It is clear that the election results in Iraq will continue to be discussed more than the participation rate in the elections as it seems that the pro-Iranians did not get the results they expected. Anxiety should also be considered when sectarian strife re-emerges on top of it. Iran's kind of rapprochement with Saudi Arabia, whose economic conditions are understood to be deteriorating, is pregnant with new developments.

In Europe, on the other hand, it is noteworthy that there is a France in the mood of the physiocratic periods. They lost the mercantilist war, although they could not get the protection they expected from industrialization, they were content with what came from the colonies. They never stop but intend to cause troubles. For example, in Algeria, France and Greece signed a “Strategic Cooperation Agreement in the Field of Security and Defense” in Paris on September 28, and this can also be considered a pretext. It seems that the United States and France, thanks to Greece, have embarked on an encirclement policy and are taking their steps towards the Eastern Mediterranean and Alexandroupoli on the one hand. Is

this an attempt at a new Megali Ideal? On the other hand, Turkey is strengthening its relations with Eastern European countries, especially Poland.

The United Kingdom and the United States are seeking a new security cooperation against China. The search is being sought in arbitration with *AUKUS*, which is also joined by Australia. In addition, on September 24, 2021, the United States, India, Australia and Japan held a Quadrennial Security Dialogue (QUAD) summit for the first time. The F35 deployment of the United States to the United Kingdom should not be regarded as the routines of India's ever-improving bilateral relations with the United States.

The withdrawal of the United States from Afghanistan continues to be remembered along with many developments: migration wave, "Moscow Format on Afghanistan", which was held in Moscow on October 20-21 and was attended by representatives of 10 countries, including China, Pakistan, India, Iran and Afghanistan, the idea of establishing the European Army, security in the Gulf, Turkmenistan supports to Afghanistan's regional cooperation, Iran's getting closer to China, South Korea's search for new security alliance, China's Belt and Road Initiative, Turkey's impact on Afghanistan, possible sectarian wars in Afghanistan, the ongoing Taiwan dispute between the United States and China can be counted as a bundle from the agenda.

Turkey's UAVs have gained new momentum with Akinci and Aksungur and have brought a voice in the world. This level of trust in friends, which is reached in the context of defense and aviation technologies, seems to have begun to cause fear to the enemy. Controversy after the withdrawal from the F-35 and the emergence of the F-16 program indicates that there will be an acceleration in the production of National Combat Aircraft.

Moreover, weapons manufactured from 3D (three-dimensional) printers in homes stand out as a new technological threat that facilitates individual armament on the one hand, and the acquisition of weapons by terrorist organizations on the other. We're talking about a firearm, not a toy. How can it be controlled?

Cybersecurity strategies against cyber threats and cyberspace studies continue to be discussed in the China-US context. News like Facebook was hacked, ransom demands with malicious cyber softwares, the new tension between YouTube and Russia Today, which began over the decommissioning of broadcasting, efforts to improve the forecasting ability of artificial intelligence, the perturbation of China's growing artificial intelligence and cyber capacity, examples of cyber espionage,

state-sponsored hacker attacks, strict control of accesses to surveillance, espionage or network devices, Europol’s large-scale operation against the Dark Web, further questioning of the transformation of crypto currencies into new financing tools of terrorism and the development of facial recognition systems are other topics of cyber agenda.

New crises that appear in the energy headline, especially in the UK, Spain, on October 26, 2021, Ukraine's use of TB-2 unmanned aerial systems in the Donbas, possible threats to Bosnia and Herzegovina and the Serbs and the Lithuanian-Belarusian Refugee Issue can be mentioned as other events between security topics and topics waiting for their turn somewhere in the agenda.

Merit is to read a lot, to understand it thoroughly, to interpret it correctly, to work hard, to be smart, to work for our nation and our state. It has not been easy to exist in such a geography throughout history, and will not be easy from now on. Negligence exists every time and everywhere. But we have a good intention, and we always work, and we will take care of it, of course, we will succeed.

Enjoy reading the issue.

Assoc.Prof Tekin AVANER, Ph. D.
Editör in Chief

References

- Ercilasun, Ahmet B., Akkoyunlu, Ziyat (2020). “Ek 1: Kilisli Rıfat Bilge, Bildiklerim! (DLT’nin Bulunuşu ve Yayınlanması)”, Kaşgarlı Mahmud Dîvânu Lugâti’t-Türk (Giriş, Metin, Çeviri, Notlar, Dizin, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, s.xciii-ciii.
- Surowiecki, James (2018). Kitlelerin Bilgeliği, çev. Osman Deniztekin, Varlık Yayınları, 2. Basım, İstanbul, s.204-205.
- Tayşi, Mehmet Serhan (2021). “Ali Emîrî Efendi”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ali-emiri-efendi>, E.T.: 07.11.2021.

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi
Güvenlik Bilimleri Enstitüsü
Güvenlik Bilimleri Dergisi, Kasım 2021, Cilt:10, Sayı:2, 305-338
doi:10.28956/gbd1028022

Gendarmerie and Coast Guard Academy
Institute of Security Sciences
Journal of Security Sciences, November 2021, Volume:10, Issue:2, 305-338
doi:10.28956/gbd1028022

Makale Türü ve Başlığı / Article Type and Title

Araştırma / Research Article

Jandarma Karakolu Kuruluş Yerinin Ahp-Topsis Tabanlı Bir Matematiksel Model İle Seçimi ve Cas/Cbs İle Analizi; Bir İlimizde Uygulama.

Selecting the Facility Location of the Gendarmerie Station With an Ahp-Topsis Based Mathematical Model and Analysis Using Gas/Gis; A Case Study in A City.

Yazar(lar) / Writer(s)

1- Adnan ABDULVAHİTOĞLU. Dr., Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, Koll.Uyg.Böl.Bşk.İği Hrk.Yön.ABD.Bşk. abdulvahitoglu@gmail.com ORCID:0000-0002-2659-6709.

2- İrfan MACİT. Dr.Öğr.Gör. Çukurova Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, Endüstri Mühendisliği, imacit@cu.edu.tr ORCID:0000-0001-5966-5726

3-Melik KOYUNCU. Doç.Dr. Çukurova Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, Endüstri Mühendisliği mkoyuncu@cu.edu.tr ORCID:0000-0003-0513-6276

Bilgilendirme / Acknowledgement:

-Yazarlar aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadırlar:

-Makalemizde etik kurulu izni ve/veya yasal/özel izin alınmasını gerektiren bir durum yoktur

-Bu makalede araştırma ve yayını etiğine uyulmuştur.

-Araştırma, birinci yazarın tezinden türetilmiş, ikinci ve üçüncü yazarların danışmanlığında gerçekleştirilmiştir.

Bu makale Turnitin tarafından kontrol edilmiştir.

This article was checked by Turnitin.

Makale Geliş Tarihi / First Received : 14.09.2021

Makale Kabul Tarihi / Accepted : 20.10.2021

Atf Bilgisi / Citation:

Abdulvahitoğlu, A., Macit, İ. ve Koyuncu, M. (2021). Jandarma Karakolu Kuruluş Yerinin Ahp-Topsis Tabanlı Bir Matematiksel Model İle Seçimi ve Cas/Cbs İle Analizi; Bir İlimizde Uygulama. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 10(2), ss.305-338, doi:10.28956/gbd.1028022

JANDARMA KARAKOLU KURULUŞ YERİNİN AHP-TOPSIS TABANLI BİR MATEMATİKSEL MODEL İLE SEÇİMİ VE CAS/CBS İLE ANALİZİ; BİR İLİMİZDE UYGULAMA

Öz

Küreselleşmenin, nüfus artışının ve teknolojideki hızlı değişimin getirdiği dinamik ortam, ülkelerin iç ve dış güvenlik algılarının belirsizleşmesine ve güvenlik paradigmalarının değişmesine neden olmaktadır. Bu nedenle kamu düzeni ile ulusal güvenliğe yönelik tehditler de farklılaşmaktadır. Bu bağlamda terörizm, ayrılıkçı ve bölücü hareketler, etnik ve dini çatışmalar, göçmen kaçakçılığı, uluslararası organize suçlar vb. asimetrik tehditler, yeni değişkenler olarak ortaya çıkmaktadır. Bu husus güvenlik algılarının da büyük ölçüde değişmesine neden olmaktadır. Bununla birlikte hızla artan dünya nüfusunun ihtiyaç duyduğu kaynaklar da hızla tükenmektedir. İnsanların ihtiyaçlarının karşılanamaması nedeniyle ortaya çıkan toplumsal kargaşa ve ekonomik sorunlar kamu düzeninin bozulmasına neden olmaktadır. Ayrıca teknolojik gelişmelere paralel olarak artan suç ve suç çeşitleri, ülkelerin en önemli güvenlik sorunu haline gelmektedir.

Türkiye’de iç güvenlik ve kamu düzeni polis, jandarma ve sahil güvenlik birimlerince sağlanmaktadır. Jandarma, sorumluluk bölgesinde jandarma karakolları vasıtasıyla emniyet ve asayiş sağlanmaktadır. Bu çalışmada, jandarma karakollarının kuruluş yerleri, Çok Kriterli Karar Verme(ÇKKV) yöntemleri tabanlı Karma Tam Sayılı Programlama ile belirlenerek, sezgiler ve duygulardan uzak en uygun karar verilmiş olunacaktır. Daha sonra tespit edilen kuruluş yeri, Coğrafi Analiz Sistemi(CAS) ve Coğrafi Bilgi Sistemi(CBS) kullanılarak analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: AHP, TOPSIS, Karma Tam Sayılı Programlama, Jandarma Karakolu, CAS/CBS

SELECTING THE FACILITY LOCATION OF THE GENDARMERIE STATION WITH AN AHP-TOPSIS BASED MATHEMATICAL MODEL AND ANALYSIS USING GAS/GIS; A CASE STUDY IN A CITY

Abstract

Dynamic environment, brought about by globalization, population growth and rapid change in technology, causes the internal and external security distinction of the countries to become more ambiguous and to change security paradigms too. Therefore, threats to national security and public order also differ. In this context, terrorism, separatist movements, ethnic and religious conflicts, international organized crime etc. asymmetric threats emerge as new parameters. Thus, security perceptions change drastically. However, the resources needed by the rapidly increasing, world population are also rapidly depleting. The social turmoil and economic problems that arise due to the inability to meet the needs of people cause public order to deteriorate. Furthermore increases in crime numbers and crime types in parallel with technological developments, become the most important security problem of the countries.

The police, the gendarmerie and the coast guard units ensure internal security and public order in Turkey. Gendarmerie provides safety and security in the field of responsibility with its stations. In this study, facility locations of gendarmerie stations will be determined by using Multiple Criteria Decision Making (MCDM) based Mixed Integer Programming. Thus, the optimum decision is made without intuition and emotions. Then the detected location is analyzed with Geographic Analysis System (GAS) and Geographic Information System (GIS).

Keywords: AHP, TOPSIS, mixed integer programming, gendarmerie station, GAS/GIS

GİRİŞ

Yaşanan hızlı küreselleşme ile birlikte hızla değişen güvenlik algıları, Ortadoğu gibi bir coğrafyada yer alması ve gelişmekte olan bir ülke olması nedeniyle Türkiye’de, iç güvenliğin sağlanmasının önemini daha da artırmaktadır. Hükümetlerin temel görevlerinden biri de vatandaşlarının refahı ve huzuru için emniyet ve asayişini temin ederek kamu düzenini sağlamaktır. Türkiye’de bu husus büyük çoğunlukla İçişleri Bakanlığına bağlı Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı tarafından yerine getirilmektedir. Güncel mevzuatta, bu birimlerden çoğunlukla ülkemiz kırsal alanından sorumlu olan Jandarma Genel Komutanlığı kadrolarının ve kuruluş yerlerinin İçişleri Bakanlığınca düzenleneceği belirtilmektedir (2803 sayılı kanun, 1983, s.5650). Bir askeri nitelikli kolluk kuvveti olan Jandarma Genel Komutanlığı 15 Temmuz 2016 sonrasında doğrudan İçişleri Bakanlığınca bağlanmış (668 sayılı KHK, 2016, md.6) ve yeniden yapılanma sürecine girmiştir.

Bu kapsamda daha önce çeşitli sebeplerde kapanmış olan jandarma karakollarının bir kısmının yeniden açılması gündeme gelmiştir. Bu karakollarda görev yapan devriyelerin acil durumlarda ve bir suç oluştuğunda en kısa sürede olay yerine ulaşması gerekmektedir. Ayrıca sağlanamayan kamu düzeninin neden olacağı siyasi, ekonomik ve sosyal yaşamdaki düzensizliklerin geri dönülmez etkileri ve alınacak tedbirlerin maliyeti de göz önüne alındığında, bu karakolların kuruluş yerinin seçiminin birçok kritere bağlı stratejik bir karar olduğu görülmektedir. Bununla birlikte 2019 yılında ortaya çıkan ve hızla tüm dünyaya yayılan Covid-19 salgını nedeniyle alınan tedbirlerin uygulanmasında güvenlik kuvvetleri sahada etkili olarak kullanılmaktadır. Sadece hükümet tarafından alınan tedbirlerin uygulanması esnasında değil özellikle yardım maksadıyla oluşturulan vefa destek grupları ile evinden ayrılmayan vatandaşların başta maaşları olmak üzere, gıda, ilaç, temizlik malzemeleri vb. ihtiyaçlarının karşılanmasında da karakollardan çıkarılan devriyeler aktif olarak görev almaktadır.

Teknoloji ne kadar gelişirse gelişsin, salgın, savaş, doğal afet vb. hayatın sosyal akışının sekteye uğradığı olağan dışı durumlarda kamu düzenini ve devlet otoritesinin tesisinde güvenlik kuvvetlerinin vatandaşlarla birebir temas kurması ön plana çıkmaktadır. Bu nedenlerden dolayı en fazla hedef kitleye en etkili hizmeti verecek şekilde karakol kuruluş yerlerinin seçimine karar verme sürecinde, yöneticilere bilimsel destek sağlanmalıdır. Bu kapsamda yapılan araştırma sonucunda, güvenlik kuvvetlerinin kuruluş yerlerine etki eden çok fazla kriter

olduğu ve bu konuda yeterli akademik çalışma yapılmadığı görülmüştür. Bu nedenle Çok Kriterli Karar Verme (ÇKKV) teknikleri ve matematiksel modelleme kullanılarak değişik alanlarda yapılmış akademik çalışmalar incelenmiştir. Böylece bu yöntemlerin Jandarma Karakollarının en etkin görev yapabileceği kuruluş yerinin seçiminde birlikte kullanılabilirliği araştırılmıştır.

Uçar ve İşleyen (2019), terörle mücadelede etkin olarak kullanılan İHA'ların görev planlamasında AHP ile tümleşik oluşturdukları matematiksel modeli kullanmışlardır. Uzun ve Kabak (2019), sahil güvenlik araçlarının arama ve kurtarma görevlerinde kullanılmasını analitik yöntemler ile analiz etmişlerdir. Razi ve Karataş (2016), sahil güvenlik unsurlarının kuruluş yerlerini tam sayılı programlama ile belirlemişlerdir. Gencer ve Açıkgöz (2006), TSK A/K unsurlarının konuş yerlerini oluşturdukları matematiksel model ile değerlendirmişlerdir. Dağdeviren ve diğerleri (2009), güvenlik kuvvetlerinin belirsizlik ortamında silah seçimine ÇKKV yöntemleri ile karar verdikleri bir model önermişlerdir. Şennaroğlu ve Çelebi (2018), askeri havaalanlarının yerlerinin seçimi problemini ÇKKV yöntemlerini tümleşik kullanarak ele almışlardır. Akgün ve Erdal (2019), askeri birliklerde mühimmat dağıtım ağını AHP-TOPSIS ve GIS'i bütünleşik kullanarak planlamışlardır. Erdal (2018), güvenlik sektöründe tesis yerleşimi için oluşturduğu modelde AHP ve TOPSIS'i tümleşik olarak kullanmıştır. Karavidic ve Projovic (2018), belirsizlik ortamında güvenlik operasyonları planlamada çok kriterli karar verme tekniklerini kullanmışlardır. Macit ve diğerleri (2018), arama kurtarma birimlerinin tesis yerleşim yeri seçimi için bir matematiksel model oluşturmuşlardır. Tapkan ve diğerleri (2018), raylı sistemlerde çalışan personelin görev çizelgelemesini oluşturdukları 0-1 karma tam sayılı matematiksel model ile yapmışlardır. Hakimi (1964), karayolları üzerinde trafik kazalarına müdahale eden polis karakolunun en uygun yerinin belirlenmesi ile ilgili için de karakol kelimesi geçen ilk çalışmalardan birini yapmıştır. Akça ve Şahin (2018), önerdikleri matematiksel model ile bir askeri kışla içerisinde tesislerin yerleşimini planlamışlar, planlamada sadece maliyet değil revir, müdahale birimleri gibi tesislerin etkinliğinin de önemli olduğunu belirtmişlerdir. Bu yapılan çalışmalarda da görüldüğü gibi güvenlik kuvvetleri ile ilgili karakol kuruluş yeri seçimine benzer çalışmalar yapıldığı ancak jandarma karakolu kuruluş yeri ile ilgili bir çalışma yapılmadığı görülmüştür. Bu nedenle, gerçek duruma dayalı bu çalışmanın bir güvenlik kuvveti olan jandarma karakolları açısından literatürde yapılmış ilk çalışmalardan biri olması hedeflenmiş ve karakol kuruluş yerinin bilimsel yöntemler kullanılarak belirlenmesi ihtiyacı ortaya konmuştur.

Türkiye’de mevcut mevzuata göre karakolların, sorumluluk alanlarının merkezi bir yerinde veya vatandaşların kolayca gelip gidebileceği, merkeze yakın bir yerleşim yerinde kurulması gerekmektedir (9741 sayılı Yönetmelik, 2016, s.6847). Günümüzde teknolojinin gelişmesi ile birlikte suç potansiyeli ve çeşitliliği ile birlikte işleniş şekli de değişmekte ve artmaktadır. Bununla birlikte güvenlik kuvvetlerinden vatandaşın beklentisi de yükselmektedir. Burada suçun, oluşmadan önlenmesini hedefleyen önleyici hizmetler ön plana çıkmaktadır. Bu hizmetler de temel olarak karakollar ve karakollardan görevlendirilen devriyeler vasıtasıyla yerine getirilmektedir.

Türkiye’de il ve ilçe merkezlerinde emniyet ve asayişin temininden polis, bunların dışında kalan alanlardan ise jandarma sorumludur (1409 sayılı Yönetmelik, 1961, s.396). Emniyet ve asayişin sağlanarak kamu düzeninin tesisinden Türkiye yüzölçümünün yaklaşık %93’ünden, Türkiye nüfusunun ise yaklaşık %21’inden Jandarma Genel Komutanlığı sorumludur (<https://www.jandarma.gov.tr>,2020). Yürürlükteki mevzuata göre Jandarma karakollarının sorumluluk alanları, aşağıda belirtilen kriterler incelenerek belirlenmektedir (9741 sayılı Yönetmelik, 2016, s.6848). Bunlar;

- i. Yerleşim yerinin coğrafi durumu, ekonomik şartlar ve kamu hizmetlerinin gerekleri,
- ii. Yerleşim yerleri,
- iii. Nüfus miktarı,
- iv. Ulaşım imkanı ve yol durumu,
- v. Bölgenin gelişmişlik düzeyi,
- vi. Emniyet ve asayiş durumu vb. özelliklerdir.

Ancak dünya değişmektedir. Bununla birlik insan davranışları, suç çeşitleri ve suçlu profilleri de değişmektedir. Bu nedenle hızla değişen ortamın neden olduğu yeni ihtiyaçları karşılayacak şekilde yukarıda belirtilen kriterlerin güncellenmesi ve jandarma karakollarının kuruluş yerlerinin optimum faydayı sağlayacak şekilde yeniden değerlendirilmesi, karakolları daha etkili, güvenli ve verimli hale getirecektir.

1. YÖNTEM

Bu çalışmada öncelikle güncel mevzuata uygun bir şekilde jandarma karakolların kurulmasına etki eden kriterler belirlenerek AHP ile ağırlıklandırılmıştır. Daha sonra

bir ilimizde kurulması planlanan üç jandarma karakolu TOPSIS ile değerlendirilerek kuruluş sıraları belirlenmiştir. Yapılan bu sıralamaya göre ilk açılmasına karar verilen karakolun sorumluluk bölgesindeki yerleşim yerlerinden en uygun olanı oluşturulan Tam Sayılı Programlama modeli ile belirlenmiştir. Müteakiben belirlenen yerleşim yerindeki uygun arazi yapısının CAS/CBS ile analiz edildiği bir model önerilmiştir.

1.1. Jandarma Karakollarının Kuruluş Yerlerinin Bilimsel Yöntemlerle Belirlenmesi

Türkiye’de vatandaşlar hemen, hemen tüm kamu hizmetlerinde merkezi kontrol konsepti ile merkezden sağlanan mobil hizmetlerden daha çok bizzat yerinde yüz yüze yapılan hizmetleri tercih etmektedir. Örneğin bulunduğu yerde okul, sağlık tesisi, asayiş noktası, vb. hizmetler verilsin, ihtiyaç duyduğunda en kısa sürede ulaşabileceği yerde olsun istemektedir. Ayrıca mahallinde hizmet veren kamu kuruluşlarını daha çok benimsedikleri hatta sahiplenerek, bu tür kuruluşların açılması durumunda inşaat maliyetini karşılama, arsa bağışlama vb. eğilimleri taşıdıkları görülmektedir.

Olaya güvenlik açısından bakıldığında ise vatandaş, güvenlik kuvvetlerini ihtiyaç duyduğunda en hızlı şekilde yanında görmek istemektedir (Erdal, 2018, s.468). Ortamdaki çok hızlı değişim belirsizliğin de çok yüksek olmasına neden olmakta ve karar vermeyi etkileyen kriter sayısını da artırmaktadır. Bu belirsizlik ortamlarında karar vermemize yardımcı olan ÇKKV teknikleri, farklı ve değişik miktarda kriteri göz önünde bulundurarak alternatiflerin fayda ve mahzurlarını ortaya koyar ve sonuca ulaşmamızı sağlar. Bu nedenle bu çalışmada karakol kuruluş yeri seçiminin AHP ve TOPSIS tabanlı bir matematiksel model oluşturularak ve bilimsel yöntemler kullanılarak uzman kişilerce yapılması ihtiyacının ortaya konması ve standardize edilmesi hedeflenmiştir.

1.2. AHP (Analitik Hiyerarşi Prosesi)

AHP tekniği ilk defa Myers ve Alpert tarafından 1968 yılında kullanılmış ve 1977 de Saaty tarafından geliştirilerek bir yöntem haline getirilmiştir. Hayatın hemen hemen her alanında farklı amaçlara ulaşmak için çıkılan yolda karşılaştığımız karmaşık problemleri çözmek için geliştirilen AHP bir ÇKKV tekniğidir (Saaty, 2008, s.95-97). AHP yöntemi ile karar vermede aşağıda belirtilen adımlar uygulanır (Lenegala ve Stimers, 2017, s.4).

- i. Probleme etki eden kriterleri belirle ve karşılaştırma matrisini oluştur,

- ii. İkili karşılaştırmaları yap ve matrisi normalleştir,
- iii. Öncelik vektörünü oluştur,
- iv. Yapılan hesaplamaların tutarlılığını ölç,

Bu kapsamda karar verme problemi tanımlandıktan sonra $n \times n$ boyutlu A karar matrisi oluşturulur.

$$A_{ij} = \begin{bmatrix} a_{11} & a_{12} & \dots & a_{1n} \\ a_{21} & a_{22} & \dots & a_{2n} \\ \cdot & & & \cdot \\ \cdot & & & \cdot \\ \cdot & & & \cdot \\ a_{m1} & a_{m2} & \dots & a_{mn} \end{bmatrix}$$

Hiyerarşi oluşturulup, kriterler belirlendikten sonra oluşturulan A matrisinde, kriterlerin bire bir karşılaştırılması Tablo 1'deki önem değerleri kullanılarak yapılır.

Tablo 1. Önem değerleri (Wind ve Saaty, 1980, s.644)

Değer	Anlam	Açıklama
1	Eşit önemli	İki kriter de eşit önemlidir.
3	Orta seviyede önemli	Bir kriter diğerinden biraz üstündür.
5	Kuvvetli seviyede önemli	Bir kriter diğerinden oldukça üstündür.
7	Çok kuvvetli seviyede önemli	Bir kriter diğerinden yüksek derecede üstündür.
9	Kesin önemli	Bir kriter diğerinden çok yüksek derecede üstündür.
2,4,6,8	Ara değerler	İki yargı arasında küçük fark varsa kullanılır

A matrisinde köşegenin altında kalan bileşenler formül (2.1.) kullanılarak hesaplanır.

$$a_{ji} = \frac{1}{a_{ij}} \quad (2.1.)$$

A matrisindeki kriterlerin ağırlıklarını belirlemek için, matrisi oluşturan sütun vektörlerinden formül (2.2) kullanılarak n adet ve n bileşenli B sütun vektörü oluşturulur. Oluşturulan n adet B sütun vektörünün birleşerek oluşturduğu C matrisinden de formül (2.3) kullanılarak her bir kriterin öncelik değerini belirten W sütun vektörü hesaplanır.

$$b_{ij} = \frac{a_{ij}}{\sum_{i=1}^n a_{ij}} \quad (2.2)$$

$$w_i = \frac{\sum_{j=1}^n c_{ij}}{n} \quad (2.3)$$

AHP ile yapılan bu hesaplamaların doğruluğu, karar vericilerin tutarlılığının ölçülmesi ile yapılır. Tutarlılık oranı hesaplayabilmek için bir Rastsallık Göstergesi (RI) kullanılır. Kriter sayısı 1 ile 10 arasında değişen matris için Saaty'in oluşturduğu rastgele indeks sayıları Tablo 2'de gösterilmiştir.

n	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Rassallık Göstergesi (RI)	0	0	0,58	0,9	1,12	1,24	1,32	1,41	1,45	1,49

Tablo 2. Rastgele İndeks Sayıları (Saaty, 2004, s.23).

Tutarlılık Oranı (CR), eldeki tutarlılık göstergesinin (CI) n boyutlu matriste n kriter karşılık gelen rastgele indeks (RI) sayısına bölünmesiyle elde edilmektedir. Tutarlılık göstergesi (CI) hesaplaması n kriter sayısı ile Temel Değer olarak ifade edilen (λ) katsayısının kullanımı ile hesaplanmaktadır. λ sayısı formül (2.4.) ve (2.5.) kullanılarak elde edilir.

$$E_i = \frac{d_i}{w_i} \quad (i = 1, 2, \dots, n) \quad (2.4)$$

$$\lambda = \frac{\sum_{i=1}^n E_i}{n} \quad (2.5)$$

λ hesaplandıktan sonra (2.6.) formülünden Tutarlılık Göstergesi (CI), hesaplanır.

$$CI = \frac{\lambda - n}{n - 1} \quad (2.6.)$$

$$CR = \frac{CI}{RI} \quad (2.7)$$

Son aşamada ise (2.7) formülü kullanılarak Tutarlılık Oranı (CR) hesaplanır. CR değeri 0,10'dan küçük çıkarsa yapılan hesaplamalar tutarlı ve mantıklıdır. CR değeri 0,10'dan büyük çıkarsa AHP hesaplamalarında hata vardır veya hesaplamalar tutarsız ve mantıksızdır. Bu durumda tutarlı ve mantıklı bir sonuç elde edilinceye kadar ikili karşılaştırmalar yeniden yapılarak devam edilir (Jozaghi ve diğerleri., 2018, s.10).

1.3. TOPSIS (İdeal Çözüme Benzerliğe Göre Tercih Sıralama Tekniği)

TOPSIS yöntemi çok kriterli problemlerin çözümünde, mevcut alternatifleri belirlediğimiz kriterlere sıralamak için Hwang ve Yoon tarafından geliştirilmiş bir yöntem olup, kriterler değerlendirilerek ideal çözüme olan pozitif ve negatif uzaklıklarına göre en iyi çözüm belirlenir (Hwang ve Yoon, 1981, s.16-20). Yer seçimi, tedarikçi seçimi, finans yatırımı, silah seçimi, hedef belirleme gibi hayatın hemen, hemen her alanında alternatiflerin belirlenen kriterlere göre değerlendirilmesinde karar vericiye yardımcı olan bir ÇKKV yöntemidir (Chen ve Hwang, 1992, s.3).

Bu yöntemim temelini en iyi değerlere sahip olan ideal çözüme yakınlığı en fazla olan alternatifi belirlemek yatmaktadır. Aynı zamanda istemediğimiz çözüme/sonuçlara en uzak olan alternatif te belirlenir. Yukarıda belirtildiği gibi gerçek dünya problemlerinde karar vericiye kolaylık sağladığı için akademik çalışmalarda da sıklıkla kullanılmaktadır.

TOPSIS aşağıda belirtilen sıraya göre uygulanır (Kabak ve diğerleri, 2017, s.37).

- i. Değerlendirme kriterleri tanımlanır ve karar matrisini oluşturulur.
- ii. Karar matrisi normleştirilir ve ağırlıklandırılır.
- iii. İdeal ve negatif çözüm vektörleri oluşturulur.
- iv. İdeal ve negatif çözüme uzaklık değerleri hesaplanır ve
- v. Bulunan ideal çözüme göreli yakınlık değeri hesaplanır ve alternatifler sıralanır.

Bu kapsamda oluşturulan karar matrisinde, karşılaştırılan alternatifler satırlara bu alternatifleri değerlendireceğimiz kriterler de sütunlara yazılır. Bu şekilde oluşturulan D karar matrisi aşağıda gösterilmiştir.

$$D_{ij} = \begin{bmatrix} d_{11} & d_{12} & \dots & d_{1n} \\ d_{21} & d_{22} & \dots & d_{2n} \\ \cdot & & & \cdot \\ \cdot & & & \cdot \\ \cdot & & & \cdot \\ d_{m1} & d_{m2} & \dots & d_{mn} \end{bmatrix}$$

Daha sonra (2.8) formülünden faydalanılarak standart karar matrisi R oluşturulur.

$$r_{ij} = \frac{a_{ij}}{\sqrt{\sum_{k=1}^m a_{kj}^2}} \quad (2.8)$$

Müteakiben ağırlıklı karar matrisi V oluşturulur. Burada daha önce AHP ile elde edilmiş ağırlık değerleri (w_i) kullanılır. R matrisinin sütun değerleri w_i değeri ile çarpılarak V matrisi elde edilir. V matrisindeki değerler kullanılarak (2.9) formülü ile ideal çözüm seti oluşturulur.

$$S^* = \left\{ \left(\max_i v_{ij} \mid j \in J \right), \left(\min_i v_{ij} \mid j \in J' \right) \right\} \quad (2.9)$$

Aynı şekilde negatif ideal çözüm seti (2.10) formülü kullanılarak V matrisindeki sütun değerlerinin en küçükleri seçilerek oluşturulur.

$$S^- = \left\{ \left(\min_i v_{ij} \mid j \in J \right), \left(\max_i v_{ij} \mid j \in J' \right) \right\} \quad (2.10)$$

Yukarıda formüllerde belirtilen J fayda (maksimizasyon) değeri, J' ise kayıp (minimizasyon) değeridir. TOPSIS yönteminde Euclidian Uzaklık Yaklaşımı kullanılarak formül (2.11) ile ideal ve formül (2.12) ile negatif ideal çözüm setinden sapmalar, ayırım ölçümleri bulunur.

$$S_i^* = \sqrt{\sum_{j=1}^n (v_{ij} - v_j^*)^2} \quad (2.11) \quad S_i^- = \sqrt{\sum_{j=1}^n (v_{ij} - v_j^-)^2} \quad (2.12)$$

Karar alternatifleri ideal ve negatif ideal ayırım ölçümleri kullanılarak sıralanır. İdeal çözüme göreli yakınlık değerleri (2.13) formülü ile hesaplanır.

$$C_i^* = \frac{S_i^-}{S_i^- + S_i^*} \quad (2.13)$$

Burada C_i^* 0 ile 1 arasında bir değer alır. $C_i^* = 1$ olması karar noktasının ideal çözüme, $C_i^* = 0$ olması ise karar noktasının negatif ideal çözüme yakınlığını gösterir (Özcan ve diğerleri, 2017, s.210).

1.4. Karma Tam Sayılı Programlama

Tam sayılı programlama, satış bölgeleri planlaması, sermaye planlaması, depo yeri araştırma ve geliştirmesi ve en iyi yerleşim yeri seçimi, atama, ulaştırma gibi problemlerin çözümünde yaygın olarak kullanılmaktadır (Öztürk, 2011, s.268-269). Bu kapsamda kurulan modellerin amacı, ele alınan problemlerin çözümü için yöneticilere etkili karar desteği sağlamaktır. Problemin çözümünde amaç, maliyeti enazlamak (minimize etmek) veya kâr ya da faydayı ençoklamak (maksimize etmek)

olabilir. Tam sayılı programlama modelinde, karar değişkenlerinin tamamı tamsayılı değerler almak zorundadır.

Bir tam sayılı programlama modelinde (Razi ve Karataş, 2016, s.284-285);

- i. Parametreler,
- ii. Amaç fonksiyonu,
- iii. Karar değişkenleri,
- iv. Kısıtlar,
- v. Set ve indisler bulunur.

1.5. Coğrafi Analiz Sistemi (CAS) ve Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS)

Çalışma kapsamında yerleşim yerlerinin birbirine mesafesi, haritası ve uydu görüntüleri ile karakol kuruluş yeri belirlendikten sonrada muhtemel inşaat alanı, kurulacak tesisler, nöbet kulübeleri vs. hususlar ise J.Gn.K.lığı CAS/CBS programı kullanılarak analiz edilmiştir.

2. UYGULAMA

Bu çalışmada bir ilimizde daha önce kapatılmış olan karakollardan üç tanesinin bir sıra dahilinde açılmasına karar verilmiştir. Bu kapsamda en az 10 yıl mesleki geçmişi olan karakol ve daha üst seviye karar mekanizmasında görev yapmış jandarma personelinin görüşü alınarak belirlenen jandarma karakollarının açılmasına etki eden 24 alt kriter ve 6 ana kriterin ağırlıkları AHP ile tespit edilmiş, alt ve ana kriterlerin ağırlıkları çarpılarak her bir alt kriterin sonuca etki değerleri elde edilmiştir. Daha sonra bu sonuca etki değerleri ve TOPSIS tümleşik olarak kullanılarak açılması düşünülen jandarma karakolları sıralanmıştır.

2.1. Kriterlerin AHP ile Ağırlıklandırılması

Literatür taramada benzer çalışmalar yaptığı görülen Kurban ve Can (2016, s.50)'ın İHA yer kontrol istasyonları seçiminde İHA kullanıcısı veya hareket alanlarında Komutan olarak görev yapmış konusunda, uzman ve deneyimli personelin görüşlerinden faydalandıkları görülmüştür. Bu çalışmada da güncel mevzuatta belirtilen jandarma karakolların sorumluluk alanlarının belirlenmesinde kullanılan kriterler ve jandarma iç güvenlik birliklerinde Karakol Komutanı ve daha üst seviye görev yapmış 40 jandarma personeli ile yüz yüze yapılan görüşme sonucunda tespit edilen hususlar birlikte göz önüne alındığında karakol kuruluş yerlerinin seçimine

etki eden ana kriterler aşağıdaki başlıklar altında analiz edilmiştir (Abdulvahitoğlu, 2021, s.193)

- i. Kamu hizmetlerinin zorunluluğu,
- ii. Personelin sosyal ihtiyaçların karşılanma durumu,
- iii. Personelin barınma ihtiyaçların karşılanma durumu,
- iv. Sorumluluk bölgesindeki yerleşim alanlarının ulaşım durumu,
- v. Sorumluluk bölgesindeki nüfus miktarı ve
- vi. Maliyettir.

Tespit edilen ana kriterlerin AHP ile yapılan değerlendirilmesi sonucunda w matrisi aşağıda görüldüğü gibi hesaplanmıştır.

$$w = \begin{bmatrix} 0,4686 \\ 0,1372 \\ 0,2241 \\ 0,0901 \\ 0,0522 \\ 0,0278 \end{bmatrix}$$

Tutarlılık Oranı $CI=0,0855$ olarak hesaplandığı ve $CI<0,1$ olduğu için yapılan işlem tutarlıdır. Ayrıca ana kriterlerin hepsinin alt kriterleri belirlenmiş ve aynı şekilde AHP ile ağırlıklandırılmıştır.

Kamu hizmetlerinin zorunluluğu: Jandarmanın asli görevi olan sorumluluk bölgesinde emniyet ile asayiş temin ederek kamu düzenini tesis etmesi kapsamında yapacağı işleri ve sorumluluk bölgesine hakim olmasını etkileyen faktörleri ifade etmektedir. Alt kriterleri;

- i. Kuruluş yerinin coğrafi konumu,
- ii. Bölgede meydana gelen asayiş olayları,
- iii. Bölgede meydana gelen terör olayları
- iv. Bölgede meydana gelen KOM (Kaçakçılık ve organize suç) olayları,
- v. Bölgedeki kritik, stratejik ve ekonomik öneme haiz tesis sayısıdır (Abdulvahitoğlu, 2021, s.196).

Tespit edilen bu kriterlerin AHP ile yapılan değerlendirilmesi sonucunda w matrisi, aşağıda görüldüğü gibi hesaplanmıştır.

$$w = \begin{bmatrix} 0,0370 \\ 0,0959 \\ 0,5456 \\ 0,1858 \\ 0,1356 \end{bmatrix}$$

Tutarlılık Oranı $CI=0,0846$ olarak hesaplandığı ve $CI<0,1$ olduğu için yapılan işlem tutarlıdır.

Personelin sosyal ihtiyaçlarının karşılanma durumu: Karakolda görev yapacak personel ve ailesinin, kültürel faaliyetlerinin (sinema, tiyatro, spor alanı, turizm vs.), alışveriş ihtiyaçlarının (market, pastane, kırtasiye, züccaciye vs.), sağlık, eğitim ve iletişim (muhabere ve elektronik bilgi sistemleri imkanları, internet, GSM, telefon, posta, kargo..vs) ihtiyaçlarının karşılanma durumudur. Alt kriterleri;

- i. Bölgenin sosyal durumu,
- ii. Bölgenin kültürel durumu,
- iii. Bölgedeki sağlık imkanları,
- iv. Bölgedeki eğitim imkanları ve
- v. Bölgedeki iletişim imkanlarıdır (Abdulvahitoğlu, 2021, s.197).

Tespit edilen bu kriterlerin AHP ile yapılan değerlendirilmesi sonucunda w matrisi aşağıda görüldüğü gibi hesaplanmıştır.

$$w = \begin{bmatrix} 0,0698 \\ 0,0390 \\ 0,4443 \\ 0,3310 \\ 0,1159 \end{bmatrix}$$

Tutarlılık Oranı $CI=0,0834$ olarak hesaplandığı ve $CI<0,1$ olduğu için yapılan işlem tutarlıdır.

Personel barınma ihtiyaçlarının karşılanması durumu; Karakolda görev yapacak personelin kalabileceği lojman, misafirhane, veya karakolun kurulduğu yerleşim yerindeki kiralık ev durumu ile burada görev yapan personelin görev haricinde kendisi veya ailesi bölgede yaşamlarını icra ederken karşı karşıya

kaldıkları güvenlik ihtiyaçlarının karşılanma durumunu göstermektedir. Alt kriterleri;

- i. Lojman, misafirhane veya kiralık ev durumu,
- ii. Personel ve ailesinin güvenliği ve
- iii. Bina/tesis yeterlilik (su, elektrik, jeneratör, kanalizasyon vs.) durumudur (Abdulvahitoğlu, 2021, s.199).

Tespit edilen bu kriterlerin AHP ile yapılan değerlendirilmesi sonucunda w matrisi aşağıda görüldüğü gibi hesaplanmıştır.

$$w = \begin{bmatrix} 0,0944 \\ 0,6740 \\ 0,2316 \end{bmatrix}$$

Tutarlılık Oranı $CI=0,0911$ olarak hesaplandığı ve $CI<0,1$ olduğu için yapılan işlem tutarlıdır.

Sorumluluk bölgesindeki yerleşim alanlarının ulaşım durumu: Karakolun kurulduğu yerleşim yeri ile sorumluluk sahasındaki diğer yerleşim yerlerine ve ilçe merkezine ulaşım durumudur. Bu durum bir olay meydana geldiği zaman jandarmanın en kısa sürede olay yerine ulaşmasını sağlayacağı için veya ilçe merkezinden takviye ihtiyaç duyulduğunda en kısa sırada gelmesini sağlayacağı için önemlidir. Alt kriterler;

- i. Bölgedeki yerleşim yerlerinin karakola mesafesi,
- ii. Bölgedeki yerleşim yerleri ile karakol arasındaki ulaşım imkanı ve bu ulaşımı sağlayan yol durumu,
- iii. Karakolun ilçe merkezinde bulunan ilçe jandarma komutanlığına olan mesafesi,
- iv. Karakol ile ilçe jandarma arasında ulaşımı sağlayan yolun durumudur (Abdulvahitoğlu, 2021, s.200).

Tespit edilen bu kriterlerin AHP ile yapılan değerlendirilmesi sonucunda w matrisi aşağıda görüldüğü gibi hesaplanmıştır.

$$w = \begin{bmatrix} 0,2641 \\ 0,5558 \\ 0,0526 \\ 0,1271 \end{bmatrix}$$

Tutarlılık Oranı $CI=0,0672$ olarak hesaplandığı ve $CI<0,1$ olduğu için yapılan işlem tutarlıdır.

Sorumluluk bölgesindeki nüfus miktarı: Karakolun sorumluluk bölgesinde bulunan yerleşim yerlerinin büyüklüğü (yüzölçümü), bu yerleşim yerlerinin sayısı, buralarda yaşayan nüfus ile bölgeye gelen turist, tarım işçileri, göçer, yaylacı vb. hareketli nüfusun miktarıdır. Alt kriterleri;

- i. Sorumluluk sahasının büyüklüğü (yüzölçümü),
- ii. Bölgedeki yerleşim yeri sayısı,
- iii. Bölgede yaşayan nüfus ve
- iv. Bölgedeki hareketli nüfusun durumudur (Abdulvahitoğlu, 2021, s.201-202).

Tespit edilen bu kriterlerin AHP ile yapılan değerlendirilmesi sonucunda w matrisi aşağıda görüldüğü gibi hesaplanmıştır.

$$w = \begin{bmatrix} 0,0814 \\ 0,1212 \\ 0,2434 \\ 0,5540 \end{bmatrix}$$

Tutarlılık Oranı $CI=0,0752$ olarak hesaplandığı ve $CI<0,1$ olduğu için yapılan işlem tutarlıdır.

Maliyet: karakolun kurulacağı yerleşim yerindeki inşaat imkânları, inşaatın maliyeti ve karakol açıldıktan sonra hizmetlerin ifasının maliyettir. Mesela hiç yol, su ve elektrik olmayan yere inşaat yapılırsa bunun getireceği ilave inşaat ve devamında su ve elektrik sağlamak için yapılacak yatırımlar, sırf coğrafi konumundan dolayı hakim fakat yerleşim yerlerine uzak olan bir yere kurulan karakoldaki hizmetlerin vatandaşa ulaştırılması için yapılan harcamalar ile vatandaşların karakola ulaşmak için yapacağı harcamalar bu durumu ifade etmektedir. Maliyetin alt kriterleri;

- i. Karakol kurulurken yapılan inşaat maliyeti,
- ii. Karakolun elektrik, su, yol ve kanalizasyon gibi alt yapı harcamaları ile
- iii. Karakol kurulduktan sonra hizmetlerin ifası esnasında yapılan harcamalarıdır (Abdulvahitoğlu, 2021, s.203).

Tespit edilen bu kriterlerin AHP ile yapılan değerlendirilmesi sonucunda w matrisi aşağıda görüldüğü gibi hesaplanmıştır.

$$w = \begin{bmatrix} 0,0810 \\ 0,2175 \\ 0,7015 \end{bmatrix}$$

Tutarlılık Oranı $CI=0,0693$ olduğu ve $CI<0,1$ olduğu için işlem tutarlıdır.

2.2. Alternatiflerin TOPSIS ile Sıralanması

AHP ile elde edilen değerler ve TOPSIS metodu kullanılarak yapılan sıralama sonucunda karakolların bir sıra dahilinde açılma önceliği belirlenmiş olacaktır. Bu kapsamda açılacak X, Y ve Z karakollarının açılış sırası TOPSIS yöntemi ile bulunacak olup, önce AHP ile elde edilen alt ve üst kriterlerin ağırlıkları birbiri ile çarpılarak elde edilen sonuca etki değerleri Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. AHP ile Elde Edilen Her Bir Alt Kriter Ağırlıklarının Sonuca Etkisi (Yazar tarafından yapılan hesaplamalara göre oluşturulmuştur)

Ana kriter	Alt kriter	Sonuca etkisi
<i>Kamu hizmetlerinin zorunluluğu</i>	Kuruluş yerinin coğrafi konumu	0,0173
	Bölgedeki asavis olavları sayısı	0,0450
	Bölgedeki TEM olayları sayısı	0,2557
	Bölgedeki KOM olayları sayısı	0,0871
	Bölgedeki kritik ve stratejik tesis sayısı	0,0636
<i>Personelin sosyal ihtiyaçlarının karşılanma durumu</i>	Bölgenin sosval durumu	0,0096
	Bölgenin kültürel durumu	0,0053
	Bölgedeki sağlık imkanları	0,0609
	Bölgedeki eğitim imkanları	0,0454
	Bölgedeki iletişim imkanları	0,0159
<i>Personelin barınma ihtiyaçların karşılanma durumu</i>	Lojman, misafirhane veya kiralık ev durumu	0,0212
	Personel ve ailesinin güvenliği	0,1510
	Bina/tesis yeterlilik durumu	0,0519
<i>Sorumluluk bölgesindeki yerleşim alanlarının ulaşım durumu,</i>	Yerleşim yerlerinin karakola mesafesi	0,0238
	Yerleşim yerlerinin karakola ulaşım ve yol durumu	0,0501
	Karakolun ilçeve mesafesi	0,0047
	Karakol ile ilçeye ulaşım ve yol durumu	0,0115
<i>Sorumluluk bölgesindeki nüfus miktarı</i>	Sorumluluk sahasının vüzölcümü	0,0042
	Yerleşim veri sayısı	0,0063
	Bölgede vasayan nüfus	0,0127
	Bölgedeki hareketli nüfus	0,0289
<i>Maliyet</i>	İnşaat maliveti	0,0023
	Alt yapı harcamalarının maliveti	0,0060
	Verilen hizmetin maliveti	0,0195

TOPSIS hesaplamalarının ilk aşamasında 1-5 değerlendirme ölçeği kullanılarak TOPSIS değerlendirme matrisi oluşturulmuştur. Müteakiben normalize edilen bu matristeki değerler AHP ile daha önce elde edilen sonuca etki değerlerinin çarpılıp ağırlıklandırılarak normalize matris elde edilmiştir. Ağırlıklandırılmış normalize matriste negatif ve pozitif ideal çözüme uzaklık değerlerinin hesaplanmasında kullanılmak üzere her sütunun en büyük ve en küçük değerleri tespit edilmiştir. Bu değerler formül (2.11), (2.12 ve (2.13) ile kullanılarak hesaplanan negatif ve pozitif çözüme uzaklık değerleri Tablo 4’de gösterildiği gibidir.

Tablo 4. İdeal ve Negatif Çözüme Uzaklık Değerleri (Yazar tarafından yapılan hesaplamalara göre oluşturulmuştur)

Karakol	S_i^*	S_i^-	C_i^*
X	0,636191	0,290829	0,313725
Y	0,18074	0,658132	0,784544
Z	0,70347	0,085637	0,108524

Elde edilen değerlere göre alternatiflerin sıralaması ise Tablo 5’te gösterilmiştir.

Tablo 5. Alternatiflerin Sıralanması(Yazar tarafından yapılan hesaplamaların sonucuna göre oluşturulmuştur)

Karakol	Yakınlık Değeri
Y	0,784544
X	0,313725
Z	0,108524

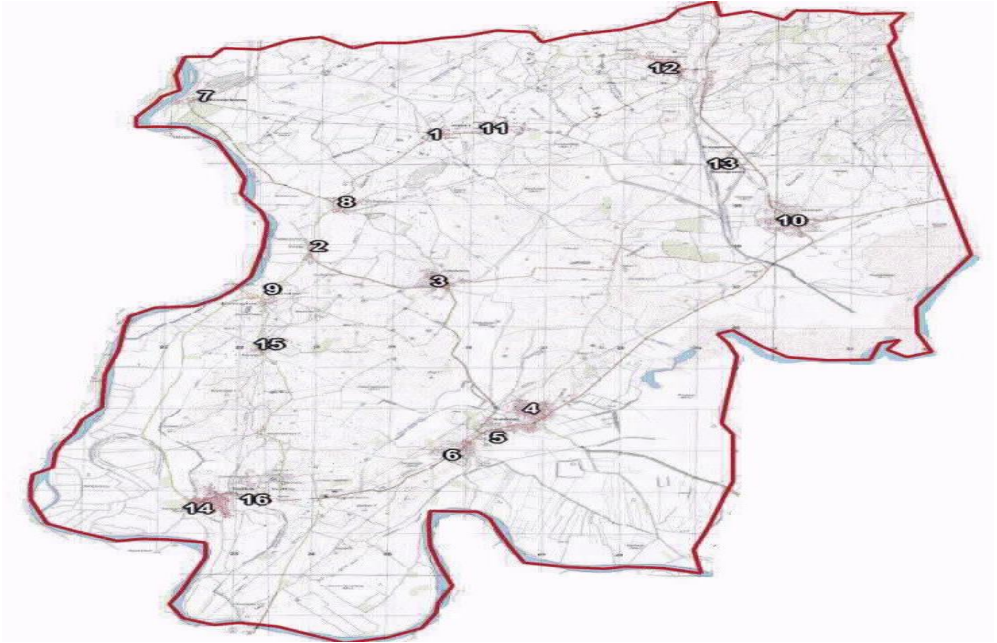
Sıralama Y, X ve Z olarak ortaya çıkmıştır. Müteakip aşamada Y karakolunun sorumluluk bölgesindeki hangi yerleşim yerine kurulacağını belirlenmesi kapsamında bir model oluşturulacaktır.

2.3. Kuruluş Yerinin Karma Tam Sayılı Programlama ile Tespit Edilmesi.

Y karakolu sorumluluk bölgesinde Şekil 2’deki haritada gösterilen 16 adet yerleşim yeri bulunmakta olup, bu yerleşim yerlerinin birbirine ulaşım süreleri ve bu yerlerde

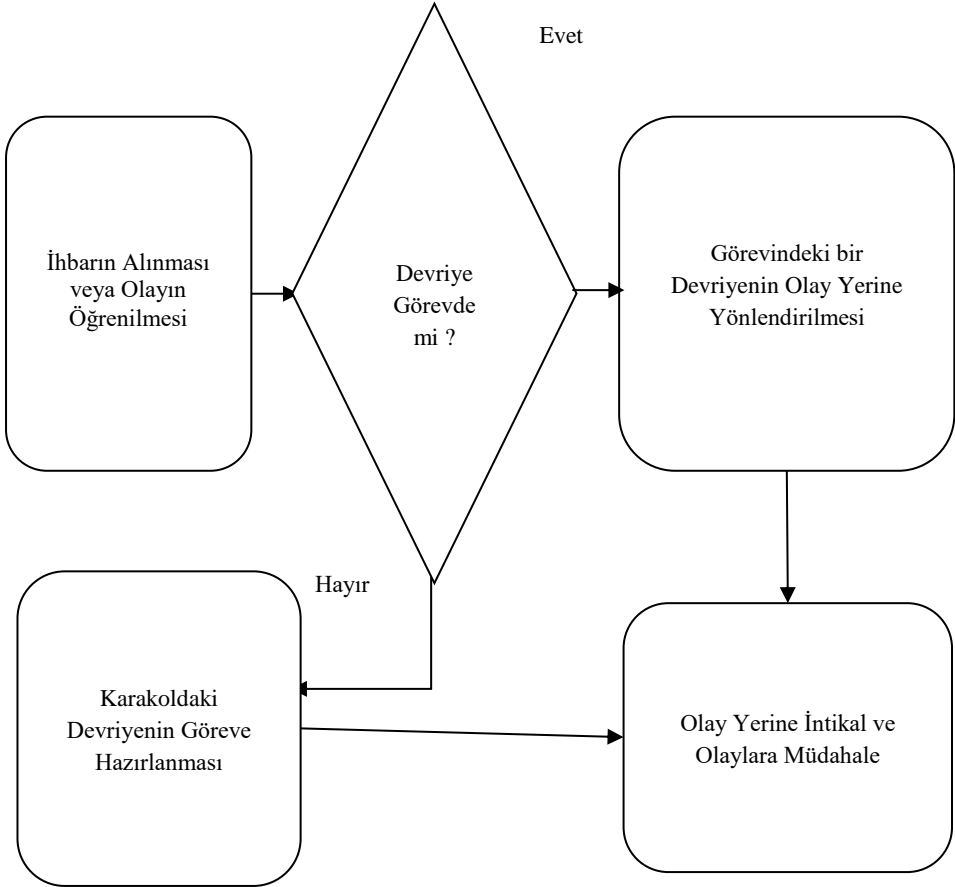
yaşayan nüfus tespit edildikten sonra bu yerlerde meydana gelen adli olaylar 6 ana başlık altında değerlendirilecektir. Bu olaylar;

- i. Asayiş olayları (k_1),
- ii. Kabahat ve takibi gereken olaylar (k_2),
- iii. Terör olayları (k_3),
- iv. Göçmen kaçakçılığı olayları (k_4),
- v. Kaçakçılık ve organize suç olayları (k_5) ile
- vi. Ölümlü ve yaralamalı trafik kazaları (k_6)'dır.

Şekil 1. Karakolun açılacağı yerleşim yerleri (J.Gn. K.lığı CBS'den alınmıştır)

Y karakolunun 16 yerleşim yerinden hangisine açılırsa daha etkin ve verimli görev yapacağını tespiti için karma tam sayılı programlama modeli kullanılacaktır. Bir olay meydana geldiğinde Jandarma Devriyesinin müdahale aşamaları Şekil 2'de gösterilmiştir.

Şekil 2. Jandarma Devriyesinin Olaylara Müdahale Aşamaları (Yazar tarafından oluşturulmuştur)

Devriyeler karakolun sorumluk sahasında herhangi bir olay olmaması için önleyici faaliyetler icra etmekte, adli bir olay olduğunda müdahale etmekte ve bölgede ikamet eden vatandaşlar ile ilgili mevzuatta belirtilen diğer görevleri yerine getirmektedir (Yönerge, JGY 27-3 (B), 2019, s.12-15). Bu görevler nüfusun daha fazla yaşadığı yerler ile olayların daha çok meydana geldiği yerlerde yoğunlaşmaktadır. Bu nedenle bu görevlerin daha hızlı ve en az maliyetle yerine getirilebilmesi için yerleşim yerlerinin birbirine mesafesi, yaşayan nüfus ve ulaşım ağı da göz önünde bulundurulmuştur.

Tablo 6. Yerleşim yerlerinin birbirine ulaşım süresi (J.Gn.K.lığı CBS kullanılarak hesaplanmıştır)

Y. Yeri	C ₁	C ₂	C ₃	C ₄	C ₅	C ₆	C ₇	C ₈	C ₉	C ₁₀	C ₁₁	C ₁₂	C ₁₃	C ₁₄	C ₁₅	C ₁₆
C ₁	0	3	6	10	9	10	5	2	5	8	6	4	5	11	6	11
C ₂	3	0	2	7	6	7	5	1	1	9	4	8	8	8	3	7
C ₃	6	2	0	5	4	5	7	3	3	7	6	10	10	8	5	8
C ₄	10	7	5	0	1	1	12	8	8	6	14	11	10	5	8	5
C ₅	9	6	4	1	0	1	11	8	8	7	11	11	11	5	7	4
C ₆	10	7	5	1	1	0	11	8	8	8	11	12	11	4	7	4
C ₇	5	5	7	12	11	11	0	4	6	13	6	4	4	12	7	12
C ₈	2	1	3	8	8	8	4	0	3	10	3	7	8	9	4	9
C ₉	5	1	3	8	8	8	6	3	0	10	6	9	10	6	1	6
C ₁₀	8	9	7	6	7	8	13	10	10	0	8	5	4	12	11	11
C ₁₁	6	4	6	14	11	11	6	3	6	8	0	4	4	12	7	12
C ₁₂	4	8	10	11	11	12	4	7	9	5	4	0	1	15	10	15
C ₁₃	5	8	10	10	11	11	4	8	10	4	4	1	0	15	11	15
C ₁₄	11	8	8	5	5	4	12	9	6	12	12	15	15	0	5	1
C ₁₅	6	3	5	8	7	7	7	4	1	11	7	10	11	5	0	5
C ₁₆	11	7	8	5	4	4	12	9	6	11	12	15	15	1	5	0

Tablo 7. Yerleşim yerlerinde yaşayan nüfus durumu. (Yazar tarafından mahalli makamlarla görüşülerek oluşturulmuştur)

Yerleşim yeri (C _i)	Nüfus durumu (P _i)	Yerleşim yeri (C _i)	Nüfus durumu (P _i)
C ₁	2.625	C ₉	805
C ₂	830	C ₁₀	2.775
C ₃	2.000	C ₁₁	2.425
C ₄	1.975	C ₁₂	2.025
C ₅	2.225	C ₁₃	1.965
C ₆	2.305	C ₁₄	3.620
C ₇	375	C ₁₅	1.250
C ₈	750	C ₁₆	3.955
Toplam			31.905

Adli hizmetler kapsamında ise bir olay meydana geldiğinde devriyelerin karakolun kurulduğu yerleşim yerinden olayın meydana geldiği yerleşim yerine ulaşma süresi ve olayların ağırlığına göre etkili müdahale durumu ortaya konmuştur. Bu iki senaryo birleştirilerek en uygun karar verilmeye çalışılmıştır.

Tablo 8. Jandarma devriyelerinin bir yılda müdahale ettiği olay sayısı (J.Gn.K.lığı OBS'nden faydalanılarak oluşturulmuştur)

Yerleşim Yeri (C _i)	k ₁	k ₂	k ₃	k ₄	k ₅	k ₆	Toplam (W _{ik})
C ₁	30	11	1	0	1	0	43
C ₂	14	5	0	0	0	0	19
C ₃	28	9	0	0	0	0	37
C ₄	35	22	0	3	1	2	63
C ₅	32	21	0	2	1	1	57
C ₆	40	25	0	4	2	3	74
C ₇	7	4	0	0	0	0	11
C ₈	3	1	0	1	1	0	6
C ₉	4	2	0	2	0	0	8
C ₁₀	31	15	1	1	1	3	52
C ₁₁	27	11	0	1	0	2	41
C ₁₂	29	13	0	1	1	2	46
C ₁₃	24	11	0	1	0	1	37
C ₁₄	31	14	0	1	4	2	52
C ₁₅	10	9	0	0	2	0	21
C ₁₆	29	16	1	1	4	1	52
Toplam	374	189	3	18	18	17	619

Daha sonra modelde kullanılacak suçların önem dereceleri AHP kullanılarak tespit edilmiştir.

Tablo 9. Meydana gelen suç çeşitlerinin önem dereceleri (Yazar tarafından yapılan hesaplamalar sonucu oluşturulmuştur)

Olaylar (k_i)	k_1	k_2	k_3	k_4	k_5	k_6
Ağırlığı (σ_k)	0,46	0,25	0,14	0,06	0,05	0,03

Yukarıda belirtilen veriler ışığında icra edilecek görevleri en etkili, hızlı ve minimum maliyette yapmamızı sağlayacak bir model oluşturulmuştur. Bu modelde;

Notasyon ve Karar Değişkeni Parametreleri

c_{ij} , i aday bölgeden j talep bölgesine varış süresi

s , devriyenin olaya toplam müdahale süresi

$h_s=1$ devriyenin hazırlanma süresi

o_k , k olay çeşidine göre meydana gelmesi beklenen olay sayısı

to , meydana gelmesi beklenen toplam olay sayısı

p_i , i bölgedeki nüfus sayısı,

tp , toplam nüfus sayısı,

σ_k , k olayın ağırlığı,

w_{ik} , i bölgedeki k tip olayın ağırlığı,

Kısıtlar

Sadece bir karakol kurulacaktır.

$$\sum_{i=1}^n x_i=1 \quad i=1,\dots,n \quad \forall i \in I$$

25 dk.'dan daha az süre içerisinde olaya müdahale edilmelidir (Yönerge, JGY 187-2 (A), 2009, s.EK-K-1).

$$s=c_{ij}+h_s \quad i,j=1,\dots,n \quad \forall i \in I \quad \forall j \in J$$

$$s < 25$$

Meydana gelmesi beklenen olayların ağırlığı fazla olanlara daha kısa sürede etkili müdahale edilmeli hem de en çok olay meydana gelen yerlere daha kısa sürede müdahale edilmelidir.

$$\sum_{i=1}^n p_i w_{ik} x_i \leq t_o \quad \forall k \in K$$

Fazla nüfus yaşayan yerlere daha fazla önleyici maksatlı devriye görevlendirileceği için en çok devriye düzenlenen yerlere en kısa mesafede karakol kurarak maliyet azaltılmalıdır. Mevzuatta bir ihbarı veya olayı müteakip devriyenin göreve hazırlanması ve karakolu terk etmesi ortalama 11 dk. olarak belirlenmiştir (Yönerge, JGY 187-2 (A), 2009, s.EK-K-1).

Devriyelerinin görev yapmasının şekil ve esaslarını açıklayan mevzuatta müdahale süresi ile ilgili herhangi bir sınırlama getirilmemiş, ancak devriyenin etkili ve seri bir şekilde müdahale etmesi gerektiği belirtilmiştir (Yönerge, JGY 27-3 (B), 2019, s.45-56). Karakollarda sürekli hazır kıt'a bulunmakta ve aynı zamanda sahada görevli devriyeler bulunmaktadır. Bu nedenle bir olay meydana geldiğinde müdahale edecek personel ve araç konusunda herhangi bir sıkıntı bulunmamaktadır.

$$\sum_{i=1}^n p_i \sigma_i \leq t_p \quad i=1, \dots, n \quad \forall i \in I$$

Tam sayı kısıtı

$$x_i = 0 \text{ veya } 1 \quad i=1, 2, 3, 4, 5, 6$$

Karar değişkenleri

$$x_i = \begin{cases} 1 & \text{karakol } i' \text{ ye kurulur ise} \\ 0 & \text{karakol } i' \text{ ye kurulmaz ise} \end{cases}$$

İndisler

$$i, \text{ aday bölge indisi} \quad i=1, \dots, n \quad \forall i \in I$$

$$j, \text{ talep bölge indisi} \quad j=1, \dots, n \quad \forall j \in J$$

$$k, \text{ olay tipi} \quad k=1, \dots, n \quad \forall k \in K$$

Amaç fonksiyonu

Amacımız bir olay meydana geldiğinde en kısa sürede olaya müdahale etmektir.

$$\text{Min } z = \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n x_i c_{ij}$$

Oluşturulan tam sayılı programlama modeli GAMS 24.8.5 sürümü programı kullanılarak intel i7 işlemcili 32 GB RAM hafıza kapasiteli bilgisayarda 0,15 saniyede çözülmüş ve sonuca ulaşılmıştır. Bu sonuca göre kurulması öngörülen karakolun belirlenen kriterler içerisinde kurulacağı alan diğer kurulması beklenen alanlardan daha iyi çıkmaktadır. Matematik modelin amaç fonksiyonunda olaylara en kısa sürede müdahale edilmesini sağlayan ikili karar değişkeni probleminin sonucu $x_i = 8$ şeklinde vermektedir. Elde edilen bu sonuca göre haritada belirtilen 8 numaralı yerleşim yerine jandarma karakolunun kurulması durumunda devriyelerin en etkin, hızlı ve verimli hareket edeceği görülmüştür.

2.4. Coğrafi Analiz Sistemi (CAS) ile Karakolun kurulacağı arazinin analizi

Jandarma devriyelerinin en etkili ve verimli görev yapacağı karakol kuruluş yeri belirlendikten sonra karakol binasının inşa edileceği arazi parçası J.Gn.K.lığı CAS programı kullanılarak belirlenecek aynı şekilde yapılacak analizlerle binanın çevre emniyeti kapsamında alınacak tedbirler tespit edilecektir. Örneğin bu analiz ile nöbet ve gözetleme kulelerinin yeri ve yüksekliği tespit edilerek ölü bölgeler kontrol altına alınabilecektir.

Şekil 3. Karakol kurulacak 8 numaralı yerleşim yerinin üç boyutlu görünümü (J.Gn.K.lığı CAS'tan alınmıştır)

Daha sonra bu yerleşim yerlerde arazi mülkiyeti, maliyet, alt yapı, hakim arazi, çevre emniyeti vb. hususlar göz önüne alınarak karakol inşaatının yapılacak arazi kesimi belirlenecektir. Şekil 3'de haritada işaretli yere karakol kurulmasına karar verildikten sonra arazinin CAS kullanılarak analizi yapılmıştır. Bu karakolun

kurulacağı bölgede ülkemizin doğusunda ki gibi bir terör tehdidi olmadığı göz önüne alınarak, karakolun 200m çapında bir etki alanında çevresinin emniyetli olması gerektiği ve nöbet kulesinin 5m yükseklikte olduğu varsayarak yaptığımız analiz sonucu Şekil 4’de gösterilmiştir. Yeşil alanlar görüş alanlarını, kırmızı alanlar ise ölü bölgeleri göstermektedir. Aynı ölçülerde nöbet kulübesi 10m yüksekliğe çıkarıldığında ortaya çıkan ölü bölge analizi ise Şekil 5’de gösterilmiştir.

Şekil 4. Ölü bölge görüş analizi.

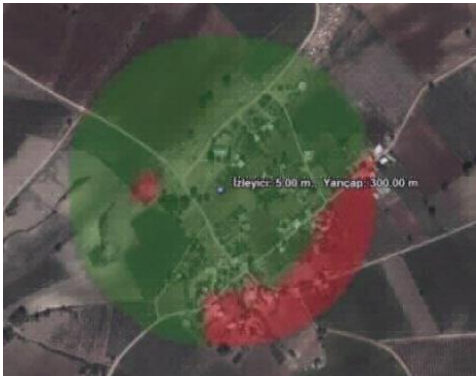
(J.Gn.K.lığı CAS’tan alınmıştır)

Şekil 5. Ölü bölge görüş analizi

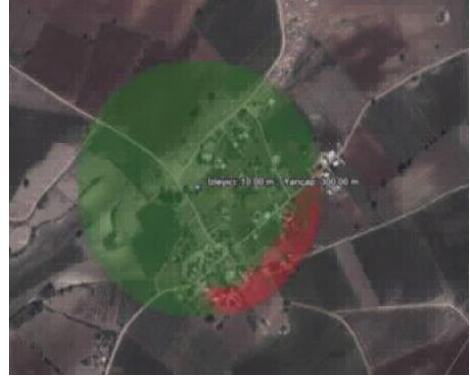
(J.Gn.K.lığı CAS’tan alınmıştır)

Benzer şekilde CAS görüş analizi kullanılarak kulelerinin 5m yükseklikte ve 300m yarıçapında bir alanı kontrol etmesini istediğimizde ölü bölgeler Şekil 6’da, yükseklik 10m olduğu zaman ise Şekil 7’de görüldüğü gibi ortaya çıkmaktadır.

Şekil 6. Ölü bölge görüş analizi

(J.Gn.K.lığı CAS’tan alınmıştır)

Şekil 7. Ölü bölge görüş analizi

(J.Gn.K.lığı CAS’tan alınmıştır)

Bir sonraki aşamada daha da ayrıntılı olarak iki nokta belirleyip bu noktalar arasındaki ölü bölgeye sebep olan yükselti tespit edilebilir ve Yapılacak inşaat çalışmaları ile bu yükselti düzeltilip görüş sahası tamamen kontrol altında tutulabilir. Bu maksatla CAS profil altı analizi yapılarak elde edilen sonuç Şekil 8’de gösterilmiştir. Kırmızı bölgeler ölü bölgeler, yani görüş sahası dışında kalan alanlardır.

Şekil 8. CAS profil alt analizi (J.Gn.K.lığı CAS’tan alınmıştır)

SONUÇ

Günümüzde planlama faaliyetlerinde daha çok sezgi, tecrübe, deneyim ve yargılara dayalı sistematik olmayan geleneksel yaklaşımların yerini artık sezgi, tecrübe ve yargıların sistematik bir şekilde analiz edilerek kullanıldığı bilimsel araştırma ve problem çözme teknikleri vb. modern yaklaşımlar almaktadır. Böylece rasyonel ve akılcı kararların alınmasına katkı sağlanmaktadır. İnsanlar genellikle kararları otomatik olarak çok hızlı ve sezgisel veya mantıksal bir şekilde verirler. Sezgisel kararlarda, karar verici genele uyma, statüko, özgüven ve önyargı gibi bazı eğilimlerin etkisinde kalmasından dolayı karar verilecek konular çoğunlukla hassas olarak incelenememektedir. Mantıksal kararlarda ise karmaşık sorunların çözümü için sayısal bilgiler derlenerek bilimsel yöntemlerle analiz edilmekte ve müteakiben karar alternatifleri ortaya konularak objektif kararlar verilmektedir. Bu sayede kaynaklar daha verimli, ekonomik ve etkili olarak kullanılabilir.

Ayöperken ve Ermiş (2011, s.69-70)'in yaptıkları çalışmada da 6 değişik kriterin kısıt olarak modele girildiği, en fazla hedefi kapsayacak şekilde verimliliğin ve etkinliğin artırılmasının amaçlandığı ve maliyetin en aza indirmeye çalışıldığı, bu çalışmanın jandarma karakolları için kullanılabilmesinin önerildiği görülmüştür. Benzer şekilde İHA'ların özel operasyonlarda daha etkin kullanılması maksadıyla mobil kontrol istasyonlarının yerlerini belirlemek için Kress ve Royset (2007,s.19)'in oluşturdukları modelde %50 daha fazla hedef tespit imkanı elde edildiği görülmüştür.

Bu örneklere benzer şekilde gibi jandarma karakollarının etkinliğin artırılması için yapılan bu çalışmada stratejik bir karar olan karakol kuruluş yerinin seçiminin bilimsel metotlar kullanılarak yapılması gerektiği ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda ÇKKV tekniklerinden AHP kullanarak yapılan ağırlıklandırma ve TOPSIS kullanarak yapılan sıralama sonucunda ilk açılacak karakolun Y karakolu olması gerektiği tespit edilmiştir. Günümüzde güvenlik kuvvetlerinin mücadele ettiği suç örgütlerinin, daha karmaşık ve kazançlı olan ekonomik suçlar kadar hırsızlık, yağma, adam öldürme gibi kişilere karşı suçları da işledikleri görülmektedir. Önümüzdeki yıllarda teknolojiye dayanarak alınan tedbirlerle hareket alanları daraltılan suçlular ile suç örgütlerinin, daha acımasız ve kurnasız davranmaya yönelecekleri öngörülmektedir. Bu nedenle güvenlik kuvvetlerince yapılan risk analizleri sonucunda;

- i. Suçluların eğitim seviyesinin yükselmesi,
- ii. Ülke çapında nüfusun yaşlanması, yaşlıların suça karışması ve suç yaş ortalamasının artması,
- iii. Kadınların sosyal ve ekonomik hayata daha fazla katılımıyla kadınların katıldığı suçların artması,
- iv. Daha organize olmuş suç örgütlerinin ortaya çıkması,
- v. Daha karmaşık ve teknolojik yöntemlerle işlenen suçların artması ve
- vi. Yeni suç fırsat ve türlerinin ortaya çıkması beklenmektedir.

Bu kapsamda en uygun jandarma karakolu kuruluş yerinin seçilmesi bu riskleri ortadan kaldırmamıza yardımcı olacaktır. Razi ve Karataş (2016), çalışmalarında, kazalara en kısa sürede müdahale edebilmek ve maliyetleri düşürebilmek için kurtarma botlarının iş yükünü ve yıllık operasyon sürelerini göz önünde bulundurmıştır. Bu çalışmada da suçlulara en kısa sürede müdahale etmek için bir

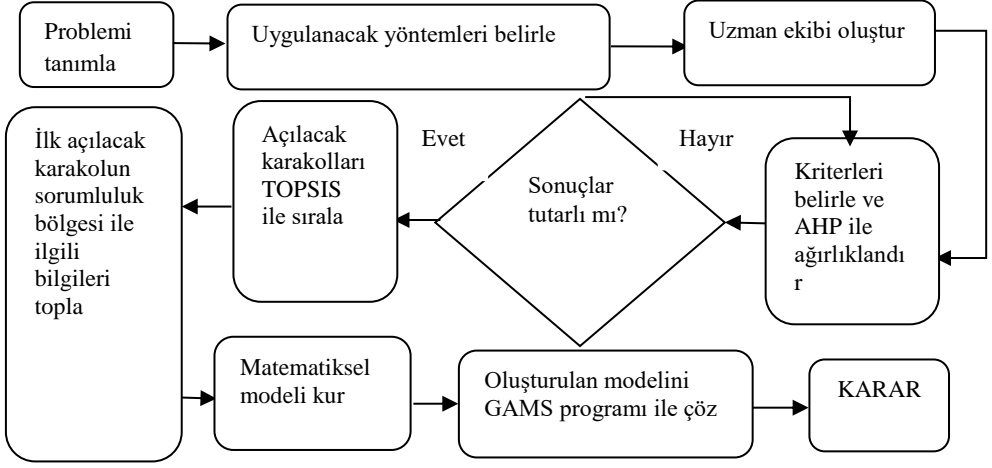
model oluşturulmuş ve yıllık olay sayısı ve nüfus yoğunluğunu göz önünde bulundurularak riskler azaltılmıştır.

Güzel ve diğerleri (2015), yerleşim yerleri arasındaki mesafeyi ve yol koşullarını dikkate alarak araçları türlerine göre görevlendirerek verimliliği artırdıkları bir model önermişlerdir. Bu çalışmada da yerleşim yerleri arasındaki mesafe ve yol koşullarını dikkate alınarak olaylara müdahale süresini kısaltılmış ve etkinlik artırılmıştır.

Sennaroğlu ve Çelebi (2018)'nin çalışmasında kullanılan kriterler arasında kamu hizmetlerinin gerekliliğinin en yüksek, maliyetin ise en az ağırlıkta olduğu görülmüştür. Bu çalışmada da hizmetlerin gerekliliği en yüksek ağırlıklı kriter olarak ortaya çıkmış ve maliyet en düşük ağırlıklı kriter olmuştur. Bu durum, ülkelerin kamu güvenliği açısından maliyetlerin göz ardı edilebileceğini göstermektedir.

Bununla birlikte 2020 yılında ülkemizde yaşanan Coronavirüs salgınında olduğu gibi, salgınla mücadele kapsamında alınan kararların uygulanmasında güvenlik kuvvetlerine büyük görev düşmekte olup, vatandaşların para, ilaç, gıda vb. ihtiyaçlarının ulaştırılmasında da güvenlik kuvvetleri bizzat görev almaktadır. Alınan tedbirler kapsamında zaman, zaman 65 yaş üstü vatandaşlarımızın sokağa çıkması yasaklanmış ve bunların ihtiyaçlarının karşılanması durumu da ortaya çıkmıştır. Türkiye’de nüfusun %9,1’i bu grubu oluşturmaktadır (TÜİK, 2020). Bu vatandaşlarımızın ihtiyaçları mülki makamlarca oluşturulan güvenlik kuvvetlerinin de içinde yer aldığı vefa destek grupları vasıtasıyla karşılanmıştır.

Suçların oluşmadan önlenmesinde veya oluşuktan sonra müdahalede ana unsur olarak görev yapan karakolların savaş, salgın ve doğal afetler gibi olağan üstü durumlarda da aktif olarak görev yaptıkları göz önüne alındığında karakol kuruluş yerlerinin devriyelerin en etkin ve verimli görev yapabileceği bir yerde seçilmesi gerekmektedir. Bu nedenle ilk sırada açılacak Y karakolu sorumluluk sahasında yaşayan nüfus, yerleşim yerleri, yerleşim yerlerinin birbirine mesafesi, bölgede meydana gelen suç çeşitleri ve sayıları tespit edilmiştir. Müteakiben oluşturulan matematiksel model, GAMS bilgisayar programında karma tam sayılı programlama şeklinde çözümlenmiş ve 8 numaralı yerleşim yerine karakolun kurulması durumunda jandarma devriyelerinin en etkin görev yapacağı tespit edilmiştir. Bundan sonra yapılacak çalışmada CAS/CBS kullanılarak karakol inşaat alanında ihata duvarları, altyapı tesisleri, nöbet kuleleri vb. yerler tespit edilebilir. Çalışma kapsamında önerilen işlemlerin akış şeması Şekil 9.’da gösterilmiştir.

Şekil 9. Karakol Kuruluş yerinin belirlenmesi akış şeması (Yazar tarafından oluşturulmuştur)

Bu çalışmada; bir ilde karakol kuruluş yerleri seçimiyle ilgili çalışma yapmaktan çok, bundan sonra ülke genelinde yapılacak çalışmaların karar verme sürecinde, bir sistem kurulması, bir model oluşturulması ve bu kapsamda bilgisayar programlarından faydalanılarak hızlı ve isabetli karar verebilme imkân ve kabiliyetinin artırılmasının gerekliliği ortaya konarak bir model önerilmiştir. Sonuç olarak, ülkemizde yürütülen güvenlik politikaları kapsamında karakol kuruluş yerlerinin bu çalışmada olduğu gibi bilimsel yöntemlerle belirlenmesi durumunda, devriyelerin olay yerine en hızlı şekilde ulaşması sağlandığı için suç ve suçlularla mücadelede başarılar artacak ve yapılan işlemler minimum maliyet ile yerine getirilmiş olacaktır. Böylece bu çalışma kamu düzeninin sağlanmasında Jandarmanın ve diğer güvenlik kuvvetlerinin etkinliğinin artmasına katkı sağlayacaktır.

TEŞEKKÜR

Bu çalışma kapsamında özgün düşünceleri ile çalışmaya katkı veren tüm mesai arkadaşlarıma teşekkür ederim.

KAYNAKLAR

- Abdulvahitoğlu, A. (2021). AHP-TOPSIS Tabanlı Matematiksel Modelleme ile Jandarma Karakolu Kuruluş Yeri Seçimi ve CAS/CBS İle Analizi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Endüstri Mühendisliği ABD, Doktora Tezi, 287 sayfa, Adana.
- Akça, M. ve Şahin, R. (2018). Çok Amaçlı Karma Tam Sayılı Tesis Yerleşim Problemi Modeli ve Askeri Tesiste Uygulama. Pamukkale Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi, 24(1):117-123.
- Akgün, İ., Erdal, H. (2019). Solving an Ammunition Distribution Network Design Problem Using Multi-Objective Mathematical Modelling, combined AHP-TOPSIS and GIS, Computers and Industrial Engineering, 129:512-528.
- Ayöperken, E. ve Ermiş, M. (2011). İnsansız Hava Araçları İçin Üs Konumlarının Kapsama Alanı Problemi Olarak Modellenmesi ve Eniyilenmesi. Havacılık ve Uzay Teknolojileri Dergisi, 5(1):61-71.
- Chen S.J., Hwang C.L. (1992). Fuzzy Multiple Attribute Decision Making: Methods and Applications, Springer -Verlag, Berlin,
- Dağdeviren, M., Yavuz, S., Kılınç, N. (2009). Weapon Selection Using the AHP and TOPSIS Methods Under Fuzzy Environment, Expert Systems With Applications, 36:8143-8151.
- Erdal, H. (2018). Risk Tabanlı Tesis Yeri Seçimi Problemi: Güvenlik Sektörü İçin Bir Uygulama, Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 14(2):461-477.
- Gencer, C. ve Açıkgöz, A. (2006). Türk Silahlı Kuvvetleri Arama Kurtarma Timlerinin Yerleşiminin Yeniden Düzenlenmesi. Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi, 21(1):87-105.
- Güzel, D., Erdal, H. ve Acar, E. (2015). Kolluk Kuvvetlerinin Hizmet Üretim Etkinliğinin Artırılmasına Yönelik Bir Model Önerisi: Bütünleşik Araç Atama Modeli. The Journal of Academic Social Science Studies, 40:463-483.
- Hakimi, S.L. (1964). Optimum Location of Switching Centers and the Absolute Centers and Medians of a Graph, Operations Research, 12(3):450-459.
- Hwang, C.L. ve Yoon, K. (1981). Multiple Attribute Decision Making, Springer-Verlag, Berlin.

- Kabak, M., Sağlam, F., Aktaş, A. (2017). Farklı Uzaklık Hesaplama Yaklaşımlarının TOPSIS Üzerinde Kullanılabilirliğinin İncelenmesi, Gazi Üniversitesi Mimarlık ve Mühendislik Fakültesi Dergisi, 32(1):35-43.
- Jozaghi, A., Alizadeh, B., Hatami, M., Flood, I., Khorrami, M., Khodaei, N. ve Tousi, E.G. (2018). A Comparative Study of the AHP and TOPSIS Techniques for Dam Site Selection Using GIS: A Case Study of Sistan and Baluchestan Province, İran.
- Karavdic, Z., Projovic, D. (2018). A Multi-Criteria Decision-Making Model in the Security Forces Operations Based on Rough Sets, Decision Making, Applications in Management and Engineering, 1(1):97-120.
- Kress, M. ve Royset, J.O. (2007). Aerial Search Optimization Model (ASOM) for UAVs in Special Operations, Naval Postgraduate School, Monterey, CA, 13(1):23-33.
- Kurban, Ö.F. ve Can, T. (2016). Acil İstihbarat, Gözetleme ve Keşif İhtiyaçları için Mini İnsansız Hava Araçlarının Yer Kontrol İstasyonlarının Seçimi, Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi, 12(45):35-59.
- Lenegala, S., Stimers, M. (2017). The AHP in GIS-Driven Military Operation Base Selection: A Case Study in Sri Lanka, Journal of Defense Management, 7(1):1-11.
- Macit, İ., Oğulata, S.N. ve Alparslan, Z.N. (2018). Kentsel Arama Kurtarma Birliklerinin Yerleşim Yeri Problemi Çözümünde Matematiksel Programlama ve Simülasyon Yaklaşımları: İstanbul Örneği, Çukurova Üniversitesi Mimarlık ve Mühendislik Fakültesi Dergisi, 33(1):55-66.
- Özcan, E.C., Ünlüsoy, S. ve Eren, T. (2017). AHP ve TOPSIS Yöntemleriyle Türkiye’de Yenilenebilir Enerji Yatırım Alternatiflerinin Değerlendirilmesi, Selçuk Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Dergisi, 5(2):204-219.
- Öztürk, A. (2011). Yöneylem Araştırmasına Giriş, 2. Baskı, İstanbul, Ekin Yayınevi.
- Razi, N. ve Karataş, M. (2016). A Multi Objective Model For Locating Search And Rescue Boats, European Journal of Operation Research, 254:279-273, 2016.
- Saaty, T.L. (2004). Decision making with the AHP and ANP, Journal of Systems Science and Systems Engineering, 13(1):1-35.

- Saaty, T.L. (2008). Decision making with the Analytic Hierarchy Process, *International Journal of Services Sciences*, 1(1):83-98.
- Sennaroğlu, B. ve Çelebi, G.V. (2018). A Military Airport Location Selection by AHP Integrated PROMETHEE and VIKOR Methods, *Transportation Research Part D*, 59:160-173.
- Uçar, U.Ü. ve İşleyen S.K. (2019). Hareketli Hedefli-Heterojen Filolu İHA Rotalama Problemi İçin Yeni Bir Çözüm Yaklaşımı, *Gazi Üniversitesi Politeknik Dergisi*, 22(4): 999-1016.
- Uzun G. ve Kabak, M. (2019). Sahil Güvenlik Yüzer Unsurlarının Arama ve Kurtarma Önceliklerinin Tanımlanmasında Analitik Ağ Süreci Kullanımı, *Gazi Üniversitesi Mimarlık ve Mühendislik Fakültesi Dergisi*, 34 (2): 819-833.
- Tapkan, P., Özbakır, L., Kulluk, S. ve Telcioğlu, B. (2018), Raylı Sistemlerde Görev Çizelgeleme Probleminin Modellenmesi ve Çözümü *Gazi Üniversitesi Mimarlık ve Mühendislik Fakültesi Dergisi*, 33(3): 953-965.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2020), Erişim adresi: <http://www.tuik.gov.tr>,
- Wind, Y. ve Saaty, T.L. (1980). Marketing Applications of the Analytic Hierarchy Process, *Management Science*, 26(7): 641-658.
- Yönerge, JGY 27-3 (B) (2019). Devriye Yönergesi, Ankara, Jandarma Genel Komutanlığı Basımevi.
- Yönerge, JGY 187-2 (A) (2009). İç Güvenlik Birlik Komutanlarının Yapacağı Denetlemelerin Usul ve Esasları Yönergesi. Ankara, Jandarma Genel Komutanlığı Basımevi.
- 2803 Sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu (1983, 10 Mart). Resmi Gazete (Sayı: 17985) Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr>.
- 668 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler ile Bazı Kurum ve Kuruluşlara Dair Düzenleme Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (2016, 27 Temmuz). Resmi Gazete (Sayı: 29783 (Mükerrer)). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr>.
- 1409 sayılı Emniyet ve Asayiş İşlerinde İl, İlçe ve Bucaklardaki Jandarma ve Emniyet Ödevlerinin Yapılması ve Yetkilerinin Kullanılması Suretini ve Aralarındaki Münasebetleri Gösterir Yönetmelik (1961, 15 Temmuz). Resmi Gazete (Sayı: 10855) Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr>.

9741 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Yönetmeliği (2016, 12 Aralık).
Resmî Gazete (Sayı: 29995) Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr>.
<https://www.jandarma.gov.tr/jandarma-tarafından-korunan-tesisler>
(Erişim Tarihi: 06.04.2020)

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi
Güvenlik Bilimleri Enstitüsü
Güvenlik Bilimleri Dergisi, Kasım 2021, Cilt:10, Sayı:2, 339-364
doi:10.28956/gbd.1028635

Gendarmerie and Coast Guard Academy
Institute of Security Sciences
Journal of Security Sciences, November 2021, Volume:10, Issue:2, 339-364
doi:10.28956/gbd.1028635

Makale Türü ve Başlığı / Article Type and Title

Araştırma/Research Article

Asayiş Hizmetlerinde Teknoloji Kabul Modeli: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması
Technology Acceptance Model in Public Order: A Study of Validity and Reliability

Yazar(lar) / Writer(s)

1-Güray ARIK Dr. J.Gn.K.lığı, Ankara, gurayarik@jandarma.gov.tr, ORCID.:0000-0003-4435-0881
2-Süleyman Sadi SEFEROĞLU Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Ankara, sadi@hacettepe.edu.tr,
ORCID.:0000-0002-5010-484X

Bilgilendirme / Acknowledgement:

- Yazarlar aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadırlar:
- Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.
- Makalemizde etik kurul izni alınması gerektirecek bir çalışmadır. Etik kurul izni bilgisi aşağıda yer almaktadır
- Bu çalışma Hacettepe Üniversitesi, Etik Komisyonu'nun 10.07.2018 tarihli ve 35853172/300 sayılı kararı ile etik açıdan uygun bulunmuştur.
- Araştırma, birinci yazarın tezinden türetilmiş, ikinci yazarların danışmanlığında gerçekleştirilmiştir.

Bu makale Turnitin tarafından kontrol edilmiştir.
This article was checked by Turnitin.

Makale Geliş Tarihi / First Received : 25.02.2021
Makale Kabul Tarihi / Accepted : 22.06.2021

Atıf Bilgisi / Citation:

Arık.G., Seferoğlu S.S. (2021). Asayiş Hizmetlerinde Teknoloji Kabul Modeli: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Güvenlik Bilimleri Dergisi, 10(2), ss.339-364, doi:10.28956/gbd.1028635*

ASAYİŞ HİZMETLERİNDE TEKNOLOJİ KABUL MODELİ: GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

Öz

Bu çalışmada, asayiş hizmetlerinde görev yapan personelin BİT kabul düzeylerini betimleyen bir teknoloji kabul modeli önerilmiştir. Bu amaç doğrultusunda 371 katılımcının yer aldığı çalışmanın verileri, t-testi, ANOVA ve yapısal eşitlik modellemesinden yararlanılarak analiz edilmiştir. Analiz sonucunda, sekiz faktörlü bir teknoloji kabul yapısı ortaya konmuştur. Geçerlik ve güvenilirlik ölçütleri sağlanan modelin faktörleri arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Faktörler arası ilişkileri tespit etmek için yapısal eşitlik modellemesi analizi yapılmıştır. Modelin endojen değişkenleri (algılanan kullanım kolaylığı, algılanan fayda ve davranışsal niyet) hem kendi aralarında hem de modelin eksojen bağımsız değişkenleri ile (teknoloji öz-yeterliği, algılanan zevk, öznel norm ve kaygı) anlamlı ilişkilere sahiptir. Ayrıca, bazı demografik özellik ve kişi bilgileri ile model faktörleri arasında anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Çalışmanın, asayiş hizmetlerinde teknolojinin kabulü ve benimsenmesi konularındaki yapılacak çalışmalara fayda sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Asayiş Hizmetleri, Teknoloji Kabul Modeli, Yapısal Eşitlik Modeli, TKM*

TECHNOLOGY ACCEPTANCE MODEL IN PUBLIC ORDER: A STUDY OF VALIDITY AND RELIABILITY

Abstract

In this study, a technology acceptance model that describes the ICT acceptance levels of personnel working in public order was proposed. For this purpose, the data of the study, which included 371 participants, were analyzed using t-test, ANOVA and structural equality modeling. According to the results, an eight-factor technology acceptance structure was revealed. There were found significant relationships between the factors of the model, whose validity and reliability criteria are proved. Structural equation modeling analysis was conducted to determine the relationships between factors. Endogenous variables of the model (perceived ease of use, perceived usefulness and behavioral intention) have significant relationships both among themselves and with the exogenous independent variables (technology self-efficacy, perceived pleasure, subjective norm and anxiety). Also, significant relationships were found between some demographic characteristics, personal information and model factors. It is considered that this study will contribute to future studies on the acceptance and adoption of technology in public order.

Keywords: *Public Order, Technology Acceptance Model, Structural Equation Model, TAM*

GİRİŞ

Günümüzde sanayileşmenin etkisi, artan nüfus, bilgi ve iletişim teknoloji alanında yaşanan gelişmeler asayiş hizmetlerinde değişimi beraberinde getirmiştir. Bu süreçte, basit suçlar daha karmaşık ve organize suçlara dönüşmeye başlamış, suçluların davranışları ile suç işleme teknik ve taktikleri değişmiştir. Diğer yandan sel, deprem ve çığ gibi doğal afetlerde ve orman yangınlarında, arama kurtarma faaliyetlerinde kamu düzeni ve güvenliği açısından halka yardım hizmetleri önemini artırmaktadır. Bu değişim doğrultusunda kolluk kuvvetleri de kamu güvenliği kapsamında kullandıkları teknolojilerin etkinliğini artırmak istemektedir. Asayiş ve kamu güvenliği kapsamında kullanılan teknolojileri; ses haberleşmesi, suç ve suçlu sorgulama hizmetleri, parmak izi sorgulama, kimlik tespiti, olay yeri inceleme, otomatik plaka tanıma sistemi, araç sorgulama, araç takip sistemi, coğrafi bilgi sistemi, devriye yönetimi, evrak yönetim sistemi, başvuru, ihbar ve şikâyet sistemi vb. isimlerle ifade etmek mümkündür (Aydın, 2007; J.Gn.K.lığı, 2020; Rose ve Lacher, 2016; s. 65-13). Kamu güvenlik hizmetlerinde kullanılan bu teknolojilerin verimliliğini artırmanın yanı sıra, güvenlik hizmetlerinde çalışan ve bu teknolojileri kullanan personelin de teknolojiyi etkin bir şekilde kullanması beklenmektedir.

Kamu güvenliği ve asayiş hizmetlerinde çalışan personel genel olarak saha personeli ile saha amirleri veya yöneticiler olmak üzere iki ana gruba ayrılmaktadır (Rose ve Lacher, 2016; s. 6). Teknolojiler her iki grubun da kullanımına sunulmakta ve bir bütünlük içinde çalışması hedeflenmektedir. Birlikte çalışabilirlik ilkesi esas olmakla birlikte, kamu güvenliği ve asayiş hizmetleri teknolojileri, hedef kitlesi açısından, “vatandaş odaklı, saha personeli odaklı ve yönetici odaklı teknolojiler” şeklinde üç kategoriye ayrılabilir (İçişleri Bakanlığı, 2020; J.Gn.K.lığı, 2020; Rose ve Lacher, 2016). *Vatandaş odaklı teknolojiler*, vatandaşlar tarafından kullanılması hedeflenen teknolojilerdir. Bu teknolojiler genellikle başvuru ve ihbar uygulamaları şeklinde ifade edilir (İçişleri Bakanlığı, 2020). Acil durumlarda vatandaşın bildirim, şikâyet vb. çağrılarının alınmasını, kaydedilmesini ve kolluk birimlerine yönlendirilmesini sağlar. Avrupa Birliği Ülkeleri 112’yi, Amerika ise 911 numarasını vatandaşların acil durumlarda araması gereken numaralar olarak kullanmaktadır. Bu hizmet için, vatandaşlardan gelen çağrılar ilgili birimlere kaydedilmesini ve aktarılmasını mümkün kılan güvenlik hizmetleri çerçevesinde çeşitli çağrı alma ve uygulama izleme yazılımları kullanılmaktadır. Aynı zamanda, örneğin kayıp bir vatandaşın coğrafi konumunu

belirlemek için coğrafi konum hizmetleri de bu yazılımlara entegre edilebilmektedir.

Saha personeli odaklı teknolojiler, asayiş hizmetlerinde en sık kullanılan teknolojilerdir. Sesli iletişim, adli ve kriminal soruşturma, araç ve plaka sorgulama, araç takip sistemi, belge ve mesaj gönderimi gibi teknolojiler sahada kullanılan asayiş hizmetleri teknolojilerine örnek verilebilir (J.Gn.K.lığı, 2020). *Yönetici odaklı teknolojiler*, saha personelinin faaliyetlerini analiz etmek ve planlamak için kullanılan teknolojilerdir. Örneğin, suç analizinin bu teknolojiler vasıtasıyla yapılabilmesi buna bir örnektir. Ayrıca, faaliyetlerin raporlanması, evrak yönetimi ve takibi, devriye yönetimi ve takibi ile ilgili konularda inceleme ve denetim yapma imkânları bulunur. Karar verme pozisyonlarında bulunan yöneticiler, güvenlik hizmetleri teknolojilerini geliştirmek ve yaygınlaştırmak için de çalışırlar.

Bu çalışmanın temel amacı, asayiş hizmetlerinde çalışan personelin Bilgi ve İletişim Teknolojileri (BİT) kabul düzeylerini açıklayan bir teknoloji kabul modeli önermektir. Bu amaç doğrultusunda çalışmanın hedefi, kolluk hizmetlerinde görev yapan personelin teknoloji kullanım davranışını etkileyen faktörleri belirlemektir. Bu bağlamda, "Teknoloji Kabul Modeli 3" (Venkatesh ve Bala, 2008) esas alınarak sekiz faktörden oluşan bir model önerilmiştir. Araştırmanın, asayiş hizmetlerinde teknoloji kabulü ve benimsenmesi için yapılacak çalışmalara fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Alanyazında genel olarak teknolojinin kabulü, benimsenmesi ve yayılımı ile ilgili çeşitli çalışmalar bulunmaktadır (Ajzen ve Fishbein, 1980; Davis, 1989; Rogers, 1983). Ancak, teknolojinin kolluk kuvvetleri tarafından benimsenmesine yönelik çalışmalar sınırlıdır. Kamu güvenliğinin sağlanmasında önemli bir role sahip olan personelin teknolojiyi benimseme düzeyinin ve kabul davranışının seçiminde hangi faktörlerden etkilendiğinin belirlenmesinin faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Asayiş hizmetlerinde çalışan personelin teknoloji kabul düzeylerinin ve kabulü etkileyen faktörlerin belirlenmesi şeklindeki araştırma amacına ulaşmak üzere aşağıdaki araştırma soruları belirlenmiştir:

- BİT kabul düzeylerini tanımlayan teknoloji kabul modeli, geçerlik ve güvenilirlik kriterlerini karşılıyor mu?
- Teknoloji kabul modelinin faktörleri arasındaki anlamlı ilişki durumu nedir?

- Teknoloji kabul modelindeki faktörler, farklı demografik özelliklere ve kişisel bilgilere göre farklılık gösteriyor mu?

1. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

1.1. Yeniliğin Benimsenmesi ve Teknoloji Kabul Modeli

Teknolojinin kabulü ve benimsenmesi süreciyle ilgili Nedensel Davranışlar Teorisi (Ajzen ve Fishbein, 1980), Yeniliğin Yayılımı Kuramı (Rogers, 1983) ve Teknoloji Kabul Modeli (Davis, 1989) gibi birçok farklı teori ve model önerilmiştir. Bu model ve teorilerde, bir yenilik veya teknolojinin bireyler tarafından neden ve nasıl benimsendiğini araştırılmıştır. Bu modellerden ortaya çıkan ana faktör, insanların yeniliği veya teknolojiyi kullanma niyetini etkileyen faktörlerin belirlenmesidir. Yenilik ve teknoloji kelimeleri sıklıkla eşanlamlı olarak kullanılmaktadır (Rogers, 1983, s. 12). Teknolojinin kişiler tarafından kabul edilme ve benimsenmesi davranışlarının anlamlandırılmasını sağlayan çeşitli model ve teoriler bulunmaktadır. Bu model ve teoriler arasında;

- Nedensel Davranışlar Teorisi (Ajzen ve Fishbein, 1980),
- Yeniliğin Yayılımı Kuramı (Rogers, 1983),
- Teknoloji Kabul Modeli (Davis, 1989),
- Planlı Davranış Teorisi (Ajzen, 1991),
- Ayırıştırılan Planlı Davranış Teorisi (Taylor ve Todd, 1995),
- Teknoloji Kabul Modeli 2 (Venkatesh ve Davis, 2000),
- Birleştirilmiş Teknoloji Kabul ve Kullanımı Teorisi (Venkatesh, Morris, Davis ve Davis, 2003) ve
- Teknoloji Kabul Modeli 3 (Venkatesh ve Bala, 2008) önemli teori ve modellerdir.

Teknoloji Kabul Modeli (TKM), insanların teknoloji kullanım davranışlarını belirlemek için Davis (1989) tarafından geliştirilen bir modeldir. Model, algılanan fayda ve kullanım kolaylığı değişkenleri aracılığıyla insanların teknolojiyi kabul etme davranışlarını açıklar. Algılanan fayda, bireyin teknolojiyi kullanarak profesyonel performansını artırıp artırmayacağına dair algısıdır. Algılanan kullanım kolaylığı ise teknolojinin kullanımının kolay olup olmadığı konusundaki algıdır. TKM, farklı bağlamlar ve ortamlar için BİT kabul ve benimseme

araştırması alanında doğrulanmış ve yaygın olarak uygulanan bir modeldir. Teknolojik Kabul Modeli 2 (TKM2) (Venkatesh ve Davis, 2000) ile, TKM'ye algılanan fayda ve kullanım niyetini etkileyen yeni değişkenler eklenmiştir. Öznel norm, imaj, işe uygunluk, çıktı kalitesi ve sonuç gösterilebilirliği algılanan faydayı etkileyen dışsal değişkenlerdir. Deneyim ve gönüllülük ise düzenleyici değişkenler olarak ifade edilmektedir.

Teknoloji Kabul Modeli 3 (TKM3), Venkatesh ve Bala (2008) tarafından geliştirilen ve TKM'nin son sürümü olarak bilinen bir modeldir. Önceki teknoloji kabul modelleri araştırma çalışmaları değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemeyi amaçlarken, TKM3 daha somut ve uygulanabilir sonuçlar üretmeye odaklanmaktadır. TKM3, Teknoloji Kabul Modeli 2'ye ek olarak, algılanan kullanım kolaylığı kısıtlayıcı faktörlerini de içermektedir. TKM3, bir kişinin kullanım davranışını etkileyen 16 faktörden oluşmaktadır. Modelde yeniliği kullanmak için karar verme süreci, bağlayıcı ve düzenleyici adı verilen ek kavramlara dayanmaktadır. Bağlayıcı faktörler bilgisayar öz-yeterliği, dışsal kontrol algısı, bilgisayar kaygısı, algılanan eğlence olarak; düzenleyici faktörler ise algılanan zevk ile nesnel kullanılabilirlik olarak belirtilmiştir. Bağlayıcı ve düzenleyici terimlerle ifade edilen altı faktör algılanan kullanım kolaylığı ile ilişkilendirilmiştir. Öte yandan imaj, işe uygunluk, çıktı kalitesi, sonuç gösterilebilirliği ve öznel norm gibi diğer beş faktörün algılanan fayda ile ilişkili olduğu belirtilmiştir.

1.2. Kamu Güvenliği ve Asayiş Hizmetleri Kapsamındaki Teknolojiler

Kamu güvenliği ve asayiş hizmetlerine yönelik yapılan önceki çalışmaları belirlemek için Web of Science-Science Citation Index Expanded makale veritabanı üzerinde makale analizi yapılmıştır. Bu süreçte BİT alanıyla ilgili olarak "kamu güvenliği" veya "asayiş hizmetleri" ve "teknoloji" veya "yenilik" veya "teknolojinin kabulü" anahtar kelimelerini içeren toplam 75 akademik çalışma tespit edilmiştir. Bu çalışmalardan sadece dört tanesinin yeniliğin yayılması, teknolojinin kabulü ve benimsenmesi konusuna odaklandığı tespit edilmiştir (Colvin ve Goh, 2005; Rui-Hsin ve Lin, 2018; Singh, 2017; White, Gaub ve Todak, 2017). ULAKBİM ulusal veri tabanında EBSCOhost üzerinden yapılan araştırmada ise BİT alanında altı çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalardan yalnızca birisi (Gültekin, 2011) teknolojinin kabulü ve benimsenmesini incelemektedir.

Colvin ve Goh (2005) tarafından, Amerika'daki sınır polislerinin yeni bilgisayar teknolojilerini kabul ve ret sebeplerini tespit etmek amacıyla, TKM'yi esas alan bir

çalışma yapılmıştır. Çalışmaya kullanım kolaylığı ve fayda faktörlerine ilave olarak bilgi kalitesi ve zaman verimliliği faktörleri eklenmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda, bilgi kalitesi ve zaman verimliliği faktörlerinin kullanım kolaylığı ve fayda faktörlerine göre sınır polisleri açısından daha etkili faktörler olduğu ifade edilmiştir.

Rui-Hsin ve Lin (2018) tarafından, e-öğrenmenin polis eğitimi ve öğretimi için kullanım niyetini ölçmek amacıyla TKM ve Bilgi Başarı Modelini esas alan bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamında veriler Tayvan sınır polisi memurlarına uygulanan 277 anket üzerinden betimsel tarama yöntemiyle toplanmıştır. Sonuçlar, öznel normların, algılanan kullanım kolaylığının ve algılanan faydanın, e-öğrenmenin polis eğitimi için kullanım niyetini olumlu yönde etkilediğini göstermiştir. Ayrıca, öznel normlar, iş uygunluğu, sistem kalitesi, hizmet kalitesi ve kullanım kolaylığının e-öğrenmenin algılanan faydasını olumlu yönde etkilediği bulunmuştur.

White, Gaub ve Todak (2017), polis kıyafetlerine monte edilen kameraların; polis, vatandaş ve dış paydaşlar tarafından kabullerinin incelenmesi üzerine bir çalışma yapmışlardır. Çalışmanın temel amacı, yeni teknolojinin polis olmayan paydaşları (vatandaş vb.) nasıl etkilediğini araştırmaktır. Elde edilen sonuçlar, asayiş hizmetlerinde kullanılan yeni teknolojinin dış paydaşlar tarafından desteklendiğini ve benimsendiğini göstermiştir.

Singh (2017), asayiş görevlerinde mobil teknolojilerin kullanım düzeyini ve etkisini ölçen bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın amacı, mobil teknolojilerin polis görevlerini destekleyip desteklemediğini ve tablet bilgisayarların özellikle kriminal, cinsel suç ve çocuk istismarı birimlerinin asayiş görevlerine uygun olup olmadığını tespit etmektir. Çalışma sonucunda, mobil teknolojilerin bilgiye dayalı görevlerde daha fazla fayda sağladığı, daha düşük maliyet, şeffaflık ile ekip çalışması sonucunda daha hızlı ve bilinçli kararlar alındığı ve bu nedenle gelişmiş performansın olduğu tespit edilmiştir.

Gültekin (2011) tarafından, POLNET sistemi üzerinde teknoloji kabulü ve cinsiyet etkisi üzerine bir çalışma yapılmıştır. Çalışmada, TKM ve Nedensel Davranış Teorisini esas alan bir teknoloji kabul modeli geliştirilmiştir. POLNET'in algılanan faydası, algılanan kullanım kolaylığı ve öznel norm faktörlerinin davranışsal niyet üzerindeki etkileri ve cinsiyetin POLNET'in benimsenmesi üzerindeki etkisi incelenmiştir. Sonuçlar, cinsiyetin POLNET kullanımında

davranışsal niyet üzerinde önemli bir etkisinin olmadığını göstermiştir. Ayrıca, algılanan fayda, algılanan kullanım kolaylığı ve öznel normların kadın ve erkek polis memurları arasında farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

2. YÖNTEM

Bu çalışmada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada teknoloji kabul düzeyleri tarama yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Araştırma, bireylerin teknoloji kabul düzeylerinin belirlenmesi açısından betimsel bir araştırma ve yeni bir teknoloji kabul modeli önerme açısından ölçek geliştirme çalışmasıdır. Araştırmanın çalışma grubu elverişli örneklem yöntemi ile belirlenmiştir. Bu doğrultuda çalışma grubu, araştırmacının görev yaptığı birimle hiyerarşik bağlantısı olması nedeniyle Kars, Ardahan, Iğdır ve Artvin illerinde çalışan ve asayiş hizmetleri teknolojilerini kullanan personelden oluşmaktadır. Araştırma evreni; Türkiye’de asayiş hizmetlerinde görev yapan personel iken, ulaşılabilir evren; dört ilde asayiş hizmetlerinde görev yapan personeldir. Örneklem büyüklüğü pilot uygulama ve faktör analizi için $N = 200$, anket uygulaması için $N = 400$ olarak belirlenmiştir. Elde edilen veriler aykırı ve uç değer analizine tabi tutulmuş ve uygun olmayan veriler analizden çıkarılmıştır. Bu işlemde sonra değerlendirmeye alınan araştırma örneklem sayısı $N=371$ ’dir. Örneklem büyüklüğünün yeterliliği, örneklem ölçüm yeterlik testi (KMO) ile belirlenmiştir ($KMO = 0,883$; $X^2 = 5152906$, $p = 0,000$).

2.1. Çalışma Grubunun Özellikleri

Katılımcıların teknoloji kabul düzeyi faktör ortalamaları ile araştırmanın başında kategorik değişken olarak belirlenen demografik ve kişisel özelliklerine (cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, mesleki deneyim süresi (kıdem), teknoloji kullanım sıklığı, teknolojik cihazları kullanma becerisi) ilişkin betimsel analiz ve tanımlayıcı istatistikler Tablo 1’de özetlenmiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların, % 98,4’ü erkek ve %1,6’sı kadındır. Yaş dağılımlarına göre, katılımcıların çoğunluğu (%75) 35 yaş altı genç personelden oluşmaktadır. Eğitim seviyelerine göre katılımcılar ağırlıklı olarak (%57) ön lisans ve üstü eğitim seviyesine sahiptir. Katılımcıların çoğunluğu (%68) 10 yıl ve altı mesleki deneyime sahiptir. Katılımcıların %1’i teknolojik cihazları hiç kullanmadığını belirtmiştir. Katılımcıların çoğu (%65) günde 1-4 saat arası teknoloji kullanım süresine sahip olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların %58’isi ise iyi düzey ve üstü teknoloji kullanım becerisine sahip olduğunu düşünmektedir.

Tablo 1. Çalışma Grubunun Özellikleri ile İlgili Dağılımlar

Demografik Özellik	Değer	f	%
Cinsiyet	Kadın	6	1,6
	Erkek	365	98,4
	Toplam	371	100,0
Yaş Aralığı	20-25	125	33,69
	26-30	104	28,03
	31-35	49	13,21
	36-40	55	14,82
	41-45	32	8,63
	46-50	6	1,62
Eğitim Düzeyi	Ortaokul	29	7,82
	Lise	130	35,04
	Onlisans	94	25,34
	Lisans	113	30,46
	Lisansüstü	5	1,35
Mesleki Deneyim	1-5 Yıl	196	52,83
	6-10 Yıl	55	14,82
	10-15 Yıl	45	12,13
	16 - 20 Yıl	56	15,09
	21 - 25 Yıl	19	5,12
Teknolojik Cihazları Kullanım Sıklığı	Hiç Kullanmıyorum	2	0,54
	Günde 1-2 Saat	120	32,35
	Günde 3-4 Saat	124	33,42
	Günde 5-6 Saat	59	15,90
	Günde 6 Saat ve Fazlası	66	17,79
Teknoloji Kullanım Becerisi	Becerim Yok	23	6,20
	Benim İçin Çok Zor	26	7,01
	Becerim Orta Düzeyde	107	28,84
	Becerim İyi Düzeyde	179	48,25
	Becerim İleri Düzeyde	36	9,70

2.2. Veri Toplama Araçları ve Uygulaması

Araştırmada iki farklı veri toplama aracı kullanılmıştır. Bu araçlardan ilki, araştırmacılar tarafından hazırlanan “kişisel bilgi formu” dur. Bu formun özelliklerinde, demografik ve kişisel beceriler (*cinsiyet, yaş, iş deneyimi süresi, eğitim düzeyi, teknoloji kullanım sıklığı, teknoloji kullanım becerisi*) içeren altı özellik vardır. İkinci veri toplama aracı “Asayiş Hizmetleri Teknoloji Kabul Ölçeği” dir. Bu ölçek 8 faktör ve 29 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte yer alan maddeler, araştırmacılar tarafından olumlu ve olumsuz beşli likert tipi sorulardan (kesinlikle katılmıyorum (1) - tamamen katılıyorum (5)) oluşacak şekilde hazırlanmıştır. Ölçeğin geliştirilme sürecinde öncelikle araştırmada ele alınan faktörlerin araştırma modeline göre belirlenmesi için alanyazın incelenmiştir (Davis, Bagozzi ve Warshaw, 1992; Davis vd., 2003; Teo, Ursavaş ve Bahçekapılı,

2011; Venkatesh ve Davis, 1996; Venkatesh ve Bala, 2008). Ölçek faktörleri olarak;

- Algılanan fayda (AF), Algılanan kullanım kolaylığı (KK) ve Davranışsal niyet (DN) araştırmanın içsel/endojen değişkenleri;
- Teknoloji öz-yeterliği (TÖ), Kaygı (KYG), Algılanan zevk (AZ), Öznel norm (ÖN) ve Uygunluk (UYG) dışsal/eksojen değişken olarak belirlenmiştir.
- Yaş, mesleki deneyim, eğitim düzeyi, teknoloji kullanım sıklığı, teknoloji kullanım becerisi ile demografik ve kişisel özelliklerin içsel değişkenlere etkisi incelenmiştir. Modele ilişkin ölçek faktörleri ve değişkenleri Şekil 1'de sunulmuştur.

Şekil 1. Asayiş Hizmetleri Teknoloji Kabul Modeli Ölçeği Faktör ve Değişkenleri

Katılımcılardan veri toplama araçlarını e-posta veya basılı formlar aracılığıyla tamamlamaları istenmiştir. Eksik ve aykırı veriler olabileceği göz önünde bulundurularak, örneklem büyüklüğünden %10 daha fazla (220 (N_{pilot}) ve 440 ($N_{ön-son tarama}$)) personel belirlenmiştir. Pilot uygulamada elde edilen veriler aykırı değer analizine tabi tutulmuş ve uygun olmayan veriler analizin dışında bırakılmıştır. Bu işlemten sonra değerlendirmeye alınan örneklem sayısı $N_{pilot}=175$, $N_{tarama}=371$ olmuştur. Veri analizi bağlamında öncelikle veri toplama aracı olarak kullanılan Asayiş Hizmetleri Teknoloji Kabul Ölçeğinin dil ve kapsam geçerliliği oluşturulmuştur. Pilot uygulamadan elde edilen verilerle açılımcı (keşifsel) faktör analizi (AFA) ve güvenilirlik analizi yapılmıştır. Tarama sırasında elde edilen veriler kullanılarak doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. Venkatesh ve Bala (2008) tarafından geliştirilen Teknoloji Kabul Modeli 3'te yer alan değişkenler ile

çalışmada önerilen modele ait değişkenler arasındaki ilişkiler karşılaştırılmıştır. Teknoloji kabul faktörleri arasındaki ilişkileri belirlemek için Yapısal Eşitlik Modellemesi (YEM) analizi yapılmıştır. Demografik ve kişisel özelliklerin içsel faktörler üzerindeki etkisini belirlemek için tek yönlü ANOVA analizi yapılmıştır. Welch ve Brown-Forsythe testleri, ilişkisel ölçümlerdeki varyans homojenliğini sağlayamayan değişken farklılıklarını tespit etmek için bir alternatif olarak kullanılmıştır.

Çalışmanın iç-dış geçerliliğini ve güvenirliliğini sağlamak için çeşitli önlemler alınmıştır. Veri toplama aracı geliştirilirken dil uyarlaması ve geçerliği ile kapsam geçerliği uzman görüşü alınarak yapılmıştır. 12 kişilik uzman (BÖTE öğretim üyesi, doktora öğrencisi ve lisansüstü eğitimini tamamlamış asayiş hizmetleri teknolojileri uzmanı) grubuna ölçekteki her bir soruya yönelik cevaplama anahtarı gönderilmiştir. Uzmanlara verilen cevaplama anahtarı Lawshe tekniği kullanılarak oluşturulmuştur (Lawshe, 1975). Veri toplama aracının kapsam geçerlik indeksi (KGİ) ortalama değeri 0,95 olarak bulunmuştur ($KGO = (Ngerekli\ diyen\ uzman\ sayısı)/(N/2) - 1$). 12 kişilik uzman grubu için belirlenen minimum kapsam geçerlik ortalaması (KGO) değeri 0,56 ($KGİ > KGO$) olduğu için (Veneziano ve Hooper, 1997) oluşturulan ölçeğin kapsam geçerliği istatistiksel olarak anlamlıdır ($KGİ (0,95) > KGO (0,56)$). Veri toplama aracının yapısal geçerliği, açımlayıcı faktör analizi (AFA) ile sağlanmıştır. Araştırmanın iç ve dış geçerliği çerçevesinde, önerilen modelin ve ölçeğin geçerlik ve güvenirlilik analizleri yapılmıştır. Bu doğrultuda elde edilen verilerle açımlayıcı (keşifsel) faktör analizi (AFA), Cronbach's Alpha güvenirlilik analizi ve doğrulayıcı faktör analizi (DFA) uygulanmış, veri toplama aracının yapısal geçerliği ve önerilen modelin uyumluluğu incelenmiştir.

3. BULGULAR

3.1. Geçerlik ve Güvenirlik

3.1.1. Açımlayıcı Faktör Analizi

Bu çalışmada, pilot uygulama sonrasında aykırı değerler çıkarıldıktan sonra kalan $N_{pilot}=175$ kişilik örneklem üzerinde açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Temel bileşenler yöntemi ve varimaks rotasyonu kullanılmıştır. Teknoloji kabul düzeylerini ölçmek amacıyla geliştirilen 29 maddeden oluşan ölçme aracının KMO ve Bartlett's Testi sonucu Tablo 2'de, bileşenler matrisi ve faktör yükleri Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 2. KMO ve Bartlett's Testi Sonuçları

KMO ve Bartlett's Testi		
KMO Örneklem Ölçüm Yeterliği		,883
Bartlett Küresellik Testi	Yaklaşık X ² değeri	5152,906
	sd	406
	Sig.	,000

Faktör analizinin uygunluğunu ve kullanılan değişkenleri değerlendirmek amacıyla örneklem yeterlik testi KMO ve Bartlett testleri kullanılmıştır. Örneklem yeterlik testi olan KMO değeri için 0,883 gibi yüksek bir değer elde edilmiştir. Bu oran örneklem büyüklüğünün analiz için yeterli olduğunu göstermektedir. Bartlett test değeri 5152,906 ($p < 0,05$) olarak bulunmuştur. Bu değer, verilerin normal dağılıma sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 3. Temel Bileşenler Matrisi

Faktör Maddeleri	Faktör Dağılımı							
	1	2	3	4	5	6	7	8
AF1			,745					
AF2			,803					
AF3			,826					
AF4			,796					
KK1				,779				
KK2				,724				
KK3				,840				
KK4				,795				
TÖ1					,773			
TÖ2					,862			
TÖ3					,820			
TÖ4					,749			
KYG1		,747						
KYG2		,938						
KYG3		,945						
KYG4		,945						
AZ1							,790	
AZ2							,765	
AZ3							,816	
ÖN1	,870							
ÖN2	,867							
ÖN3	,830							
ÖN4	,800							
UYG1						,840		
UYG2						,848		
UYG3						,851		
DN1								,761
DN2								,765
DN3								,858

Büyüköztürk (2007, ss. 133-153)'e göre 0,45'e eşit veya daha büyük faktör yük değerleri analiz için iyi bir kriterdir. Ancak az sayıda uygulama için bu sınır değeri 0,30'a düşürülebilir. Tablo 3'teki verilere göre "Asayiş Hizmetleri Teknoloji Kabul Ölçeği (AHTKÖ)" sekiz faktörden oluşmaktadır. Faktör sayısını belirlemek için kullanılacak istatistiksel yöntemlerden birisi, Kaiser tarafından sunulan özdeğer yöntemidir. Bu yöntem doğrultusunda, öz değeri 1'den büyük olan faktörler seçilmiştir. Ayrıca boyut sayısını belirlemek için screeplot grafiğinde eğimin döndüğü noktalara dikkat edilmiştir. Faktöriyel yük değerleri, alanyazında belirtilen kriterler göz önüne alındığında kabul edilebilir düzeyde bulunmuştur. Açıklayıcı faktör analizi sonucunda belirlenen sekiz faktörden; Öznel Norm %12,54'ünü, Kaygı %12,45'ini, Algılanan Fayda %11,31'ini, Kullanım Kolaylığı %11,22'sini, Teknoloji Öz-yeterliği %10,2'sini, Uygunluk %9,91'ini, Algılanan Zevk %8,46'sını, Davranışsal Niyet %8,34'ünü açıklamaktadır. Kümülatif varyans, % 84,42'lik yüksek bir oranı açıklamaktadır. Elde edilen toplam varyans değerinin iyi düzeyde olduğu söylenebilir.

3.1.2. Güvenirlik Analizi

Ölçme aracının güvenirligi Cronbach's Alpha değeri ile ölçülmüştür. Araştırmada 5'li Likert ölçeği kullanılmış ve ölçekteki maddeler arasındaki korelasyon değerleri incelenerek analiz yapılmıştır. Ölçeğin Cronbach's Alpha güvenirlik katsayısı 0,942'dir (bkz. Tablo 4). Alanyazında 0,80 ve üstü değerler yüksek güvenilir değerler olarak ifade edilmektedir (Kalaycı, 2010).

Tablo 4. Cronbach's Alpha Test Sonucu

Cronbach's Alpha Değeri	Standartlaştırılmış Maddelere Dayalı Cronbach's Alpha	Madde Sayısı
0,942	0,946	29

Ölçek faktör güvenirlik analizi sonuçları Tablo 5'te gösterilmiştir. Ölçek faktörlerinin Cronbach's Alpha değerleri incelendiğinde tüm faktörlerin güvenirlik katsayısının 0,80'den büyük olduğu görülmektedir.

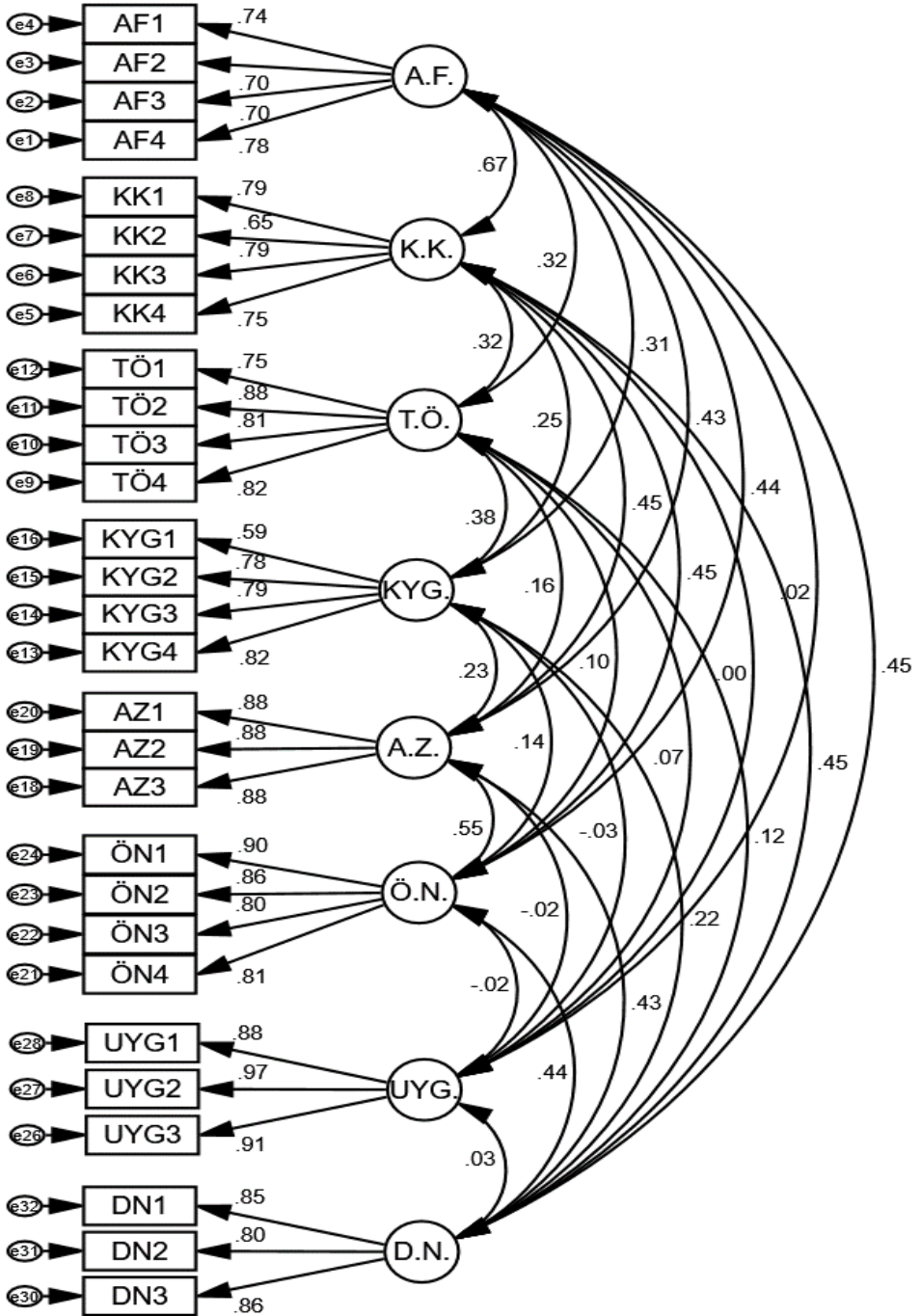
Tablo 5. Faktörlerin Güvenirlik Analizi Sonuçları

No	Faktör	Cronbach's Alpha Katsayısı
1.	Algılanan fayda	0,957
2.	Kullanım kolaylığı	0,910
3.	Teknoloji öz-yeterliği	0,849
4.	Kaygı	0,946
5.	Algılanan zevk	0,928
6.	Öznel norm	0,935
7.	Uygunluk	0,937
8.	Davranışsal niyet	0,898

3.1.3. Doğrulayıcı Faktör Analizi

Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) ile araştırma kapsamında önerilen modelin anlamlılığının test edilmesi amaçlanmıştır. DFA'nın temel amacı, modelin uygun indeks yapısına sahip olup olmadığını ortaya çıkarmaktır. Alanyazında çok sayıda uygunluk indeksi önerilmiştir. Bu çalışmada, ölçümlerin model faktörlerini doğru ölçüp ölçmediğini test etmek için Yapısal Eşitlik Modellemesi (YEM) kullanılarak doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. DFA ölçüm modeli Şekil 2'de sunulmuştur. Doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ölçüm modeli incelendiğinde, araştırma modelini oluşturan ve daire şeklinde temsil edilen AF, KK, TÖ, KYG, AZ, ÖN, UYG ve DN faktörlerinin gizli/latent değişkenler olduğu bulunmuştur. Ölçüm modelinde toplam sekiz gizli değişken vardır. AF1, AF2... DN2, DN3'te ifade edilen değişkenler ölçekteki maddeleri temsil eder. Bu maddeler, ölçüm modelinin gözlenen değişkenleridir. AFA tarafından açıklanan teknoloji kabul modeli ölçeğinde gözlenen toplam 29 değişken bulunmaktadır. DFA ile bu değişkenlerin ölçüm modelinin değişkenleri ile ilişkisinin doğrulanması amaçlanmaktadır.

YEM'de, modelin araştırma kapsamında toplanan verilerle uyumluluğunu değerlendirmek için model uyumu istatistikleri kullanılmaktadır. Alanyazında araştırmacılar tarafından farklı model uygunluk kriterleri önerilmektedir (Bagozzi ve Yi, 1988; Hair vd., 2006; Hu ve Bentler, 1999, Jöreskog, 1969; Tucker ve Lewis, 1973). Bu öneriler, model analizinin ardından dikkate alınacak model yeterlik seviyeleri aralığı ile ilgilidir. Hu ve Bentler (1999), analiz sonucunda elde edilen CMIN / DF (X^2 değeri), CFI, SRMR, RMSEA ve P_{Close} değerlerinden modelin uygunluk kriterlerini karşılayıp karşılamadığının doğrulanabileceğini belirtmişlerdir. Analiz sonucunda elde edilen model uygunluk kriterleri Tablo 6'da sunulmuştur. Modelin uyum iyiliği indeksi, Hu ve Bentler (1999) ve diğer araştırmacılar (Bagozzi ve Yi, 1988; Hair vd., 2006; Jöreskog, 1969) tarafından belirlenen ilkeler çerçevesinde değerlendirilmiştir. Model uyum kriterleri incelendiğinde, uyum değerlerinin alanyazında belirtilen kriterleri karşıladığı tespit edilmiştir. DFA ile araştırma modelinin uygun bir faktör yapısına sahip olduğu söylenebilir. DFA'nın sonuçlarına ilişkin ölçekte gözlenen faktör değişkenlerinin standardize edilmiş parametre tahmin değerleri Tablo 7'de sunulmuştur.

Şekil 2. Doğrulayıcı Faktör Analizi Ölçüm Modeli

Tablo 6. Araştırma Modeli Uyum Değerleri

Uyum İyiliği Göstergesi	Aldığı Değer	Uyum Sonucu
CMIN	641,402	
DF	348	
(CMIN/DF) χ^2 (371)	1,843	İyi
CFI	0,96	İyi
SRMR	0,057	İyi
RMSEA	0,048	İyi
PClose	0,735	İyi
GFI	0,89	Kabul edilebilir
AGFI	0,86	Kabul edilebilir
NFI	0,91	Uygun
IFI	0,95	Uygun
RFI	0,89	Uygun

Tablo 7. Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları Tahmin Değerleri

Faktör	Ölçek Maddeleri	Tahmin
Algılanan Fayda (AF)	AF4	0,783
	AF3	0,702
	AF2	0,699
	AF1	0,742
Kullanım Kolaylığı (KK)	KK4	0,748
	KK3	0,791
	KK2	0,648
	KK1	0,787
Teknoloji Öz-yeterliği (TÖ)	TÖ4	0,825
	TÖ3	0,814
	TÖ2	0,878
	TÖ1	0,752
Kaygı (KYG)	KYG4	0,819
	KYG3	0,785
	KYG2	0,778
	KYG1	0,592
Algılanan Zevk (AZ)	AZ3	0,884
	AZ2	0,877
	AZ1	0,876
Öznel Norm (ÖN)	ÖN4	0,759
	ÖN3	0,761
	ÖN2	0,874
	ÖN1	0,928
Uygunluk (UYG)	UYG3	0,910
	UYG2	0,967
	UYG1	0,882
Davranışsal Niyet (DN)	DN3	0,860
	DN2	0,805
	DN1	0,846

Tahmin edilen değerler incelendiğinde 0,50 ve altında tahmin değerinin olmadığı bulunmuştur. Modelde gözlenen değişkenlerin ölçmeğe uygun faktörler oluşturduğu söylenebilir. Ölçme modelinin geçerliği tek faktörlü (Model1), birinci düzey çok faktörlü (Model2) ve ikinci düzey çok faktörlü model (Model 3) olmak üzere üç farklı faktör yapısı ile test edilmiştir. Sonuçlar Tablo 8’de sunulmuştur. Model 2 açıklayıcı faktör analizi sonucunda ortaya konan bu araştırmanın sekiz faktörlü modelinin her faktörünün birbiri ile ilişkili durumunu test etmektedir. Uyum iyiliği değerleri incelendiğinde en iyi modelin ilişkili sekiz faktörlü model olan Model 2 olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 8. Alternatif Modellerin Karşılaştırılması

Model	χ^2	df	χ^2/df	RMSEA	CFI	SRMR
Model 1 Tek Faktörlü	4697,694	377	12,461	0,176	0,352	0,1473
Model 2 Birinci Düzey	641,402	348	1,843	0,048	0,96	0,057
Model 3 İkinci Düzey	902,983	376	2,402	0,062	0,921	0,1155

Çalışma kapsamında önerilen ölçme modelinin ayırt edici ve yakınsak geçerlik analizleri yapılmıştır. Yakınsak geçerliği belirlemek için, her faktör için beklenen ortalama varyans değişikliği (AVE) hesaplanmıştır. Tablo 9’da sunulan AVE değerleri incelendiğinde, faktör elemanlarının yordayıcı tahmin değerlerinin 0,50’den büyük ve anlamlı olduğu, bileşik/kompozit güvenirlik (CR) değerlerinin AVE kriterlerinden büyük olduğu bulunmuştur. Sonuç olarak, modelin yakınsak geçerliğinin sağlandığı söylenebilir.

Tablo 9. Yakınsak ve Ayrım Geçerliği Sonuçlarının Dağılımı

	CR	AVE	MSV	AF	KK	KYG	AZ	DN	ÖN	TÖ	UYG
AF	0,82	0,53	0,44	0,73							
KK	0,83	0,55	0,44	0,67 ***	0,74						
KYG	0,83	0,56	0,14	0,31 ***	0,25 ***	0,74					
AZ	0,91	0,77	0,30	0,43 ***	0,44 ***	0,23 ***	0,87				
DN	0,87	0,70	0,20	0,45 ***	0,44 ***	0,22 ***	0,43 ***	0,83			
ÖN	0,90	0,69	0,30	0,43 ***	0,45 ***	0,14 *	0,55 ***	0,43	0,83		
TÖ	0,89	0,67	0,14	0,32 ***	0,32 ***	0,37	0,16	0,12	0,09	0,81	
UYG	0,94	0,84	0,00 5	0,02	0,001	-0,02	-0,02	0,04	-0,02	0,06	0,92

***p<0,001, p<0,05

Ayırıcı edici veya diferansiyel geçerlik, ölçüm modelinin yapısının diğer yapılardan farklı olup olmadığını ölçer. Ayırıcı edici geçerliği belirlemek için, yakınsak geçerliğinde olduğu gibi, AVE her boyut için hesaplanmış ve bu değer 0,50'den büyük bulunmuştur. Veri kümesindeki her bir yapının AVE değerlerinin diğer CR değerlerinden daha büyük olduğunun belirlenmesi arzu edilir. Bu durum gerçekleşirse, yakınsak geçerliliği de doğrular (Fornell ve Larcker, 1981). Ayrıca, maksimum paylaşılan varyansın (MSV) değeri AVE'den küçük olmalıdır. Bu doğrultuda, Ölçeğin korelasyon katsayıları ve CR değerleri dikkate alındığında 0,70'den küçük bir değer olmadığı görülmektedir. Bu sonuç bize modelin güvenilir olduğunu belirtmektedir.

Analiz bulguları doğrultusunda, asayiş hizmetlerinde çalışan personelin BİT kabul düzeylerini tanımlayan Teknoloji Kabul Modeli'nin geçerlik ve güvenilirlik kriterlerini karşıladığı ifade edilebilir.

3.2. Teknoloji Kabul Modeli Faktörleri Arasındaki İlişki Durumu

Model faktörleri arasındaki ilişkileri belirlemek için, modelin bağımsız / dışsal (eksojen) ve bağımlı / içsel (endojen) değişkenleri TKM3 (Venkatesh ve Bala, 2008) esas alınarak belirlenmiştir. Modelde algılanan fayda (AF), kullanım kolaylığı (KK), teknoloji öz-yeterliği (TÖ), kaygı (KYG), algılanan zevk (AZ), öznel norm (ÖN), uygunluk (UYG), davranışsal niyet (DN) olmak üzere toplamda sekiz değişken vardır. Dışsal değişkenler TÖ, KYG, AZ, ÖN ve UYG olarak; AF, KK ve DN ise içsel değişkenler olarak tanımlanmıştır. Ayrıca, AF ve KK, DN'nin bağımsız değişkenidir. Oluşturulan modelin değişkenleri arasındaki ilişkileri belirlemek için IBM AMOS yazılımı kullanılmıştır. YEM analizinin sonuçları, ilişkilerin anlamlılık düzeyleri ve ilişkilerin kabul-ret edilme durumları Tablo 10'da sunulmuştur.

Yapısal eşitlik modellemesi (YEM) analizi sonucunda elde edilen bulgulara göre;

Kullanım kolaylığı faktörü ile algılanan zevk, öznel norm ve teknoloji öz-yeterliği faktörleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır ($\beta_{\text{ÖN}}=0,292$, $p < 0,001$; $\beta_{\text{TÖ}}=0,233$, $p < 0,001$; $\beta_{\text{AZ}}=0,232$, $p < 0,001$). *Algılanan fayda faktörü*; öznel norm ve kaygı faktörleri ile düşük, kullanım kolaylığı faktörü ile yüksek oranda istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkiye sahiptir ($\beta_{\text{ÖN}}=0,124$, $p < 0,05$; $\beta_{\text{KYG}}=0,111$, $p < 0,05$; $\beta_{\text{KK}}=0,514$, $p < 0,001$). *Davranışsal niyet faktörü* ise; öznel norm, kullanım kolaylığı, algılanan fayda ve algılanan zevk faktörleri ile istatistiksel olarak anlamlı

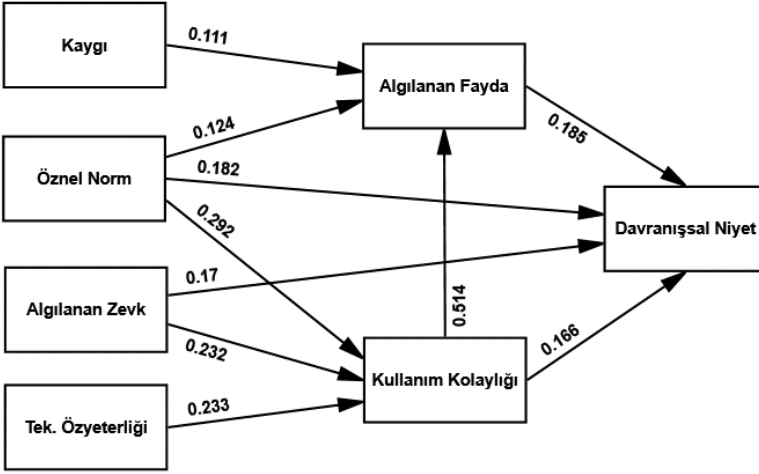
bir ilişkiye sahiptir ($\beta_{\text{ÖN}}=0,182$, $p<0,01$; $\beta_{\text{KK}}=0,166$, $p<0,05$; $\beta_{\text{AF}}=0,185$, $p<0,05$; $\beta_{\text{AZ}}=0,170$, $p<0,05$).

Tablo 10. Değişkenler Arası Yol Katsayıları ve Kabul-Ret Durumları

Bağımsız Değişken	Bağımlı Değişken	Std Beta(β)	T değeri	P değeri	Kabul/Ret
Kaygı	Algılanan Fayda	0,111 *	1,978	0,048	Kabul
Kullanım Kolaylığı	Algılanan Fayda	0,514 ***	7,223	***	Kabul
Öznel Norm	Algılanan Fayda	0,124 *	1,977	0,048	Kabul
Algılanan Fayda	Davranışsal Niyet	0,185 *	2,193	0,028	Kabul
Algılanan Zevk	Davranışsal Niyet	0,170 **	2,579	0,01	Kabul
Kullanım Kolaylığı	Davranışsal Niyet	0,166 *	1,986	0,047	Kabul
Öznel Norm	Davranışsal Niyet	0,182 **	2,751	0,006	Kabul
Algılanan Zevk	Kullanım Kolaylığı	0,232 ***	3,496	***	Kabul
Öznel Norm	Kullanım Kolaylığı	0,292 ***	4,421	***	Kabul
Teknoloji Öz-yeterliği	Kullanım Kolaylığı	0,233 ***	3,966	***	Kabul
Algılanan Zevk	Algılanan Fayda	0,098	1,561	0,119	Ret
Teknoloji Öz-yeterliği	Algılanan Fayda	0,086	1,536	0,125	Ret
Uygunluk	Algılanan Fayda	0,023	0,502	0,616	Ret
Kaygı	Davranışsal Niyet	0,081	1,367	0,172	Ret
Teknoloji Öz-yeterliği	Davranışsal Niyet	-0,069	-1,178	0,239	Ret
Uygunluk	Davranışsal Niyet	0,044	0,902	0,367	Ret
Kaygı	Kullanım Kolaylığı	0,071	1,186	0,236	Ret
Uygunluk	Kullanım Kolaylığı	-0,003	-0,063	0,95	Ret

*** $p < 0,001$ ** $p < 0,010$ * $p < 0,050$ † $p < 0,100$

Analiz sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda, üç içsel (endojen) değişken olan kullanım kolaylığı (KK), algılanan fayda (AF) ve davranışsal niyet (DN) faktörlerinin kendi aralarında ve diğer dört dışsal (eksojen) bağımsız değişken (kaygı (KYG), öznel norm (ÖN), algılanan zevk (AZ) ve teknoloji öz-yeterliği (TÖ)) ile anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, uygunluk faktörünün (UYG) KK, AF ve DN iç değişkenleri üzerinde bir etkisinin olmaması dikkat çekicidir. Araştırma bulgularına göre kabul ve ret durumları incelendiğinde teknoloji kabul faktörleri arasındaki ilişkilere yönelik elde edilen araştırma modeli Şekil 3'te sunulmuştur.

Şekil 3. Yapısal Eşitlik Modellemesi Sonucunda Asayiş Hizmetleri Teknoloji Kabul Modeli

3.3. Farklı Demografik Özellik ve Kişi Bilgilerine Göre Farklılık Durumu

Yaş, eğitim düzeyi, mesleki deneyim, teknolojik cihazları kullanım sıklığı ve teknolojik cihazları kullanma becerisi gibi kategorik dışsal değişkenlerinin teknoloji kabul modelinin içsel/endojen değişkenleri olan kullanım kolaylığı (KK), algılanan fayda (AF) ve davranışsal niyet (DN) değişkenleri üzerinde etkisi ANOVA, Welch ve Brown-Forsythe testleri ile analiz edilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 11’de sunulmuştur.

Analiz sonuçlarına göre AF, KK, DN faktörleri için yaş grupları arasında anlamlı farklılık bulunmadığı görülmektedir (*AF*, $F(5-371)=0,816$; $p>0,05$; *KK*, $F(5-371)=0,575$; $p>0,05$; *DN*, $F(5-371)=0,907$; $p>0,05$). Eğitim düzeyinin DN değişkeni üzerinde anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir (*AF*, $F(4-371)=1,136$; $p>0,05$; *KK*, $F(4-371)=1,356$; $p>0,05$; *DN*, $F(4-371)=3,932$, $p<0,05$ (Welch değeri)). DN değişkeni puan ortalamaları farkına bakıldığında öğrenim düzeyi arttıkça teknoloji kullanımına yönelik davranışsal niyetin arttığı tespit edilmiştir. Mesleki deneyim grupları için AF, KK ve DN ortalamaları ile anlamlı farklılık olmadığını göstermiştir (*AF*- $F(4-371)=0,614$; $p>0,05$; *KK*- $F(4-371)=0,400$; $p>0,05$; *DN*- $F(4-371)=0,223$; $p>0,05$). Teknolojik cihazları kullanım sıklığı KK değişkeni üzerinde anlamlı şekilde farklılaşmaktadır (*AF*, $F(4-371)=2,06$; $p>0,05$; *KK*, $F(4-371)=6,602$, $p<0,05$; *DN*, $F(4-371)=2,932$; $p>0,05$ (Welch değeri)). KK değişkeni puan ortalamaları farkına bakıldığında teknolojik cihazları kullanım sıklığı arttıkça algılanan kullanım kolaylığının arttığı ifade edilebilir. Teknoloji kullanım becerisi; AF, KK ve DN olmak üzere üç içsel

değişken üzerinde anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir ($AF, F(4-371)=4,936, p<0,05$; $KK, F(4-371)=9,422, p<0,05$; $DN, F(4-371)=8,670, p<0,05$). İçsel değişken puan ortalamaları farkına bakıldığında teknoloji kullanım becerisi arttıkça algılanan faydanın, algılanan kullanım kolaylığının ve teknoloji kullanımına yönelik davranışsal niyetin arttığı ifade edilebilir.

Tablo 11. Nitel (Kategorik) Değişkenlerin Etkisi

Bağımsız Değişken	Bağımlı Değişken	N	Xort	ss	sd	F	Sig.	Sonuç
Yaş	Algılanan Fayda	371	4,038	0,501	5	0,816	0,539	Ret
	Kullanım Kolaylığı		3,976	0,530	5	0,575	0,719	Ret
	Davranışsal Niyet		3,933	0,625	5	0,907	0,476	Ret
Eğitim Düzeyi	Algılanan Fayda	371	4,038	0,501	4	1,136	0,339	Ret
	Kullanım Kolaylığı		3,976	0,530	4	1,356	0,249	Ret
	Davranışsal Niyet		3,933	0,625	4	4,902	0,001	Kabul
Mesleki Deneyim	Algılanan Fayda	371	4,038	0,501	4	0,614	0,653	Ret
	Kullanım Kolaylığı		3,976	0,530	4	0,400	0,809	Ret
	Davranışsal Niyet		3,933	0,625	4	0,112	0,978	Ret
Teknolojik Cihazları Kullanım Sıklığı	Algılanan Fayda	371	4,038	0,501	4	2,060	0,086	Ret
	Kullanım Kolaylığı		3,976	0,530	4	6,602	0,000	Kabul
	Davranışsal Niyet		3,933	0,625	4	5,674	0,000	Kabul
Teknoloji Kullanım Becerisi	Algılanan Fayda	371	4,038	0,501	4	4,936	0,001	Kabul
	Kullanım Kolaylığı		3,976	0,530	4	9,422	0,000	Kabul
	Davranışsal Niyet		3,933	0,625	4	8,670	0,000	Kabul

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırma kapsamında, asayiş hizmetlerinde görev yapan personelin BİT kabul düzeylerini betimleyen “Asayiş Hizmetlerinde Teknoloji Kabul Modeli”, yapılan analizler doğrultusunda, geçerlik ve güvenilirlik ölçütlerini sağlamaktadır. Modelin uyumunu, ölçüm aracının geçerlik ve doğrulamasını test etmek amacıyla yapılan Doğrulayıcı Faktör Analizi sonucuna göre, model uyum değerleri alanyazında

belirtilen uygunluk ölçütlerini sağlamaktadır. Önerilen modelin uygun faktör yapısına sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Geçerlik ve güvenilirlik ölçütleri sağlanan modelin faktörleri arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir.

Alanyazındaki çalışmalara (Davis, 1989; Venkatesh & Bala, 2008) benzer olarak, algılanan fayda ve algılanan kullanım kolaylığı ile davranışsal niyet arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Asayiş hizmetlerinde çalışan bir kişi, kullandığı asayiş hizmetleri teknolojisine yönelik algıladığı faydayı ve kullanım kolaylığını değerlendirerek davranışsal niyetini belirlemektedir. Kişilerin algıladıkları kullanım kolaylığı; teknoloji öz-yeterliliği, teknoloji kullanımından algılanan zevk ve teknolojiye ilişkin öznel norm inançları ile anlamlı ilişkiye sahiptir. Benzer şekilde Taylor ve Todd (1995) ile Venkatesh ve Bala (2008) teknoloji öz-yeterliliği ile kullanım kolaylığı arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki olduğunu ifade etmişlerdir. Öznel norm değişkeni, Teknoloji Kabul Modeli 2 ve Teknoloji Kabul Modeli 3'te algılanan fayda ve davranışsal niyeti etkileyen bir değişken olarak belirtilmektedir. Davis vd. (1992), algılanan zevki, dışsal ve içsel bir motive edici unsur olduğunu ifade etmektedir. Asayiş hizmetlerinde çalışan personelin teknoloji kullanımından algıladıkları zevk/eğlence veya keyif, algılanan kullanım kolaylığını ve algılanan faydayı doğrudan etkilediği gibi davranışsal niyeti de doğrudan etkilemektedir. Bu çalışmada, algılanan zevk değişkeninin, davranışsal niyet üzerinde etkili olduğunun bulunması, Venkatesh ve Bala (2008) tarafından geliştirilen Teknoloji Kabul Modeli 3'e (TKM3) ilave bir özellik olmuştur. Asayiş hizmetlerinde kullanılan teknolojilere ilişkin algılanan zevk düzeyi arttıkça personelin teknolojiden algıladıkları fayda ve kullanım kolaylığı algısı artmaktadır. Bu durum davranışsal niyetlerini anlamlı ve pozitif yönde etkilemektedir.

Asayiş hizmetlerindeki teknolojilere ilişkin algılanan fayda değişkeni; kişilerin öznel norm inançları, kullanım kolaylığı algısı ve kullandıkları teknolojiye yönelik kaygı duymamaları ile anlamlı ve pozitif yönde bir ilişkiye sahiptir. Davis (1989) ile Venkatesh ve Bala (2008), kişilerin bir yenilikten algıladıkları kullanım kolaylığının algılanan faydanın önemli bir belirleyicisi olduğunu ifade etmişlerdir. Yushau (2006), teknoloji ve bilgisayar kullanımına ilişkin kaygının kişinin o sistemin faydasına inanmamaya yol açtığını ifade etmektedir. Holden ve Karsh (2009), bilgisayar kaygısının algılanan fayda, tutum ve niyet üzerinde ilişkili olduğunu ifade etmiştir. Park, Son ve Kim (2012) bilgisayar kaygısının algılanan fayda ve algılanan kullanım kolaylığı üzerinde olumsuz etkilerini tespit etmiştir.

Alanyazındaki bulgulara benzer olarak, asayiş hizmetleri teknolojilerinin kullanımında kişilerin o teknolojiye ilişkin kaygı duymama oranı arttıkça algılanan fayda düzeyleri pozitif yönde artmaktadır.

Uygunluk değişkeninin ise algılanan fayda, kullanım kolaylığı ve davranışsal niyet içsel değişkenlerle ilişkili olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu durum, gerek alanyazın, gerekse TKM3 incelendiğinde diğer araştırmalardan farklılaşan bir olgu yaratmaktadır. UYG faktörünün etkisizliği, araştırma kapsamında incelenen teknolojilerin uygun olmadığı anlamına gelmez. Uygunluk faktörüne katılımcıların verdiği puanların ortalaması incelendiğinde beş üzerinden 4,02 puan ortalamasına sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu oran diğer faktör puan ortalamalarına göre yüksek bir orandır. Yani katılımcılar asayiş hizmetlerinde kullanılan teknolojilerin yüksek oranda işe uygun olduğunu ifade etmişlerdir. Ancak, bu araştırma kapsamında önerilen modelde uygunluk faktörünün diğer içsel faktörlerle ilişkili olmadığı durumu tespit edilmiştir. Bu durum, bu çalışmada beklenmeyen bir durum olarak görülmekle birlikte gerek alanyazın, gerekse TKM3 incelendiğinde diğer araştırmalardan farklılaşan bir olgu ortaya koyduğu görülmektedir.

Araştırma sonucunda, bazı demografik özellik ve kişi bilgileri ile model faktörleri arasında anlamlı ilişkiler bulunduğu tespit edilmiştir. “Yaş” ve “mesleki deneyim”; algılanan kullanım kolaylığı, algılanan fayda ve davranışsal niyet değişkenleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yaratmamaktadır. Kişilerin teknoloji kabul düzeyleri ile “eğitim düzeyi”, “teknolojik cihazları kullanım sıklığı” ve “teknoloji kullanım becerisi” anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. Venkatesh ve Morris (2000), mesleki deneyim ve eğitim düzeylerinin en önemli demografik faktör olduğunu ifade etmiştir. Venkatesh ve Bala (2008) ise yeni teknolojiyi kullanacak olan kullanıcının kişisel özelliklerden biri olan o teknolojiye yatkınlığı ve teknoloji kullanım becerisinin, teknoloji kabul modelinde sezgisel bir ilişkiye sahip olduğunu ifade etmektedir. Kullanıcının deneyimlerinden elde ettiği teknolojiye ilişkin inançları algılanan fayda ve kullanım kolaylığı ile ilgili algılarını etkilemektedir (Bettman & Sujun, 1987). Sonuç olarak; demografik özellik ve kişi bilgileri ile model faktörleri arasında anlamlı ilişkiler bulunmaktadır.

Bu araştırma kapsamında ortaya konan sonuçlar, özellikleri yöntem ve çalışma grubu bölümlerinde ifade edilen katılımcı grubundan elde edilmiştir. Gelecekteki araştırmalarda, Türkiye'nin farklı illerinde görev yapan demografik özellikleri, kişisel bilgileri ve BİT kullanım yeterlik düzeyleri farklılıklar barındıran başka çalışma gruplarıyla tekrar edilebilir, teknoloji kapsamı daraltılabilir ve bu doğrultuda personelin teknoloji kabul düzeyleri ölçülebilir.

KAYNAKÇA

- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 179-211.
- Ajzen, I. ve Fishbein, M. (1980). *Understanding attitudes and predicting social behavior*. Englewood-Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
- Aydin, M. D. (2007). Kamu hizmetlerinde bilgi teknolojileri uygulamaları: fırsat ve tehditler. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25(2), 295-322.
- Bagozzi, R. P. ve Yi, Y. (1988). On the evaluation of structural equation models. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 16(1), 74-94.
- Büyüköztürk, Ş. (2007). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Colvin, C. A. ve Goh, A. (2005). Validation of the technology acceptance model for police. *Journal of Criminal Justice*, 33(1), 89-95.
- Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology. *MIS Quarterly*, 13(3), 319-340,
- Davis, F. D., Bagozzi, R. P. ve Warshaw, P. R. (1992). Extrinsic and intrinsic motivation to use computers in the workplace. *Journal of Applied Social Psychology*, 22(14), 1111-1132.
- Fornell, C. ve Larcker, D. F. (1981). Structural equation models with unobservable variables and measurement error: Algebra and statistics. *Journal of Marketing Research*, 18, 382-388.
- Gültekin, K. (2011). Technology acceptance and the effect of gender in the Turkish National Police: The case of the POLNET system. *Turkish Journal of Police Studies*, 13(3), 61-80,
- Hair, J., Black, B., Babin, B., Anderson, R. ve Tatham, R. (2006). *Multivariate data analysis (6th Edition)*. Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.
- Holden, R. J. ve Karsh, B. T. (2009). A theoretical model of health information technology usage behaviour with implications for patient safety. *Behaviour & Information Technology*, 28(1), 21-38.
- Hu, L. T. ve Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 6(1), 1-55.

- İçişleri Bakanlığı (2020). *Bilgi işlem dairesi 2019 yılı faaliyet raporu*. Erişim adresi <https://www.icisleri.gov.tr/bilgiislem/icisleri-bakanligi-2019-yili-faaliyet-raporu-yayinlanmistir>
- J.Gn.K.lığı (2020). *2020 yılı faaliyet raporu*. Erişim adresi <https://www.jandarma.gov.tr/jandarma-genel-komutanligi-2020-yili-faaliyet-raporu>
- Jöreskog, K. G. (1969). A general approach to confirmatory maximum likelihood factor analysis. *Psychometrika*, 34(2), 183-202.
- Lawshe, C. H. (1975). A quantitative approach to content validity. *Personnel Psychology*, 28(4), 563-575.
- Park, Y., Son, H. ve Kim, C. (2012). Investigating the determinants of construction professionals' acceptance of web-based training: An extension of the technology acceptance model. *Automation in Construction*, 22, 377-386.
- Rogers, E. M. (1983). *Diffusion of innovations*. New York: Free Press.
- Rose, J. A. ve Lacher, D. C. (2016). *Managing public safety technology: Deploying systems in police, courts, corrections, and fire organizations*. NY: Routledge.
- Rui-Hsin, K. ve Lin, C. T. (2018). The usage intention of e-learning for police education and training. *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, 41(1), 98-112.
- Schepers, J. ve Wetzels, M. (2007). A meta-analysis of the technology acceptance model: Investigating subjective norm and moderation effects. *Information & Management*, 44(1), 90-103.
- Schepers, J., Wetzels, M. ve Ruyter, K. (2005). Leadership styles in technology acceptance: do followers practice what leaders preach. *Managing Service Quality: An International Journal*, 15(6), 496-508.
- Singh, M. (2017). Mobile technologies for police tasks: An Australian study. *Journal of Organizational Computing and Electronic Commerce*, 27(1), 66-80,
- Taylor, S. ve Todd, P. A. (1995). Understanding information technology usage: A test of competing models. *Information Systems Research*, 6(2), 144-176.
- Terzis, V. ve Economides, A. A. (2011). The acceptance and use of computer based assessment. *Computers & Education*, 56(4), 1032-1044.

- Teo, T., Ursavaş, Ö. F. ve Bahçekapılı, E. (2011). Efficiency of the technology acceptance model to explain pre-service teachers' intention to use technology: A Turkish study. *Campus-Wide Information Systems*, 28(2), 93-101.
- Tucker, L. R. ve Lewis, C. (1973). A reliability coefficient for maximum likelihood factor analysis. *Psychometrika*, 38(1), 1-10,
- Ursavaş, Ö. F. (2014). *Öğretmenlerin bilişim teknolojilerini kullanmaya yönelik davranışlarının modellenmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Veneziano, L. ve Hooper, J. (1997). A method for quantifying content validity of health-related questionnaires. *American Journal of Health Behavior*, 21(1), 67-70,
- Venkatesh, V. ve Davis, F. D. (1996). A model of the antecedents of perceived ease of use: Development and test. *Decision Sciences*, 27(3), 451-481.
- Venkatesh, V. ve Davis, F. D. (2000). A theoretical extension of the technology acceptance model: Four longitudinal field studies. *Management Science*, 46(2), 186-204.
- Venkatesh, V. ve Morris, M. G. (2000). Why don't men ever stop to ask for directions? Gender, social influence, and their role in technology acceptance and usage behavior. *MIS Quarterly*, 24(1), 115-139.
- Venkatesh, V., Morris, M. G., Davis, G. B. ve Davis, F. D. (2003). User acceptance of information technology: Toward a unified view. *MIS Quarterly*, 27(3), 425-478.
- Venkatesh, V. ve Bala, H. (2008). Technology acceptance model 3 and a research agenda on interventions. *Decision Sciences*, 39(2), 273-315.
- White, M. D., Gaub, J. E. ve Todak, N. (2017). Exploring the potential for body-worn cameras to reduce violence in police-citizen encounters. *Policing: A Journal of Policy and Practice*, 12(1), 66-76.
- Yushau, B. (2006). The effects of blended e-learning on mathematics and computer attitudes in pre-calculus algebra. *The Mathematics Enthusiast*, 3(2), 176-183.

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi
Güvenlik Bilimleri Enstitüsü
Güvenlik Bilimleri Dergisi, Kasım 2021, Cilt:10, Sayı:2, 365-396
doi:10.28956/gbd.1028640

Gendarmerie and Coast Guard Academy
Institute of Security Sciences
Journal of Security Sciences, November 2021, Volume:10, Issue:2, 365-396
doi:10.28956/gbd.1028640

Makale Türü ve Başlığı / Article Type and Title

Derleme / Review Article

Deniz Yoluyla Uyuşturucu Kaçakçılığında Kullanılan Narko-Denizaltılar Üzerine Bir İnceleme
A Research On Narco-Submarines Used By Drug Smuggling By Way of Sea

Yazar(lar) / Writer(s)

1- Murat Erdem AYHAN, JSGA Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Deniz Emniyeti ve Güvenliği Yüksek Lisans Öğrencisi, muraterdemayhan@gmail.com, ORCID.:0000-0002-9719-4635
2- Umut SÖNMEZ, Dr., JSGA Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, usonmez1979@gmail.com, ORCID.:0000-0001-9772-8855.

Bilgilendirme / Acknowledgement:

- Yazarlar aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadırlar:
- Makalemizde etik kurulu izni ve/veya yasal/özel izin alınmasını gerektiren bir durum yoktur.
- Derleme bir çalışmadır.
- Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

Bu makale Turnitin tarafından kontrol edilmiştir.
This article was checkedby Turnitin

Makale Geliş Tarihi / First Received : 01.04.2021
Makale Kabul Tarihi / Accepted : 01.06.2021

Atf Bilgisi / Citation:

Ayhan M.E., Sönmez U. (2021). Deniz Yoluyla Uyuşturucu Kaçakçılığında Kullanılan Narko-Denizaltılar Üzerine Bir İnceleme. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 10(2), ss.365-396
doi:10.28956/gbd.1028640

DENİZ YOLUYLA UYUŞTURUCU KAÇAKÇILIĞINDA KULLANILAN NARKO-DENİZALTILAR ÜZERİNE BİR İNCELEME

ÖZ

1990'lı yılların başından beri uyuşturucu kaçakçıları tarafından kullanılan narko-denizaltılar özellikle Güney ve Orta Amerika'da endişelere sebep olan bir güvenlik tehdididir. 2019'da İspanya'da kokain yüklü bir narko-denizaltının ele geçirilmesi, bu tehdidin Güney ve Orta Amerika ekseninden çıkarak diğer kıtalara da sirayet ettiğini göstermektedir. Uyuşturucu kaçakçıları teknolojik gelişmeleri yakından takip eden, yenilikçi ve şartlara ayak uydurabilen gruplardır. Günümüzde Covid-19 sebebiyle güvenlik noktalarında uygulanan önlemlerin katılması ve küresel salgın sonrası dönemin belirsizliği dolayısıyla uyuşturucu kaçakçılarının yöntemlerini değiştireceği ve bu yöntemlerden birinin de narko-denizaltılar olacağı öngörülmektedir. Uyuşturucu kaçakçılığıyla mücadelede daha etkili olmak adına narko-denizaltı tehdidini incelemeyi ve ulaşılan sonuçlar ile güvenliğe ilişkin bilimsel literatüre katkı sağlamayı amaçlayan bu çalışmada, narko-denizaltıların Covid-19 döneminin etkisiyle gelecekte küresel olarak yaygınlık göstererek daha büyük bir tehdit haline gelme olasılığı değerlendirilmiştir. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmada veriler, konuyla alakalı yazılı dokümanlardan toplanmış ve elde edilen bulgular ile narko-denizaltıların değişen dünyada büyüyen bir tehdit olduğu, bu tehdidin kolluk kuvvetlerince yakından incelenmesinin gelecekte uyuşturucu kaçakçılığı ile mücadelede önem teşkil ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Deniz Yoluyla Uyuşturucu Kaçakçılığı, Narko-Denizaltılar, Denizde İşlenen Suçlar, Uyuşturucu Kaçakçılığı Yöntemleri, Covid-19'un Etkileri.

A RESEARCH ON NARCO-SUBMARINES USED BY DRUG SMUGGLING BY SEA

ABSTRACT

Narco-submarines which have been used by drug smugglers since the early 1990s, are a security threat that causes concerns especially in South and Central America. The seizure of a cocaine-laden narco-submarine in Spain in 2019 shows that this threat has spread from South and Central America to other continents. Drug smugglers are groups that follow technological developments closely, are innovative and can keep up with the conditions. It is predicted that because of the strictness of the measures taken at security points due to Covid-19 nowadays and the uncertainty of the post-epidemic global period, drug smugglers will change their methods and one of these methods will be narco-submarines. In this study, which aims to examine the narco-submarine threat in order to be more effective for fighting against drug smuggling and to contribute to the scientific security literature with the results achieved, the possibility of narco-submarines to become a bigger threat by spreading globally in the future with the effect of the Covid-19 period has been evaluated. In this study, in which the qualitative research method was used, the data were collected from written documents related to the subject, and with the findings obtained, it is concluded that narco-submarines are a growing threat in the changing world, and that a close examination of this threat by law enforcement agencies is important for fighting against drug smuggling in the future.

Key Words: Drug Smuggling By Sea, Narco-Submarines, Crimes Committed at Sea, Drug smuggling Methods, Covid-19 Impact.

GİRİŞ

Küresel yasadışı uyuşturucu ticareti yılda 400 milyar Amerikan dolarından fazla gelir sağlamaktadır. Bu da dünya ekonomisinin neredeyse %1'i anlamına gelmektedir (Rivolta, 2012, s.114). Uyuşturucu kaçakçıları kazandıkları gelirle mühendis, çiftçi ve belirli konularda uzmanlaşmış kişileri işe almaktadır. Elde edecekleri yüksek gelir ile motive edilen bu kişiler, uyuşturucu kaçakçılığını kolaylaştırmak ve kaçakçılıkla mücadele eden kurum ve kuruluşlara yakalanmamak için yöntem ve teknoloji geliştirme doğrultusunda çalışmalar yapmaktadır (Harney, 2017, s.1). Peru'da kokain üretimi üzerine yapılan çalışmalar sonucunda, daha az koka yaprağı kullanılarak kokain üretiminin yapılacağı bir yöntem keşfedilmiştir. Normalde, 1 kg kokain hidroklorür (HCL) üretmek için 370 kg kuru koka yaprağına gerek duyulmaktadır. Yeni keşfedilen yöntemin kullanılması durumunda 1 kg kokain elde etmek için sadece 240-260 kg gerekli hale gelecektir. Bu yöntem kokain üretim merkezi Kolombiya'da uygulandığında, ihraç edilebilecek kokain miktarı daha da artacaktır (McNicholas ve Draughon, 2016, s.208). Uyuşturucu kaçakçılarının yenilikçi laboratuvar faaliyetleri, ellerindeki yasadışı ürünlerin verimliliğini arttırma ve böylelikle daha çok kazanma noktasında oldukça önemlidir. Ancak uyuşturucu kaçakçıları ellerindeki ürünleri hedefledikleri yere başarılı bir şekilde ulaştıramadıkları takdirde yapılan iş ve çabalar anlamını yitirmektedir. Bu sebepten kaçakçılar üretim ve yetiştirme noktasında yaptıkları gibi, uyuşturucu maddeleri daha rahat ve etkili şekilde kaçırarak için de sürekli olarak yeni yöntemler ve teknolojiler aramaktadırlar.

Küreselleşme sonucu ortaya çıkan cep telefonları ve Küresel Konum Belirleme Sistemleri (GPS) gibi teknolojik ürünler, hatta istihbarat toplamak için kullanılan yasal stratejiler uyuşturucu kaçakçıları tarafından kolayca ulaşılabilir hale gelmiştir (Guerrero Castro, 2017, s.123). Ancak teknoloji günümüzde bir rekabet kaynağı olduğundan hem uyuşturucu kaçakçıları hem de kolluk kuvvetleri ellerindeki mevcut teknolojiyle yetinmeyip, birbirlerini etkisiz hale getirmelerini sağlayacak teknik ve teknolojik araçlara yatırım yapmaya başlamışlardır. Kolluk kuvvetlerinin yasadışı uyuşturucu akışını engellemek için farklı yöntemler bulmaya çalıştıklarının farkında olan uyuşturucu kaçakçıları, kendi faaliyetlerini en etkili şekilde devam ettirmek, tespit edilmemek ve yakalanmamak için çalışmalarına devam etmektedir (Bunker ve Ramirez, 2014, s.9). Bu durum tıpkı Atlantik Savaşında ortaya çıkan duruma benzemektedir. Hem günümüzde uyuşturucuya karşı verilen savaşta hem de Atlantik savaşında yapılan stratejiler, teknolojik yeniliklere ve taktiklere yön vermektedir. Rakiplerden biri teknolojisini geliştirerek

etkinliğini arttırdığında, diğeri de buna karşı koymak için yenilik yapmak zorunda kalmaktadır. Her iki taraf da hedeflerini gerçekleştirmeye istekli ve muktedir olduğu sürece, bu yenilik düellosu kendini göstermeye devam edecektir (Davis, 2013, s.24).

Teknoloji ve yenilikleri kullanarak taşıma yöntemlerini revize eden uyuşturucu kaçakçıları, uyuşturucu maddeleri hedeflerindeki pazara taşırken çeşitli yol ve yöntemler kullanmaktadır. Bu yol ve yöntemler taşınacak uyuşturucunun türüne, miktarına, yükün boyutuna, kaynak ve hedef pazar arasındaki mesafeye ve kaçakçılık yapan örgüte göre değişmektedir. Ayrıca kullanılan yollar, yöntemler ve bu yöntemlerin sıklığı geçen zaman içerisinde değişiklik göstermektedir. Uyuşturucu kaçakçıları yeni hukuki uygulamalara, ortaya çıkan yeni durum ve koşullara karşı esneklik göstererek, faaliyetlerini devam ettirme doğrultusunda değişiklik yapabilir, yaptıkları değişikliklere de kolayca adapte olabilirler (Phillips ve Kuhns, 2018, s.9). Son yıllarda ortaya çıkan Covid-19 salgını ile küresel anlamda büyük değişiklikler yaşanmaktadır. Salgının uyuşturucu pazarları üzerine olan etkisinin ne yönde olacağı bilinmemektedir. Kısıtlamalar yüzünden uyuşturucu madde yapımında kullanılan öncü madde ve kimyasallara ulaşmakta zorluk çeken uyuşturucu üreticilerinin, faaliyetlerini sürdürmek için yeni yollar aramak durumunda kalabilecekleri tahmin edilmektedir. Bununla birlikte ulaşım kısıtlamaları, yoğun önlemler ve yasaklar uyuşturucu kaçakçılarının yeni rota ve yöntemlere yönelmesine sebep olabileceği düşünülmektedir (UNODC, 2020, s.7).

Bu çalışmada, uyuşturucu kaçakçılarının sıkça kullandığı yöntemler ve son 30 yıldır yeni bir yöntem olarak kullanılan, geliştirilme potansiyeli yüksek narko-denizaltılar incelenmektedir. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmada veriler, konuyla alakalı yazılı dokümanların incelenmesiyle toplanmıştır. Veri kaynağı olarak raporlar, kitaplar, akademik çalışmalar, internet ve haber sitelerinden faydalanılmıştır. Çalışma, gelecekte narko-denizaltılar sahip olduğu avantajlar, gelişen teknoloji ve Covid-19'un getirdiği yeni güvenlik önlemleri ve belirsizlikler sonucunda dünyada yaygınlaşarak daha büyük bir tehdit haline gelebilir mi araştırma sorusuna cevap aramaktadır. Bu doğrultuda uyuşturucu ile mücadelede daha etkili olmak için potansiyel tehdidin analiz edilmesiyle küresel ve bölgesel güvenliğe katkıda bulunulması amaçlanmaktadır.

Narko-denizaltılarla ilgili yapılan akademik çalışmaların Güney ve Kuzey Amerika'da yoğunlaşması ve ulusal bilimsel literatürde bu konuyla ilgili yeterli bilimsel çalışma olmayışı bu çalışmanın gelecekte yapılacak çalışmalara temel

oluşturacağı ve ulusal bilimsel literatüre önemli bir katkı sağlayacağı düşünölmektedir. Narko-denizaltılarla ilgili yapılan bu çalışma uyuşturucuyla mücadelede görev alan kişi, kurum ve kuruluşların uyuşturucu kaçakçılarının düşünce yapılarını daha iyi anlaması ve dolayısıyla daha etkili hamleler yapması bakımından da önemlidir. Bu konuyla ilgili kapsamlı çalışmaların 3 tarafı denizlerle çevrili, uzun kıyı şeridine sahip ve uyuşturucu kaçakçılığında geçiş güzergâhı üzerinde bulunan ölkemiz için de yapılması, kolluk kuvvetlerimizin suç ve düzensiz göç gibi sorunlar ile mücadelesi açısından önem arz etmektedir. Bu çalışmada değişen ve gelişen dünyada uyuşturucu kaçakçılarının adapte olma kabiliyetleri ve Covid-19'un uyuşturucu kaçakçılığına etkisine yönelik ortaya çıkan olası tahminler ortaya konularak giriş yapılmıştır. Birinci bölümde uyuşturucu kaçakçılar tarafından kullanılan yaygın kaçakçılık yöntemleri, bu yöntemlerin avantaj ve dezavantajları incelenmiştir. İkinci bölümde ise narko-denizaltılar, özellikleri, çeşitleri ve kapasiteleri bakımından incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise ele geçirilen narko-denizaltılarla ilgili bilgilere yer verilmiş ve narko-denizaltıların geleceğine yönelik değerlendirme yapılmıştır. Sonuç bölümünde ise yapılan inceleme ile ulaşılan bulgular tartışılmış, sonuç ve öneriler sunulmuştur.

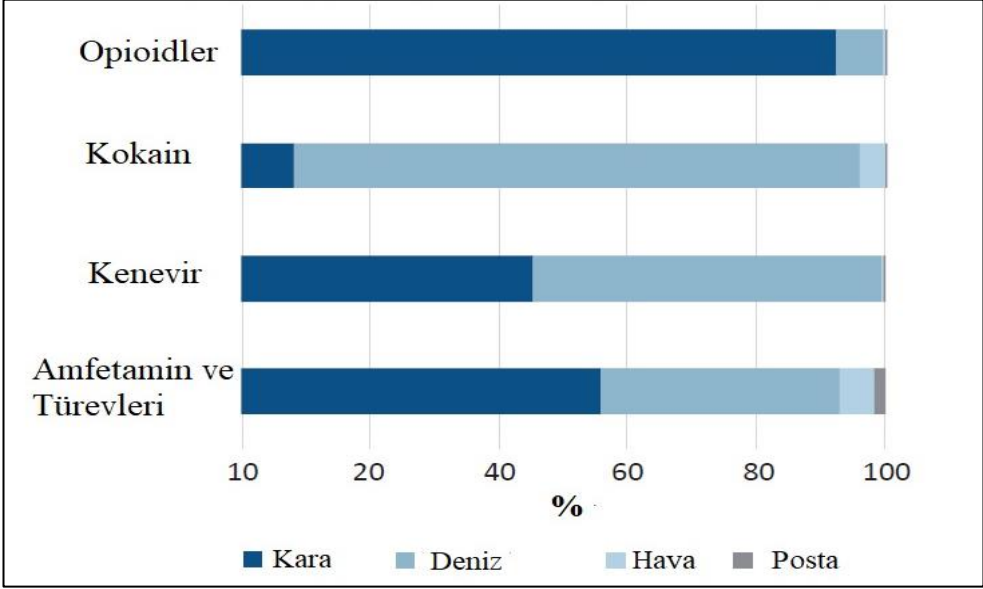
1. UYUşTURUCU MADDE KAÇAKÇILIĞINDA KULLANILAN YAYGIN YÖNTEMLER

Uyuşturucu ve uyarıcı maddeler uyuşturucu kaçakçılığı yapan organizasyonlar ve karteller tarafından dünya üzerinde farklı bölgelere kaçırılmaktadır. Yetiştirilme ve üretimin yapıldığı belli bölgelerden taşınmak istenen uyuşturucu maddeler pazar devletlerine belirli rotalardan geçerek ulaştırılır. Kaçakçılar, uyuşturucularını hedef aldıkları uyuşturucu pazarına transit bölgeler üzerinden veya doğrudan taşırlar. Uyuşturucular temel olarak kara, deniz ve hava yolu kullanılarak taşınmaktadır. Az miktarlarda posta yolu da kullanılmaktadır. Grafik-1'de Ocak 2017 – Nisan 2020 arası dünyada farklı kategorilerde yakalanan uyuşturucuların kaçırılmasında kullanılan taşıma yöntemleri verilmiştir (UNODC, 2020, s.25-27).

1.1. Karayolu ile Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı

Dünyadaki uyuşturucu yakalamaları dikkate alındığında uyuşturucu madde kaçakçılığı faaliyetlerinin büyük bir çoğunluğunda karayolunda kullanılan yöntemlerin uygulandığı görölmektedir. Karayoluyla uyuşturucu madde kaçakçılığında uyuşturucu maddeler kişisel kara araçları, ticari kamyonlar ve yük taşıyabilen arazi araçları ile taşınmaktadır. Bu yöntemler ancak kaynak ve pazarın karayolu ile bağlantılı olduğu durumlarda kullanılabilir. Yasadışı

uyuşturucu maddeler Güney Amerika veya Meksika'dan ABD'ye ve Afganistan'dan Avrupa, Asya ve Rusya'daki uyuşturucu pazarlarına bu şekilde kaçırılmaktadır (Phillips ve Kuhns, 2018, s.12-13).

Grafik-1. Ocak 2017 – Nisan 2020 Arası Dünyada Farklı Kategorilerde Yakalanan Uyuşturucu Maddelerin Kaçırılmasında Kullanılan Taşıma Yöntemleri (UNODC, 2020, s.25)

Meksika-ABD sınırında, uyuşturucu madde taşımak için kullanılan kara araçlarından bazıları uyuşturucu kaçakçılığı grupları için çalışan kişiler tarafından dikkatli olarak sınır noktalarından geçirilmektedir. Bunun dışında “Blind mule” olarak isimlendirilen kişiler kaçakçılar tarafından kara sınırlarını aşmak için kullanılmaktadır. Bu kişiler haberleri olmadan araçlarına yerleştirilen uyuşturucuları, sınırın diğer tarafına taşıyan sürücülerdir. Ayrıca uyuşturucu kaçakçıları adına çalışmayan bazı kişiler de bazen kaçakçılar tarafından tehdit edilerek araçlarında uyuşturucu taşımaya zorlanmaktadır (Isacson ve Meyer, 2012, s.7). Çeşitli kara vasıtalarının yanı sıra yeraltı tünelleri ve demiryolu kullanımı kara üzerinde yapılan diğer kaçaklık yöntemlerindedir.

Demiryolu üzerinden uyuşturucu kaçakçılığı dünyada kullanılan diğer yöntemlere kıyasla oldukça az paya sahiptir. Gelecekte bu şekilde taşınan uyuşturucu miktarının ve sıklığının artacağı düşünülmektedir (Sherman, 2009). Ancak demir yollarının erişebildiği bölgelerin sınırlı olması bu yöntemin en büyük dezavantajlarından olduğu düşünülmektedir.

Yeraltı tünelleri aşılmak istenen sınırların ötesine insan veya uyuşturucu maddelerin gizli olarak taşınması için inşa edilen yer altı geçitleridir. Bu tüneller farklı özelliklerde olabilmektedir. Bugüne kadar kabaca inşa edilmiş, dar yapılı, ilkel olan veya özenle inşa edilmiş, belirli uzunluk ve genişliğe sahip, içerisinde havalandırma, elektrik hattı, iksa ve demir yolları bulunan farklı tünellere rastlanmıştır. (GAO, 2017, s.6).

ABD ve Meksika'da sınır kontrol çalışmaları hızlandıkça, suç grupları uyuşturucuların taşınması için kazılan yeraltı tünellerini giderek daha fazla kullanmaktadır. ABD ile Meksika sınırını geçmek amacıyla kazılan yeraltı tünelleri en çok uygun toprak yapısına sahip, depoların ve diğer yapıların sınıra yakın olduğu yerlerde yaygındır (Isacson ve Meyer, 2012, s.7-8). 2007 ve 2011 yılları arasında, federal yetkililer, çoğu California ve Arizona'da olmak üzere 75'ten fazla uyuşturucu kaçakçılığı için kullanılan yeraltı tüneli tespit etmiştir. Bu tünellerin engellenmesi için en etkili yöntem tünellerin kazılırken tespit edilmesidir. Ancak tespit edilmemek için kaçakçılar, kazı çalışmasını sınırlara yakın depoların içinden gizlice yapmaktadır (Dao ve diğerleri, 2017, s.322). Bu tünellerin en büyük özelliklerinden biri kalıcı olmasıdır. Yetkililer tarafından tespit edilmediği sürece bir tünel sayesinde sayısız kokain sevkiyatı gerçekleştirilebilmektedir. Ancak tespit edildiği takdirde büyük miktarlarda kokaine el konulmakta ve tünel bir daha kullanılamamaktadır (Harney, 2017, s.34-35).

Dünya üzerinde silahların taşındığı veya insanların geçtiği benzer tüneller bulunmuştur. Fakat ABD ve Meksika arasında olan tünellerin dışında uyuşturucu kaçırma için inşa edilen ve kullanılan başka bir tünelin varlığı belgelenmemiştir. Tünellerin genel olarak dar olması ve Meksika ile ABD arasındaki coğrafi özelliklerin başka bölgelerde olmaması uyuşturucu kaçakçılığı için tünel kullanımının başka bölgelerde yaygın olmamasının sebebi olarak değerlendirilebilir (Phillips ve Kuhns, 2018, s.13).

1.2. Havayolu ile Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı

Dünya genelinde oldukça sık rastlanan ve uzun zamandır kullanılan “Drug mule” olarak isimlendiren uyuşturucu kuryeleri taşıdıkları uyuşturucu maddeleri hava limanlarından veya sınır kapılarından hedefledikleri ülkeye sokmayı amaçlamaktadır. Bu yöntem uyuşturucu kaçakçılarının hava ve kara yolundan uyuşturucu kaçırma için kullandığı yöntemlerdendir.

Drug mule olarak isimlendirilen uyuşturucu kuryeleri, gümrük yetkilileri tarafından tespit edilmekten kaçınmak için uyuşturucu paketlerini yutan ya da bu paketleri vajinasında veya rektumunda saklayan kişilerdir (Lancashire ve diğerleri, 1988, s.1035). Bu kuryeler 8 ila 10 gram arasında 100 paket halinde 1 kg'lık uyuşturucu maddeyi vücutlarında taşıyabilmektedir. Taşıdıkları uyuşturucu madde kokain, eroin, amfetamin, MDMA, esrar ve türevleri gibi maddeler olabilmektedir. Bazen 200'den fazla paket ve içerisinde farklı türlerde uyuşturucu madde olan paketleri aynı seferde taşıyan kişilerde gözlemlenmiştir (Traub ve diğerleri, 2003, s.2519). Genç erkeklerin yanı sıra çocuklar, hamile kadınlar ve hatta köpekler drug mule olarak kullanılmaktadır. Gümrük personelinin daha az dikkat ettiği bu kişilerin kontrol noktalarından daha rahat geçtiği düşünülmektedir. Bu yüzden kaçakçılar bu durumdan faydalanmak istemektedir (İsmael ve Jaafar, 2015, s.45). Bu uyuşturucu kuryeleri belirli bir ücret karşılığında çalışmaktadır. Ancak son zamanlarda yapılan araştırmalara göre, bu kişilerin hepsinin olmasa da belirli bir kısmının baskı ve zorlama ile uyuşturucu kuryeliği yaptığı ortaya çıkmıştır (Fleetwood, 2012, s.55).

Drug mule yönteminde temel olarak insana ihtiyaç duyulduğundan özellikle hava ve karayoluyla yapılacak olan uyuşturucu madde kaçakçılığında bu yöntem sıklıkla tek başına veya farklı yöntemlerle birlikte kullanılabilir. Ancak bu kişilerin sergiledikleri davranışlar ile kontrol noktalarında bulunan eğitimli personel tarafından tespit edilerek yakalanma ihtimali, vücutlarının içerisinde bulunan paketlerin patlaması ve insan vücuduyla taşınabilecek uyuşturucu madde miktarının sınırlı olması bu yöntemin dezavantajlarından (Harney, 2017, s.35-36).

Uyuşturucu kaçakçılığında hava yollarının kullanılması, kara veya deniz yolu ile kaçakçılığa göre etkisi daha azdır. 11 Eylül saldırılarından bu yana, ABD başta olmak üzere hava yolu taşımacılığında göze çarpan herhangi bir şüpheli faaliyet güvenlik güçleri tarafından yakinen izlenmektedir. (Harney, 2017, s.20). Covid-19 salgını, havalimanlarına getirilen güvenlik önlemlerini bir adım daha ileri taşımıştır. Yolcu hava trafiğine neredeyse her yerde getirilen kısıtlamalar göz önüne alındığında, ticari uçaklar ile uyuşturucu kaçakçılığı yapılması neredeyse imkânsız hale gelmiştir (UNODC, 2020, s.7).

Özellikle yüksek sermaye sahibi uyuşturucu kaçakçılığı grupları hava yoluyla uyuşturucu madde kaçakçılığı yapmak için gereken alt yapıları kendileri karşılamaktadır. Bunlara uçak, pilot, pist ve ufak çaplı hava limanları dâhildir. Peru

ile Kolombiya arasındaki bölgede farklı birçok pist bulunmaktadır. Bu limanlardan kalkan pervanelisinden ticari sınıf jetlere kadar değişen farklı tipte uçaklar Batı Afrika ülkelerine uyuşturucu taşımaktadır. Benzer olarak Doğu Asya'dan Pasifik bölgesi ve Çin'e metamfetamin ve eroin kişisel hava araçlarıyla kaçırılmaktadır (Phillips ve Kuhns, 2018, s.14-15). Havayolu teslimatlarında, ufak miktarlarda uyuşturucu her türlü sıradan nesnenin içerisine gizlenmekte ve geçici uçuş sahalarından kalkış yapan izinsiz hava araçlarıyla taşınmaktadır. Bunun yanı sıra yasal uçuşlarda uyuşturucu maddeler, konteynırların içerisini tadil ederek oluşturulan gizli bölmelere doğrudan saklanarak veya konteynır içerisindeki yüklerin içerisine gizlenerek taşınmaktadır (Guerrero Castro, 2019, s.34).

Son zamanlarda bazı uyuşturucu kaçakçılarının Meksika ve ABD arasında uyuşturucu kaçırmak için ultra-hafif uçaklar ve küçük ölçekli dronlar kullanıldığı tespit edilmiştir. Kısa mesafelerde uçuş yapabilen bu hava araçları ufak miktarda uyuşturucuyu sınırdan geçirmek için kullanılmaktadır.

Ultra hafif uçaklar, boş ağırlığı yaklaşık 250 pound veya daha az olan tek koltuklu uçaklardır. Kaçakçılar, ultra hafif uçakları, büyük metal sepetler ekleyerek uyuşturucu yüklerini taşıyacak şekilde tadil ederler (GAO, 2017, s.7). Uzaktan kontrol edilebilen dronlar ise gerektiğinde yere indirilebilme ve kasıtlı olarak düşürülebilme yeteneğine sahiptirler. Bu yöntemde en büyük avantaj tespit edildiği zaman yargılanacak ve tutuklanacak kişinin olmamasıdır. Fakat bu yöntemlerle taşınabilen uyuşturucu miktarı kısıtlıdır (Phillips ve Kuhns, 2018, s.15).

1.3. Deniz Yolu ile Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı

Büyük miktarda uyuşturucu taşınmasında genellikle kara ve deniz yolu tercih edilmektedir. El koyma verileri, dünya çapında yakalanan toplam yasadışı uyuşturucu maddenin ciddi bir kısmının deniz yoluyla taşındığını göstermektedir (Van Der Kruit, 2007, s.12). Kara sınır güvenliğinin yüksek olduğu veya kaynak ile uyuşturucu pazarının arasındaki mesafenin fazla olduğu durumlarda uyuşturucu kaçakçıları doğrudan veya kara yolu kaçakçılığıyla birlikte deniz yoluyla taşıma yöntemlerine başvurmaktadır. Kolombiyalı kokain kaçakçıları deniz yolunu kullanarak Meksika'ya kokain kaçırmaktadır. Daha sonra ise Meksikalı kaçakçılar kokaini kişisel veya ticari kara araçları ile ABD'ye kaçırmaktadır. Benzer olarak Afganistan ve Pakistan'daki eroin kamyonlarla liman şehirlerine, oradan da konteynır gemilerine aktararak hedef pazarlara ulaştırılmaktadır (Phillips ve Kuhns, 2018, s.13).

Genel olarak kokain, eroin ve marihuana taşımak için ve dünyanın her yerindeki başlıca uyuşturucu pazarlarına ulaşmak için deniz yolu kullanılmaktadır. Denizde uyuşturucu kaçakçılığı yapmak için en yaygın platformlar balıkçı tekneleri, ticari yük gemileri ve go-fast olarak isimlendirilen küçük kişisel su taşıtlarıdır. Organize uyuşturucu ticareti ile bağlantılı kişiler, meşru iş görünümünü koruyarak faaliyetlerini kanun yaptırımlarından gizlemek için uçsuz bucaksız olan balıkçılık endüstrisinden yararlanmaktadır. Balıkçı gemileri uyuşturucu kaçakçıları tarafından Güney Amerika'dan ABD'ye eroin ve kokain taşımak için sıkça kullanılmaktadır. Kolombiyalı uyuşturucu kaçakçıları ayrıca kokain başta olmak üzere yasadışı uyuşturucu maddeleri Güney Amerika'dan Batı Afrika'ya taşımak için de balıkçı teknelerini kullanmaktadır. Ana gemi (Mothership) olarak isimlendirilen büyük balıkçı gemileri yükünü kıyıdan uzakta daha küçük balıkçı gemilerine dağıtmaktadır. Bu gemiler de Afrika'ya ya da Avrupa'ya doğru yola çıkmaktadır. Meksika'dan çıkan özellikle büyük boyutta olan marihuana balyalarının taşınmasında da büyük balıkçı gemileri kullanılmaktadır. Meksikalı kaçakçılar bu gemileri ticari limanlardan gelen uyuşturucuları taşımak veya taşıdıkları uyuşturucuları ticari limanlara götürmek ve go-fast botları için mobil tedarik istasyonu sağlamak için kullanılırlar (Phillips ve Kuhns, 2018, s.10).

2010 ve 2017 yılları arasında, dünya çapında 5.770-7.760 ton uyuşturucunun (erooin, kokain, esrar, metamfetaminler ve diğer uyuşturucular) balıkçı gemileriyle kaçırıldığı tahmin edilmektedir. Kaçırıldığı tahmin edilen uyuşturucu miktarının yalnızca 571 tonu yani tamamının yaklaşık %7'sine el konulmuştur (Belhabib ve diğerleri, 2020, S.7). Balıkçı gemileri dışında farklı amaçlarla kullanılan büyük ticari gemilerle de uyuşturucu kaçırılmaktadır.

Yapısal tasarım ve inşaat açısından gemiler en karmaşık nakliye yöntemidir. Ayrıca uzunluk, genişlik, kübik boyut, tonaj ve kargo kapasitesi açısından diğer taşıma araçlarına kıyasla en etkili olanıdır. Bir gemiye dışarıdan bakıldığında görünenler haricinde, gemiyi oluşturan çok karmaşık içyapı ve teçhizatlar bulunmaktadır. Geminin boyutu ve karmaşıklığı uyuşturucuların saklanması için sayısız alan yaratmaktadır. Uyuşturucu maddelerin saklanması sadece geminin içiyle sınırlı kalmamaktadır. Ayrıca uyuşturucu maddeler geminin teknesine iliştilirilebilir hatta gemiye bağlı bir zincir veya halat ile çekilebilmektedir. Denizlerde özgürce seyredilebilen gemiler planlı bir buluşmayla taşıdıkları uyuşturucuları başka gemilere aktarabilir (Aune, 1990, s.215-218).

Gemilerin kendi bölümleri dışında uyuşturucu maddeler ticari taşımacılık yapan gemilerde yük olarak da taşınabilmektedir. 1960'lerde konteynır taşımacılığının ortaya çıkması ile uyuşturucu kaçakçıları büyük miktarda uyuşturucu kaçırabilecekleri bir yöntem keşfettiler. Uyuşturucu maddeler gemilerle taşınan büyük konteynırların içerisinde taşınan kargoların içerisine, oluşturdukları boşluklara veya konteynır içinde oluşturulan gizli alan ve bölmelere saklanarak güvenli şekilde taşınabilmektedir. Limanlarda büyük yük gemileri tarafından taşınan günlük on binlerce kargonun detaylı şekilde incelenmesinin mümkün olmaması bu yöntemin en önemli avantajlarından (Aune, 1990, s.218-220).

Denizde uyuşturucu taşımak için kullanılan bir diğer yöntem ise daha küçük boyutlu şahsi deniz araçlarının kullanımınıdır. Bu deniz araçları ve gemiler daha kısa mesafelerde ve belli bölgelerde daha yoğun olarak yapılmaktadır. Örneğin altın hilal olarak isimlendirilen bölgede üretilen eroin, Pakistan açıklarında bekleyen Dhov isimli ahşap yelkenli gemilere yüklenerek farklı bölgelere taşınmaktadır (McNicholas ve Draughon, 2016, s.214). Dhov'lar başta Kızıl Deniz olmak üzere Arap yarımadası, Kuzey ve Güney Afrika denizlerinde balıkçılık ve ticaret için kullanılan geleneksel teknelerdir.

Benzer olarak Güney Amerika'da Panga isimli tekneler kullanılmaktadır. Pangalar, çoğunlukla kıyı balıkçılığı için kullanılan mütevazı boyutlu dıştan takma motoru olan teknelerdir (Atkinson ve diğerleri, 2017, s.5). Meksikalı kaçakçılık grupları tarafından ABD'ye uyuşturucu kaçırmak için uzun yıllardır kullanılmaktadır. Pangaların iç zemini ve kokpiti bulunmamaktadır. Ancak verimli, uygun maliyetli ve yol tutuşları oldukça iyidir. Tespit edilmeleri oldukça zordur çünkü genellikle geceleri seyrederek (Edge, 2015, s.2).

Çoğunlukla Meksika'nın Pasifik kıyılarından ABD'ye esrar taşımak için kullanılan Panga teknelerine motor takılmak suretiyle dönüştürülen deniz araçlarına go-fast ismi verilmiştir. Bu tekneler narko donanmasının kullandığı en temel, eski moda ve güvenilir deniz araçlarıdır (Elkus, 2013.s.27).

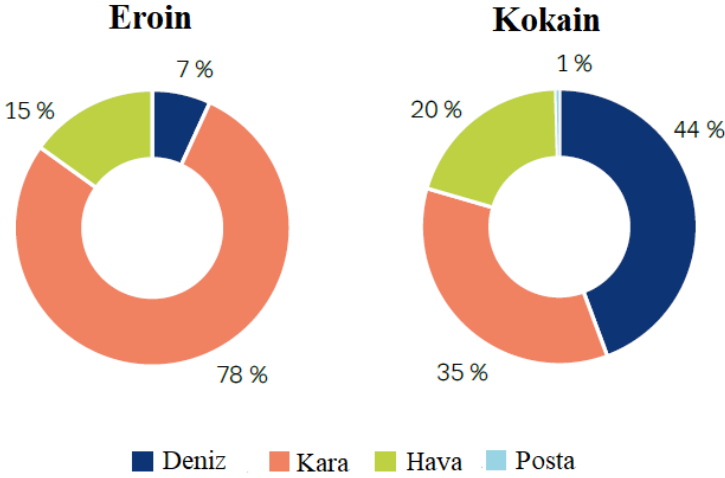
Go-fast botları, sakin sularda 80 deniz mili kadar hızlı gidebilen küçük, çevik ve güçlü sürat tekneleridir (Atkinson ve diğerleri, 2017, s.4). Bir go-fast botunun gideceği mesafeye bağlı olarak 3 ya da 4 dıştan takmalı motoru ve yolculuk boyunca yetecek kadar yakıtı bulunmaktadır. Güvenilir ve hız yapma kapasitesi yüksek olan go-fast botları Narko-denizaltıların ortaya çıkmasından önceki dönemde Karayipler'de ve Pasifik Okyanusunun doğu kısımlarında kokain

kaçakçıları tarafından en çok kullanılan deniz taşıtı olmuştur. Bahamalardan Miami'ye go-fast botları kullanılarak kokain taşımak, uyuşturucu kaçakçıları için rutin bir sefer haline gelmiştir. Uyuşturucu kaçakçıları kullandıkları teknolojileri geliştirip narko-denizaltıları ortaya çıkartmadan önce kolluk kuvvetlerinin ve ABD ordusunun ana hedefi go-fastleri yakalamaktı (Watkins, 2011, s.18). Go-fast botları 1980'lerde etkili bir uyuşturucu taşıma yöntemi haline gelmeye başlamıştır. 1990'ların sonlarına kadar bu etki güçlü bir şekilde devam etmiştir (Decker ve Chapman, 2008, s.69).

Dünyanın her yerinde uyuşturucu kaçakçılarının birçok farklı yol ve yöntemle başvurdukları görülmektedir. Kaçakçılar buldukları bölgede kendileri için en verimli ve yakalanma ihtimallerini en aza indirgeyen yöntemlere öncelikle başvurmaktadır. Yöntem seçiminde taşınmak istenen uyuşturucunun çeşidi, miktarı, üretimin yapıldığı yer, pazar devleti belirleyici faktörlerdir. Kimi zaman kaçakçılar birden fazla yöntemi birlikte kullanmaktadır. Uyuşturucu taşımak için kullanılan yöntemler coğrafi durumlardan da etkilenmektedir. Denize sınırı olmayan bir bölgeden deniz yoluyla uyuşturucu kaçırılması beklenmemektedir. Ancak dünyadaki devletlerin birçoğunun denize kıyısı bulunmakla birlikte üretici devletlerin ve önemli uyuşturucu pazarlarının birçoğu denize kıyısı olan devletlerdir.

Dünyadaki önemli uyuşturucu rotalarının büyük bir kısmı deniz ve okyanuslar üzerinden geçmektedir, bu yüzden kaçakçılar için uzun mesafeli deniz yollarının aşılmasının çok önemli olduğu görülmektedir. Örneğin Afganistan'da üretilen eroin, Avrupa uyuşturucu pazarına kara yoluyla taşınabilmektedir. Ancak dünyada en önemli kokain üreticisi olan Kolombiya'da üretilen kokainin Avrupa'ya veya transit devlet olan Afrika'ya kaçırılmasında Atlantik okyanusunun aşılması bir zorunluluktur. Bu sebepten büyük yük kapasitesine sahip deniz araçları daha sık tercih edilmektedir.

Grafik 2'de Avrupa uyuşturucu pazarına kaçakçılık yapılırken taşınacak uyuşturucunun çeşidine bağlı olarak farklı taşıma yöntemlerinin daha çok veya daha az tercih edildiği görülmektedir. Karayoluyla rahatlıkla taşınabilen eroine kıyasla Güney Amerika'da üretilip deniz ve okyanuslardan geçerek dağıtılan kokainin kaçakçılığında deniz yollarının doğal olarak daha fazla tercih edildiği görülmektedir. (EMCDDA, 2019, s.61)

Grafik-2. Mart 2017- Nisan 2018 Arasında Avrupa Uyuşturucu Pazarına Kaçırılan Eroin ve Kokainin Taşınma Yöntemi (EMCDDA, 2019, s.61)

Belirtilen unsurlar dışında bazen üretim yeriyle uyuşturucu pazarı arasında kara bağlantısı olsa da kaçakçılar daha güvenli olduğu için deniz yollarını tercih etmektedir. UNODC'nin tahminlerine göre, son zamanlarda hava ve kara yolu ile yapılan uyuşturucu kaçakçılığında meydana gelen azalmanın sebebi Covid-19 kısıtlamalarından dolayı uyuşturucu kaçakçılarının daha güvenli gördüğü deniz yollarını tercih etmelerinden kaynaklanmaktadır (UNODC, 2020, s.10-11). Hint Okyanusu'nda afyon yakalama sayısında son zamanlarda görülen artışın Balkan rotasındaki sıkı kontrollerden kaçmak isteyen uyuşturucu kaçakçılarının tercih ettikleri rotayı değiştirmesinden kaynaklı olduğu düşünölmektedir. Tahminlere göre mevcut durumda uyuşturucu kaçakçıları için Balkan rotası yerine daha güvenli Afrika üzerinden geçen deniz yollarını kullanmak daha makul gelmiştir (UNODC, 2020, s.19).

2.NARKO DENİZALTILARIN UYUŞTURUCU MADDE KAÇAKÇILIĞINDA KULLANILMASI

Teknolojik bir kavram olarak narko-denizaltılar, 16. yüzyılda İngiliz matematikçi William Bourne'nin yağlı deri kaplama ile kaplanmış ahşap bir iskeletten oluşan denizaltı tasarımına dayanmaktadır. 1620'de Hollandalı Cornelis Drebbel denizaltı tasarımını hayata geçirerek suyun altında kalabilen ilk geminin yapımcısı olmuştur. 1775'te Amerikalı David Bushnell, Turtle (kaplumbağa) ismini verdiği istendiğinde

suyun altına batırılıp geri çıkarılabilen tek kişilik ilk denizaltıyı üretmiştir (Parrish, 2004, s.11). Askeri amaçlar için üretilen ilk denizaltılar günümüzde oldukça farklı amaçlar doğrultusunda kullanılmaktadır. Narko-denizaltı veya uyuşturucu kaçakçılığı denizaltısı olarak da bilinen araçlar bölgedeki kolluk kuvvetleri ve görevli askeri birimler için bir imtihan haline gelmiştir. Kaçakçılar, deniz yolu ile yapılan kaçakçılıkta uzun süredir kullandıkları go-fast botları, kargo gemileri ve balıkçı gemilerinin yanına, başarılı bir yolculukta 10-12 tona kadar kokain taşıma kapasitesine sahip olan denizaltıları da ekleyerek yöntemlerini çeşitlendirmiştir (Watkins, 2011, s.2).

1993 yılında Kolombiya'daki San Andres Adaları yakınlarında ilk defa bir narko-denizaltı tespit edilmiştir (Resim-1). Bu denizaltı tamamen suyun altında kalabilen bir deniz aracı değil, belli bir yeri suyun altında olan bir yarı denizaltıdır. Bu yarı denizaltının yüzeyi su altında giderken, kokpit ve egzoz tüpleri suyun üzerinde kalmaktadır. Yaklaşık 7 metre uzunluğunda, 2 tona kadar taşıma kapasitesine ve 2 kişilik mürettebata sahiptir. Bu yarı denizaltı ahşap ve fiberglastan yapılmıştır (Ramirez, 2014a).

Resim-1. 1993 Yılında Kolombiya'daki San Andres Adaları Yakınlarında Tespit Edilen İlk Narko-denizaltı (<http://covertshores.blogspot.com/2010/06/narco-submarines-torpedoes-and-semi.html>)

İlk narko-denizaltının ortaya çıktığı günden beri, Kolombiya'daki çeşitli uyuşturucu kartelleri, rekabet avantajı sağlayacak narko-denizaltı teknolojilerini geliştirmek için yatırım yapmaktadır. Zaman geçtikçe artan başarı isteği, go-fast botları ve uçaklar yerine daha etkili özel yapım denizaltılara yönelmelerine neden olmuştur. Yıllar geçtikçe mühendislik, tasarım ve teknolojileri gelişmiş, bu da onların tespit edilmesini ve yakalanmasını zorlaştırmıştır. Dahası, maliyet-fayda perspektifinden bakıldığında, elde edilen maddi gelir bu gemileri inşa etmenin maliyetlerinden çok daha fazladır (Bunker ve Ramirez, 2014, s.9). Uyuşturucu kaçakçıları 10 ton kokain taşıyan bir denizaltı ile yaklaşık olarak 200 milyon dolarlık bir gelir sağlayabilmektedir. Üretimi 2 milyona mal edilebilecek bir denizaltı, kazanılan gelirin yanında makul bir harcamadır (Sharkey ve diğerleri 2010, s.115).

Kazanılan gelire, yapılan teknik değişiklikler narko-denizaltıların daha verimli ve dayanıklı olmasını sağlamıştır. Narko-denizaltılar bu sayede özellikle Pasifik ve Karayip bölgelerinde kokain kaçakçılığı operasyonlarında yüksek oranda başarı sağlamıştır. Taşıdıkları kokaini gizlice hedef bölgeye teslim etmek için görevlendirilen bu deniz araçlarının izlenmesi, kimliğinin saptanması ve tespit edilmesi son derece zordur (Watkins, 2011, s.31-32).

Uyuşturucu taşıma konusunda iyi işler çıkaran narko-denizaltıların en savunmasız oldukları an ise üretim aşamalarıdır. Üretim bölgesinin uzak, gizli ve kolaylıkla erişilemez bir yer olması en önemli şarttır. Ancak denizaltıların yapımında gerekli olan malzemelerin sağlanması için belirli düzeyde erişilebilirlikte gerekmektedir. Bunun dışında en büyük problemlerden biri inşaat sırasında yeterli düzeye sahip teknik elemanın sağlanmasıdır (Rojas-Sanchez, ve diğerleri, 2020, s.52). Kolombiya'nın Pasifik'e bakan bölgeleri, bir denizaltı inşa etmek ve saklamak için ideal bir ortam sağlamaktadır. Ücra ve yabancı olan bu bölgelerin çoğu iç içe geçmiş nehirler ve ormanlarla kaplıdır. Bölgenin çoğu, Kolombiya Devrimci Silahlı Kuvvetleri'nin (Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia-FARC) kontrolü altındadır (Stone, 2011, s.26).

Narko-denizaltılar genel özelliklerine göre 4 farklı kategoriye ayrılmaktadır. Bunlar düşük profilli deniz araçları (Low-profile vessels-LPV), kendinden tahrikli yarı denizaltılar (Self propelled semi submersible-SPSS), kendinden tahrikli tam denizaltılar (Self propelled fully submersible-SPFS) ve bir tekneye bağlanarak çekilebilen torpidolardır (Towed torpedoes). Tablo 1'de narko-denizaltı türlerinin özellikleri, üretim maliyetleri, avantajları ve dezavantajları verilmiştir.

Tablo-1. Narko-denizaltıların Maliyet-Fayda Analizi (Bunker ve Ramirez, 2014, s.17)

Narko-denizaltı Türleri	Tanımlayıcı Özellikleri	Üretim Maliyeti	Avantajları	Dezavantajları
SPSS	Yüzey profillerini düşürme ve seyir derinliklerini kontrol etme özelliğine sahiptir fakat tam olarak suyun altında kalma özellikleri yoktur.	Yaklaşık 1 milyon Amerikan doları	Seyir derinliğini ve istikametini kontrol edebilir. 2 ton uyuşturucu madde (yaklaşık 40 milyon Amerikan doları değerinde) taşıma kapasitesine sahiptir.	LPV'lere ve denizaltılara göre oldukça kolay tespit edilebilirler çünkü tam olarak suya batmazlar.
SPFS	Kendinden tahrikli ve tamamen su altında kalabilen denizaltılardır. Gelişmiş radar, GPS ve navigasyon teknolojisi ile donatılmıştır. Suyun altındayken radar ve kızılötesi tarafından tespit edilememektedir.	Yaklaşık 2 ila 4 milyon Amerikan doları	10 ton uyuşturucu madde (yaklaşık 200 milyon Amerikan doları değerinde) taşıma kapasitesine sahiptir. Tam yükteyken saatte 11 mil hızla 2.000 mil (3.200 km) mesafe kat edebilmektedir. Yüzeyin 30 fit altına dalabildikleri için neredeyse tespit edilemezler.	Tasarlanma, geliştirilme ve inşa edilmeleri en masraflı olan türdür. İnşası uzun sürmektedir. Üretimi için birçok parçaya gerek duyulmaktadır. Ayrıca bilgi ve beceri sahibi kişiler tarafından üretilebilmektedir.
Narko-torpidolar	Başka bir deniz aracı tarafından suyun altından gizlice çekilmektedir.	Yaklaşık 250 bin ila 500 bin Amerikan doları	Yaklaşık 30 metre derinlikte çekici görevi gören deniz aracıyla neredeyse aynı hızda seyredilmektedir. 2 ila 5 ton arasında uyuşturucu taşıma kapasitesine sahiptir.	İnsansız oldukları için çekici gemiye bağımlı olarak yön değiştirebilmektedir. İndirgenmiş taşıma kapasitesine sahiptir.
LPV	Dış görünüş olarak üzeri kapalı bir go-fast botuna benzemektedir. Su seviyesinin altında neredeyse denizaltı gibi seyir edebilmektedir. Navigasyon sistemleri, radar önleyici özellikler ve su soğutmalı susturucularla donatılmıştır.	Yaklaşık 750 bin ila 1 milyon Amerikan doları	10 tona kadar uyuşturucu madde (yaklaşık 200 milyon Amerikan doları değerinde) taşıma kapasitesine sahiptir. 300 beygir motora sahiptir. Çoğunlukla fiberglastan yapılmaktadır. Gizli tasarımı ve üstte bulunan kurşun koruma, ısı imzalarını en aza indirmektedir. 5 kişilik mürettebat taşıma kapasitesine sahiptir.	Tam olarak suyun altında kalma özelliği yoktur. Havadan tespit edilebilirler.

2.1. Düşük Profilli Deniz Araçları (LPV)

İlk düşük profilli deniz araçları (LPV'ler) görünüş olarak suda daha alçakta giden üstü kapalı go-fast botlarına benzemektedir. Bu deniz araçlarının genel düzeni, arkasında bir kamarası ve ortasında yük ambarı olan üstü kapalı bir tekne şeklindedir. Fakat zamanla LPV'nin konfigürasyonu genel olarak sivri bir pruva ve pupadan oluşan özel bir gövde formuna sahip, ortasında küçük bir kabin arkasında

ise bir motor bölmesi bulunan ve müsait olan her boşluğa uyuşturucu yüklenebilecek şekilde değiştirilmiştir. Bu deniz araçları, radar kesitini en aza indirmek için su seviyesinde gidecek şekilde tasarlanmıştır. LPV'ler bu güne kadar ele geçirilen uyuşturucu kaçakçılığında kullanılan deniz araçlarının büyük çoğunluğunu oluşturmaktadır (Bunker ve Ramirez, 2014, s.22). Resim 2'de 2006 yılının mart ayında ele geçirilen Pital isimli LPV tipi bir narko-denizaltı görölmektedir.

Resim-2. Mart 2006'da Ele geçirilen "Pital" İsimli LPV Tipi Narko-denizaltı (Ramirez ve Bunker, 2015, s.61).

Uyuşturucu kaçakçılarının bir noktada diğer tip denizaltılar yerine LPV inşa etmeye odaklandıkları düşünölmektedir. Tespit edilen LPV sayısının artmasının nedeni belki de kaçakçıların bu tutumundan kaynaklanmaktadır. Diğer narko-denizaltılara göre LPV'lerin tespit edilmesinin daha kolay olması da daha çok yakalanmalarına sebep olduğu düşünölebilir (Ramirez, 2014b, s.30).

LPV'ler genellikle benzer olmaları sebebiyle direk olarak SPSS veya SPSS türü olarak geçmektedir. Ancak LPV'lerden farklı olarak, SPSS'lerin tehlike anında tespit edilmemek için kısa süreliğine suyun altına batmak ve şnorkel benzeri bir aparat ile yüzeyden oksijen sağlamak gibi özellikleri vardır. Bu modellerin ilk halleri oldukça yavaş ve suya batma yeteneğinden mahrumdular. Ancak geçen zamanda Kolombiyalı uyuşturucu kaçakçılarını deneme yanılma yöntemi kullanarak tasarımlarını geliştirmiştir. 2000'lerin ortalarına gelindiğinde tespit edilmesi oldukça zor, kızıl ötesi imzalarını gizleyen, sonar ve radarlardan kaçabilen LPV ve

SPSS'ler üretmeyi başarmışlardır. Mevcut LPV ve SPSS'ler, yön bulmak için radar sistemleri ve gelişmiş GPS sistemleri ile donatılmıştır (McNicholas ve Draughon, 2016, s. 218).

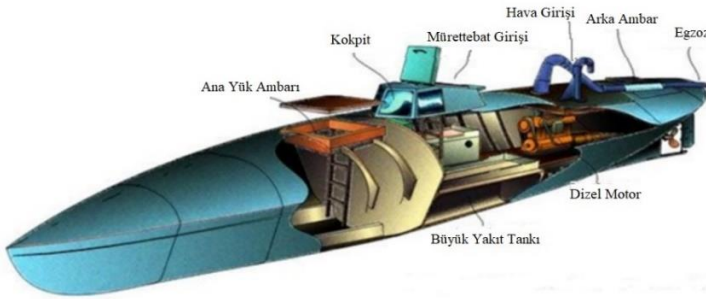
2.2. Kendinden Tahrirli Yarı Denizaltılar (SPSS)

SPSS, go-fast botunun düşük profilini, balıkçı teknesinin uzun menzili ve yüksek kapasitesi ile birleştiren bir deniz aracıdır. Bu avantajlar göz önüne alınarak SPSS'ler, Kolombiya'dan Meksika'nın Pasifik kıyısına uyuşturucu ticareti yapan kaçakçılar için giderek daha popüler bir seçenek haline gelmiştir. SPSS'ler şu anda yıllık olarak Kolombiya kaynaklı tahmini 600 ton kokainin % 75'ini taşımaktadır (Pfeiff, 2009, s.1-2).

Tipik bir SPSS'in özellikleri şunlardır:

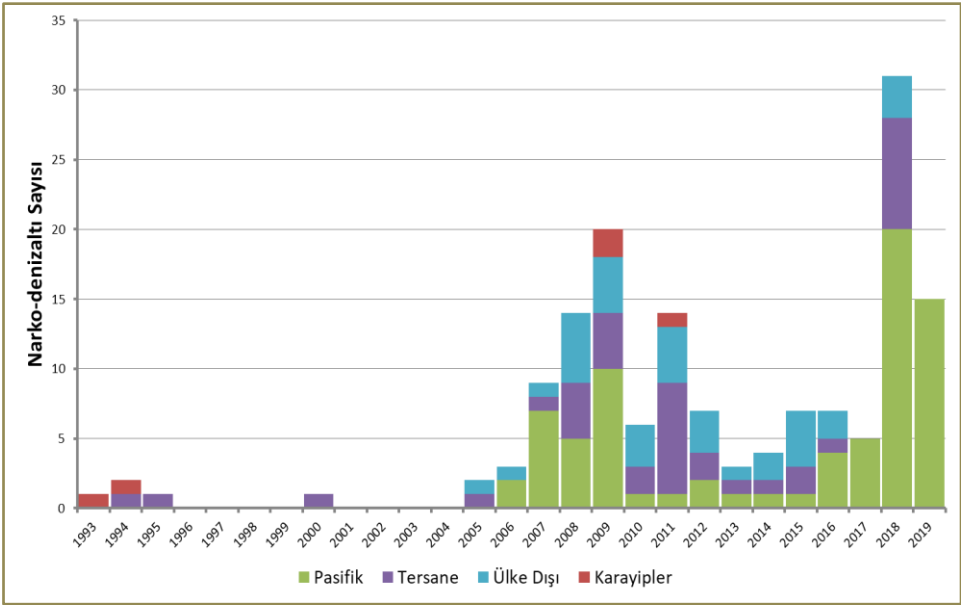
- Boyutlar: Yaklaşık 18 inçlik bir borda yüksekliğiyle 40-80 fit uzunluğunda değişmektedir.
- Bileşim: Fiberglas, ahşap veya çelikten yapılmaktadır. Yapımı genellikle 1 yıldan daha uzun sürer.
- Tahrir: Kendinden tahrirli, tek veya çift dizel motor ile 1500 veya daha fazla galon yakıt kapasitesine sahiptir.
- Hız: 6+ knot hıza sahiptir.
- Menzil: Yaklaşık 2.000 mil yol kat edebilir.
- Kapasite: 4 kişilik mürettebat ile 4 ila 12 metrik ton kokain taşıyabilir.
- Kontrol: İnsan veya Uzaktan kumanda ile kontrol edilebilir.
- Maliyet: Yaklaşık 2 milyon dolardır (Davis, 2013, s.23).

SPSS tipi narko-denizaltıların şekli, sahip olduğu özellikler, taşıdığı ekipman ve araçlar değişkenlik gösterebilmektedir. Şekil 1'de genel olarak SPSS tipi bir denizaltının iç yapısı ve araçları gösterilmiştir (Watkins, 2011, s.26).

Şekil-1. SPSS'lerin İç Yapısı ve Araçları (Watkins, 2011, s.26)

2001'den 2010'a kadar, Güney Amerika'dan küresel hedeflere yaklaşık 175 belgelenmiş uyuşturucu kaçakçılığı SPSS tipi platformlar kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Denizcilik alanında kaçak yüklerin taşınması yeni olmasa da uzun menzilli, tespit edilmesi ve izlenmesi son derece zor olan SPSS'ler, önemli ulusal güvenlik endişelerini gündeme getirmiştir (Wilson, 2011, s.36). 1993'ten 2019'a kadar Kolombiya bölgesinde 151 adet yarı denizaltı (Bu sayı içerisinde SPSS ve LPV' tipi narko-denizaltılar bulunmaktadır) ele geçirilmiştir. Grafik 3'te bu denizaltıların ele geçirildiği yerler verilmiştir. En çok ele geçirme Pasifik'te en az ele geçirme ise Karayipler'de gerçekleştirilmiştir (Rojas-Sanchez ve diğerleri, 2020, s.52-53).

Grafik-3. Kolombiya Bölgesinde Yakalanan Ele Geçirilen Denizaltıların Sayısı (Rojas-Sanchez ve diğerleri, 2020, s.52-53)

Bazı durumlarda sadece geceleri seyir yapan SPSS'lerin gündüzleri tespit edilmesi de oldukça zordur. Gündüzleri denizin üzerinde devriye yapan uçaklardan ve suda seyreden deniz araçlarından gizlenmek için üstlerine mavi branda örtülmektedir. SPSS'ler denizde hareket ettikleri sırada çok nadir fark edilir ve sahte balıkçı gemileri tarafından desteklenmektedir (Watkins, 2011, s.37). SPSS'lerin bulunduğu konum ve kalkış yerleri de gizlidir. Gizli tutulan bu bölgelerin yeri ABD ve Kolombiya güvenlik güçleri tarafından bilinmemektedir. Bu bölgeler yüksek değerli hedefler olarak kabul edilir (Watkins, 2011, s. 32).

Bu yarı-dalgıç deniz araçlarının yetenekleri zaman içinde önemli ölçüde artmıştır. SPSS'ler artık uyuşturucu kaçakçılarında genişletilmiş hareket kabiliyetine izin veren GPS ve kızılötesi dijital kamera ekipmanları ile donatılmıştır. SPSS'ler harici iletişime ihtiyaç duymadan bağımsız olarak denizlerde seyrebilmektedir (Watkins, 2011, s.30).

2.3. Torpidolar

İçerisine uyuşturucu madde yerleştirilen torpidolar, suyun yaklaşık 30 metre derinliğinde yasal görünümü balıkçılık, ticari veya eğlence aracı olarak kullanılan teknelerin arkasından gizlice çekilmektedir (Resim-3). Herhangi bir yakalanma durumu söz konusu olduğunda torpidolar serbest bırakılarak tehlikenin geçmesi beklenir. Torpidolar serbest bırakıldıktan belli bir süre sonra yedek bir tekne tarafından kurtarılabilir. Kurtarma yapılması için bölgeye işaret şamandırası bırakılmaktadır (Ondráček, 2018, s.7).

Resim-3. 2007 Yılında Kolombiya'da Ele Geçirilen Bir Narko-Torpedo
(<http://covertshores.blogspot.com/2010/06/narco-submarines-torpedoes-and-semi.html>)

Uyuşturucu kaçakçıları ayrıca torpidolar ile benzer şekilde sabit Narko-konteynırlar da (Parasitic Devices) kullanmaktadır (Resim-4). Narko-denizaltılarla kavramsal ve işlevsel olarak ilişkili olan bu konteynerler doğası gereği pasif yapıdadır. Kaçakçılar tarafından yük gemilerinin ve diğer büyük kargo gemilerinin dibine cıvatalı veya manyetik olarak yerleştirilir. Genellikle Güney Amerika limanlarından, Meksika ve ABD'deki limanlara giden gemilere yerleştirilmektedir. Ayrıca Avrupa'ya da bu şekilde uyuşturucu taşındığı da bilinmektedir (Bunker ve Ramirez, 2014, s.9-10).

Resim-4. Kargo Gemisinin Altına Kokain Taşımak İçin Gizlenen Sabit Konteynır (Bunker ve Ramirez, 2014, s.10)

2.4. Kendinden Tahrikli Tam Denizaltılar (SPFS)

Şubat 2010'da Kolombiya donanması Kolombiya'nın batı sahillerinde Meksika'ya kadar yüzeye çıkmaya ihtiyaç duymadan suyun altında gitme kapasitesine sahip bir SPFS ele geçirmiştir. Bu denizaltılar, narko-denizaltılar olarak geçen başlıktaki deniz araçlarının arasında en gelişmiş sınıftır. Narko-denizaltılar ortaya çıktıkları ilk günden beri durmaksızın geliştirilmektedir. Bu gelişim en ilkel model olan LPV'lerden SPSS'lere ve en son SPFS'lere doğru olmuştur (Rojas-Sanchez ve diğerleri, 2020, s.52). Resim 5'te Kolombiya'da tespit edilen SPFS tipi bir narko-denizaltıya ait görüntü sunulmuştur.

Resim-5. Kolombiya'nın Pasifik Kıyılarına Yakın Tespit Edilen 32 Metre Uzunlukta SPFS Tipi Narko-denizaltı (Molinski, 2011)

Bu deniz araçları uyuşturucu kaçakçılarının sahip oldukları kokaini okyanusun ötesine taşıma konusunda ne kadar hevesli ve yaratıcı olduklarını göstermektedir. SPFS'ler su altında 50 fite kadar inme yeteneğine sahiptir. Tamamen suya dalma yeteneği olan SPFS'lerin bir adet su altı gözetim borusu (periskop) ve azami dört kişilik mürettebat kapasitesi olan SPSS'ye kıyasla beş veya altı kişilik bir mürettebat kapasitesine sahiptir. SPSS'lerden sonra ortaya çıkan bu yenilik ile gelinen noktada, uyuşturucu kaçakçılarının ne kadar hızlı büyüdüğü ve geliştiğini görmek oldukça korkutucudur. Uyuşturucu kaçakçıları kolluk kuvvetlerinin SPSS'leri aramak için her gün denizleri taradıklarını fark etmiştir. SPFS'lerin geliştirilmesi uyuşturucu kaçakçılarının tespit ve gözetimlerinden tamamen kaçmayı planladıklarının kanıtıdır. Tamamen su altında hareket edebilen bu deniz araçlarının teknoloji geliştikçe ne kadar geliştirileceği ve gelecekte ne gibi problemler yaratacağını ancak hayal edebiliriz (Watkins, 2011, s. 47-48).

3. NARKO-DENİZALTILARIN GELECEĞE YÖNELİK DEĞERLENDİRİLMESİ

Yakın geçmişte deniz taşımacılığında önemli değişiklikler gerçekleştiği görülmektedir. Deniz araçlarını hareket ettiren sistemlerde, teknik donanım ve ekipmanlarda kapsamlı gelişme ve yenilikler meydana gelmiştir. Denizcilik sektöründe meydana gelen bu değişimin son örneklerinden olan uzaktan kumandalı ve otonom gemiler her geçen gün daha sık karşılaştığımız yeniliklerdendir. Gelecekte çok daha fazla yaygınlaşacağı düşünülen bu deniz araçlarına çeşitli ülkeler ve şirketler tarafından önemli ölçüde yatırım yapılmaktadır (Yılmaz ve Önaçan, 2019, s.60).

Her zaman yenilik ve fırsat arayışında olan uyuşturucu kaçakçılarının da son zamanlarda, uzaktan kontrol edilebilen narko-denizaltı modelleri geliştirildiği bilinmektedir (Watkins, 2011, s.5). Bir mürettebata ihtiyaç duyularak hareket ettirilen narko-denizaltıların uzaktan kumanda ile kontrol edilebilir hale gelmiş olması büyük bir problemdir. 2010 yılında 3 kişi uzaktan kontrol edilen narko-denizaltıları inşa etmekten ve satmaktan dolayı suçlu bulunmuştur. Uzaktan kontrol edilen narko-denizaltılar 40 fit uzunlukta, 1800 kg kokain taşıyabilen ve yakıt ikmali yapmadan 1000 mil gidebilen deniz araçları olduğu söylenmektedir. Bu denizaltıların hiçbirinin yakalanmaması ne kadar etkili olduklarını göstermektedir. Şu anda bu denizaltılardan yüzlercesinin kullanımda olması şaşırtıcı olmayan bir ihtimaldir (Sharkey, ve diğerleri, 2010, s.115).

Otonom ve yarı otonom olan denizaltıların gelecekte uyuşturucu kaçakçılar tarafından kullanılması büyük bir endişe kaynağıdır. Bu deniz araçları gerektiğinde kendi başlarına hareket edebilir, önceden programlanmış kaçma rutinleri uygulayabilir, yük teslim edildiğinde veya araç saldırıya uğradığında operatöre sinyal göndermek için sensörler ile donatılabilir ve suçlayıcı kanıtları yok etmek için kendi kendini imha etme özellikleri taşıyabilirler. Bu denizaltıların sadece uyuşturucu için kullanılmayacağını varsayabiliriz. Herhangi bir yasadışı nesneyi taşıyabilen bu denizaltılar terör örgütleri için kesinlikle faydalı olabilir. Bu araçlar ile insan kaçakçılığı bile mümkündür. İnsan kaçakçılığı için otonom veya yarı otonom denizaltıların kullanılması durumunda olası bir yakalanmada sadece kaçırılan kişiler tespit edilebilir (Sharkey ve diğeri, 2010, s.115).

Narko-denizaltılarla ilgili yapılan birçok akademik araştırmada, uyuşturucu ve diğeri suç grupları tarafından üretilen, geliştirilen ve kullanılan birbirinden çeşitli ve farklı özelliklere sahip denizaltıların potansiyelinin yüksek olduğu ve gelecekte uluslararası güvenliğe tehdit oluşturabilecek farklı nesnelere taşıyabileceğı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda literatürdeki çalışmalarda kaçakçılarının narko-denizaltılarla kaçak silahların hatta kitle imha silahlarının taşınabileceğı düşünölmektedir (Wilson, 2011, s.62 ; Davis, 2013, s.24). Bazı çalışmalarda kitle imha silahı taşıması beklenen narko-denizaltıların kendilerinin de bir silah olarak kullanılabilirceğı sonucuna da ulaşılmıştır (Watkins, 2011, s.54 ; Rojas-Sanchez ve diğeri, 2020, s.54). Ayrıca biyolojik ve kitle imha silahları dışında narko-denizaltıların bölgedeki suç gruplarının sınırlardan rahatça geçemeyen ve arama emri olan önemli kişileri de taşıyabileceğı düşünölmektedir. Ek olarak narko-denizaltılar, Panama gibi bazı devletlere uyuşturucu kaçakçılığında elde edilen kara paranın aklanması için sevkiyat gerçekleştirmek amacıyla da kullanılabilirceğı düşünölmektedir (<http://covertshores.blogspot.com/2010/06/narco-submarines-torpedoes-and-semi.html>, 2001, s.6).

Grafik 4'te 2006- 2019 arası bildirilen ve tahmini bildirilmemiş narko-denizaltı olayları sunulmuştur. Açık kaynak istihbaratına dayalı olarak 2019 yılında 36 narko-denizaltı olayı gerçekleştiğı bilinmektedir. 2019 yılında yetkililer tarafından bildirilen bu olay sayısı tüm zamanlara göre en yüksek sayıdır. Ancak bildirilen olay sayısı tıpkı bir buzdağının görünen kısmı gibidir. Bilinen sayılar ile yapılan varsayımlara göre 2019'da 144 adet bildirilmemiş narko-denizaltı olayı olduğu ve toplamda 180 adet narko-denizaltı yolculuğı gerçekleştiğı sonucuna ulaşabiliriz. Bu bakış açısına yönelik tahmini olarak 2006'dan bu yana 800 üzerinde narko-

denizaltının inşa edildiğini söyleyebiliriz. Ancak sayının çok daha fazla olabilmesi muhtemeldir (Sutton, 2020a).

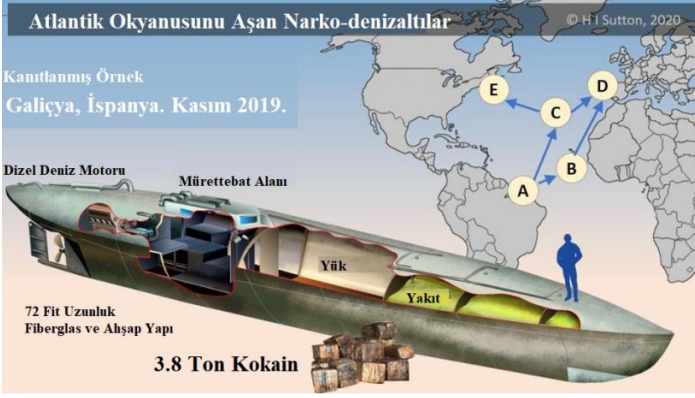

Grafik-4. 2006- 2019 Arası Bildirilen ve Tahmini Bildirilmemiş Narko-denizaltı Olayları (Sutton, 2020a)

Genellikle Güney ve Orta Amerika merkezli bir tehdit olan narko-denizaltıların son yıllarda dünyanın başka bölgelerini de tehdit ettiği görülmüştür. 14 Ağustos 2014'te, Guyana'da ilk defa bir narko-denizaltının ele geçirildiği duyurulmuştur. Ele geçirilen narko-denizaltı fiberglastan yapılan, büyük bir dizel motora ve yön bulma ekipmanlarına sahip, yaklaşık 20 metre uzunluğunda ve 4 buçuk metre genişlikte SPSS tipi bir narko-denizaltıdır. Bir Güney Amerika devleti olan Guyana, Afrika üzerinden veya doğrudan Avrupa'ya kaçırılan uyuşturucuların geçiş noktası olarak bilinmektedir. Guyana'da bir narko-denizaltının keşfedilmesi, artık Avrupa'ya uyuşturucu kaçırmak için narko-denizaltıların kullanılabileceğini göstermiştir (Gurney, 2014).

Kasım 2019'da ise Brezilya, Portekiz, İspanya, Birleşik Krallık ve ABD'nin sahil güvenlik, polis ve gümrük yetkilileri tarafından ortak yürütülen bir uluslararası operasyon ile Avrupa kıtasında ilk defa narko-denizaltı tespit edilmiştir. Atlantik üzerinden Avrupa'ya giden denizaltı, İspanya'nın Galiçya kentinin kuzeybatısında yakalanmıştır. Kaçmaya çalışan 3 kişilik mürettebattan 2'si yakalanarak tutuklanmıştır. Denizaltında tahmini olarak 100 milyon Euro değerinde yaklaşık 3500 kg kokain tespit edilmiştir (WCO, 2019, s.63). Bu kaçakçılık girişimi narko-denizaltıların artık kıtalar arası uzun mesafeleri rahatça aşabildiklerinin kanıtı olmuştur (Rojas-Sanchez ve diğerleri, 2020, s.51). Şekil 2'de

Kasım 2019'da İspanya'da yakalanan Atlantik Okyanusunu aşan ve Avrupa'da görülen ilk narko-denizaltı olma özelliği gösteren deniz aracının içyapısı ve tahmini rotası verilmiştir (Sutton, 2020b).

Şekil-2. Avrupa'da Ele Geçirilen İlk Narko-denizaltının İçyapısı ve Muhtemel Rotası (Sutton, 2020b)

13 Mart 2021'de İspanya polisi tarafından Malaga şehrinin Güneyinde iki tona kadar uyuşturucu taşıyabilen ev yapımı bir narko-denizaltı ele geçirmiştir. Resim 6'da gösterilen, 9 metre uzunluğunda mavi renkte olan bu deniz aracı 52 kişinin tutuklandığı büyük bir uyuşturucu operasyonunda endüstriyel bir depoda ele geçirilmiştir. Bölge polisi bu denizaltının uyuşturucu kaçakçılığı için inşa edildiğini ancak daha kullanılmadığını düşünmektedir (<https://www.bbc.com/news/world-europe-56382615>).

Resim-6. İspanya, Malaga'da Endüstriyel Depoda Ele Geçirilen Narko-Denizaltı (<https://www.bbc.com/news/world-europe-56382615>)

Uyuşturucu operasyonu kapsamında ortaya çıkan bu denizaltı (Resim-6) Avrupa kıtasında görülen ikinci narko-denizaltı olmuştur. Ancak 2019'da ele

geçirilen narko-denizaltıdan farklı olarak bu hadise ile birlikte artık narko-denizaltıların Güney Amerika dışında da inşa edilmeye başlamış olması ihtimali ortaya çıkmaktadır. Fakat bu tahmin dışında, ilgili bölgede kullanılmak üzere farklı bir deniz aracının üzerinde ya da farklı bir yol ile getirilmiş olması da muhtemeldir.

Uyuşturucu kaçakçıları tarafından dünyanın herhangi bir yerinde keşfedilen veya revize edilen bir kaçakçılık ya da gizleme yöntemi, genellikle kısa süre içerisinde sınırdaki devletlere ve tedarik zincirindeki limanlara da yayılmaktadır. En sonunda ise tüm dünyada bilinir hale gelmektedir (McNicholas ve Draughon, 2016, s.218). Günümüzde Güney ve Orta Amerika bölgeleri dışında da tespit edilen narko-denizaltılar yaygın olarak kullanılan diğer uyuşturucu taşıma yöntemlerine nazaran daha etkili bir yöntem olduğu değerlendirilmektedir. Taşınan miktar, aşılın mesafe ve gizlilik bu yöntemin öne çıkan avantajlarından. Bu çalışmada günümüzde Covid-19 önlemleri kapsamında alınan güvenlik tedbirleri ve salgın sonrası belirsiz dönem, uyuşturucu kaçakçıları daha etkili yollar bulmaya zorlarsa, narko-denizaltıların kullanımı dünya çapında artış göstereceği ihtimali değerlendirilmiştir. Ayrıca narko-denizaltıların, uyuşturucu madde taşımak dışında farklı amaçlar doğrultusunda da kullanılabilecek potansiyel bir güvenlik tehdidi olduğu da düşünülmektedir.

SONUÇ

Uyuşturucu kaçakçıları faaliyetlerini devam ettirmek ve daha etkili olmak için durmaksızın çaba göstermektedir. Bu doğrultuda kazandıkları yüksek gelirler ile çeşitli alanlarda uzman kişilere iş sağlamakta, yenilik ve teknolojik gelişmeleri takip ederek kendilerini durmaksızın geliştirmektedirler. Yenilikçi olmalarının yanında ayrıca uyuşturucu kaçakçıları ortaya çıkan yeni koşullara da adapte olabilmeye konusunda oldukça başarılıdır. Bu sebepten kullandıkları yol ve yöntemleri yakından incelemek oldukça önemlidir.

Uyuşturucu kaçakçıları yıllarca faaliyetlerini sürdürmek için hava, kara ve deniz yollarını kullanmışlardır. Genel olarak her türlü kara araçları, tüneller, demir yolları, uyuşturucu kuryeleri, ticari ve kişisel uçaklar, ultra hafif uçaklar, dronlar, balıkçı tekneleri, konteynır gemileri, kişisel ve ticari tekneler farklı yer ve durumlarda kullanılan uyuşturucu kaçakçılığı yöntemleridir. Yapılan değerlendirmeler neticesinde hava yolu kaçakçılığında kullanılan yöntemlerin hem miktar hem de güvenlik noktalarında alınan yoğun önlemler sebebiyle etkisiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kara yolu ile uyuşturucu kaçakçılığının elde edilen veriler ışığında geçmişten günümüze sıkça kullanıldığı görülmektedir. Ancak çalışma kapsamında yapılan literatür incelemesine göre, Covid-19 sebebiyle artan güvenlik önlemleri ve kara sınırlarının kontrol edilebilirliği gibi hususlar sebebiyle

uyuşturucu kaçakçılarının daha güvenli olan deniz yollarına yönelebilecekleri öngörölmüştür. Deniz yolları yüksek miktarda uyuşturucunun taşınması ve uzun mesafelerin aşılması yönünden avantajlar sağlamaktadır. Kısa mesafelerde go-fast botları ve balıkçı teknelerinin, uzun mesafelerde ise balıkçı teknelerinden bazı bölgelerde yardım alan büyük konteynır gemilerinin oldukça etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Ancak 1990’larda ortaya çıkan narko-denizaltılar uyuşturucu kaçakçılığında ezber bozan bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Büyük yükler taşıyabilen, uzun mesafeleri rahatlıkla aşabilen ve tespiti oldukça zor olan narko-denizaltılar diğer yöntemlerin sahip olduğu özelliklerin bir araya geldiği en etkili yöntem olarak değerlendirilmektedir. Birçok türü olan narko-denizaltılar, ortaya çıktıkları günden beri gittikçe daha karmaşık ve teknolojik hale gelmiştir. Gidişatın değerlendirilmesi ile yakın gelecekte daha etkili olacak çeşitlerinin ortaya çıkması öngörülmektedir. Günümüzde uyuşturucu kaçırılmak için kullanılan bu denizaltılar ayrıca terör örgütleri ve diğer suç grupları tarafından kitle imha silahı, yasadışı ürünler ve kişiler taşımada hatta doğrudan bir silah olarak kullanılabileceği düşünölmektedir.

Güney Amerika merkezli bir tehdit olarak değerlendirilen narko-denizaltılar yakın tarihlerde Avrupa’da da tespit edilmiştir. Atlantik Okyanusunu geçmeyi başaran narko-denizaltı tehdidinin, dünyadaki diğer uyuşturucu kaçakçıları tarafından da narko-denizaltıların kullanılmasıyla artacağı ihtimali göz önüne alınmalıdır. Özellikle günümüzde Covid-19 önlemleri kapsamında alınan güvenlik tedbirleri ve salgın sonrası belirsiz dönem, narko-denizaltıların daha farklı bölgelerde ve farklı uyuşturucu kaçakçıları tarafından kullanılması ihtimalini arttırmaktadır.

Çalışmada narko-denizaltıların tespit edilmeden kaçmada en zayıf olduğu aşamanın inşaat halindeki aşama olduğu belirtilmiştir. Fakat narko-denizaltıların denizlerde nasıl tespit edilebileceği, tespit edildiği durumda nasıl takip edileceği, ne şekilde müdahale edileceği ve ele geçirilen narko-denizaltıların mürettebatına ne şekilde cezai işlem uygulanacağı gibi soruların gelecekte farklı disiplin ve bakış açlarına göre incelenmesi deniz güvenliğine ilişkin bilimsel literatüre katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Atkinson, M. P., Kress, M., & Szechtman, R. (2017). Maritime transportation of illegal drugs from South America. *International Journal of Drug Policy*, 39, 43-51. doi:10.1016/j.drugpo.2016.07.010
- Aune, B. R. (1990). *The maritime trade in illicit drugs: The experience of the coastal member states of OECD* [Doctoral dissertation, London School of Economics and Political Science]. LSE Thesis Online. <http://etheses.lse.ac.uk/2084/>
- Belhabib, D., Le Billon, P., & Wrathall, D. J. (2020). Narco-Fish: Global fisheries and drug trafficking. *Fish and Fisheries*, 21(5), 992-1007. doi:10.1111/faf.12483
- Bunker, R. J., & Ramirez, B. (2014) Introduction: Narco-Submarines. In Ramirez, B., & Bunker, R. J.(Eds.), *Narco-submarines. Specially fabricated vessels used for drug smuggling purposes* (pp.9-24). Leavenworth, KS: Foreign Military Studies Office. 1-164.
- Dao, M., Kwan, C., Koperski, K., & Marchisio, G. (2017, October). A joint sparsity approach to tunnel activity monitoring using high resolution satellite images. In 2017 *IEEE 8th Annual Ubiquitous Computing, Electronics and Mobile Communication Conference (UEMCON)* (pp. 322-328). IEEE. doi: 10.1109/UEMCON.2017.8249061
- Davis, D. B. (2013). *The submersible threat to maritime homeland security*. [Master's Thesis, Naval Postgraduate School]. Defence Technical Information Center. <https://apps.dtic.mil/sti/citations/ADA590044>
- Decker, S.H., & Chapman, M.T. (2008). *Drug Smugglers on Drug Smuggling: Lesson from the Inside* (Philadelphia: PA Temple University Press, 2008).
- Edge, P. T. (2015). *Securing the Border: Understanding Threats and Strategies for the Maritime Border*, vol. 1 (Washington, DC: U.S. Immigration and Customs Enforcement.), 2. Erişim Tarihi: 05.03.2021. <https://www.hsdl.org/?abstract&did=787381>.

- Elkus, A. (2013). The Rise of Narco Navy. In Ramirez, B., & Bunker, R. J.(Eds.), *Narco-submarines. Specially fabricated vessels used for drug smuggling purposes* (pp.27-28). Leavenworth, KS: Foreign Military Studies Office. 1-164.
- The European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA), (2019). *EU Drug Markets Report 2019*, Publications Office of the European Union, Luxembourg. doi:10.2810/561192.
- Fleetwood, J. (2012). Cocaine. In M. E. Beare (Ed.), *Encyclopedia of transnational crime & justice* (pp. 53-56). SAGE Publications, Inc., doi:10.4135/9781452218588.n22
- U.S. Government Accountability Office (GAO), (2017). *Border Security: Additional Actions Could Strengthen DHS Efforts to Address Subterranean, Aerial, and Maritime Smuggling*. GAO-17-474. Washington, DC: Government Accountability Office.
- Guerrero Castro, J. (2019). *Narcosubmarines: Outlaw Innovation and Maritime Interdiction in the War on Drugs*. Springer Nature. doi:10.1007/978-981-13-9023-4
- Guerrero Castro, J. E. (2017). *Maritime interdiction in the war on drugs in Colombia: practices, technologies and technological innovation*. [Doctoral dissertation, The University of Edinburgh]. Edinburg Research Archive. <https://era.ed.ac.uk/handle/1842/22950>
- Gurney, K. (2014). *In First Guyana Finds 'Narco' Submarine*. Erişim Tarihi: 28.02.2021, <https://insightcrime.org/news/brief/guyana-discovers-narco-submarine-highlighting-growing-drug-trafficking-problem/>.
- Harney, S. M. (2017). *By Land, Sea, or Air A Comparative Analysis of Cartel Smuggling Strategies*. [Master's Thesis, Naval Postgraduate School]. Defence Technical Information Center. <https://apps.dtic.mil/sti/citations/AD1046400>
- Isacson, A., & Meyer, M. (2012). *Beyond the border buildup. Security and Migrants Along the US Mexico Border*. WOLA, El Colegio de la Frontera Norte.
- Ismail, S., & Jaafar, N. (2015). Drug Smuggling in Malaysia-Our Recent Case Files. *Malaysian Journal of Forensic Sciences*, 5(1), 44-47.
-

- Lancashire, M. J. R., Legg, P. K., Lowe, M., Davidson, S. M., & Ellis, B. W. (1988). Surgical aspects of international drug smuggling. *British Medical Journal* (Clin Res Ed), 296(6628), 1035-1037. doi:10.1136/bmj.296.6628.1035
- McNicholas, M. A. & Draughon, G. R. (2016). Drug Smuggling via Maritime Cargo, Containers, and Vessels. In McNicholas, M. A. (Ed.), *Maritime security: an introduction* (2nd. ed., pp. 207-260). Butterworth-Heinemann. ScienceDirect. doi:10.1016/B978-0-12-803672-3.00007-8
- Molinski, D. (2011, February 14). *Colombia Captures Smugglers' Submarine*. The Wall Street Journal. Erişim Tarihi: 10.03.2021. <https://www.wsj.com/articles/SB10001424052748703703804576144752329031500>.
- Moore, T. K. (2001). *The submarine in the Andes: Rise of a Non-State Navy?*. Center for the study of terrorism and irregular warfare. United States Naval Postgraduate School Technical Report, Monterey, CA. <https://calhoun.nps.edu/handle/10945/25625>
- Narco Submarines, Torpedoes and Semi-submersibles*. (2010, June 24). Erişim Tarihi: 10.03.2021. <http://covertshores.blogspot.com/2010/06/narco-submarines-torpedoes-and-semi.html>.
- Ondráček, J. (2018). *Extending game-theoretic models to account for subrational adaptive behavior* [Master's Thesis, Czech Technical University in Prague].
- Parrish, T. (2004). *The Submarine: A History*, New York, NY: Penguin Books.
- Pfeiff, D. M. (2009). *Optimizing Employment of Search Platforms to Counter Self-Propelled Semi Submersibles*. [Master's Thesis, Naval Postgraduate School]. Defence Technical Information Center. <https://apps.dtic.mil/sti/citations/ADA501557>
- Phillips, M., & Kuhns, J. (2018). *Illicit Drug Trafficking*. In Reichel, P. & Randa, R.(Eds.). *Transnational Crime And Global Security* (pp. 3-22). [2 Volumes]. ABC-CLIO.
- Ramirez, B. (2014a). *Narco-Submarines: Applying Advanced Technologies to Drug Smuggling*. Small Wars Journal. Erişim Tarihi: 05.03.2021. <https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/narco-submarines-applying-advanced-technologies-to-drug-smuggling>
- Ramirez, B. (2014b). The Evolution of 'Narco-Submarines' Engineering. In Ramirez, B., & Bunker, R. J.(Eds.), *Narco-submarines. Specially fabricated*

vessels used for drug smuggling purposes (pp.29-32). Leavenworth, KS: Foreign Military Studies Office. 1-164.

Ramirez, B., & Bunker, R. J. (2015). *Narco-Submarines. Specially Fabricated Vessels Used For Drug Smuggling Purposes*. Leavenworth, KS: Foreign Military Studies Office. 1-164.

Rivolta, P. (2012). Drug trade: source, destination, and transit countries. In M. E. Beare (Ed.), *Encyclopedia of transnational crime & justice* (pp. 114-118). SAGE Publications, Inc. doi: 10.4135/9781452218588.n47

Rojas-Sanchez, D., Rivera-Paez, S. & Afanador, G. (2020). Submersibles and Drug Trafficking. In Lucas, E. R., Rivera-Paez, S., Crosbie, T. & Jensen, F. F. (Eds.), *Maritime Security: Counter-Terrorism Lessons from Maritime Piracy and Narcotics Interdiction* (Vol. 150, pp.47-57). IOS Press. doi: 10.3233/NHSDP200051

Sharkey, N., Goodman, M., & Ros, N. (2010). The Coming Robot Crime Wave. *Computer*, 43(8), 116–115. doi:10.1109/mc.2010.242

Sherman, C. (2009, August 25). *Feds seek crackdown on drug smuggling train*. NBC News. Erişim Tarihi: 23.02.2021. <https://www.nbcnews.com/id/wbna32555933>.

Spanish Police Seize Narco-submarine in Malaga Raid. (2021, March 13), Erişim Tarihi: 14.03.2021. <https://www.bbc.com/news/world-europe-56382615>

Stone, H. (2011). Rawfeed: The evolution Of The Drug Submarine. In Ramirez, B., & Bunker, R. J.(Eds.), *Narco-submarines. Specially fabricated vessels used for drug smuggling purposes* (pp.25-26). Leavenworth, KS: Foreign Military Studies Office. 1-164.

Sutton, H. I. (2020a, Feb 27). *Narco Submarines At All-Time High*. Forbes. Erişim Tarihi: 10.03.2021. <https://www.forbes.com/sites/hisutton/2020/02/27/drug-submarines-at-all-time-high-around-180-last-year/?sh=8006e002c3fd>.

Sutton, H. I. (2020b, Aug 17). *New Narco Submarine Challenge In Atlantic Ocean*. Forbes. Erişim Tarihi: 10.03.2021. <https://www.forbes.com/sites/hisutton/2020/08/17/atlantic-ocean-is-no-barrier-for-homemade-narco-submarines/?sh=5d8d0e564165>.

- Traub, S. J., Hoffman, R. S., & Nelson, L. S. (2003). Body packing—the internal concealment of illicit drugs. *New England Journal of Medicine*, 349(26), 2519-2526. doi:10.1056/NEJMra022719.
- United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), (2020). *World Drug Report, Impact of Covid-19* (United Nations publication, Sales No. E.20.XI.6) https://wdr.unodc.org/wdr2020/field/WDR20_BOOKLET_1.pdf
- Van Der Kruit, P. J. (2007). *Maritime drug interdiction in international law* [Doctoral dissertation, Utrecht University]. Utrecht University Repository. <https://dspace.library.uu.nl/handle/1874/21871>
- Watkins, L. J. (2011). *Self-Propelled Semi-Submersibles: The Next Great Threat to Regional Security and Stability*. [Master's Thesis, Naval Postgraduate School]. Defence Technical Information Center. <https://apps.dtic.mil/sti/citations/ADA547788>
- World Customs Organization (WCO) (2019). *Enforcement and Compliance. Illicit Trade Report 2019*. Erişim Tarihi: 08.03.2021 http://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/enforcement-and-compliance/activities-and-programmes/illicit-trade-report/itr_2019_en.pdf?db=web
- Wilson, B. (2011). Submersibles and Transnational Criminal Organizations. *Ocean & Coastal Law Journal*, 17(1), 35-63. doi:10.2139/ssrn.2019496
- Yılmaz, F., & Önaçan, M. B. K. (2019). Otonom Gemi Teknolojisine Dair Gelişmeler İle Türk Denizcilik ve Gemi İnşa Sektörüne Etkileri Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Dokuz Eylül Üniversitesi Denizcilik Fakültesi Dergisi*, 11(1), 57-86. doi:10.18613/deudfd.614836

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi
Güvenlik Bilimleri Enstitüsü
Güvenlik Bilimleri Dergisi, Kasım 2021, Cilt:10, Sayı:2, 397-424
doi:10.28956/gbd.1028636

Gendarmerie and Coast Guard Academy
Institute of Security Sciences
Journal of Security Sciences, November 2021, Volume:10, Issue:2, 397-424
doi:10.28956/gbd.1028636

Makale Türü ve Başlığı / Article Type and Title

Araştırma / Research Article

2001 Sonrası NATO'nun Terörizmle Mücadele Unsur, Araç ve Politikalarının Küresel Güvenliğe Etkisi

Impact of NATO's Counter Terrorism Elements, Tools and Policies on Global Security after 2001

Yazar(lar) / Writer(s)

1- Güngör ŞAHİN, Doç.Dr., Milli Savunma Üniversitesi, Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü (ATASAREN), Strateji ve Güvenlik Araştırmaları Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, gsahin@msu.edu.tr, ORCID.:0000-0001-6296-8568.

2- Rabia GÜNGÖRSEN, Milli Savunma Üniversitesi, Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü (ATASAREN), Güvenlik Araştırmaları Programı Yüksek Lisans Öğrencisi, r.gngrsn@gmail.com, ORCID.:0000-0002-1422-9338.

Bilgilendirme / Acknowledgement:

-Yazarlar aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadırlar:

-Makalemizde etik kurulu izni ve/veya yasal/özel izin alınmasını gerektiren bir durum yoktur.

-Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

Bu makale Turnitin tarafından kontrol edilmiştir.

This article was checked by Turnitin.

Makale Geliş Tarihi / First Received : 12.03.2021

Makale Kabul Tarihi / Accepted : 06.07.2021

Atıf Bilgisi / Citation:

Şahin G., Güngörsen R. (2021). 2001 Sonrası NATO'nun Terörizmle Mücadele Unsur, Araç ve Politikalarının Küresel Güvenliğe Etkisi. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 10(2), ss.397-424, doi:10.28956/gbd.1028636

2001 SONRASI NATO’NUN TERÖRİZMLE MÜCADELE UNSUR, ARAÇ VE POLİTİKALARININ KÜRESEL GÜVENLİĞE ETKİSİ

Öz

Çalışmanın amacı Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü’nün (NATO) 2001 sonrası terörizmle mücadeledeki unsur, araç ve politikalarını incelemektir. Bu çalışma yetmiş iki yıldır kolektif savunma, kriz yönetimi ve işbirliğine dayalı güvenlik anlayışı kapsamında varlığını sürdüren NATO’nun terörizmle mücadele stratejileri ile uluslararası sistemdeki etkisini nasıl koruduğunu anlamak adına önem arz etmektedir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış ve İttifak zirve bildirimleri ve terörizmle mücadele konseptleri ile mevcut literatürden istifade edilerek incelenmiştir. Çalışmanın bulguları; “11 Eylül saldırıları sonrasında İttifak bir dönüşüm geçirmiş ve terörizmle mücadele için yeni unsur, araç ve politikalar oluşturmuştur. NATO, ittifak üyeleri arasında müşterek bir bakış açısı oluşturduğu takdirde ulus ötesi terörizm ile mücadeleye, uluslararası barış ve istikrara daha fazla katkı sağlamaya devam edecektir.”

Anahtar Kelimeler: Güvenlik, Konsept, NATO, Strateji, Terörizm.

IMPACT OF NATO’S COUNTER TERRORISM ELEMENTS, TOOLS AND POLICIES ON GLOBAL SECURITY AFTER 2001

Abstract

The aim of the study is to examine the elements, tools and policies of the North Atlantic Treaty Organization (NATO) in the fight against terrorism after 2001. This study is important in order to understand how NATO, which has been operating within the scope of collective defense, crisis management and cooperative security understanding for seventy-two years, maintains its influence in the international system with its counter-terrorism strategies. The qualitative research method was employed in the study and the alliance summit declarations and the concepts of combating terrorism and the existing literature were referred to. Findings of the study; “After the 9/11 attacks, the alliance underwent a transformation and created new elements, tools and policies to combat terrorism. NATO will continue to contribute more to the fight against transnational terrorism and to international peace and stability if it creates a shared perspective among alliance members.”

Keywords: Security, Concept, NATO, Strategy, Terrorism.

GİRİŞ

1989 yılının Aralık ayında Batı Blok'u lideri H.W. Bush ve Doğu Blok'u lideri Mihail Gorbaçov Malta Zirvesi'nde bir araya gelerek Soğuk Savaş'ın sona erdiğini deklare etmişlerdir (<https://www.history.com/topics/cold-war/bush-and-gorbachev-declare-end-of-cold-war-video>). Soğuk Savaş sonrasında küreselleşmenin hızlanması ile güvenlik tehditleri de ulusal hudutları aşmış hem insanlığa hem de uluslararası güvenlik ve barışa karşı en büyük tehditlerden birisi olan terörizm ulus ötesi bir hal almıştır.

Hiç kuşkusuz, insanları terörizm ve diğer tehditlerden koruma görevi uluslararası sistem içindeki başat aktör olan devlete ait olduğu gerçeği değişmemiştir. Küreselleşme ile sorunların ulus ötesi hal alması sonucu asimetrik tehditlerden terör eylemlerinin artması ve yeniden şekillenen uluslararası sistemde dini, etnik, mezhepsel sebepler ile vuku bulan çatışmaların önüne geçmek / mücadele etmek için NATO gibi askeri ve siyasi yapılı örgütlere de ihtiyaç duyulduğu görülmüştür (Karaosmanoğlu, 2012, s. 20). Diğer taraftan, küreselleşme ile birlikte ulaşım ve bilgi teknolojilerinde kaydedilen ilerleme ve yenilikler terörizmin yapısını da büyük ölçüde etkilemiş ve terör örgütleri amaçlarına ulaşmak için bu yenilik/teknikleri kullanmıştır. Yerkürenin herhangi bir köşesinde ve hızlı şekilde gerçekleşen terör eylemlerinin yaşanmasıyla terörizmin yeni formu olarak ulus ötesi terörizmin ortaya çıktığı görülmektedir (Mekaj, 2020, ss. 5003-5004). Bu sebeple, NATO etkisi ve yıkıcılığı artan yeni terörizm tehdidinde karşı bünyesindeki terörizmle mücadele stratejilerini ve kurumlarını revize etmekte, gerektiğinde yeniden oluşturmaktadır.

Bu çerçevede, küreselleşmeyle birlikte devletlerin stratejik tehdit algılamaları değişmiş ve uluslararası güvenlik ortamı kompleks bir görünüm kazanarak tehdit ve riskler asimetrik bir boyut kazanmıştır (Karaosmanoğlu, 2012, ss. 17-18). Bu noktada, 1990'lı yıllar ile birlikte akademik ortamda yeni terörizm kavramı ortaya atılmaya başlanmış ancak 11 Eylül saldırıları sonrasında yeni terörizm tanımlaması akademik çevrenin çok ötesine geçerek uluslararası bir kullanım kazanmıştır (Gofas, 2012, s. 18).

Bu bağlamda, eski ile yeni terörizm arasındaki farkların bir kısmı aşağıdaki tabloda görülmekte olup ikisi arasında çok keskin ayrımlar bulunması dikkat çekmektedir. Eski ile yeni terörizmin örgütsel yapısı, motivasyon araçları ve etki alanları bakımından büyük farklılıklar söz konusudur.

Tablo-1. Eski ve Yeni Terörizm Karşılaştırması (Gofas, 2012, s. 21).

	Eski Terörizm	Yeni Terörizm
Örgütsel Yapısı	Hiyerarşik	Ağ bağlantılı
Operasyonel Alanı	Ülkesi içinde (bölgesel yönelim)	Ülke dışında (ulus ötesi yönelim)
Motivasyonu	Politik / Milliyetçi İdeoloji	Dini Fanatizm
Taktikleri	Kısıtlı Şiddet	Aşırı Şiddet
Vestfalyan Sisteme Karşı Tutumu	Sistemi Onaylayan	Sistemi Tehdit Eden

Yeni terörizm olarak adlandırılan tehdit, ulusal hudutları aşması sonucu çok tehlikeli hale gelmiş, bu durumla etkin bir şekilde mücadele etmek ve ittifak üyelerinin güvenliğini arttırmak gayesi ile NATO, politik ve askeri bir dönüşüm sürecine girmiştir. Allen G. Sens'in NATO'nun politik dönüşümünü incelediği çalışmasında vurguladığı üzere, NATO Soğuk Savaş sonrası dönemde ortaya çıkan çok çeşitli güvenlik tehditlerinden biri olan terörizmin ulus aşırı bir hal alması sebebiyle ittifakın mevcut tehdit ve risklerle efektif bir şekilde mücadele etmek için Avrupa-Atlantik coğrafi alanından çıkarak ittifaka dâhil olmayan ülkeler ile hem küresel hem de bölgesel anlamda ortaklıklar kurma gayreti içine girmesi gerektiğini belirtmiştir (Sens, 2006: <https://www.nato.int/docu/review/2006/issue4/turkish/analysis3.html>).

Makalenin genel çerçevesini, 1990'lı yıllarla birlikte ivme kazanan küreselleşme sonucunda terörizmin ulusal sınırları aşarak uluslararası bir boyut kazanması, neo-realist paradigma kapsamında devletlerin güvenliklerini sağlamak için katıldıkları kolektif savunma örgütlerinin yeni tehditler karşısındaki davranışları oluşturmaktadır. Bu çalışmanın amacı, yetmiş iki yıldır varlığını koruyan en büyük kolektif savunma ve güvenlik örgütü olan NATO'nun terörle mücadele unsurlarının, araç ve politikalarının küresel güvenliğine olan etkisini incelemektir. Bu maksatla, NATO'nun gerçekleştirdiği zirvelerde aldığı kararlar çerçevesinde terörizmle mücadele için yayımladığı doktrin ve ilgili belgeler, operasyonlar ve kurumlarının entegrasyon süreci incelenecektir.

Çalışma kapsamında cevap aranacak sorular şu şekildedir. NATO bünyesinde icra edilen terörizmle mücadele operasyonlarının neorealist paradigma açısından uluslararası güvenliğe etkisi araştırılacaktır. NATO'nun 2001 sonrası terörizmle mücadele operasyonları icra ederken bünyesinde oluşturduğu eylem planları ile askeri doktrinlerinin kapsamı ve içeriği incelenecektir. NATO'nun 2011 sonrası terörizmle mücadele eylem planları ve zirvelerinde aldığı kararların neler olduğu ve terörle mücadele operasyonları icra eden müşterek kuvvetlerinin içinde hangi devletlerin yer aldığı araştırılacaktır. Çalışma, NATO'nun Soğuk Savaş sonrası

terörizmle mücadele eylem planları, istihbarat kurumlarının incelenmesi, gerçekleştirdiği zirvelerde terörizmle mücadele kapsamında aldığı kararlar ve icra ettiği operasyonlar ile sınırlıdır.

Çalışmada; ittifakın ulus aşırı terörizm tehdidine karşı eylem planları ve askeri doktrinler oluşturduğu, istihbarat ve terörizmle mücadele kurumlarının entegrasyonunu sağlamaya çalıştığı varsayılmaktadır. Çalışma; “NATO, 2001 sonrası terörle mücadele için oluşturduğu kurum ve geliştirdiği stratejiler ile müttefikler arasında müşterek bakış açısı oluşturacak, sahadaki askeri varlığını ve istihbarat kurumlarını revize ederek terörizmle mücadeledeki başarısını artıracak ve küresel güvenlik ortamına katkı sunacaktır.” hipotezini savunmaktadır.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Analitik yapının ortaya koyulduğu giriş bölümünden sonra birinci bölümde, 11 Eylül saldırılarından itibaren 2010 yılına kadar ittifakın terörizmle mücadele amacıyla oluşturduğu eylem planları ve gerçekleştirdiği zirvelerde aldığı kararlar araştırılacaktır. İkinci bölümde ise 2011 Arap Baharı'ndan itibaren 2020 yılına kadar ittifakın terörizmle mücadele araçları, eylem planları ve zirve deklarasyonlarında aldığı kararlar araştırılacaktır. Sonuç bölümünde ulaşılan bulgular ortaya koyularak değerlendirilecektir.

Çalışmanın kuramsal çerçevesini, Kenneth Waltz tarafından 1979 kaleme alınan “*Theory of International Politics*” adlı kitabında açıkladığı neorealizm (yapısal realizm) teorisi oluşturmaktadır. Kenneth Waltz birbirinden farklı politik yapılar sahip devletlerin uluslararası konjonktürde benzer eylem ve davranışlar sergilemesinin sebebini yapı kavramı ile ilişkilendirmektedir. Devletlerin kendi iç politik sistemlerinde esas prensip hiyerarşi olmasına rağmen uluslararası sistemin esas prensibi anarşidir. Küresel alanda başat aktör olan devletlerin birbirlerine kıyasla ideolojik yahut politik farklılıkları olmasına rağmen vuku bulan benzer olaylarda benzer stratejiler geliştirmesinin kaynağı uluslararası yapıdır (Arı, 2013, s. 157).

Neorealizm, uluslararası sistemde devleti ana aktör olarak kabul etmekte ve diğer aktörleri ikincil olarak tanımlamaktadır. Diğer taraftan, anarşik uluslararası sistemde devletler diğer devletlerin güç ve kapasitesinden endişe/kuşku duymaktadır. Bu kapsamda, devletler kendi kaynaklarını kullanarak iç denge (*internal balancing*) yahut ortak çıkarları paylaştığı diğer devletler ile dış denge (*external balancing*) kurma suretiyle ittifak kurabilirler. Neo-realizm teorisine göre, uluslararası anarşik sistemde varlığını sürdürmeye çalışan devletler, düşmanlarına karşı savunma alanında yaptıkları ittifakları güvenliklerini sağlamanın bir yolu olarak görmektedir. Bu bağlamda bir diğer mühim husus ise ortak bir düşmanın varlığı ve tehlikenin büyüklüğüdür. Ortak tehdidin varlığı ne

kadar büyükse ittifak da o kadar büyük ve uyumlu olacaktır. Neo-realistler, her ne kadar bir savunma örgütüne dâhil olmanın bedeli olduğunun farkında olsalar da ittifakların saldırıya uğrama olasılığını azalttığına inanmaktadırlar. Keza neorealizm, devletlerin kendilerine karşı gerçekleşecek herhangi bir saldırı durumunda içinde bulunduğu savunma ittifakı sayesinde daha fazla güç elde edeceğini varsaymaktadır (Hellman ve Wolf, 1993, ss. 10-11).

Bu çerçeve itibarıyla, uluslararası anarşik ortamda asimetric doğası ile yeni terörizmin devletler üzerinde sistemik etkisi mevcuttur. Yeni terörizmin küresel etkileri olduğu için devletlerin davranışlarını etkilemekte ve ortak bir tutum göstermeye zorlamaktadır. Çalışmanın kuramsal çerçevesini oluşturan neorealizm kapsamında kolektif savunma, kriz yönetimi ve işbirliğine dayalı güvenlik anlayışı ile varlığını sürdüren NATO; yeni terörizm ile mücadele için ittifakın işbirliği kültüründen ve yeteneklerinden yararlanarak ortak bir bakış açısı oluşturmaya çalışmaktadır. Fakat NATO üyelerinin ortak bir terörizm tanımı olmaması ve her üye devletin terör örgütlerine aynı tavrı sergilememesi ittifak dâhilinde uyumsuzluk oluşturmaktadır. Bu bağlamda, NATO üyesi Türkiye için terör örgütü olan “PYD / YPG”nin diğer NATO üyeleri tarafından terör örgütü olarak tanımlanmaması ortak bir düşman tanımlamasını güçleştirmektedir. Fakat yetmiş iki yıldır yeni tehditler karşısında kendini kolektif savunma, kriz yönetimi ve işbirliğine dayalı güvenlik anlayışı kapsamında dönüştürebilen örgüt, bu ilkeler ile mümkün olduğunca ortak bir davranış sergileyebilir.

Bu çalışmanın ana iskeletini oluşturan kaynaklardan “NATO Terörizmle Mücadele Askeri Konsepti (*Military Concept for Counter-Terrorism MC 0472/1*)”, NATO’nun terörizmle mücadelesinde bir mihenk taşı olmakla beraber askeri rolünün ilkeleri ve terörle mücadele operasyonları için yol haritası olmuştur. Belgede 3 ilke üzerinde durulmuştur: 1) Farkında Olma: Terörizmle mücadele etmek için gerekli bilgi, istihbaratın doğru değerlendirilmesi ve erken tespitini kolaylaştırmak için uyarı sistemlerinin güçlendirilmesidir. 2) Yetenekler: NATO’nun mevcut yeteneklerinin (hava, kara, deniz) geliştirilmesi ve etkin mücadelesi için uzmanlık ve uygulama alanlarındaki bilgisini paylaşmaktır. 3) Angajman: Terörizmle mücadelesinin etkin ve güçlü olarak sürdürülmesi için hem kendi bünyesinde hem de uluslararası kuruluşlar ile işbirliğini geliştirmektir (North Atlantic Military Committee, MC 0472/1, 2016).

Ali Karaosmanoğlu, “NATO’nun Dönüşümü” adlı eserinde ise küreselleşmenin ivme kazanmasıyla beraber terörizmin ve çatışmaların asimetric bir şekilde vuku bulduğunu ve devletlerin güvenliklerini sağlamak için kolektif işbirliklerine ihtiyacı olduğunu vurgulamıştır. Ek olarak, ittifak üyelerinin farklı güvenlik algılamalarının olduğunu belirtmiş ve ittifak üyelerinin kolektif savunma ilkesi

özelinde farklı beklentileri olduğunu vurgulamıştır (Karaosmanoğlu, 2012, ss. 20-58)

Levent Yiğittepe “NATO Güvenlik Politikaları ve Terörle Mücadele Stratejileri” adlı kitabından ise ittifak üyelerinin tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi ortak bir terörle mücadele anlayışları olmadığını, NATO'nun ileriki dönemlerde uluslararası terörizmle mücadelesine güçlü ve etkin bir şekilde devam edebilmesi için kendisini sürekli yenilemesi gerektiğini vurgulamıştır (Yiğittepe, 2017, ss. 117-120).

Renée de Nevers “NATO's International Security Role in the Terrorist Era” adlı çalışmasında terörizmle mücadelede çok taraflı işbirliğinin önemine değinmiş ve NATO'nun Afganistan ve Akdeniz bölgelerindeki misyonlarının terörizmle mücadeleye olan katkısının önemli olduğunu belirtmiştir. Diğer taraftan, ittifaka üye ülkelerin terörizmin büyük bir tehdit olduğuna dair ortak bir tavır almalarına rağmen NATO'nun teröristlere karşı çok yönlü mücadeledeki fiili rolünün daha küçük olduğu ifade edilmiştir. Çalışmada, ABD'nin terörü ulusal güvenlik problemi olarak tanımladığını ve NATO'nun ABD'nin terörizmle mücadele çabasında büyük ölçüde destekleyici rol oynadığı iddia edilmektedir (Nevers, 2007, ss. 34-35).

Butch Bracknell “NATO Approaches in Response to ISIL and International Terrorism” adlı çalışmasında uluslararası terörizmin NATO'yu ve üye devletleri tehdit ettiğini ve ittifakın uluslararası terörizmi tehdit olarak algıladığı vurgulanmaktadır. Diğer taraftan, ittifak bünyesindeki bazı devletlerin terörizmi askeri, iktisadi, siyasi ve diplomatik yollarla çözülebilecek bir sorun olarak görürken bazı üye devletlerin özellikle Avrupalıların ise terörizmle mücadelede askeri gücü diğer devletlere kıyasla önemsizleştirdiği ifade edilmiştir. İttifakın mutabakata dayalı bir yapı olması nedeniyle askeri gücünü ortaya koymak için yeni yollar aradığını ve terörle mücadelede askeri yeteneklerini dolaylı olarak kullanmayı benimsediği belirtilmiştir (Bracknell, 2016, ss. 417-418).

Juliette Bird “NATO's Role in Counter-Terrorism” adlı çalışmasında NATO'nun tarihsel bir perspektif ile terörizmle mücadele eylemleri incelenmiştir. Çalışmada, 2012 yılındaki Şikago Zirvesi'nde Devlet ve Hükümet Başkanları tarafından onaylanan ittifakın Terörizmle Mücadele Politika İlkeleri'ne değinilmiştir. Diğer taraftan, NATO'nun varlığının ittifaka üye devletler için yararlı olduğu ve ittifakın potansiyelinin mevcut olduğu vurgulanmıştır. Tüm bunlara ek olarak, NATO'nun terörizmle mücadele etmek için kendisini geliştirdiği ve ileriki dönemlerde de kapasitesini geliştirmeye odaklanması gerektiği vurgulanmıştır (Bird, 2015, ss. 63-68).

Jamie Shea “NATO and Terrorism” adlı çalışmasında ittifakın uluslararası terörizmle mücadele de bazı önemli yapılar sunduğunu belirtmiştir. İlk olarak, ittifakın demokratik devletlerden oluşan ve büyüyen yapısı üzerinde durmuştur. Bu bağlamda, ittifaka üye katılımı arttıkça sorumlulukların paylaşımının ve icra edilen eylemlerin meşruiyetinin artacağı ifade edilmiştir. Diğer taraftan ittifakın, birlikte çalışabilir kuvvetlere ve değiştirebilen karargâhlara sahip olmasının önemli olduğuna değinmiştir (Shea, 2008, s. 36).

1. 11 EYLÜL 2001 TERÖR SALDIRILARI - 2010 NATO TERÖRİZMLE MÜCADELE ARAÇ VE YÖNTEMLERİ

1990 yılında gerçekleşen Londra Zirvesi iki kutuplu sistemin son bulmasıyla mevcudiyeti sorgulanmaya başlanan NATO için önem arz etmektedir. Avrupa coğrafyasındaki neo-liberal teorinin destekçileri ittifakın varlığının gerekli olduğunu ve küresel barış ortamına katkı sağladığını savunurken realist düşünürler ittifakın varlığının gereksiz olduğunu savunmaktaydılar. 1990’lı yıllardaki konjonktür bu şekilde seyrederken neo-liberal bakış açısına sahip düşünürlerin ifade ettiği üzere ittifakın işbirliğine ve barışa katkı sağladığı düşüncesi zirveye yansımış ve ittifak mevcudiyetini sürdürmeye devam etmiştir (Şahin, 2015, ss. 165-168). 1991 yılındaki Roma Zirvesi’nde deklare edilen Stratejik Konsepti’nde, ittifak devletleri her on yılda bir uluslararası gündemi analiz ederken terörizmin kayda değer bir tehdit olduğundan bahsetmiş, ancak ittifakın öncelik listesinde en alt sıraya yerleştirmiştir. İttifakın 1999 yılında Washington Zirvesi’nde deklare edilen Stratejik Konsepti’nde ise üye devletlerde ve yerkürenin farklı alanlarında meydana gelen saldırılar nedeniyle terörizm genel anlamda yüksek öncelikli bir gündem haline getirilmiştir (Bird, 2015). Burada şuna işaret edilmelidir ki, ittifak 1999 tarihli Stratejik Konsepti’nde terörizmi “güvenlik riski” olarak tanımlamıştır (Karaosmanoğlu, 2012, s. 24).

İttifak, 2001 yılına kadar terörizm tehdidini güvenliğine yönelik birincil tehdit olarak kabul etmesine rağmen 11 Eylül saldırıları sonrası keskin bir düşünce değişikliği gerçekleşmiştir (Quanten, 2019, s. 1). Bu kapsamda, 11 Eylül saldırıları sonrası Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Başkanı Bush’un kendi deyimiyle teröre karşı savaş söylemi sonucu terörizm olgusu ittifakın gündemine de ilk sırayı almış ve tarihte ilk kez 5. Madde gereği kolektif savunma ilkesi hayata geçirilmiştir.

Kuzey Atlantik Konseyi 4 Ekim 2001 tarihinde Kartal Yardımı (*Eagle Assist*) Operasyonu’nu ABD’nin isteği ile Washington Antlaşması’nın 5. Maddesini ilk kez uygulama yönünde karar almış ve 9 Ekim 2001’den 16 Mayıs 2002’e kadar Kartal Yardımı operasyonunu icra etmeye başlamıştır. 13 NATO ülkesinden 830

personel yaklaşık 4300 saat boyunca 360'tan fazla operasyonel sortiye (Statement by the Secretary General on the Conclusion of Operation Eagle Assist, 2002). 7 AWACS (Havadan Uyarı ve Kontrol Sistemi-*Airborne Warning and Control System*) radar uçakları ile ABD üzerinde uçuş gerçekleştirmiştir (Operations and Missions: Past and Present, Terminated Operations and Missions, 2020).

NATO, 5. Madde kapsamında, Akdeniz'de terörist faaliyetleri tespit etme ve caydırmaya yönelik olarak 6 Ekim 2001'de Daimi Deniz Kuvvetlerini (*Standing Naval Forces*) ilk olarak Doğu Akdeniz'de konuşlandırmıştır. 26 Ekim 2001'de ise konuşlandırma resmi olarak Etkin Çaba Harekâtı (*Operation Active Endeavour*) olarak adlandırılmıştır. Operasyonun yönetimini ise Deniz Operasyonları Merkezi aracılığıyla Müttefik Kuvvetler Birleşik Deniz Komutanlığı Napoli (*Allied Forces Maritime Component Command HQ Naples-CC-MAR Naples*) tarafından icra edilmektedir. Etkin Çaba Harekâtı'nın bir diğer mühim özelliği ise AWACS (Havadan Uyarı ve Kontrol Sistemleri) uçaklarının, ABD'nin hava sahasının güvenliği için görevlendirilmesinin yanı sıra ilk defa 5. Madde operasyonunu desteklemek için konuşlandırılmasıdır (Combating Terrorism at Sea, Active Endeavour, 2008, s. 2). İttifak, Ekim 2016 tarihinde bu operasyonu sonlandırırken, Kuzey Atlantik Konseyi tarafından Akdeniz bölgesine yönelik daha geniş bir operasyon olan Deniz Muhafızı Operasyonu (*Sea Guardian*) başlatma kararı almıştır (Countering Terrorism, Milestones in NATO's Work on Counter-Terrorism, 2019).

Bu bağlamda, 11 Eylül saldırılarının ardından ABD yönetimi NATO'ya saldırıların arkasında El Kaide terör örgütü ve onu destekleyen Taliban'ın olduğunu, uluslararası bir koalisyon kurma isteğini belirtmiştir. NATO, ABD yönetiminin bu isteğine olumlu yanıt vermiş, 7 Ekim 2001 tarihinde ABD ve İngiltere'nin öncülüğünde kurulan koalisyon Sonsuz Özgürlük Operasyonu'nu (*Operation Enduring Freedom*) başlatmıştır (Molla, 2008, s. 141). Karaosmanoğlu (2012, s. 49)'nun belirttiği üzere 5. Madde devreye sokularak NATO kolektif savunma ilkesini ilk kez hayata geçirmiş ve koalisyon güçleri El Kaide terör örgütünün bölgedeki etkisi azaltılmıştır.

11 Eylül sonrası yapılan ilk zirve olması sebebiyle 2002 yılında yapılan Prag Zirvesi'nde terörizmle mücadele konusunda önemli kararlar alınmış ve NATO kuvvet yapısı revize edilmiştir. Prag Zirvesi Deklarasyonu'nda, Kuzey Atlantik Konseyi'nde alınan karar üzerine hızlı hareket etme becerine sahip, konuşlandırılabilen, esnek çalışabilme yeteneği olan kara, deniz ve hava kuvvetlerinden müteşekkil bir Mukabele Gücü'nün kurulması öngörülmüştür (Prague Summit Declaration, 2002). NATO mukabele kuvveti hava, kara, deniz ve özel kuvvetlerden müteşekkil olması ve beş ile otuz gün arasında faaliyete geçme

kapasitesi ile ittifakın kuvvet mekanizmasında önemli bir yapı olmuştur. Mukabele Kuvveti'nin Avrupa Müttefik Yüksek Komutanlığı'na (*Supreme Allied Commander Europe-SACEUR*) bağlı olduğu vurgulanmıştır. Mukabele Kuvveti'nin bünyesindeki yapılar ise, Çok Yüksek Hazırlıklı Müşterek Görev Gücü (*Very High Readiness Joint Task Force-VJTF*), Başlangıç Takip Kuvvetler Grubu (*Initial Follow on Forces Group - IFFG*), Devam Eden Kuvvetler Grubu (*Follow-on Forces Group-FFG*) güçlerinden meydana gelmektedir. Üç ayaklı bu askeri yapıya ise Konuşlandırılabilir Müşterek Görev Gücü (*Deployable Joint Task Force-DJTF*) denilmektedir (Varlık, 2020, s. 129).

Ayrıca Prag Yetenekleri Taahhütleri (*Prague Capabilities Commitment-PCC*) onaylanmış ve ittifakın yüksek tehdit içeren güvenlik ortamında güvenliği sağlaması adına askeri yetenek ve kapasitelerini geliştirme çabaları kabul görmüştür. Bu çerçevede nükleer, biyolojik, kimyasal madde saldırılarına karşı savunma kapasitesi ile havadan izleme yeteneklerinin geliştirilmesi ve düşmanın hava etkinliğinin azaltılması, hava ve deniz destek birimlerinin geliştirilmesini öngörmüştür. Bu bağlamda 5. Maddenin işletilmesinden sonra yapılan ilk zirvede terörizmle mücadele etmek için Askeri Konsept (*Military Concept*) onaylanmıştır. Adı geçen konsept ile ittifak, istihbarat paylaşımının geliştirilmesi ve krizlere müdahale yeteneklerini güçlendirilmesini amaçlamıştır. Tüm bunlara ek olarak, ittifak üyeleri arasında Terörizme Karşı Ortaklık Eylem Planı (*Partnership Action Plan against Terrorism-PAP-T*) kabulünün memnuniyetle karşıladığı belirtilmiştir (Prague Summit Declaration, 2002). Bu duruma ilaveten, ittifak bu zirve ile etki alanı dışında (*out of area*) operasyon icra edebilmesine müsaade eden düzenlemeleri hayata geçirme gayretine girmiştir (Yiğittepe, 2017, s. 87).

Prag Zirvesi hem terörizmle mücadele de uygulamaya koyduğu eylem planları hem de istihbarat paylaşımının geliştirilmesi ve derinleştirilmesi konusunda mühim bir adımdır. Bu çerçevede, 2003 yılının sonlarına doğru NATO Güvenlik Ofisi'nin (*NATO Office of Security*) altında Terörist Tehdit İstihbarat Birimi (*Terrorist Threat Intelligence Unit-TTIU*) kurulmuştur. Bu bağlamda, bu birim 7 yıl boyunca sivil ve askeri istihbarat kurumların personelinden oluşan bir yapı olmuş ve ittifak üyelerine terörizmle mücadelesinde destek sağlama gayreti içine girmiştir (About the Civilian Intelligence Committee, 2015).

Tüm bu gelişmelere ek olarak ittifak, Irak güvenlik güçlerine eğitim ve rehberlik yardımı olarak 2004-2011 yılları arasında NATO Irak Eğitim Misyonu'nu (*Training Mission-Iraq NTM-I*) oluşturmuştur (Operations and Missions: Past and Present-Current Operations and Missions, 2020).

Terörizmle mücadelede ittifaka üye ülkelerde Mükemmeliyet Merkezleri vb. yapılar oluşturarak hem NATO'nun dönüşüm sürecine katkı sağlamak hem de danışmanlık ve uzmanlık için mekanizmalar oluşturarak ittifak ile koordineli bir çalışma içine girilmiştir (What is a COE, <https://www.tmmm.tsk.tr/functions.html>). Bu çerçevede, 1 Aralık 2003 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti, Terörizmle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi'ni (TMMM) (*Centre of Excellence Defence Against Terrorism-COE-DAT*) kurma niyetini bildirmiştir. Ülkemiz öncülüğünde kurulan TMMM, 14 Ağustos 2006'da NATO tarafından akredite edilerek Uluslararası Askeri Kuruluş statüsü almıştır (History of COE-DAT, <https://www.tmmm.tsk.tr/history.html>).

Bu gelişmeye ek olarak, 2006 yılında ABD'nin desteğiyle NATO İstihbarat Füzyon Merkezi (İFM) (*NATO Intelligence Fusion Center-NIFC*) (Loringhoven, 2017) 16 Ekim'de İngiltere de resmi olarak açılmıştır. İFM amacı küresel alanda elde edilen istihbaratı NATO bünyesindeki müttefiklerle paylaşmak ve istihbarat açıklarının kapatılmasına ve mevcut operasyonların planlanmasını ve icra edilmesini desteklemektir (Intelligence Fusion Centre IFC) Opens in Britain, <https://harvardilj.org/2006/10/intelligence-fusion-centre-ifc-opens-in-britain/>).

Bu bağlamda, 2001 yılında Birleşmiş Milletler (BM) çatısı altında Afgan hükümetinin talebi üzerine kurulan Uluslararası Güvenlik Yardım Gücü'nün (*International Security Assistance Force-ISAF*) komutasını Ağustos 2003 tarihinden Aralık 2014 tarihine kadar alan NATO, bölgede istihbarat ve harekât faaliyetlerine başlamıştır. Bu doğrultuda NATO, amacının Afgan güvenlik güçlerinin gelişimini destekleyerek bölge içinde terörist oluşumları engellemek olduğunu açıklamıştır (Operations and Missions: Past and Present, Terminated Operations and Missions, International Security Assistance Force (ISAF) in Afghanistan, 2020).

2004 yılında İstanbul'da gerçekleşen zirve sonrası yayımlanan "İstanbul Zirvesi Okuyucu Rehberi" (*Istanbul Summit Reader's Guide*) adlı çalışma, terörizmle mücadele alanında devam eden projeler ve yeni geliştirilen stratejiler hakkında önemli bilgiler vermektedir. Yayımlanan belgenin "Yetenekler" bölümünde, ittifakın terörizmle mücadele amacı ile geliştirdiği mekanizmalar hakkında bilgi verilmektedir. Bu kapsamda NATO'nun Brüksel Karargâhı'nda bulunan Terörist Tehdit İstihbarat Birimi aracılığıyla istihbarat geliştirilmesi ve paylaşımının sorunsuz ilerlemesi çabaları onaylanmıştır. Ayrıca ittifak üyelerinin terörist saldırılar yaşadığında yahut ihtiyaç duyduğunda mücadele etmesine katkı sağlamak amacıyla AWACS (Havadan Uyarı ve Kontrol Sistemi) uçaklarının yardım isteyen ittifak üyesinin kullanımına sunulabileceği belirtilmiştir (Istanbul Summit Reader's Guide, 2004, s. 55).

Tüm bu gelişmelere ek olarak, İstanbul Zirvesi'nde istihbarat yapılarının güçlendirilmesi ile ilgili kararlar sonucu yeni yapılar oluşturulmuştur. Bu kapsamda, Belçika'nın Mons kentindeki Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Karargâhı'nın (*Supreme Headquarters Allied Powers Europe – SHAPE*) yeni bir istihbarat irtibat hücresi olarak Brüksel'deki NATO Karargâhı'nda İstihbarat İrtibat Birimi (*Intelligence Liaison Unit - ILU*) oluşturulmuştur (Civilian Intelligence Committee, 2015). Aynı zamanda, İstanbul Zirvesi'nde ittifakın terörizmle mücadeledeki katkısını güçlendirmek ve yetenek gelişimini arttırmak ve operasyonlarını desteklemek amacıyla NATO liderleri tarafından Terörizme Karşı Savunma Çalışma Programı (*Defence Against Terrorism Programme of Work-DAT POW*) onaylanmıştır (Defence Against Terrorism Programme of Work (DAT POW), A unique initiative by lead nations, 2018).

Program kapsamında üç ana görev mevcuttur. Birincisi, Olay Yönetimi'dir. Bir terör saldırısı yaşandığı zaman ittifakın koordinasyonunu ve mücadelesini geliştirmeye yönelik girişimleri içermektedir. Örneğin; liman ve kritik alt yapıların korunmasıdır. İkincisi ise Mevcut Gücün Korunması ve Hayatta Kalma Yeteneği'dir. Bu doğrultuda, herhangi bir tehdide karşı personelin, tesislerin ve operasyonun güvenliğini sağlama, gücün operasyonel etkinliğini koruma ve geliştirme amacı taşımaktadır. Bu amaç doğrultusunda, 1) İnsan Tarafından Taşınabilir Hava Savunma Sistemlerine Karşı Büyük Uçak Hayatta Kalma Kabiliyeti (*Large Aircraft Survivability against Man-Portable Air Defence Systems - MANPADS*), 2) Geliştirilmiş Patlayıcı Cihazlara Karşı Mücadele (*Countering Improvised Explosive Devices - IED*), 3) Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik ve Nükleer Silahların Tespiti, Korunması ve Yenilmesi (*Detection, Protection and Defeat of Chemical, Biological, Radiological and Nuclear Weapons - CBRN*), 4) Patlayıcı Mühimmat İmhası ve Sonuç Yönetimi (*Explosive Ordnance Disposal and Consequence Management*), 5) Ölümcül Olmayan Yetenekler (*Non-Lethal Capabilities- NLC*) gibi hususlardan oluşmaktadır. Üçüncüsü ise Ağ Katılımı'dır. Bu yetenek ile tehdidin tanımlanması ve hedef olarak belirlenmesine yönelik çalışma yürütülmektedir. Bu bağlamda; 1) İstihbarat, Gözetleme, Keşif ve Hedef Tespit Teknolojisi (*Technology for Intelligence, Surveillance, Reconnaissance and Target Acquisition - ISRTA*), 2) İnsan istihbaratının iyileştirilmesi (*Improving standardization among the Human Intelligence (HUMINT) community*), 3) Biyometri (*Biometrics*) gibi bölümler oluşturulmuştur (NATO's Defence Against Terrorism Program, Emerging Security Challenges Division, 2014).

2006 yılında gerçekleştirilen Riga Zirvesi sonrası yayımlanan okuyucu rehberinde ise ittifak liderleri gelecek on yıl ve sonrasına ilişkin olarak yeteneklerindeki sorunları ve istihbarat konularındaki önceliklerini belirleyen

Kapsamlı Politik Kılavuzu (*Comprehensive Political Guidance*) onaylamışlardır. Kılavuz, 1999 yılında yayımlanan Stratejik Konsept'e desteği belirtirken, öngörülebilir gelecek içinde ittifaka yönelik tehdidin uluslararası terörizm, kitle imha silahları vb. tehlikeler olduğunu doğrulamıştır (Riga Summit Reader's Guide, 2007, s. 4). Riga Zirvesi Okuyucu Rehberi'nde bu hususlara ilaveten, Uluslararası Güvenlik Yardım Gücü'nün (*International Security Assistance Force-ISAF*) tüm Afganistan'ı kapsadığını ve 2006 yılının sonuna kadar 37 devletten 32.000 askeri kuvvetin ve 25 İl İmar Ekibini yönettiği deklare edilmiştir (Riga Summit Reader's Guide, 2007, s. 24). Diğer yandan ittifak liderleri, Akdeniz'de devam eden Etkin Çaba Harekâtı'nın terörizm ile mücadeledeki önemine dikkat çekmiş ve etkinliğinin artırılması ve geliştirilmesini desteklemişlerdir (Riga Summit Reader's Guide, 2007, s. 30).

2008 yılında gerçekleştirilen Bükreş Zirvesi'nin Deklarasyonunda ise Terörizme Karşı Ortaklık Eylem Planı'nın (*Partnership Action Plan against Terrorism*) desteklenmesine önem verilmiş, Avrupa-Atlantik alanının ve diğer bölgelerinin güvenlik algılamalarının Afganistan'ın terörist tehditlerden arınması ile yakın ilişki içinde olduğu vurgulanmıştır. Bu çerçevede, Uluslararası Güvenlik Yardım Gücü'nün 40 devletten müteşekkil bir hal aldığını ve terörizm ile mücadelenin önemli önceliği olduğunu belirtilmiştir (Bucharest Summit Declaration, 2008). Washington yönetimi ISAF misyonunun ittifakın birincil önceliği olarak kabul edilmesini sağlamış ve ISAF Stratejik Vizyon Belgesi deklare edilmiştir. Bu minvalde 10.000 muharip kuvvetin 2010 yılına kadar bölgeye sevk edilmesi ve askeri kuvvetler için gerekli olan donanımın karşılanması kararı çıkmıştır (Yiğittepe, 2017, s. 92). Bu bağlamda ittifak, Etkin Çaba Harekâtı'na desteğini ve bağlılığını tekrar teyit etmiş, Irak'ın talebi üzerine görevlendirilen Irak Eğitim Misyonu'nu aracılığı ile (*Training Mission-Iraq-NTM-I*) Irak güvenlik güçlerinin terörizmle mücadele ve savunma reformu eğitimlerini 2009 yılına kadar uzatma kararı almıştır (Bucharest Summit Declaration, 2008).

2009 yılında gerçekleştirilen Strazbourg-Kehl Zirvesi Deklarasyonu'nda ise Mükemmeliyet Merkezleri, Barış İçin Ortaklık, Eğitim ve Öğretim Merkezleri ile tedhiş saldırılarına karşı savunma kapasitesini ve teknolojilerini geliştirme yönelik taahhütlerini tekrardan teyit etmiştir. Terörizme Karşı Ortaklık Eylem Planı ile yürüttüğü işbirliğini ve ittifak üyeleri ile dayanışmasını desteklemiştir. Bu çerçevede ittifak, Afganistan'a yönelik önceliğini belirterek Uluslararası Güvenlik Yardım Gücü'nün 42 devletten müteşekkil bir hal aldığını vurgulamış ve Afganistan'daki yol haritası niteliğinde olan uzun vadeli çalışması ve stratejik vizyonunu belirten Afganistan özelinde bir Zirve Deklarasyonu (*Summit Declaration on Afghanistan*) yayınlamıştır. Bu bağlamda bölge ülkeleri ile

angajmanın önemini vurgulayarak ilk olarak Pakistan olmak üzere diğer komşularıyla işbirliğini derinleştirmek istediğini taahhüt etmiştir. Diğer yandan Rusya'nın Güney Osetya ve Abhazya bölgelerini bağımsız birer devlet olarak tanıması ittifak tarafından kınanmış, NATO ve Rusya arasındaki görüş ayrılıklarına rağmen Afganistan'ın istikrara kavuşturulması, terörizmle mücadele, silahsızlanma vb. konularda ortak çıkarları paylaştıkları belirtilmiştir (Strasbourg/Kehl Summit Declaration, 2009).

2010 yılında Lizbon Zirvesi'ni gerçekleştiren NATO, yayımladığı Stratejik Konsepti ile terörizmi ittifaka üye devletlerin vatandaşlarının güvenliğine ve uluslararası istikrara yönelik doğrudan bir tehdit (*direct threat*) olarak kabul etmiş, savunma kapasitesini arttıracaklarını taahhüt etmiştir (Countering Terrorism, Milestones in NATO's Work on Counter-Terrorism, 2019). Karaosmanoğlu (2012, ss. 25-26)'nın belirttiği üzere, Stratejik Konsept Belgesi'nde NATO ittifak üyelerinin güvenliklerini ve savunmasını birinci amacı olarak tanımlarken üç ana görevi icra edeceği taahhüdünde bulunmaktadır. Birinci olarak, NATO Antlaşması'nın 5. Maddesi'ndeki ortak savunma anlayışını güçlü bir şekilde tekrar etmiştir. İkinci olarak, kriz yönetimini vurgularken üçüncü ana görevi olarak ittifakın güvenliği için işbirliğinin önemini belirtmektedir

İttifak, Lizbon Zirvesi Deklarasyonu'nda Afganistan'ın güvenliği ve istikrarının kendi güvenliği ile doğrudan bağlantılı olduğunu yinelemiş ve bu misyon özelinde yeni bir döneme girdiğini açıklamıştır. 2011 yılından itibaren NATO/ISAF ve Afgan güvenlik güçlerinden oluşan ortak bir gücün oluşturulacağı ve bu geçiş süreci içinde bazı il ve ilçelerin güvenlik sorumluluğunun Afgan güvenlik güçlerine bırakılacağı belirtilmiştir. Ek olarak, 2014 yılının sonuna doğru Afgan güvenlik güçlerinin tüm Afganistan'da sorumluluğu üstleneceğini duyurmuştur. NATO üye devletlerinin hudutlarını aşan terörizm, aşırıcılık ve istikrarsızlıkların ittifakın güvenliğini doğrudan tehdit edeceğini defaten vurgulamıştır. Bu minvalde, Stratejik Konsepti'nde vurguladığı üzere istihbarat paylaşımı ve siyasi/askeri kapasitesini güçlendirerek terörizm tehdidini engellemek ve mücadele etmek için kendini geliştireceğini taahhüt etmiştir (Lisbon Summit Declaration, 2010).

2. 2011 ARAP BAHARI - 2020 NATO TERÖRİZMLE MÜCADELE ARAÇ VE YÖNTEMLERİ

2012 yılında gerçekleştirilen Şikago Zirvesi'nde ittifak, terörizmin her türünün asla kabul edilemez olduğunu teyit ederek uluslararası hukuk ve BM şartına uygunluk ile mücadele etme taahhüdünü yinelemiştir. Zirvede, NATO-Rusya ilişkilerine önem verildiği ve ortak güvenlik çıkarlarının paylaşıldığı dile getirilmiştir. NATO-Rusya Konseyi'nin terörle mücadele alanında operasyonel olan NATO-Rusya

Konseyi'nin terörle mücadele havacılık programının (*NATO-Russia Council - NRC Aviation Counter-Terrorism Programme*) önemine dikkat çekilmiştir. Ayrıca, NATO-Rusya Konseyi 2011 yılında terörle mücadele tatbikatını (*First live NATO-Russia counter-terrorism exercise in the skies¹*) gerçekleştirmiş ve 2012 yılında ilk kez terörle mücadele alanında sivil/asker ortak çalışması olan masa üstü egzersiz (*NRC Exercise Tests Responses to Simulated Terrorist Attack²*) tatbikatını icra etmiştir. Diğer yandan, Afganistan misyonu ile ilgili Lizbon Zirvesi'nde kararlaştırıldığı şekliyle sorumluluğun Uluslararası Güvenlik Yardım Gücü'nden (*ISAF*) alınıp tüm sorumluluğun Afgan Ulusal Güvenlik Güçleri'ne (*Afghan National Security Forces-ANSF*) devredilme çalışmasının hız kesmeden devam ettiği belirtilmiştir. Zirvede terörizmle mücadele de önemli bir mihenk taşı olan Terörizmle Mücadele Politika İlkeleri (*Policy Guidelines on Counter-Terrorism*) onaylanarak ittifakın yaklaşımına dahil edilmiş ve NATO Konseyi'nden farkındalık, yetenek ve angajman ilkeleri ile terör saldırılarına karşı önleme, caydırma ve cevap verme yönünü güçlendirecek Eylem Planı hazırlaması talep edilmiştir (Chicago Summit Declaration, 2012).

2011'deki Libya halk ayaklanması sonrasında ülkede kaotik ortam hakim olmuş ve sivil halka karşı kanlı saldırılar gerçekleşmeye başlamıştır. Bu süreçte Libya'da yaşanan krize müdahale etmek amacıyla Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) 1970 ve 1973 sayılı kararları kabul etmiştir. Alınan kararlar doğrultusunda Libya'ya yönelik silah ambargosu, uçuşa yasak bölge gibi çeşitli önlemler yürürlüğe sokulmuştur. 1973 sayılı karar ise sivilleri saldırılara karşı korumak için üye devletlere ve bölgesel örgütlere "her türlü gerekli önlemi alma" hakkı vermektedir. 2011 yılının Mart ayına gelindiğinde ise BM yönergesi ile NATO iç savaş yaşayan ülkedeki bütün askeri operasyonları devralmaya karar vermiştir. NATO'nun Unified Protector Operasyonu'nun gayesi BMGK'nın aldığı 1970 ve 1973 sayılı kararlarını icra etmek olmuştur. İttifak operasyonu icra ederken, Kaddafi rejimin ne zaman biteceği veyahut ittifakın görev sınırları dahilinde davranıp davranmadığı konuları gün yüzüne çıkmıştır. Bu bağlamda, NATO sivil halkı müdafaa operasyonunu icra ederken gerçekleştirdiği müdahale ile Batı şekli yönetimi olmayan Libya'da sosyal inşacılık teorisinin biz kimliği

¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. First live NATO-Russia counter-terrorism exercise in the skies, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_75376.htm?selectedLocale=en#:~:text=First%20live%20NATO%20Russia%20counter%20terrorism%20exercise%20in%20the%20skies,-06%20Jun.&text=Polish%2C%20Russian%20and%20Turkish%20fighter,between%206%20and%2010%20June.

² Ayrıntılı bilgi için bkz. NRC Exercise Tests Responses to Simulated Terrorist Attack, <https://www.nato.int/nrc-website/en/articles/2012-04-12-nrc-counter-terrorism-exercise/index.html>.

düşüncesinin de yansımaları olarak icra ettiği öne sürülebilir (Şahin, 2015, ss. 202-204)

1 Temmuz 2012’de NATO’yu teknoloji ve siber güvenlik alanında güçlendirmek (Who we are, <https://www.ncia.nato.int/about-us/who-we-are.html>) siyasi ve stratejik alanlardan taktik seviyelere kadar ittifak için tüm istihbarat bilgilerini toplamak ve ihtiyacını karşılamak amacıyla Müşterek İstihbarat, Gözetleme ve Keşif (*Joint Intelligence, Surveillance and Reconnaissance-JISR*) Merkezi kurulmuştur. Müşterek İstihbarat, Gözetleme ve Keşif Merkezi temel olarak dört alanda çalışmaktadır: 1) İstihbarat Uygulamaları Servisi (*Intelligence Applications Services*), 2) Operasyonel Destek Hizmetleri (*Operational Support Services*), 3) Elektronik Harp ve Sensör Servisleri (*Electronic Warfare and Sensor Services*), 4) Coğrafi Mekansal Servisler (*Geospatial Services*) alanları üzerinde çalışmaktadır (Joint Intelligence, Surveillance and Reconnaissance, <https://www.ncia.nato.int/what-we-do/joint-intelligence-surveillance-reconnaissance.html>).

2014 yılında gerçekleştirilen Galler Zirvesi Deklarasyonu’nda ise Stratejik Konsepti’nde belirtilen üç ana görevine olan bağlılığını tekrardan vurgulamıştır. Bunlar, kolektif savunma, kriz yönetimi ve işbirliğine dayalı güvenlik anlayışıdır. Bu bağlamda, NATO-Irak Eğitim Misyonu Bireysel Ortaklık ve İşbirliği Programı (*Individual Partnership and Cooperation Programme*) kapsamında eğitim ve öğretim, terörizmle mücadele, savunma kurumlarının inşası, sınır güvenliği ve iletişim stratejisi vb. alanlarda eğitime devam edeceğini belirtmiştir. Mali’nin Sahel Sahra bölgesindeki terörist eylemler, silah ve uyuşturucu kaçakçılığının hem Afrika bölgesinin hem de kendi ittifak alanının güvenliğini tehdit ettiğini belirtmiş, Afrika Birliği ve AB’nin Sahel bölgesi üzerine misyon ve stratejilerinden memnuniyet duyduğunu beyan etmiştir. DAESH terör örgütünün hem Irak ve Suriye halkı için hem de bölgesel istikrara yönelik ciddi bir tehlike olduğunu dile getirmiş ve eğer ittifaka üye bir devletin güvenliğinin tehlikeye girmesi durumunda toplu savunmayı sağlamak adına gücünü kullanmaktan çekinmeyeceğini vurgulamıştır. Tüm bunlara ek olarak, 2014 yılı itibarıyla DAESH’in alan hâkimiyeti kazanmasıyla ulus ötesi bir tehlike olmaya başladığının altını çizmiş, Esad rejiminin DAESH’in Suriye’de ortaya çıkmasına ve genişlemesine katkıda bulunduğunu belirtmiştir. DAESH ile mücadele etmek için uluslararası bir yaklaşıma ihtiyaç olduğunu vurgulamıştır (Wales Summit Declaration, 2014).

Terör örgütü DAESH ile ilgili şu hususların vurgulanması önemlidir. Amaç, yöntem ve hedefleri kapsamında terör örgütü El Kaide ile karşılaştırıldığında aralarında farklılıklar bulunmaktadır. El Kaide, terörü insanların davranışlarını değiştirmek veya kendi istediği doğrultuda şekillendirmek için terör eylemlerini

gerçekleştirirken terör örgütü DAESH ise işgal ettiği alanlarda siyasi bir düzen inşa etme amacı görülmektedir (Gomes ve Mikhael, 2018, s. 3). Diğer taraftan El Kaide'nin uzun vadede en büyük amacı kendi düşüncesi doğrultusunda rejimlerin ortaya çıkması iken DAESH'in işgal yoluyla toprak kazanımları sağlamış ve nihai amacında ise ulus ötesi halifelik anlayışını gerçekleştirmeyi istemiştir. Bu bağlamda, iki terör örgütünün eylemlerine bakıldığında terörün siyasi amaçlar ile kullanılmasının yanı sıra DAESH'in işgal ettiği alanlarda varlığını sağlamlaştırma ve vergi toplama/bölgenin enerji ve doğal kaynaklarını kullanarak kazanç sağladığı görülmektedir (Gomes ve Mikhael, 2018, s. 23). Bu bağlamda, NATO zirve deklarasyonunda da belirtildiği üzere DAESH terör örgütü gerçekleştirdiği eylemler ile küresel bir tehdit haline gelmiştir. Ulus ötesi terörizmin yüzü olarak DAESH ve tüm terör yapılanmaları ve daha da geniş bir perspektifle bakılırsa terörizm olgusu ile etkin bir mücadele için neo-realist perspektifinde öngördüğü üzere ittifak dâhilinde müşterek bir bakış açısı oluşturulup mücadele edilmesi zaruridir.

İttifak, Uluslararası Güvenlik Yardım Gücü'nün Aralık 2014'te görevini tamamladığını ilan etmesinin ardından 2015 Ocak'ında NATO Afganistan'da Kararlı Destek Misyonu (*Resolute Support Mission*) ile savaş dışı bir konsept benimseyerek Afgan Ulusal Savunma Güvenlik Güçleri'ne (*Afghan National Defense and Security Forces-ANDSF*) eğitim ve kurumlarına tavsiye verme misyonuna geçiş yapmıştır (NATO and Afghanistan, 2021). Aşağıdaki tabloda görüldüğü üzere ittifak 2021 yılı itibariyle Kararlı Destek Misyonu ile ilgili yayımladığı belgede misyona 36 devletten müteşekkil toplam 9.592 personelin katkıda bulunduğunu deklare etmiştir (Resolute Support Mission, 2021).

Tablo-2. Kararlı Destek Misyonu'na Birlik ile Destek Olan Devletler (Resolute Support Mission, 2021).

Arnavutluk – 99	Almanya – 1.300	Portekiz – 174
Ermenistan – 121	Yunanistan – 11	Romanya – 619
Avustralya – 80	Macaristan – 8	Slovakya – 25
Avusturya – 16	İtalya – 895	Slovenya – 6
Azerbaycan – 120	Letonya – 2	İspanya – 24
Belçika – 72	Litvanya – 40	İsveç – 16
Bosna-Hersek – 66	Lüksemburg – 2	Türkiye – 600
Bulgaristan – 117	Moğolistan – 233	Ukrayna – 10
Çek Cumhuriyeti – 52	Hollanda – 160	Birleşik Krallık – 750
Danimarka- 135	Yeni Zelanda – 6	Amerika Birleşik Devletleri – 2.500
Estonya – 45	Kuzey Makedonya – 17	
Finlandiya – 20	Norveç – 101	
Gürcistan – 860	Polonya – 290	Toplam 9.592

Tüm bu gelişmeler doğrultusunda, ittifakın terörizmle mücadelesindeki çok mühim bir dönemeç olan Terörizmle Mücadele için Askeri Komite Konsepti (*Military Committee Concept for Counter-Terrorism MC 0472/1 Final*) 2016'da halka açık belge olarak kamuoyuna sunulmuştur. Bu çerçevede belirtmek gerekir ki ittifak terörizmi, “siyasi, dini veya ideolojik hedeflere ulaşmak için hükümetleri, toplumları zorlamak veya sindirmek, bir nüfus üzerinde kontrol elde etmek amacıyla bireylere veya mülke karşı korku ve dehşet aşıl原因an, yasadışı güç ve şiddet kullanma veya kullanma tehdidi” olarak tanımlamıştır. Konseptte terörizmle mücadele üç ana ilkeye dayandırılmıştır: 1) Uluslararası Hukuka Uygunluk: Bu bölümde ittifak, Birleşmiş Milletler (BM) Küresel Terörle Mücadele Stratejisi olmak üzere tüm ulusal ve uluslararası sözleşmeler çerçevesinde hareket edeceğini bildirilmiştir. 2) Müttelikleri Destekleme: Üyelerin öncelikli amacının kendi uluslarının güvenliğini tesis etmesi olsa da müttelik devletlerdeki terör eylemlerini, önleme, hafifletme ve müdahale çabalarını destekleyebileceği belirtilmiştir. 3) Tekrar (Duplikasyon) Yapmaksızın Tamamlayıcılık: Bu ilkesinde ise NATO'nun uluslararası örgütlerin yahut devletlerin terörizmle mücadelesindeki mevcut eylemlerinin tekrarından kaçınacağı ve tamamlayıcılık rolü olduğu belirtilmiştir (North Atlantic Military Committee, MC Concept For Counter-Terrorism, Final Decision On MC 0472/1, 2016).

İttifak, aynı belgede üç ilkeye dayalı olarak gelişiminin sürekliliği için üç ana alana odaklanmıştır: 1) Farkında Olma: Bu bölümde haberdar olma yeteneğini geliştirmek için istihbarat sağlamak, ilgili verilerin uygun ve askeri açıdan önemli olduğunda diğer aktörlerle paylaşma, erken tespit için mekanizmalar geliştirme ve angajman, stratejik iletişim aracılığı ile ittifakın daha geniş uluslararası yapıların parçası olmasının sağlanması şeklindedir. 2) Yetenekler: Bu bölümde ise NATO'nun terörizmle mücadele kabiliyetlerinin geliştirilmesinin önemine vurgu yapılmıştır. İttifakın sahip olduğu özelliklerden olan uzmanlık alanları (mükemmeliyet merkezleri vb.) ve veri paylaşımı alanlarındaki yetkinliği incelenmiştir. NATO'nun hava sahası güvenliği, kimyasal, biyolojik, nükleer silahlarının yayılmasının önlenmesi, önemli olarak atfedilen kritik altyapılarının güvenliğinin sağlanması vb. bilgi paylaşımlarının küresel örgütlere yahut devletlerin terörle mücadelesine yararlı olacağı belirtilmiştir. 3) Angajman: Terörizmle mücadelede için gerek ittifak içinde gerekse uluslararası işbirliği gereklidir. Bu nedenle Savunma ve Güvenlik Sektörü reformunu devam ettirmek, savunma kapasitesini inşa etmek, NATO Güvenlik Gücü Yardım Konsepti'nin ilkelerini yürürlüğe koymak, askeri yardım ve eğitim yoluyla tatbikatlara katılımı sağlamaktır (North Atlantic Military Committee, MC Concept For Counter-Terrorism, Final Decision On MC 0472/1, 2016).

2016 yılında yapılan Varşova Zirvesi Bildirisi'nde ise terörizmle mücadele hususu NATO'nun gündeminde önemli bir yer tutmuştur. Küresel tehdit tehdidinin hudut, ırk yahut milliyet tanımadığı vurgulanmıştır. Bu bağlamda Suriye ve Irak'ta alan hâkimiyeti kazanan DAES'in hem bölge hem de uluslararası anlamda tehdit olduğu deklare edilerek ittifakın güvenliğini de tehlikeye attığı vurgulanmıştır. Bu bağlamda, Esad rejimi tarafından ülkede sivilleri hedef alan bombalama eylemleri şiddetle kınanmış ve NATO hudutlarını her türlü tehdide karşı koruma kararlılığını teyit etmiştir. DAES'in tüm ittifak üyelerine ve uluslararası güvenliğine bir tehdit olduğu vurgulanmıştır. Bu bağlamda NATO, terör örgütü DAES'e Karşı Uluslararası Koalisyon'a (*Global Coalition to Counter-ISIL*) AWACS radar uçakları ile destek sağlayacağını belirtmiştir. Ayrıca aynı madde içinde DAES'e Karşı Uluslararası Koalisyon'a yapılan bu katkı NATO'yu koalisyonun bir üyesi yapmadığını belirtmiştir. Terörizme Karşı Savunma Çalışma Programı ve Biyometri Çalışma Programı'nı baz alarak tüm teknoloji, kapasite ve yeteneklerini geliştireceğini tekrardan belirtmiştir. Tüm bunlara ek olarak, terörizmin NATO gündeminin en mühim hususu olduğu, Savaş Alanı Bilgi Toplama ve Kullanım Sistemi (*Battlefield Information Collection and Exploitation System-BICES*) vb. çok taraflı mekanizmalar ile bilgi paylaşımını teşvik etmek amacıyla prosedürler oluşturduğunu belirtmiştir (Warsaw Summit Communiqué, 2016).

2017 yılında NATO, istihbarat alanındaki reform kapsamında istihbaratın tek elde toplanması amacıyla Müşterek İstihbarat ve Güvenlik Bölümü (*Joint Intelligence and Security Division-JISD*) kurmuştur. NATO Karargâhı'nda bu yeni yapı iki bölümden oluşmaktadır: 1) İstihbarat (asker ve sivil istihbarat) toplanmasıdır. 2) Güvenlik ise ittifakın Güvenlik Dairesi (*NATO Security Office*) tarafından sağlanacaktır. Bu çerçevede, Temmuz 2017 tarihinde kurulan MİGB'nin amacı hibrit analiz birimi oluşturularak tüm sivil, askeri, açık ve gizli tüm kaynaklar kullanılarak her türlü hibrit eylemi analiz etmektir (Loringhoven, 2017).

Bu bölümün bir diğer özelliği ise NATO Karargâhı'nda ilk kez istihbarat alanında müşterek sivil ve askerlerden oluşan bir birim olmasıdır. Bu kuruluş diğer NATO istihbarat bölümleri olan Avrupa Müttefik Kuvvetleri Yüksek Karargâhı İstihbarat Müdürlüğü (*the Intelligence Directorate at Supreme Headquarters Allied Powers Europe, or Allied Command Operations-SHAPE J2*) ve Müttefik Harekât Komutanlığı ile yakın ilişki içindedir. Bu sistemin bir diğer özelliği ise İttifak Yer Gözetleme Sistemi (*Alliance Ground Surveillance System*) insansız uçaklardan oluşan yapısıyla eş zamanlı olarak tüm hava koşullarında bilgi akışı sağlayacak olmasıdır (Loringhoven, 2019).

NATO, terörizmle mücadelede gerekli adımları atma kararlılığını göstermiş olsa da her üyesinin tehdit algılamasına aynı hassasiyeti ve kararlılığı göstermemiştir.

Bu duruma en açık örnek ise 20 Ocak-26 Mart 2018 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti'nin insani krizleri durdurmak ve ulusal güvenliğini tehdit eden ve sürekli olarak kanlı terör eylemlerine maruz kaldığı terör örgütleri olan DAESH, PYD/YPG'ye karşı icra ettiği Zeytin Dalı Harekâtı verilebilir.

Türkiye Cumhuriyeti hudutlarında oluşan terör yapılanmaları ile mücadele ederken aynı zamanda ittifakın güney sınırının da güvenli olmasına katkı sunmuş olmasına rağmen (Anadolu Ajansı, 2018), 2016 yılında icra ettiği Fırat Kalkanı Harekâtı ile DAESH terör örgütüne karşı sahada askeri varlığını ortaya koyarak mücadele eden tek ittifak üyesi olmasına rağmen (TRT Haber, 2019) NATO'dan 2001'de Washington yönetimine gösterilen kolektif savunma anlayışı ve hassasiyeti görememiştir.

NATO Temmuz 2018 tarihinde gerçekleştirdiği Brüksel Zirvesi Deklarasyonu'nda da terörizmle mücadele vurgusu yapmıştır. Bu bağlamda, ittifak ülkeleri terörizmin yayılmasına sebebiyet veren koşulların incelenmesinin hayati olduğunu vurgulamış ve terörizme verilen iktisadi desteği kınamıştır. Terörün yayılmasını önleme amacıyla ittifak kendi tabiriyle 360 derecelik yaklaşım (*360-degree approach*) benimseyerek terörizmle mücadelesinde keşif sürecinden itibaren elde edilen bilgi ve verilerin doğru analizi, verilere dayalı eylem planlarıyla bu süreci yürütme kararlılığını vurgulamıştır. 360 derecelik yaklaşımının yekpare parçası olarak savunma ve caydırıcılık yeteneklerinin geliştirilmesiyle üç hayati görevi olan kolektif savunma, kriz yönetimi ve işbirliği temelinde birleşen güvenlik anlayışını teyit etmiştir. Bu zirvede farklı olarak ittifak, DAESH'e karşı kurulan Uluslararası Koalisyon'un bir parçası olduğunu belirtmiş, havadan havaya yakıt ikmali desteğini ve AWACS uçaklarının desteğini geliştireceğini bildirmiştir. NATO Kararlı Destek Misyonu'na mali ve eğitim desteğini 2024 kadar uzatacağını belirtmiştir. NATO bu dönemde Irak hükümetine kapasitesini geliştirme misyonu çerçevesinde terörizmle mücadele de destek amacıyla savaş dışı bir konsept benimsemiş ve askeri eğitim kurumlarındaki eğitimleri eğitme, tavsiye ve danışmanlık misyonu başlatacağını duyurmuştur (Brussels Summit Declaration, 2018).

2019 yılı gerçekleştirilen 3-4 Aralık Londra Zirvesi'nin ittifak için önemli anlamı vardır. NATO 2019 yılı itibariyle 70. Yaşını kutlarken zirve yerini ise ilk evi olarak adlandırdığı Londra'yı seçmiştir. Zirve deklarasyonunda terörizmin her türüsünün kendisi için kalıcı tehdit olduğunu vurgulamıştır. Diğer taraftan ittifak siber ve hibrit tehditler ile karşı karşıya olduğunu ifade ederken 360 derecelik güvenlik anlayışı doğrultusunda askeri yeteneklerini ve stratejilerini uyarladığını belirtmiştir. Tüm bunlara ek olarak Afganistan'ın istikrar ve güvenliğine yönelik bağlılığını ifade ederken BM ile işbirliğini arttırdığını ifade etmiştir (London

Declaration, 2019).2020 yılının Mayıs ayında Terörizmle Mücadele Referans Müfredatı'nı yayımlayan ittifak 12 Haziran 2020 tarihinde müfredatta öngördüğü strateji ve uygulamaları başlatmıştır. Müfredat ana hatları itibari ile geçmişte yaşadığı tecrübelerden ders alarak ve birçok devletten uzmanın katılımıyla ortaya çıkarılmıştır. Bu bağlamda, müfredat müttefik ve ilgili devletlerin aktif bir şekilde terörizmle mücadele etmesi için terörizmin motivasyonlarını ve yöntemlerini anlama, bu minvalde terörizmle mücadele de yetenek ve kapasitelerini geliştirme, terör eylemlerini önleme ve engelleme kapasitelerini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Aynı zamanda, ortak savunmayı amaçlayan eğitim kurumları ve mevcut NATO kursları için kılavuz olacağı belirtilmiştir (NATO launches Counter-Terrorism Reference Curriculum, 2020).

Müfredatın amacı kısmında terörizm, aşırılık ve radikalleşmenin tüm devletleri etkilediği ve bu tehditlerin herhangi bir ırka, dine ve inanca bağlı olmadığı vurgulanırken terörizm kolektif bir çözüm gerektiren uluslararası bir tehdit olarak tanımlanmıştır. Diğer taraftan terörizmle mücadelede terörizm ve teröristler arasındaki duruma dikkat çekerek teröristlerin özelliklerinin mevcut duruma göre değişkenlik gösterirken terörizmin özelliklerinin örneğin ideoloji vb. değişmeden kaldığını belirtmektedir. Müfredat dört ana tema üzerine kurulmuştur: 1) Terörizme Giriş, 2) İdeolojileri, Motivasyonları ve Yöntemleri Anlamak, 3) Modern Zorluklar ve Gelişen Tehditler, 4) Terörizmle Mücadele: Strateji, Operasyonlar ve Kapasite Geliştirme bölümlerinden oluşmaktadır (Counter-Terrorism Reference Curriculum, 2020, ss. 5-8).

Terörizmle Mücadele: Strateji, Operasyonlar ve Kapasite Geliştirme bölümü ise 4 ana bölüme ayrılmıştır. İlk olarak, Uluslararası ve Bölgesel Terörizmle Mücadele Stratejileri bölümünde, terörizmle mücadele yöntemleri olarak caydırma ve cezalandırmanın sorumluluğunun egemen devletlerde olduğu vurgulanırken NATO, BM, AGİT, AB, Afrika Birliği vb. bölgesel ve uluslararası kuruluşların tamamlayıcı rolü olduğu belirtilmiştir. Bu organizasyonların uluslararası barış ve güvenliği desteklediği, bölgesel ve uluslararası bir mücadele için diplomatik kanalların açılmasına yardımcı oldukları belirtilmiştir (Counter-Terrorism Reference Curriculum, 2020, s. 96).

Müfredatın terörizmle mücadele konusundaki Ulusal Stratejinin Bileşenleri adlı ikinci bölümü, kapsamlı bir mücadelenin gerçekleştirilmesi için yumuşak ve sert gücün araçlarının bir arada olması gerektiği belirtmiştir. Bu doğrultuda, ordusunu ve istihbarat kurumları sert gücü oluştururken, yumuşak gücünü devletin şiddet içeren aşırılık ile mücadele etmesi ve önlemesi (*Preventing and Countering Violent Extremism-P/CVE*) maksadıyla radikalleşme ile mücadele etmek için bağlantıların kesilmesi, rehabilitasyon programlarının oluşturulması ve ilgili kuruluşların

birbiriyle entegre olmasının önemi üzerinde durulmuştur (Counter-Terrorism Reference Curriculum, 2020, s. 98). Bu bölüm dâhilinde 5 alt başlık incelenmiştir. Bunlar, hukukun üstünlüğü, kolluk kuvvetleri, diplomasi, istihbarat ve ordu başlıklarıdır.

Bu bölümde ittifak, teröristlerin yargılanması sürecinin sağlıklı devam etmesi için iki yahut çok taraflı antlaşmalar çerçevesinde uluslararası hukuka uygunluğun önemine değinirken, kolluk kuvvetlerinin yerel polis gücü ile entegrasyonuna ve şiddet içeren aşırılığı önleme kapsamında radikalleşmeye eğilimi olan kişilerin erken tespitinin önemine değinmiştir. Etkin bir mücadele amacıyla dışişleri bakanlıkları yahut üst düzey askerlerin katılımı ile iki veya çok taraflı anlaşmaların yapılmasının önemine vurgu yapmıştır. İstihbarat bölümünde terör örgütlerine iç ve dış desteğin engellenmesi, kullandığı taktiklerin/tekniklerin veya terör yapılanmalarının ağırlık merkezinin ne olduğunun belirlenmesinde çok mühim olduğunu beyan etmiştir. Terörizmle mücadelede ordunun, kinetik ve kinetik olmayan operasyonlarına devam etmesinin ve yeteneklerinin geliştirilmesinin önemli olduğuna değinilmiştir (Counter-Terrorism Reference Curriculum, 2020, ss. 99-105).

Müfredatın, Terörle Mücadele Yetenekleri adlı üçüncü bölümünde ise terörist tehditleri önleme ve bu tehditlere karşı koyma konusundaki kapasitesini destekleyecek strateji ve politikaları önermektedir. Bu bağlamda sınır güvenliğini sağlamanın bir devlet için hayati olduğu vurgulanmıştır. Sınır güvenliğinin sağlanmasının temel yolu ise kolluk kuvvetleri ve askeri personelin olmasının yanı sıra bölgesel ve uluslararası ittifakların önemine vurgu yapmaktadır (Counter-Terrorism Reference Curriculum, 2020, s. 107). Bu bölüm 7 alt başlıktan oluşmaktadır. Bunlar, terör örgütlerinin güvenlik açıklarını kullanmak, stratejik iletişim, sınır güvenliği, kimlik istihbaratı, özel harekât kuvvetleri, güvenlik işbirliği-eğitim, tavsiye, yardım (*train, advise, assist*), rehine ve personel kurtarma başlıklarından oluşmaktadır.

Bu bölümde, terör örgütlerinin mali desteği, merkezileşme düzeyi ve liderler yapısının sağlıklı analiz edilip terör örgütünün açıklarının bulunmasını önemine dikkat çekilmiştir. Diğer taraftan, teröristlerin medya kanallarını kullanarak insanlar üzerinde korku ve panik hali oluşturduğunu bunun engellenmesi maksadı ile teröristlerin medya kanallarını kullanmasını engellenmeye yönelik teknolojik becerilerin geliştirilmesinin önemine değinmiştir. Hudutların güvenliğini sağlamak amacıyla sınırlarda kimlik kontrolü ile biyometrik metotların kullanımı geliştirerek hem teröristler hem de yabancı terörist savaşçılar ile etkin mücadele için zaruri olduğu belirtilmiş, teröristlerin elde edilen kimlik bilgilerinin bölgesel veya uluslararası kuruluşlar ile paylaşmanın önemine değinilmiştir. Özel harekât

kuvvetlerinin terörle mücadele kritik rol üstlendiğini üzerinde durulmuş, “Bul, Düzelt, Bitir, Kullan, Analiz Et ve Yen” (*Find, Fix, Finish, Exploit, Analyse and Defeat - F3EAD*) hedefleme becerileri sayesinde taktik operasyonları da icra ettiği ve devlet yetkililerine istihbarat sağladığı belirtilmiştir. Bu bağlamda, teröristlerin iktisadi, siyasi yahut propaganda amacıyla kaçırma eylemleri gerçekleştirebileceği belirtilmiş ve devlet mekanizmasının tavizsiz bir politika (*no-concessions policy*) sürdürmesinin önemine vurgu yapılmıştır (Counter-Terrorism Reference Curriculum, 2020, ss. 108-118).

Müfredatın, Terörizmle Mücadele Yeteneklerinin Oluşturulması adlı dördüncü bölümünde ise sürdürülebilir ve uzun vadeli bir terörizmle mücadelesi stratejisi oluşturma maksadı ile bütünlük oluşturma (*building integrity*) çalışmaları ile etkinliği ölçme ve kapasite geliştirme gibi kalkınma süreçleri oluşturmayı hedeflemektedir. Bu kapsamda masa üstü tatbikatları (*tabletop exercises TTXs*) ve alınan dersler (*lessons learned*) ile terörizmle mücadeledeki hazırlık, işbirliği ve kapasitesinin gelişimine katkı sağlamayı amaçlamaktadır (Counter-Terrorism Reference Curriculum, 2020, s. 119). Bu bölüm 5 alt başlıktan müteşekkildir. Bunlar, bütünlük oluşturma, kapasite geliştirme, etkililik ölçütleri, masaüstü tatbikatları ve alınan derslerden oluşmaktadır.

Bu bölümde, savunma ve güvenlik kurumlarında iyi yönetim anlayışının geliştirilmesi, NATO'nun bütünlük oluşturma politikası çerçevesinde sertifikalı kurumları ve konu uzmanlarından (*subject matter experts SMEs*) oluşan bir yapı aracılığı ile istişare yapmanın önemine dikkat çekilmiştir. Devletlerin veya kuruluşların terörizmle ilgili etkin mücadelesi için kapasitelerinin geliştirilmesi, güvenlik sektörleri reformları aracılığı ile diğer ortak devletinde güvenlik ve savunma yeteneklerinin geliştirilmesine destek olmasının önemine değinmiştir. Diğer taraftan, terörizmle mücadelede eğitimin öneminin üzerinde durulmuş, devlet veya kurumların teorik olarak herhangi bir terörist eylem senaryosuna cevap verme kabiliyetinin geliştirilmesi için sahte bir terörist saldırı oluşturulup bu durumlarda hangi tür eylem yahut prosedür uygulanacağını geliştirilmesine yönelik çalışmaların terörizmle mücadelede önemli olduğuna değinilmiştir. Bu durumlara ek olarak, geçmiş dönemde gerçekleştirilen operasyonlarda uygulanan yöntemlerin analiz edilmesi ve elde edilen tecrübelerin uygulanmasının operasyonel etkinliği geliştireceği üzerinde durmuştur (Counter-Terrorism Reference Curriculum, 2020, ss. 120-125).

SONUÇ

Soğuk Savaş'ın kazanan tarafı NATO, yetmiş iki yıldır uluslararası sistemin mevcut durumuna ve gerekliliklerine göre kapasitesini ve yetkinliğini geliştirme

yolunda kararlı adımlar atmıştır. İki kutuplu sistem sonrası küreselleşmenin etkisiyle yaşanan teknolojik atılımlar neticesinde risk ve tehditler asimetrik bir boyut kazanmış ve bu süreçten itibaren devletler öngörülemeyen tehlikelerle karşı karşıya kalmıştır. Terörizm olgusu vahşiliği ve yıkıcılığı ile din, ırk yahut tabiiyet ayırt etmeksizin tüm insanlığın müşterek sorunu olmakla birlikte terörizmin asimetrik doğası gereği etkin mücadele için kolektif bir anlayışa ihtiyaç vardır. Bu bağlamda, neo-realist perspektifin öngördüğü üzere uluslararası sistem için başat aktör olan devlet mekanizması her ne kadar bir ittifaka üye olmanın sonuçları olacağını kabul etse de güvenliğini sağlamanın bir yolu olarak savunma ve güvenlik alanlarındaki örgütlere dâhil olma yolunu seçmektedirler.

Çalışmada, ittifakın 2001 sonrası terörizmle mücadele operasyonları icra ederken bünyesinde oluşturduğu eylem planları ile askeri doktrinlerinin kapsamının neler olduğu sorusu sorulmuştur. Bu bağlamda, 11 Eylül saldırılarından sonra ittifakın terörizme bakış açısı değişmiştir. ABD Başkanı Bush'un kendi deyimiyle teröre karşı savaş söylemi sonucu ittifak var olduğu günden günümüze kadar ilk ve tek kez olmak suretiyle kolektif savunma maddesi işletilmiştir. Bu bağlamda, ittifak terörizmle mücadele amacıyla çeşitli eylem planları oluşturmak ve istihbarat kurumlarını revize etme sürecini başlatmıştır. İttifak, geçmişten günümüze kadar terörizmle mücadelesi sonucu elde ettiği tecrübelerle dayanarak 2020 yılında Terörizmle Mücadele Referans Müfredatı çalışmasında tedhiş tehlikesiyle mücadele etmek için kapsamlı bir yaklaşım ortaya koymuştur. Bu kapsamda, terör örgütlerinin motivasyonlarını engelleme/önleme, hudut güvenliğinin sağlanması, güvenlik sektörleri reformları vb. birçok konu hakkında bilgiler vermiştir.

Sonuç olarak, ittifak terörizmle mücadele için strateji ve kurumlarının geliştirilmesinde kararlı adımlar atma becerisine sahip olsa da bünyesindeki tüm ülkelerin güvenlik algılamaları birbirinden farklılık göstermekte ve tüm üye devletlere karşı aynı hassasiyeti gösterememektedir. Bu minvalde, Washington yönetimi için görüldüğü üzere 5. Madde devreye sokulmuştur ancak diğer tüm devletlerin güvenlik anlayışları ve müdahale etme politikaları birbirinden farklılık göstermektedir. Bu çerçevede, ittifak gelecekte tüm üye devletler arasında müşterek bir bakış açısı oluşturup askeri kapasitesini ve kurumlarının gelişimine hız kesmeden devam ettiği takdirde uluslararası güvenlik ve istikrar ortamına büyük katkılar sunacaktır.

KAYNAKÇA

- Anadolu Ajansı (2018). Zeytin Dalı Harekatı'yla ilgili 10 soruya 10 cevap, Erişim Tarihi: 2 Şubat 2021, <https://www.aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/zeytin-dali-harekatiyla-ilgili-10-soruya-10-cevap/1043485>
- Arı, T. (2013) Uluslararası İlişkiler Teorileri Çatışma, Hegemonya, İşbirliği, MKM Yayıncılık, 8.Baskı, Bursa
- Bird, J. (2015). NATO's Role in Counter-Terrorism. Perspectives On Terrorism, Vol 9, No 2. Erişim Tarihi: 15 Aralık 2020, <http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/419/html>
- Bracknell, B. (2016). NATO Approaches in Response to ISIL and International Terrorism. The International Lawyer. Vol. 49, No. 3
- Bush and Gorbachev Declare End of Cold War, Erişim Tarihi: 15 Kasım 2020, <https://www.history.com/topics/cold-war/bush-and-gorbachev-declare-end-of-cold-war-video>
- Centre of Excellence Defence Against Terrorism. HISTORY OF COE-DAT, Erişim Tarihi: 23 Aralık 2020, <https://www.tmmm.tsk.tr/history.html>
- Centre of Excellence Defence Against Terrorism. What is a COE. Erişim Tarihi: 23 Aralık 2020, <https://www.tmmm.tsk.tr/functions.html>
- Gofas, A. (2012). 'Old' vs. 'New' Terrorism: What's in a Name?, Uluslararası İlişkiler, Volume 8, No 32. 17-32.
- Gomes, A. De. T. ve Mikhael, M. M. (2018). Terror or Terrorism? Al-Qaeda and the Islamic State in Comparative Perspective, A Journal Of The Brazilian Political Science Association, 12 (1), 1-27.
- Harvard International Law Journal. Intelligence Fusion Centre (IFC) Opens in Britain, Erişim Tarihi:25 Aralık 2020, <https://harvardilj.org/2006/10/intelligence-fusion-centre-ifc-opens-in-britain/>
- Hellmann, G.ve Wolf. R. (1993). Neorealism, Neoliberal Institutionalism, And The Future Of NATO. SECURITY STUDIES, 3. No 1, Published by Frank Cass, London, 3- 43.
- Karaosmanoğlu, A. (2012, Aralık). NATO'nun Dönüşümü. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, (Ed.) Mustafa Aydın.
- Loringhoven, A.F.V (2017). Adapting NATO intelligence to support "One NATO", Erişim Tarihi:25 Aralık 2020, <https://www.nato.int/docu/review/articles/2017/09/08/adapting-nato-intelligence-in-support-of-one-nato/index.html>

- Loringhoven, A.F.V. (2019). A new era for NATO intelligence, Erişim Tarihi: 30 Ocak 2021, <https://www.nato.int/docu/review/articles/2019/10/29/a-new-era-for-nato-intelligence/index.html>
- Mekaj, G. (2020). Globalization and Rise of Terrorism, Path of Science. Vol. 6, No 9, 5001-5009.
- Molla, A. (2008). NATO Savunma Politikaları Çerçevesinde Türk-Amerikan İlişkilerinin Analizi. (Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- NATO Communications and Information – NCI. Who we are, Erişim Tarihi: 20 Ocak 2021, <https://www.ncia.nato.int/about-us/who-we-are.html>
- NATO Communications and Information – NCI, Joint Intelligence, Surveillance and Reconnaissance, Erişim Tarihi: 20 Ocak 2021, <https://www.ncia.nato.int/what-we-do/joint-intelligence-surveillance-reconnaissance.html>
- NATO (2002). Statement by the Secretary General on the conclusion of Operation Eagle Assist, Erişim Tarihi: 15 Aralık 2020, <https://www.nato.int/docu/update/2002/04-april/e0430a.htm>
- NATO (2002). Prague Summit Declaration, Erişim Tarihi: 15 Aralık 2020, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_19552.htm
- NATO (2004). ISTANBUL SUMMIT READER’S GUIDE, Erişim Tarihi: 26 Aralık 2020, <https://www.nato.int/docu/rdr-gde-ist/rdr-gde-ist-e.pdf>
- NATO (2007). RIGA SUMMIT READER’S GUIDE, Erişim Tarihi: 2 Ocak 2021, <https://www.nato.int/docu/rdr-gde-riga/rdr-gde-riga-e.pdf>
- NATO (2008). Bucharest Summit Declaration, Erişim Tarihi: 4 Ocak 2021, https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_8443.htm
- NATO (2008). Combating Terrorism At Sea, Active Endeavour, Erişim Tarihi: 17 Aralık 2020, https://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_2006_09/201003D011B221E26B40D891C22D0CA8A7D9AC_active_endeavour2008-e.pdf
- NATO (2009). Strasbourg / Kehl Summit Declaration, Erişim Tarihi: 9 Ocak 2021, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_52837.htm?mode=pressrelease
- NATO (2010). Lisbon Summit Declaration, Erişim Tarihi: 12 Ocak 2021, https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_68828.htm#terrorism
- NATO (2011). First live NATO-Russia counter-terrorism exercise in the skies, Erişim Tarihi: 14 Ocak 2021, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_75376.htm?selectedLocale=en#:~:text=First%20live%20NATO%2DRussia%20counte%20terrorism%20exercise%20in%20the%20skies,-06%20Jun.&text=Polish

%2C%20Russian%20and%20Turkish%20fighter,between%206%20and%2010%20June.

NATO – RUSSIA COUNCIL (2012). NRC Exercise Tests Responses to Simulated Terrorist Attack, Erişim Tarihi: 14 Ocak 2021, <https://www.nato.int/nrc-website/en/articles/2012-04-12-nrc-counter-terrorism-exercise/index.html>

NATO (2012). Chicago Summit Declaration, Erişim Tarihi: 16 Ocak 2021 https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_87593.htm?selectedLocale=en

NATO (2014). Wales Summit Declaration, Erişim Tarihi: 23 Ocak 2021, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm

NATO (2014). NATO's Defence Against Terrorism Program, Emerging Security Challenges Division, Erişim Tarihi: 28 Aralık 2020,https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2014_10/20151029_141007-dat-prog.pdf

NATO (2015). ABOUT THE CIVILIAN INTELLIGENCE COMMITTEE (CIC), Erişim Tarihi: 20 Aralık 2020, <https://carleton.ca/mnato/wp-content/uploads/CIC-Briefing-Memo2016.pdf>

NATO (2016). Warsaw Summit Communiqué, Erişim Tarihi: 28 Ocak 2021, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm#terrorism

NORTH ATLANTIC MILITARY COMMITTEE. (2016). MC 0472/1, MC CONCEPT FOR COUNTER-TERRORISM, Erişim Tarihi: 10 Aralık 2020, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/topics_pdf/20160905_160905-mc-concept-ct.pdf

NATO (2018). Brussels Summit Declaration, Erişim Tarihi: 5 Şubat 2021, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_156624.htm

NATO (2018). Defence Against Terrorism Programme of Work (DAT POW), A unique initiative by lead nations, Erişim Tarihi: 30 Aralık 2020, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50313.htm

NATO (2019). Countering terrorism, Milestones in NATO's work on counter-terrorism, Erişim Tarihi: 17 Aralık 2020, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_77646.htm

NATO (2019) London Declaration, Erişim Tarihi: 25.04.2021, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_171584.htm

NATO (2020). COUNTER-TERRORISM REFERENCE CURRICULUM, Erişim Tarihi: 12 Şubat 2021, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/6/pdf/200612-DEEP-CTRC.pdf

- NATO (2020). NATO launches Counter-Terrorism Reference Curriculum, Erişim Tarihi: 10 Şubat 2021, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_176304.htm
- NATO (2020). Operations and missions: past and present, Current Operations and Missions, Erişim Tarihi: 20 Aralık 2020, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52060.htm
- NATO (2020). Operations and missions: past and present, Terminated operations and missions, Erişim Tarihi: 15 Aralık 2020, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52060.htm
- NATO (2020). Operations and Missions: Past and Present, Terminated Operations and Missions, International Security Assistance Force (ISAF) in Afghanistan, Erişim Tarihi: 27 Aralık 2020, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52060.htm
- NATO (2021). NATO and Afghanistan, Erişim Tarihi: 26 Ocak 2021, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_8189.htm
- NATO (2021). Resolute Support Mission, Erişim Tarihi: 22 Şubat 2021, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2021/2/pdf/2021-02-RSM-Placemat.pdf
- Nevers, R.de. (2007). NATO's International Security Role in the Terrorist Era. *International Security*.
- Sens, A.G. (2006). Riga ve Sonrası: NATO'nun Siyasi Dönüşümü. *NATO Dergisi*, Erişim Tarihi: 19 Kasım 2020, <https://www.nato.int/docu/review/2006/issue4/turkish/analysis3.html>
- Shea, J. (2002). NATO and Terrorism. *The RUSI Journal*
- Şahin, G. (2015). Soğuk Savaş Sonrası Değişen Güvenlik Anlayışı Bağlamında NATO. (Doktora Tezi), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne
- TRT Haber (2019). MSB: TSK sahada DEAŞ ile mücadele eden tek NATO ülkesi ordusu, Erişim Tarihi: 2 Şubat 2021, <https://www.trthaber.com/haber/gundem/msb-tsk-sahada-deas-ile-mucadele-eden-tek-nato-ulkesi-ordusu-434685.html>
- Varlık, A.B. (2020). NATO's Military Structure: Change and Continuity. *Akademik Bakış*, Cilt:13, Sayı: 26: Yaz, 113-134
- Yiğittepe, L. (2017). NATO Güvenlik Politikaları ve Terörle Mücadele Stratejileri. Cinius Yayınları. İstanbul.
- Quanten, K. (2019). What NATO's counter-terrorism strategy?. *NATO Defence College, Research Division*, No:12, 1-4, <https://www.ndc.nato.int/news/news.php?icode=1323>

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi
Güvenlik Bilimleri Enstitüsü
Güvenlik Bilimleri Dergisi, Kasım 2021, Cilt:10, Sayı:2, 425-446
doi:10.28956/gbd.1028641.

Gendarmerie and Coast Guard Academy
Institute of Security Sciences
Journal of Security Sciences, November 2021, Volume:10, Issue:2, 425-446
doi:10.28956/gbd.1028641

Makale Türü ve Başlığı / Article Type and Title

Araştırma / Review Article
İnsansız Hava Araçlarının Adli Bilişim Açısından İncelenmesi.
Investigation of Unmanned Aerial Vehicles in Terms of Forensic Computing

Yazar(lar) / Writer(s)

Ömer ÖZFINDIK, Jandarma Kriminal Daire Başkanlığı, Türkiye, adsenzen06@gmail.com, ORCID:
0000-0001-5979-5803

Bilgilendirme / Acknowledgement:

- Yazarlar aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadırlar:
- Makalemizde etik kurulu izni ve/veya yasal/özel izin alınmasını gerektiren bir durum yoktur.
- Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

Bu makale Turnitin tarafından kontrol edilmiştir.
This article was checked by Turnitin.

Makale Geliş Tarihi / First Received : 25.01.2021
Makale Kabul Tarihi / Accepted : 14.10.2021

Atf Bilgisi / Citation:

Özfindık, Ö. (2021). İnsansız Hava Araçlarının Adli Bilişim Açısından İncelenmesi. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 10(2), ss.425-446, doi:10.28956/gbd.1028641

İNSANSIZ HAVA ARAÇLARININ ADLİ BİLİŞİM AÇISINDAN İNCELENMESİ

Öz

Bu çalışma, İnsansız Hava Aracı (İHA) ve İHA ile birlikte kullanılan android işletim sistemine sahip mobil cihazlar ve hafıza kartlarında adli bilişim açısından önem arz eden kayıtların tespit edilmesi amacıyla yapılmıştır. Yapılan literatür taraması sonucunda döner kanatlı İHA'nın kullandığı görülmüştür. Literatürden farklı olarak ayrıca sabit kanatlı İHA içerisinde takılı bulunan Pixhawk 2 Auto Pilot uçuş kontrol kartı ve İHA ile birlikte kullanılan android işletim sistemine sahip mobil cihazın incelemesi de gerçekleştirilmiştir. İncelemeler için, adli bilişim açısından önem arz edebileceği değerlendirilen ve genel olarak inceleme isteklerinde belirtilen istekler doğrultusunda çeşitli uygulamalar yapılmış ve bu uygulamaların ardından; lisanslı programlar ve internet üzerinden araştırılarak ücretsiz temin edilen programlar ile analizleri gerçekleştirilmiştir. Yapılan analizler sonucunda; cep telefonundan İHA'nın kontrolünün yapılabilmesi için mobil cihaza yüklenen DJI GO 4 uygulamasının yüklenme tarihi, kullanılan mail adresleri, cep telefonunun bağlı olduğu wi-fi adresi, İHA seri numarası, İHA ile kullanılan bataryaların seri numaraları, konum (koordinat) bilgisi ve uçuş güzergâhı (Rota) kayıtları tespit edilmiştir. İHA'ndan; İHA seri numarası, İHA ile kullanılan bataryaların seri numaraları, koordinat bilgisi, rota kayıtları ve bu kayıtlara ait tarih/saat bilgileri tespit edilmiştir. Hafıza kartından; uçuş sırasında çekilen mevcut ve silinmiş fotoğraf ve video (görüntüler), görüntülere ait tarih/saat bilgileri, videolar ile birlikte oluşan ve video dosyalarına ait koordinat ile tarih/saat bilgilerini içeren ".SRT" uzantılı LOG kayıtları tespit edilmiştir. Uçuş kontrol kartından; rota bilgisi, bu rotalara ait koordinat bilgileri ve koordinatlara atanan görevlere ait kayıtlar tespit edilmiştir. Çalışmamız sonucunda bataryaların tarafımızca tespit edilen verilerin soruşturma makamlarına katkı sağlayabileceği değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: DJI Phantom, İHA, Android, İnsansız Hava Araçları, Adli Bilişim, Uçuş Kontrol Kartı.

RESEARCH ON UNMANNED AERIAL VEHICLES IN TERMS OF FORENSIC COMPUTING

Abstract

This study was conducted to determine the records that are important for forensic informatics in mobile devices and memory cards with android operating system used with UAV and UAV. As a result of the literature review, it was seen that a rotary wing UAV was used. Unlike the literature, the Pixhawk 2 Auto Pilot flight control card installed in the fixed wing UAV and the mobile device with the android operating system used with the UAV were also examined. For the examinations, various applications have been made in line with the requests that are considered to be of importance in terms of forensic informatics and that are generally stated in the requests for examination. And in addition; the licensed programs and the programs that were provided free of charge were searched through the internet and analyzed. As a result of the analysis made; From mobile device; The date of the DJI GO 4 application installed on the mobile device to control the interface of the UAV, the e-mail addresses used, the wi-Fi address of the mobile phone, the serial number of the UAV, the serial numbers of the batteries used with the UAV, the location (coordinate) information and flight route (Route) records has been determined. From the UAV; The serial number of the UAV, the serial numbers of the batteries used with the UAV, coordinate information, flight route (Route) records and the date / time information of these records were determined. From the memory card; The existing and deleted photographs and videos (images) taken during the flight, the date / time information of the images, LOG records with the ".SRT" extension that contain the coordinate and date / time information of the video files were detected. From the flight control card; route information, coordinate information of these routes and records of tasks assigned to coordinates were determined. As a result of our study, it has been evaluated that the data reached by us can contribute to investigation authorities.

Keywords: DJI Phantom, UAV, Android, Unmanned Aerial Vehicles, Digital Forensic, Flight Control Card.

GİRİŞ

Genellikle askeri amaçlarda kullanılan İHA, yaşanan teknolojik gelişmeler ile günlük yaşamı kolaylaştırıcı birçok alanda (arama kurtarma, 3 boyutlu haritalama vb.) ve yasadışı suçlarda kullanılabilir.

Gerçekleşen terör ağırlıklı eylemlerde Quadcopter veya Multicopter olarak bilinen döner kanatlı İHA kullanılırken, son dönemlerde sabit kanatlı olan planör tipi türlerin kullanımının da yaygınlaştığı görülmektedir. Bu sistemlerin GPS tabanlı olması, önceden uçuş koordinatlarının girilmesi ve belirli bir uçuş rotasını izlemesi sebebiyle etkisiz hale getirilme hususunda Jammer'ların ve İHA savunma sistemlerinin yetersiz kaldığı görülebilmektedir.

Aşağıda belirtilen literatür taramaları dikkate alınarak İHA, İHA ile kullanılan materyaller (mobil cihaz ve hafıza kartı) içerisinde, işlenen suç ile ilgili adli makamlara verilebilecek bulgular tespit edilmeye çalışılmıştır.

Yapılan literatür taraması sonucunda; DJI Phantom III marka döner kanatlı İHA incelenerek GPS koordinatları ve uçuş haritaları incelenmiş (Gülataş ve Baktır 2018, ss.26-34), DJI Phantom III marka döner kanatlı İHA incelenerek uçuş kayıt dosyaları ve görüntü dosyalarındaki Exif (Öznitelik) bilgileri incelenmiş (Gülataş ve Baktır, 2018, ss.44-45), DJI Phantom III marka döner kanatlı İHA incelenerek GPS konumları, İHA, İHA ile birlikte kullanılan mobil cihazında incelenmesi gerektiğini belirtmiş (Clark, Meffert, Baggili ve Breitinger, 2017, ss.5), İHA sistemi kullanarak bir alanı 3B olarak yeniden yapılandırma çalışması yapılmış (Aydın, Bostancı, Güzel ve Kanwal, 2020, ss.25), İHA'nın düşük maliyetlerle daha tıbbi malzeme ve kan vb. testleri hızlı sürede teslim edebileceği araştırılmış (Ling ve Draghic, 2019, s.1608-1611), çığ olaylarında arama kurtarma operasyonlarında çok amaçlı bir İHA projesi sunulmuş (Silvagni, Tonoli, Zenerino ve Chiaberge, 2017, ss.18-33), arama-kurtarma çalışmalarında bölgede bulunan yaralıların konumlarının tespiti ve gerekli yardımın hızlıca ulaştırılması için İHA kullanımının önemi vurgulanmıştır (Yavuz, Akbıyık ve Bostancı, 2016, pp.565-568). Bu çalışmada ayrıca sabit kanatlı İHA içerisinde takılı bulunan Pixhawk 2 Auto Pilot uçuş kontrol kartı ve İHA ile birlikte kullanılan materyallerin incelemesi de gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmada; döner kanatlı ve sabit kanatlı olan planör tipi İHA, İHA ile birlikte kullanılan materyallerin adli bilişim açısından incelemesi uygulamalı olarak sunulması hedeflenmiştir. Çalışmanın amacı incelenecek söz konusu bulgulardan konum (koordinat), uçuş bilgileri ile görüntü dosyalarına ve söz konusu bulguların birbirleriyle bağlantısının olup olmadığına yönelik olacaktır.

Yapılan çalışmanın sonucunda ulaşılmak istenen suçun aydınlatılmasına fayda sağlayacağı değerlendirilen verilerin, adli bilişim alanında çalışan kolluk kuvvetlerine ve adli bilişim dalında eğitimini devam ettiren öğrencilere yol gösterebilmesi açısından faydalı olacağı değerlendirilmiştir.

1. İNSANSIZ HAVA ARAÇLARI (İHA)

İHA, uluslararası literatürde “Drone” veya “UAV/UAS (Unmanned Aerial Vehicle/Systems–İnsansız Hava Aracı/Sistemi)” olarak nitelendirilmekte olup içinde pilotu ve yolcusu olmayan, sadece amaca uygun ekipman (video kamera, fotoğraf makinesi, GNSS, lazer tarama cihazı, vb.) taşıyan, uzaktan kumandalı ve/veya otomatik olarak görevini icra edebilen bir çeşit uçaktır (Kahveci ve Can, 2017, ss.511-512). Tarihine baktığımızda genellikle askeri amaçlı olarak kullanılan İHA, yaşanan teknolojik gelişmeler ile birlikte gelişen keşif/gözetleme özellikleri ve bilgi toplama/işleme yetenekleri ile son yıllarda yaygınlaşarak askeri amaçların dışında hobi, tarım, petrol, doğal kaynak keşfi, telekomünikasyon, gazetecilik, film endüstrisi, yangın ve kurtarma (Silvagni, Tonoli, Zenerino ve Chiaberge, 2017, ss.18-33) - (Yavuz, Akbıyık ve Bostancı, 2016, pp.565-568), ev ve iş güvenliği, insan/eşya taşıma, tıbbi malzeme taşıma (Ling ve Draghic, 2019, s.1608-1611), emlakçılık/inşaat, araziyi 3B konumlandırma (Aydın, Bostancı, Güzel ve Kanwal, 2020, ss.25) ve dağıtım gibi alanlarda da yaygın olarak kullanılmaktadır (Torun, 2017, ss.2).

Askeri amaçlı kullanımların yanı sıra, sivil havacılık sektöründe de İHA kullanılmasının yaygınlaşması ve İHA'nın uygun fiyatlara temin edilebilmesi ile birlikte İHA üretimi ve satışı artmıştır (Yeşilay ve Macit, 2020, ss.248). Ülkemizde de bu artış her yıl katlanarak artmakta olup Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü (SHGM)'nün verilerine göre 2016-2020 yılları arasındaki İHA ve Pilot sayıları Tablo-1.'de verilmiştir.

Tablo-1. Türkiye’de Yıllara Göre İHA ve Pilot Sayıları (SHGM, 2020)

Yıllar	İHA Sayıları	İHA Pilot Sayıları
2016 Sonunda	8.349	11.839
2017 Sonunda	20.813	22.195
2018 Sonunda	27.439	35.366
2019 Sonunda	34.000	48.000
2020 Sonunda	46.500	388.000

Söz konusu bu artış sonucu ülke yönetimleri İHA ile İHA pilotlarının kaydının tutulması için kendi önlemlerini almıştır. Ülkemizde de SHGM bünyesinde ağırlığı

674 sayılı KHK ile 2920 sayılı Kanun'un 144'üncü maddesinde "500 gr ve üzeri azami kalkış ağırlığına sahip İHA'nın satıcılarının aynı gün içinde, alıcılarının ve yurtdışından şahsi getirenlerin de 3 gün içinde Genel Müdürlüğümüz İHA Kayıt Sistemine kayıt yapma mecburiyetleri ile yükümlülüklerine ilişkin değişiklik" yapılmıştır. (SHGM, 2017, 2018, 2019 ve 2020). Ayrıca söz konusu kurallar dâhilinde İHA kullanıcılarının gerekli eğitime müteakip "İHA Ticari Pilot Sertifikası" almaları ve sistemde pilot kaydı yapmaları zorunlu hale getirilmiştir. Örnek İHA ticari pilot sertifikası Şekil-1'de gösterilmiştir.

İNSANSIZ HAVA ARACI TİCARİ PİLOT SERTİFİKASI
UAV - Unmanned Aerial Vehicle Pilot Certificate

Ad Soyad / Name and Surname
T.C. Kimlik No / TR Identity No
Sertifika No / Certificate Number
Verildiği Kurum / Issued At
19 MAYIS HAVACILIK A.Ş.
Verilis Tarihi / Date of Issue :
09.05.2021

Sınıf/ Class :
İHA-0 İHA-1

AÇIKLAMALAR :
İHA-0 : Azami kalkış ağırlığı 500 gr. [dahil] - 4 km aralığında olan İHA'lar
İHA-1 : Azami kalkış ağırlığı 4 kg [dahil] - 25 km aralığında olan İHA'lar

DroneTürk
TİCARİ HAVACILIK GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

* Bu belge Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü'nün TR-E-İHA-44 Nolu yetkisine istinaden Eğitim Kuruluşumuz tarafından düzenlenen İHA Ticari Pilot Eğitimi için basılmıştır. Bilginiz için yazılı olarak bilgilendirilmiştir. Bilginiz için yazılı olarak bilgilendirilmiştir. Kartın bulunmadığı takdirde droneatürk.com.tr/sertifika adresinden sorgulanabilir. Kartın bulunmadığı takdirde 0850 850 8875 numaralı iletişimi halinde bilgilendirilmiştir.

Şekil-1. Örnek İHA Ticari Pilot Sertifikası

Günümüzde en çok kullanılan ve bu çalışmada incelenen İHA modelleri döner kanatlı (Multicopter) ve sabit kanatlı (Şekil-2) modellerdir. Döner kanatlı sistemi; birden fazla rotor ve pervane ile çalışan İHA'nın genel adıdır. Rotor ve pervane sayılarına göre; Bicopter(2), Tricopter(3), Quadcopter(4) (Şekil-3), Hexacopter(6), Octocopter(8) gibi farklı isimlerle adlandırılırlar. Kontrol kolaylığı ve uygun fiyatlarından dolayı en çok tercih edilen Quadcopter(4) olan modellerdir (Demirtaş ve Yalçın, 2018, ss.2).

Şekil-2. Sabit Kanatlı Model.

Şekil-3. Döner Kanatlı Quadcopter Modeli

İnsanoğlunun günlük yaşamını kolaylaştıran çok sayıda faydalı kullanıma ek olarak, İHA bireylere, kurum ve kuruluşlara, kamu güvenliğine ve ulusal güvenliğe doğrudan tehdit oluşturan yasadışı amaçlar için de kullanılmaktadır. Türkiye'nin silahlı insansız hava araçları (SİHA) üretimindeki başarısı ve son yıllarda özellikle Suriye iç savaşında elde ettiği başarılı sonuçlara karşı terör örgütleri de eylemlerinde İHA kullanmaya başlamıştır. Düşük maliyetleri, hız ve manevra yetenekleri, yük taşıma kapasiteleri, hedefe erişim konusunda son derece isabetli olmaları ve kullanıcılar açısından risk teşkil etmemesi İHA'nı terör örgütleri açısından saldırılarda kullanma konusunda cazip hale getirmektedir.

İHA'nın ülkemiz sınırları içinde ve dışında kayıtlara geçmiş birkaç adli olay örneği aşağıda verilmiştir.

- Ülkemizde ilk somut İHA tehdidi, Mart 2015 tarihinde İstanbul Atatürk Havalimanı çevresinde ortaya çıkmış, bu durum hava trafiğinin güvenliğini olumsuz bir şekilde etkilemiştir (Havalimanı üzerinde İHA uçurdu, 2015).
- 30 Ağustos 2015 törenleri sırasında TRT'nin kayıt amaçlı olarak kullandığı İHA paniğe yol açmıştır (Anıtkabir'de havadan çekim yapan bir drone paniğe neden oldu, 2015).
- Ekim 2015 tarihinde Atatürk Havalimanında İHA, inişe geçmekte olan bir uçak tarafından görülerek, kontrol merkezine ihbar edilmiş ve bu durum bir süre hava trafiğini olumsuz yönde etkilemiştir (Drone iki uçağı pas geçti, 2015).
- Şubat 2016 içerisinde Cumhurbaşkanlığı yerleşkesi Beştepe'ye, bir öğrenci tarafından İHA indirilmiştir (Cumhurbaşkanlığı Saray'ında drone skandalı, 2016).
- Eylül 2016 tarihinde terör örgütü DEAŞ tarafından saldırı amaçlı olarak İHA kullanımı, ilk defa Suriye'de Fırat Kalkanı Harekâtı'nı icra eden TSK unsurlarına yönelik olmuştur (DAEŞ Türk askerine karşı ilk kez drone kullandı, 2016).
- Temmuz 2017 TBMM bahçesinde yapılan 15 Temmuz Şehitleri Anma Töreni esnasında Cumhurbaşkanlığı Koruma Daire Başkanlığının bir güvenlik şirketinden pilotu ile beraber kiraladığı İHA tören alanına düşmüş, 3 kişinin yaralanması sonucunda olay adli vaka olarak kayıtlara düşmüştür (Hıra, Akar ve Demirel 2018: 213).
- Kasım 2017 Ağrı İli sınırları içerisinde terör saldırısı maksadı ile uçurulan İHA, altına yerleştirilmiş bombaatar mühimmatı ile birlikte arazide düşmüş

olarak bulunmuştur (Ağrı’da PKK’ya ait bomba yüklü drone ele geçirildi, 2017).

Yukarıda belirtilen adli olay örneklerinde kamu düzeni ve ulusal güvenliğin bozulmasına yönelik İHA ile yapılan saldırı/tacizlerde failerin tespit edilmesi amacıyla İHA, İHA ile birlikte kullanılan materyallerin adli bilişim açısından incelenmeleri önem arz etmektedir.

Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü tarafından belirtilen kurallara aykırı olarak İHA kullanan kişilere idari para cezası, adli olaylara karıştığı durumlarda ise Türk Ceza Kanunu (TCK) hükümlerine göre işlem yapılmaktadır.

GEREÇ VE YÖNTEM

1. Gereçler

Bu çalışmada; döner kanatlı DJI Phantom 4 İHA, sabit kanatlı İHA içerisinde takılı bulunan Pixhawk 2 Auto Pilot uçuş kontrol kartı, android işletim sistemine sahip LG marka H815TR (LG G4) model Android 7.0 sürümü yüklü cep telefonu ve MicroSD hafıza kartları aşağıda özellikleri belirtilen donanımsal cihazlar ve yazılımsal araçlar kullanılmıştır.

- Windows 10 Pro 64 bit işletim sistemi.
- HP marka Z8 model Intel Xeon(R) işlemcili 32 çekirdekli 128 GB Ram kapasiteli inceleme bilgisayarı. (Kopya (İmaj) alma ve inceleme faaliyetlerinin yapıldığı bilgisayar.).
- UFED 4PC 7.38.0.12 adli bilişim yazılım ve donanımı. (Mobil cihazların ve İHA’nın adli imajlarının alınmasında kullanılır.).
- UFED Physical Analyzer 7.31.0.222 adli bilişim yazılımı. (Mobil cihazların ve İHA’nın adli imajlarının incelemesinde kullanılır.).
- USB Forensic Card Reader (SD/MMC, MicroSD, Memory Stick ve Compact Flash kartların yazma korumalı olarak imajının alınmasında kullanılır.).
- AccessData FTK Imager 4.3.1.1 adli bilişim yazılımı (Veri depolama aygıtlarının adli imajlarının alınmasında ve adli incelemesinde kullanılır.).
- X-Ways Forensic 20.0 SR-1 adli bilişim yazılımı (Hafıza kartlarının vb. adli imajlarının alınmasında ve incelemesinde kullanılır.).
- DJI GO 4 v4.3.37 Uygulaması (Android mobil İHA yazılımı.).

- Mission Planner 1.3.74 açık kaynak kodlu yazılımı (Pixhawk 2 Auto Pilot uçuş kontrol kartı yazılımı.).
- ExifToolGUI v3.38 (Görüntülerin öznitelik bilgilerini veren açık kaynak kodlu yazılımdır.).

2. Yöntem

Yasadışı unsurlar tarafından kamu düzeni ve ulusal güvenliğin bozulmasına yönelik İHA ile yapılan taciz/saldırılarda failerin tespit edilmesi amacıyla İHA, İHA ile kullanılan materyallerin adli bilişim açısından incelenmesinin soruşturma makamlarına katkı sağlayabileceği değerlendirilmektedir.

İHA, İHA ile birlikte kullanılan materyallerin adli bilişim açısından incelemesi konusu ile ilgili çalışma aşağıda belirtilen aşamalar halinde gereçler bölümünde belirtilen adli bilişim donanım ve yazılımları kullanılarak uygulanmıştır.

- Döner kanatlı İHA'nın incelemesi yapılarak İHA içerisinde bulunabilecek koordinat, rota bilgileri vb. kayıtların tespit edilmesi,
- İHA'na harici takılabilen hafıza kartında bulunabilecek kayıtlarla birlikte görüntü dosyalarının tespit edilmesi,
- Döner kanatlı İHA ile birlikte kullanılan android işletim sistemine sahip LG marka H815TR (LG G4) model android 7.0 sürümü yüklü cep telefonu içerisinde söz konusu İHA ile ilgili koordinat, uçuş bilgileri vb. kayıtların tespit edilmesi,
- Sabit kanatlı İHA içerisinde takılı bulunan Pixhawk 2 Auto Pilot uçuş kontrol kartından koordinat, uçuş bilgileri vb. kayıtların tespit edilmesi.

Yukarıda belirtilen aşamaların gözlemlenebilmesi maksadıyla, aşağıdaki deneyler gerçekleştirilecektir.

- a. Cep telefonu fabrika ayarlarına (Geçmişe yönelik herhangi bir veri bulundurmaması için yapılan işlem) döndürülmüş,
- b. Farklı bir mobil cihaz ile Wi-fi bağlantısı kurularak playstore hesabından DJI GO 4 uygulaması indirilmiş ve "jkdbdrone@gmail.com" mail adresi ile hesap açılmış,
- c. Harici MicroSD hafıza kartı DJI GO 4 uygulaması üzerinden formatlanmış (FAT32),
- d. Birinci batarya ile İHA'nın ilk uçuşu yapılarak 2 fotoğraf ve 2 video çekilmiş,

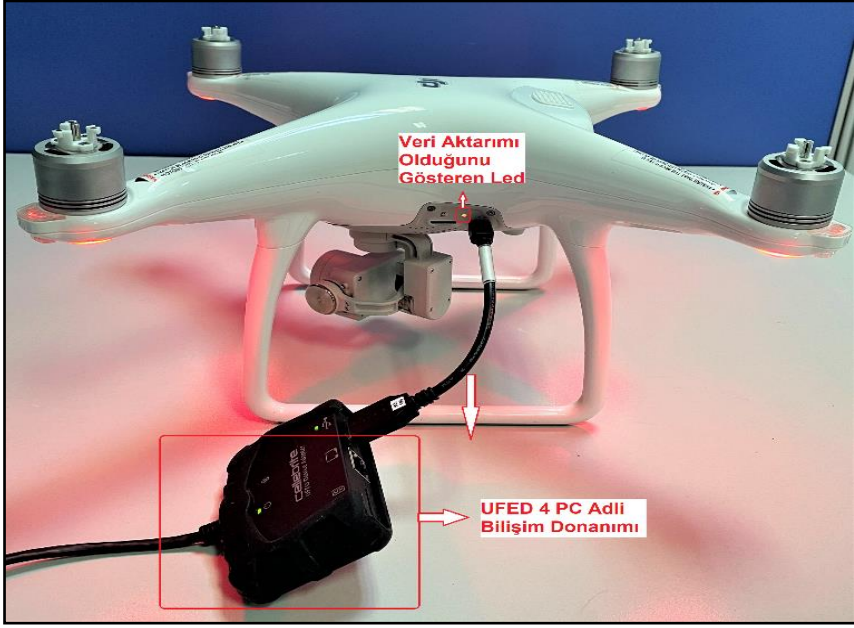
- e. İHA, cep telefonu ve harici MicroSD hafıza kartının imajları alınmış,
- f. Harici MicroSD hafıza kartından 1 fotoğraf ve 1 video silinmiş,
- g. Cep telefonunun tarih ve saati “01.01.2020 / 07:00” olarak değiştirilmiş,
- h. İkinci batarya ile İHA'nın ikinci uçuşu yapılarak 2 fotoğraf ve 2 video çekilmiş,
- i. İHA'yı kapatmadan DJI GO 4 uygulaması üzerinden 1 fotoğraf ve 1 video silinmiş,
- j. İHA, cep telefonu ve harici MicroSD hafıza kartının imajları alınmış,
- k. Cep telefonunun tarih ve saati güncel tarih ve saat olarak değiştirilmiş,
- l. DJI GO 4 uygulaması kaldırılmış, tekrar playstore hesabından DJI GO 4 uygulaması indirilip “dronejkd@gmail.com” mail adresiyle hesap açılmış,
- m. İHA'nın üçüncü uçuşu yapılarak 1 fotoğraf ve 1 video çekilmiş,
- n. İHA, cep telefonu ve harici MicroSD hafıza kartının imajları alınmış,
- o. İHA'nın dördüncü uçuşu yapılarak hafıza kartında yer kalmayacak şekilde 1 video çekilmiş,
- p. Harici MicroSD hafıza kartının imajı alınmış ve wipe (Kurtarılamayacak şekilde formatlama) işlemi yapılmıştır,
- q. İHA beşinci kez çalıştırılıp uçuşu yapılmadan 1 video çekilmiş, video kaydını durdurmadan batarya çıkarılıp İHA'nın gücü kesilmiş ve tekrar bataryayı takarak İHA çalıştırılmış,
- r. Harici MicroSD hafıza kartının imajı alınmış ve wipe işlemi yapılmıştır,
- s. İHA altıncı kez çalıştırılıp uçuşu yapılmadan 1 video çekilmiş, video kaydını durdurmadan batarya çıkarılıp İHA'nın gücü kesilmiş fakat bu kez İHA çalıştırılmamış,
- t. Son olarak Harici MicroSD hafıza kartının imajı alınmıştır.

2.2 İHA'nın İncelenmesi

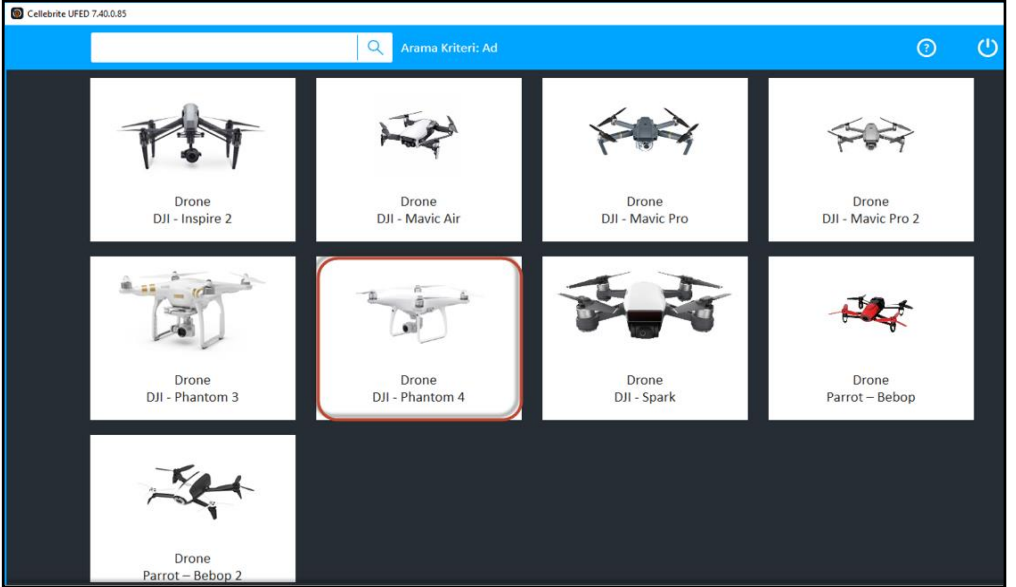
2.2.1 Döner Kanatlı DJI Phantom 4 İHA'nın İncelenmesi

- a. Söz konusu İHA, yeterli sayıda uçuşu yapıldıktan sonra her uçuş sonrasında inceleme bilgisayarına UFED 4PC adli bilişim yazılım ve donanımı ile bağlanarak “Fiziksel” imajı alınmıştır (Şekil-4, Şekil-5).

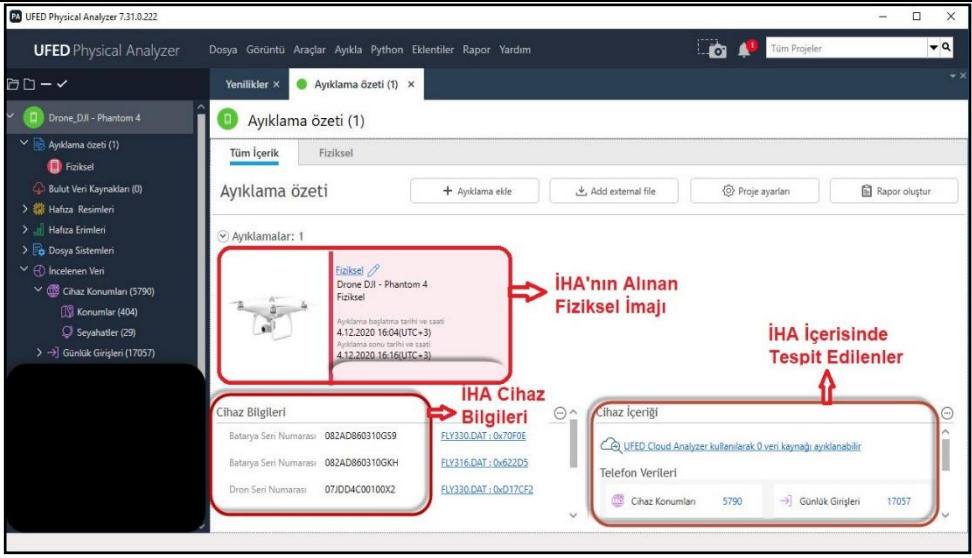
- b. UFED Physical Analyzer adli bilişim yazılımı ile incelemesi yapılmıştır (Şekil-6).

Şekil-4. İHA'nın UFED 4PC Yazılımı ile İmaj Alma Aşaması

Şekil-5 İHA'nın UFED 4PC Yazılımı ile İmaj Alma Aşaması

Şekil-6. İHA'nın Physical Analyzer Yazılımı ile İncelenmesi

2.2.2 Döner Kanatlı İHA'ya Harici Takılabilen MicroSD Hafıza Kartının İncelenmesi

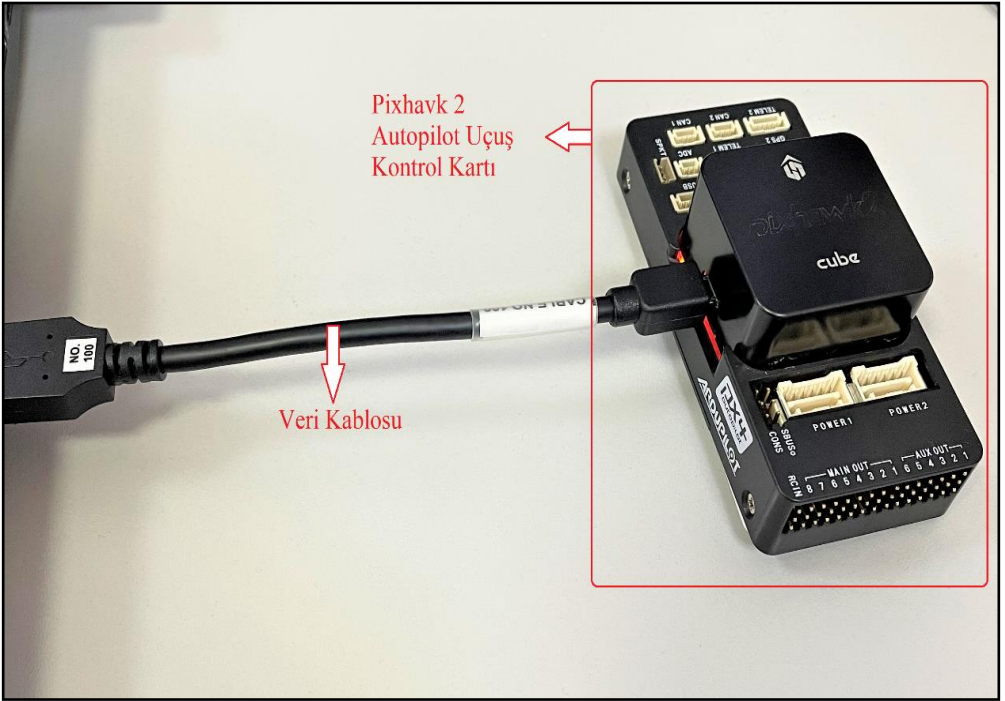
- İHA ile deneme uçuşları yapıлып yeterince görüntü çekilip bir kısmı silindikten sonra yazma korumalı hafıza kart okuyucusu kullanılarak AccessData FTK Imager adli bilişim yazılımı ile MicroSD hafıza kartının yöntemlerde belirtilen şekilde imajları alınmıştır.
- X-Ways Forensic adli bilişim yazılımı ile incelemesi yapılmıştır.
- Açık kaynak kodlu yazılım olan ExifTool GUI yazılımı ile mevcut ve silinmiş görüntü dosyalarının öznelik bilgilerinin tespiti yapılmıştır.

2.2.3 Döner Kanatlı İHA ile Birlikte Kullanılan Android İşletim Sistemine Sahip Cep Telefonunun İncelenmesi

- Cep telefonuna, İHA'nın kullanılabilmesi için "DJI GO 4" uygulaması yüklenmiştir.
- Söz konusu İHA ile yeterince uçuş denemeleri ve görüntü çekimlerinin yapılmasına müteakip, UFED 4PC adli bilişim yazılım ve donanımı ile cep telefonunun "Fiziksel" imajı alınmıştır.
- UFED Physical Analyzer adli bilişim yazılımı ile incelemesi yapılmıştır.

2.2.4 Sabit Kanatlı İHA İçerisinde Takılı Bulunan Pixhawk 2 Auto pilot Uçuş Kontrol Kartının İncelenmesi

Pixhawk 2 uçuş kontrol cihazı, kullanıcının isteğine bağlı GPS modülüyle ara noktalarla programlanmış GPS görevlerini yerine getirebilen sabit kanatlı, döner kanatlı veya çok kanatlı taşıtları (tekne, araba vb.) tamamen otonom bir araca dönüştürmesini sağlar. Otonom stabilizasyon, yol noktası tabanlı navigasyon için destek sağlayabilen tam bir Aotu pilottur. Söz konusu uçuş kontrol kartı inceleme bilgisayarına bağlanarak Mission Planner yazılımı ile incelemesi yapılmıştır. (Şekil-7).

Şekil-7. Pixhawk 2 Auto Pilot Uçuş Kontrol Kartının Bilgisayara Bağlantısı

BULGULAR

1. DJI GO 4 Uygulamasının Kurulum Analizi

Android 7.0 sürümü yüklü LG marka H815TR (LG G4) model cep telefonuna Play Store'dan DJI GO 4 uygulaması yüklendikten sonra alınan imajı incelenmiştir. Uygulama kurulduktan sonra telefonun hafızasında "root\media\0\DJJI" isimli

klasör dizini altında DJI GO 4 uygulamasına ait dosya ve klasörlerin oluştuğu görülmüştür.

“/Root/data/com.android.vending/databases/” isimli klasör dizini altında bulunan “localappstate.db” isimli dosyanın yapılan analizi sonucunda DJI GO 4 uygulamasının yüklenme tarihi (satın alma) ve indiren kullanıcı hesap ismi tespit edilmiştir.

“/Root/data/com.google.android.gms/databases/” isimli klasör dizini altında bulunan “herrevad” isimli dosyanın yapılan analizi sonucunda DJI GO4 uygulamasının yüklenirken kullandığı Wi-fi bağlantı adı tespit edilmiştir.

2. İHA ile Kullanılan Batarya Seri Numaralarının Tespiti

İHA’ını satın alan kişi veya kurumların tespit edilmesinin bu çalışmaya katkı sağlayacağı değerlendirildiğinden dolayı, DJI Phantom 4 İHA ile yapılan uçuş sonrasında seri numaralarının tespiti amacıyla İHA ve telefonun imajları ayrı ayrı alınmıştır.

2.1 Cep Telefonundan Batarya Seri Numarası Tespiti

DJI Phantom 4 İHA, İHA ile birlikte kullanılan bataryanın donanımsal seri numaraları “/Root/media/0/DJI/dji.go v4/FlightRecord/” isimli klasör dizini altında bulunan “DJIFlightRecord_2020-12-26_[14-53-09].txt” isimli dosyanın yapılan analizi sonucunda birinci uçuş sonrası İHA’nın seri numarası ve uçuş sırasında kullanılan birinci bataryanın seri numarası ile uyumlu oldukları tespit edilmiştir.

“/Root/media/0/DJI/dji.go.v4/FlightRecord/” isimli klasör dizini altında bulunan “DJIFlightRecord_2020-01-01_[07-57-57].txt” isimli dosyanın yapılan analizi sonucunda ikinci uçuş sonrası İHA’nın seri numarası ve uçuş sırasında kullanılan ikinci bataryanın seri numarası ile uyumlu oldukları tespit edilmiştir.

2.2 DJI Phantom 4 İHA’dan Batarya Seri Numarası Tespiti

İHA’nın alınan imajının analizi sonucunda İHA’nın seri numarası ve uçuş sırasında kullanılan bataryaların seri numarası da tespit edilmiş, DJI Phantom 4 İHA’nın ve İHA ile birlikte kullanılan bataryanın donanımsal seri numaraları ile uyumlu oldukları tespit edilmiştir. İHA’nın uçuş sırasında batarya şarj durum bilgisi ile ilgili herhangi bir kayıt tespit edilememiştir.

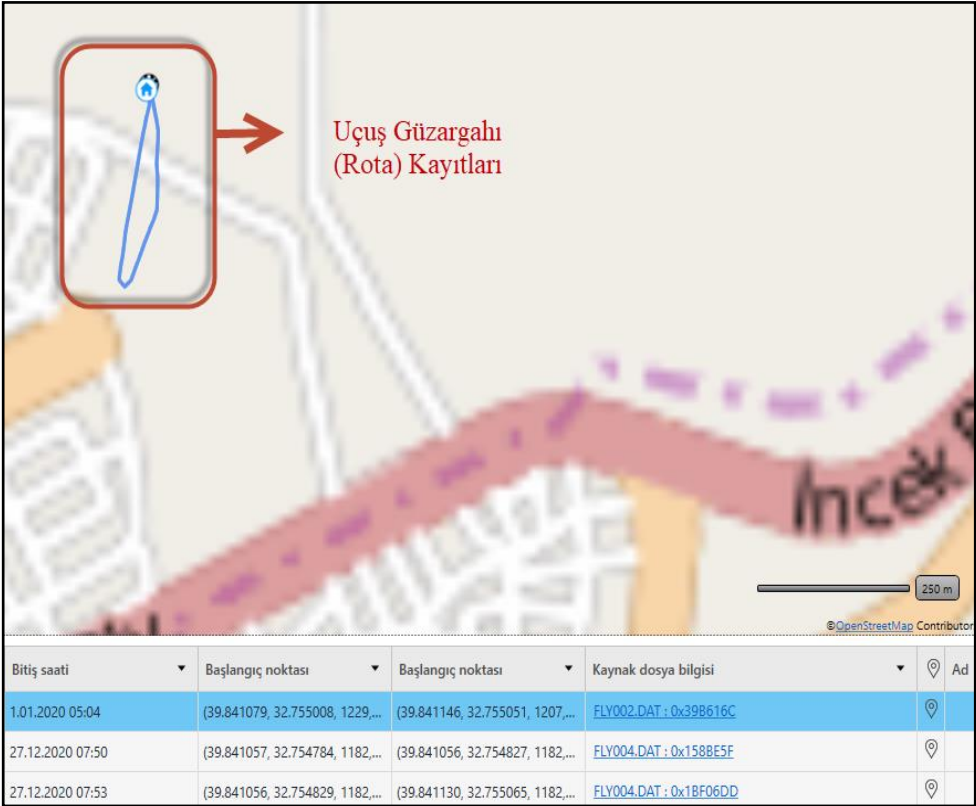
3. DJI Phantom 4 İHA’nın Analizi

3.1 Çalışma Durumunda Oluşan Kayıtlar

İHA'nın deneme uçuşlarına müteakip imajı alınarak incelenmiş olup İHA'nın her açılışında dahili hafızasında "FLY001.DAT, FLY002.DAT..." sırasıyla kayıt olduğu ve her kaydın bir oluşturma tarihi ile çalışma süresine göre dosya boyutunun bulunduğu tespit edilmiştir.

3.2 İHA'nın Çalışma Durumunda Oluşan ".DAT" Dosyalarının Analizi

".DAT" dosyalarının her birinin cihazın her bir açılışına karşılık geldiği ve koordinat bilgisi ile rota kayıtlarını verdiği tespit edilmiştir. (Şekil-8).

Şekil-8. Uçuş Sonunda Tespit Edilen Rota Bilgileri

3.3 İHA'da Oluşan Kayıtların Zaman Tespiti

Deneme uçuşlarına müteakip birinci uçuşta cep telefonunda güncel tarih saat kullanılmış olup ikinci uçuşta cep telefonunun tarihi "01.01.2020" olarak değiştirilip alınan imajların incelemesi yapıldığında tarih bilgisinin "01.01.2020" olarak değiştiği görülmüştür (Şekil-9).

Şekil-9’da belirtilen son üç uçuş kaydı cep telefonu ile İHA’nın bağlantısı olmadan yapılmıştır. Yani sadece İHA çalıştırılıp kapatılmıştır. Son üç kaydın yapılan incelemesinde zaman bilgilerinin en son cep telefonu ile bağlantı sağlanıp yapılan uçuş kaydının tarih/saat bilgisi ile aynı olduğu tespit edilmiştir.

FLY001.DAT	26.12.2020 14:50	DAT Dosyası	3.208 KB
FLY002.DAT	1.01.2020 08:04	DAT Dosyası	160.512 KB
FLY003.DAT	1.01.2020 07:55	DAT Dosyası	4.196 KB
FLY004.DAT	27.12.2020 10:53	DAT Dosyası	91.124 KB
FLY005.DAT	27.12.2020 10:48	DAT Dosyası	3.780 KB
FLY006.DAT	27.12.2020 10:50	DAT Dosyası	34.668 KB
FLY007.DAT	27.12.2020 10:48	DAT Dosyası	468 KB
FLY008.DAT	27.12.2020 10:48	DAT Dosyası	2.264 KB
FLY009.DAT	27.12.2020 10:48	DAT Dosyası	2.240 KB

Şekil-9. İHA’nın Çalıştırılması ile İHA’nda Oluşan Tarih Saat Bilgileri

4. Cep Telefonunun Analizi

4.1 DJI GO 4 Uygulamasına Giriş Yapılarak Kullanılan Mail Adreslerinin Tespiti

“/Root/data/com.android.vending/databases/” isimli klasör dizini altında bulunan “localappstate.db” isimli dosyanın yapılan analizi sonucunda DJI GO 4 uygulaması ile kullanılan ilk mail adresi olan “jkdbdrone@gmail.com” mail adresi tespit edilmiştir.

“/Root/media/0/DJI/dji.go.v4/FlightRecord/” isimli klasör dizini altında bulunan “userinfo.json” isimli dosyanın yapılan analizi sonucunda DJI GO 4 uygulamasına daha sonradan eklenen “dronejkdb@gmail.com” mail adresi tespit edilmiştir.

4.2 Koordinat Bilgisi ve Rota Tespiti

“/Root/media/0/DJI/dji.go.v4/FlightRecord/MCDatFlightRecords/” isimli klasör dizini altında bulunan “20-01-01-07-55-32_FLY001.DAT” isimli dosyanın yapılan analizi sonucunda koordinat bilgisi ile rota kayıtlarını verdiği tespit edilmiştir.

4.3 Uçuş Bilgisi ve Batarya Durumu Tespiti

Mobil cihaz içerisinde tespit edilen log kayıtları, “https://airdata.com/” internet adresine yüklenerek İHA’nın uçuş zamanı, rakımı, yaptığı mesafe ve yapmış

olduğu rotada oluşan (Motorların çalışma durumu, kalkış ve iniş modu (P-GPS veya ATTI), GPS, pusula, batarya ve kumanda sinyal durumu, vb.) değerleri tespit edilmiştir.

Yapılan farklı iki uçuş sonucu oluşan log kayıtlarının “https://airdata.com/” internet adresine yapılan yükleme sonrasında oluşan değerler aşağıda görülmektedir. İlk uçuşta batarya %30 a düştükten sonra İHA pilotu tarafından inişi gerçekleştirilmiştir (Şekil-10).

Uçuş zamanı	Rakım	Ana Sayfa	Tip	Bildirim
00m 00s	0,0 m	0 m	mod	Mod, Motorlar Çalıştırıldı olarak değiştirildi
00m 00s	0,0 m	0 m	Uç	✓ Yeni Eve Dönüş yüksekliğinin 300m (984 ft) olarak avarlanması . ✓ Veri Kaydedici Dosya İndeksi 91'dir . ✓ Yeni Maksimum Uçuş Yüksekliğini 30m (98 ft) olarak avarlama
00m 01s	0,0 m	0 m	mod	Mod, Yardımlı Kalkış olarak değiştirildi
00m 16s	0,0 m	0 m	Uç	✓ Yeni Maksimum Uçuş Yüksekliğini 500m'ye (1640 ft) avarlama
00m 19s	0,0 m	0 m	mod	Mod P-GPS olarak değiştirildi
00m 19s	0,0 m	0 m	mod	Mod P-GPS olarak değiştirildi
00m 21s	1,4 m	1 m	Uç	✓ Ev Noktası kaydedildi . ✓ Eve Dönüş Yüksekliği:300M
01m 42s	53,2 m	115 m		%90 Pil
04m 17s	90,0 m	151 m		%80 Pil
04m 28s	109,0 m	248 m	Düşük risk	⚠ Yetersiz Kuvvet/ESC Hatası (13 kez tekrarlandı)
04m 42s	121,0 m	388 m	Düşük risk	⚠ Kalkış noktasının üzerindeki irtifa 120'vi aşılıyor. Daima irtifa sınırlamalarına uygun olarak uçun. (3 kez tekrarlandı)
05m 11s	151,6 m	462 m	Düşük risk	⚠ Yetersiz Kuvvet/ESC Hatası (19 kez tekrarlandı)
06m 11s	164,6 m	609 m		Maksimum mesafede %72 Pil
06m 39s	180,7 m	577 m		%70 Pil
09m 29s	13,5 m	171 m		%60 Pil
12m 06s	6,0 m	66 m		%50 Pil
13m 46s	49,2 m	145 m	Düşük risk	⚠ Yetersiz Kuvvet/ESC Hatası (8 kez tekrarlandı)
14m 33s	15,1 m	153 m		%40 Pil
16m 45s	42,9 m	233 m	Düşük risk	⚠ Kalan pil sadece RTH için yeterlidir. Şimdi eve dön.
16m 59s	77,2 m	223 m		%30 Pil
17m 09s	99,4 m	223 m	Düşük risk	⚠ Kalan pil sadece RTH için yeterlidir. Şimdi eve dön.
17m 44s	52,6 m	21 m	Düşük risk	⚠ Kalan pil sadece RTH için yeterlidir. Şimdi eve dön.
18m 06s	-0,4 m	9 m	mod	Mod, İniş Onayla olarak değiştirildi
18m 10s	0,0 m	9 m	mod	Mod P-GPS olarak değiştirildi

Şekil-10. Uçuş Sonunda Tespit Edilen Değerler

İkinci uçuşta uçuş bölgesi yakınında bulunan bir sinyal kesici sonucu rüzgarında etkisi ile İHA 20 Km mesafe ileriye giderek batarya %58 değerinde iken zayıf sinyal sonucu İHA ile bağlantı kopmuştur (Şekil-11-12).

Uçuş zamanı	Rakım	Ana Sayfa	Tip	Bildirim
00m 00s	0,0 m	0 km	mod	Mod, Motorlar Çalıştırıldı olarak değiştirildi
00m 00s	0,0 m	0 km	Uç	✓Yeni Eve Dönüş yüksekliğinin 30m (98 ft) olarak avarlanması , ✓Yeni Kavdedici Dosya İndeksi 273'tür , ✓Yeni Maksimum Uçuş Yüksekliğini 500m (1640 ft) olarak avarlama
00m 01s	0,0 m	0 km	mod	Mod, Yardımlı Kalkış olarak değiştirildi
00m 04s	0,0 m	0 km	mod	Mod P-GPS olarak değiştirildi
00m 04s	0,0 m	0 km	Uç	✓Ev Noktası Kavdedildi , RTH Rakım: 30m
00m 15s	46,7 m	0 km	mod	Mod Atti olarak değiştirildi
00m 15s	46,7 m	0 km	Uyan	Uydu Konumlandırma Kapalı. Dikkatli uçuş
00m 16s	49,8 m	0 km	Düşük risk	⚠Zayıf GPS sinyali. Konumsal doğruluk tehlikeye girebilir. Lütfen dikkatli uçuş.
01m 20s	336,8 m	0 km	Uyan	Anormal pusula işlevi veya GPS sinyali algılandı. Uçak ATTI moduna geçti. (6 kez tekrarlandı)
01m 39s	392,0 m	1 km		%90 PİL
02m 30s	348,7 m	2 km	Düşük risk	⚠Pusula Hatası (18 kez tekrarlandı)
08m 51s	222.6 m	16 km	Düşük risk	⚠Pusula Hatası (40 kez tekrarlandı)
08m 56s	217.3 m	17 km	Düşük risk	⚠Pusula Hatası (34 kez tekrarlandı)
09m 01s	217.1 m	17 km	Düşük risk	⚠Pusula Hatası (47 kez tekrarlandı)
09m 06s	217.8 m	17 km	Düşük risk	⚠Pusula Hatası (33 kez tekrarlandı)
09m 09s	217.7 m	17 km	Uç	Yetersiz DJI Cihaz Depolaması
09m 09s	217.7 m	17 km	Düşük risk	⚠Pusula Hatası (14 kez tekrarlandı)
09m 11s	218.5 m	17 km		%60 PİL
09m 11s	218.5 m	17 km	Düşük risk	⚠Pusula Hatası (28 kez tekrarlandı)
09m 16s	212.6 m	18 km	Düşük risk	⚠Pusula Hatası (44 kez tekrarlandı)
09m 21s	204.1 m	18 km	Düşük risk	⚠Pusula Hatası (37 kez tekrarlandı)
09m 26s	206.6 m	18 km	Düşük risk	⚠Pusula Hatası (24 kez tekrarlandı)
09m 31s	200,4 m	18 km	Düşük risk	⚠Pusula Hatası (24 kez tekrarlandı)
09m 36s	200,6 m	19 km	Düşük risk	⚠Pusula Hatası (4 kez tekrarlandı)
09m 41s	199,8 m	19 km	Düşük risk	⚠Pusula Hatası (42 kez tekrarlandı)
09m 46s	199,7 m	19 km	Düşük risk	⚠Pusula Hatası (30 kez tekrarlandı)
09m 51s	200,2 m	20 km	Düşük risk	⚠Pusula Hatası (6 kez tekrarlandı)
09m 57s	200,5 m	20 km	Uyan	Anormal pusula işlevi veya GPS sinyali algılandı. Uçak ATTI moduna geçti.
09m 57s	200,6 m	20 km	Uyan	Zayıf sinyal. Anteni avarların ve sinyal bloğundan kaçın.
09m 57s	200,6 m	20 km		Maksimum mesafede %58 PİL

Şekil-11-12. Uçuş Sonunda Tespit Edilen Değerler

5. İHA'na Harici Takılabilen Hafıza Kartının Yapılan Analizi

5.1 “SRT” Uzantılı LOG Kayıtlarının Analizi

Deneme uçuşlarında çekilen görüntülerin tespitine yönelik her uçuş sonrasında harici hafıza kartının imajı alınmış olup alınan imajların X-Ways adli bilişim yazılımı ile yapılan incelemesinde; mevcut ve silinmiş (X-Ways adli bilişim yazılımı ile silinen dosyaların kurtarılabildiği tespit edilmiştir.) görüntülerin tespit edilebildiği, videolara ait “SRT” uzantılı LOG kayıtlarının oluştuğu görülmüştür. Söz konusu LOG kayıtlarından İHA ile yapılan uçuş sırasında çekilen video dosyalarının, koordinat ve tarih/saat bilgileri tespit edilmiştir.

5.2 İHA'na Takılan Hafıza Kartında Tespit Edilen Video Kayıtlarının Analizi

a. Yapılan uçuş sırasında hafıza kartı dolana kadar video kaydı başlatılmış olup

hafıza kartı dolduğunda video kaydının durduğu görülmüştür. Hafıza kartının yapılan incelemesinde söz konusu video kaydının sorunsuz bir şekilde çalıştığı tespit edilmiştir.

- b. İHA çalıştırılarak video kaydı başlatılmış olup bataryası çıkartılıp İHA'nın enerjisi kesilmiş, tekrar batarya takılarak İHA çalıştırılmıştır. Hafıza kartının yapılan incelemesinde söz konusu video kaydının sorunsuz bir şekilde çalıştığı tespit edilmiştir.
- c. İHA çalıştırılarak video kaydı başlatılmış olup bataryası çıkartılıp İHA'nın enerjisi kesilmiş, ancak İHA tekrardan çalıştırılmamıştır. Hafıza kartının yapılan incelemesinde söz konusu video kaydının çalışmadığı, söz konusu video ile oluşan “.SRT” uzantılı dosyanın oluştuğu fakat içerisinde herhangi bir kayıt oluşmadığı tespit edilmiştir.
- d. Hafıza kartı içerisinde bulunan görüntü dosyalarının ExifTool GUI yazılımı ile yapılan incelemesinde dosyanın oluşturma, değiştirme, erişim tarih/saat, koordinat bilgileri vb. kayıtlar tespit edilmiştir. Fotoğraf dosyalarında, kullanılan kameraya ait bilgiler mevcut iken video dosyalarında, kullanılan kameraya ait herhangi bir bilgi bulunmadığı tespit edilmiştir.

6. Pixhawk 2 Auto Pilot Uçuş Kontrol Kartından Koordinatların Tespiti

Sabit kanatlı İHA içerisinde takılı bulunan Pixhawk 2 Auto Pilot uçuş kontrol kartının Mission Planner yazılımı ile yapılan incelemesinde daha önceden söz konusu yazılım ile girilmiş rota bilgisi, bu rotalara ait koordinat bilgileri ve koordinatlara atanan görevlere ait kayıtlar tespit edilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada; İHA, İHA ile birlikte kullanılan materyallerin incelemesi sonucunda adli bilişim açısından önem arz edebileceği değerlendirilen kayıtların tespit edilmesi hedeflenmiştir. Bu kayıtlar soruşturma makamları tarafından gelen inceleme istekleri doğrultusunda seçilmiştir.

Yapılan literatür taraması sonucunda döner kanatlı İHA'nın kullanıldığı görülmüştür. Literatürden farklı olarak ayrıca sabit kanatlı İHA içerisinde takılı bulunan Pixhawk 2 Auto Pilot uçuş kontrol kartı ve İHA ile birlikte kullanılan android işletim sistemine sahip mobil cihazın incelemesi de gerçekleştirilmiştir.

Yapılan çalışma döner kanatlı İHA olan DJI Phantom 4 modeli, sabit kanatlı İHA içerisinde kullanılan Pixhawk 2 Auto Pilot Uçuş Kontrol Kartı ile android

işletim sistemine sahip cep telefonu kullanılmıştır. İleriki yapılacak olan çalışmalarda farklı marka model döner kanatlı İHA, farklı marka model uçuş kontrol kartı ile farklı marka model ve işletim sistemine sahip mobil cihazlarda kullanılmalıdır.

Soruşturma makamlarına yol gösterebileceği değerlendirilen ve tarafımızca tespit edilen hususlar;

1. Soruşturma esnasında ele geçirilmiş İHA, İHA ile birlikte kullanılan mobil cihazlardan, İHA seri numarası ve İHA ile birlikte kullanılmış batarya seri numaraları tespit edilebilmektedir.

2. Ele geçirilen İHA'nın kimin adına (şahıs, kurum vb.) kayıtlı olduğunun tespit edilebilmesi amacıyla, tespit edilen seri numaralarından faydalanılarak SHGM ve ülkemizde satışını yapan yetkili satıcı distribütörler ile yazışma yapılmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir.

3. Ülkemizde ve dünya genelinde OPTES (Parmak izi), Balistika (Fişek kovanı), DNA vb. veri tabanları bulunmaktadır. Bu veri tabanları adli suça karışmış faillerin tespit edilmesinde önem arz etmektedir. Aynı şekilde soruşturmanın hızlıca aydınlatılabilmesi amacıyla, İHA seri numarası ve İHA ile birlikte kullanılmış batarya seri numaralarına ait oluşturulabilecek olan veri tabanı sayesinde şüpheliye hızlıca ulaşılabileceği değerlendirilmektedir.

4. İHA her çalıştığında oluşan “.DAT” uzantılı dosyaların İHA ile uçuş sırasında kullanılan mobil cihazın tarih ve saatini vermesinden dolayı inceleme talepleri arasında herhangi bir tarih/saat aralığı talebinde bu hususun dikkate alınması gerekmektedir.

5. İHA'nın uçurulmasında kullanılan mobil cihazın log kayıtlarının yapılan incelemesinde plotaj hatası veya donanımsal (batarya durumu vb.) bir arıza ile kazaya uğrayıp uğramadığı tespit edilebilmektedir. Ancak kazaya uğramış İHA'nın dahili hafızasında yer alan log kayıtlarının yapılan analizinde plotaj hatası veya donanımsal (batarya durumu vb.) bir arıza ile kazaya uğrayıp uğramadığı tespit edilememektedir.

6. Adli (Terör ve asayiş) olaylarda kullanıldığı değerlendirilen ve ele geçirilen İHA ile İHA'na ait olduğu değerlendirilen diğer materyallerin (mobil cihaz, hafıza kartı, batarya, kamera vb.) delil toplama usullerine göre toplanması gerektiği, özellikle İHA üzerinde bulunan hafıza kartları çıkarılmadan ve İHA

çalıştırılmadan bulguların Kriminal, Adli Tıp Laboratuvarlarına vb. gönderilmesi gerektiği hususu dikkate alınması gerekmektedir.

7. Sabit kanatlı İHA içerisinde takılı bulunan uçuş kontrol kartı inceleme amaçlı geldiğinde söz konusu uçuş kontrol kartına daha önceden rota bilgisi, bu rotalara ait koordinat bilgileri ve koordinatlara atanan görevlerin girilmiş olabileceği ve bu kayıtların suç ve suçlunun tespitine etki edebileceğinden dolayı söz konusu kayıtlar ivedilikle çıkartılıp adli makamlara gönderilmesi gerektiği hususu dikkate alınmalıdır.

8. Uygulamaların ve kullanılan adli bilişim yazılımlarının sürüm bilgileri çalışmada belirtilmiş olup bundan sonra yapılacak çalışmalarda bu hususa dikkat edilmesi gerekmektedir. Uygulamalar ve incelemelerde kullanılan adli bilişim yazılımları sürekli güncellenmektedir. Uygulamalar yeni sürümlerinde sakladıkları verileri bir önceki sürümden farklı konumlarda veya yeni veri tabanı dosyalarında barındırabilmektedirler. Adli bilişim yazılımları da uygulamalardaki bu gelişmeleri ve açıklıkları takip ederek bir önceki sürümlerinde erişemedikleri bilgilere bir sonraki sürümde erişebilmektedirler. Dolayısıyla bu uygulamalar incelenirken sadece adli bilişim yazılımlarında raporlaması yapılmamalı aynı zamanda manuel olarak da incelemeleri yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Ağrı'da PKK'ya ait bomba yüklü drone ele geçirildi. (2017). Erişim tarihi: 11 Ocak 2020, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/agrida-pkkya-ait-bomba-yuklu-drone-ele-gecirildi/963223>.
- Anıtkabir'de havadan çekim yapan bir drone paniğe neden oldu. (2015) Erişim tarihi: 11 Ocak 2020, <https://www.haberturk.com/gundem/haber/1122090-anitkabirde-havadan-cekim-yapan-bir-drone-panige-neden-oldu>.
- Aydın, M., Bostancı, E., Güzel, M. S., & Kanwal, N. (2020). Multiagent Systems for 3D Reconstruction Applications. *Multi Agent Systems: Strategies and Applications*, 25.
- Clark, D. R., Meffert, C., Baggili, I. ve Breitinger, F. (2017). DROP (DRone Open Source Parser) Your Drone: Forensic Analysis Of The DJI Phantom III, *Digital Investigation*, 22(1), 3-14. doi:10.1016/j.diin.2017.06.013
- Cumhurbaşkanlığı Saray'ında drone skandalı. (2016). Erişim tarihi: 11 Ocak 2020, <https://www.sozcu.com.tr/2016/gundem/ak-sarayda-drone-skandalı-1090494/>.
- DAEŞ Türk askerine karşı ilk kez drone kullandı. (2016). Erişim tarihi: 11 Ocak 2020, <https://www.milliyet.com.tr/gundem/daes-turk-askerine-karsi-ilk-kez-drone-kullandi-2317691>.
- Demirtaş, O. ve Yalçın M. K. (2018). *Dikey iniş kalkış yapabilen üç rotorlu hava aracı*, (Yayımlanmamış Lisans Bitirme Tezi). Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi, Niğde.
- Drone iki uçağı pas geçti. (2015). Erişim tarihi: 11 Ocak 2020, <http://www.gazetevatan.com/-drone-iki-ucagi-pas-gecirtti-871070-yasam/>.
- Gülataş, İ. ve Baktır, S. (2018). Unmanned Aerial Vehicle Digital Forensic Investigation. *Graduate School Of Natural And Applied Sciences Computer Engineering, İstanbul*.
- Gülataş, İ. ve Baktır, S. (2018). Unmanned Aerial Vehicle Digital Forensic Investigation Framework. *Journal of Naval Sciences and Engineering*, 14(1), 32-53.
- Havalimanı üzerinde İHA uçurdu. (2015). Erişim tarihi: 11 Ocak 2020, <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/havalimani-uzerinde-iha-ucurdu-6-yila-kadar-hapsi-isteniyor-226449>.

- Hıra, Y., Akar, T. ve Demirel, B. (2018). Drone Kazasına Bağlı İlk Adli Vaka Bildirimi. *Adli Tıp Bülteni*, 23(3), 212-214. doi:10.17986/blm.2018345612
- Kahveci, M. ve Can, N. (2017). İnsansız Hava Araçları: Tarihçesi, Tanımı, Dünyada ve Türkiye'deki Yasal Durumu. *Selçuk Üniversitesi Mühendislik, Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 5(4), 511-535. doi:10.15317/Scitech.2017.109.
- Ling, G., & Draghic, N. (2019). Aerial drones for blood delivery. *Transfusion*, 59(S2), 1608- 1611.
- Silvagni, M., Tonoli, A., Zenerino, E., & Chiaberge, M. (2017). Multipurpose UAV for search and rescue operations in mountain avalanche events. *Geomatics, Natural Hazards and Risk*, 8(1), 18-33.
- SHGM (Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü). (2017). *2017 Faaliyet raporu*. Erişim tarihi: 04 Ekim 2021
- SHGM. (2018). *2018 Faaliyet Raporu*. Erişim tarihi: 04 Ekim 2021
- SHGM. (2019). *2019 Faaliyet Raporu*. Erişim tarihi: 04 Ekim 2021
- SHGM. (2020). *2020 Faaliyet Raporu*. Erişim tarihi: 04 Ekim 2021
- Torun, A. (2017). İnsansız hava aracı (İHA) sektörü ve İHA fotogrametrisinin ölçme bağlamında konumlandırılması. *16. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı bildiriler kitabı içinde* (ss. 1-8). Ankara. https://www.hkmo.org.tr/resimler/ekler/ee7bb21c93fa52e_ek.pdf
- Yavuz, D., Akbıyık, H., & Bostancı, E. (2016, May). Intelligent drone navigation for search and rescue operations. In 2016 24th Signal Processing and Communication Application Conference (SIU) (pp. 565-568). IEEE.
- Yeşilay, R. ve Macit, A. (2020). Dünyada ve Türkiye’de drone ekonomisi: geleceğe yönelik beklentiler. *Beykoz Akademi Dergisi*, 8(1), 239-251. doi: 10.14514/byk.m.26515393.2020.8/1.239-251.

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi
Güvenlik Bilimleri Enstitüsü
Güvenlik Bilimleri Dergisi, Kasım 2021, Cilt:10, Sayı:2, 447-466
doi:10.28956/gbd.1028677

Gendarmerie and Coast Guard Academy
Institute of Security Sciences
Journal of Security Sciences, November 2021, Volume:10, Issue:2, 447-466
doi:10.28956/gbd.1028677

Makale Türü ve Başlığı / Article Type and Title

Araştırma / Review Article
Investigating the Periodic Structure of Traffic Accidents in Turkey
Türkiye'deki Trafik Kazalarının Periyodik Yapısının Araştırılması

Yazar(lar) / Writer(s)

1-Yılmaz AKDİ. Prof., Ankara University, Ankara/TURKEY, yilmaz.akdi@ankara.edu.tr, ORCID.:0000-0003-0188-0970
2-Yunus Emre KARAMANOĞLU. Ph.D., Gendarmerie and Coast Guard Academy, Ankara/TURKEY, eyunus@bilkent.edu.tr, ORCID.: 0000-0001-9711-6867
3-Kamil Demirberk ÜNLÜ Ph.D., Atılım University, Ankara/TURKEY, demirberk.unlu@atilim.edu.tr, ORCID.:0000-0002-2393-6691
4-Cem BAŞ Ph.D., Turkish Statistical Institute, Ankara/TURKEY, cem.bas@tuik.gov.tr, ORCID.:0000-0003-4488-2562

Bilgilendirme / Acknowledgement:

-Yazarlar aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadırlar:
-Makalemizde etik kurulu izni ve/veya yasal/özel izin alınmasını gerektiren bir durum yoktur.
-Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

Bu makale Turnitin tarafından kontrol edilmiştir.
This article was checked by Turnitin.

Makale Geliş Tarihi / First Received : 05.05.2021
Makale Kabul Tarihi / Accepted: 02.09.2021

Atıf Bilgisi / Citation:

Akdi Y., Karamanoğlu Y.E., Ünlü K.D., ve Baş C. (2021). Investigating the Periodic Structure of Traffic Accidents in Turkey. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 10(2), ss.447-466, doi:10.28956/gbd.1028677

INVESTIGATING THE PERIODIC STRUCTURE OF TRAFFIC ACCIDENTS IN TURKEY

Abstract

In this study, a time-series analysis is applied to the daily accidents between the periods January 1, 2019 and December 31, 2019 of Turkey. The most important feature of the data used in the study is the official daily traffic accident records kept by the law enforcement units. Regarding these data, the most appropriate time series model is determined and it is examined whether there are periodic components in traffic accidents or not. It is observed that the data is first-order integrated. In this case, the difference of the series from the first order should be taken in terms of statistical conclusion. When the graphs of the series are examined, the stationarity of the series has been also tested with the periodogram-based unit root test proposed by Akdi and Dickey (1998) with the assumption that possible periodicity can be found in the series, and it has been observed that the series is stationary at the 10% significance level. According to the results 33, 36.5 and 73-day periods are significant in the number of daily traffic accidents in 2019. It has been demonstrated that the 73-day period corresponds to the period between Ramadan Feast and Feast of Sacrifice (there is a 70-day interval between the two religious holidays).

Keywords: Time Series Analysis, Daily Traffic Accidents, Periodicity, Turkey

TÜRKİYE'DEKİ TRAFİK KAZALARININ PERİYODİK YAPISININ ARAŞTIRILMASI

Öz

Bu çalışmada, Türkiye'de 2019 yılında meydana gelen günlük trafik kazaları verilerine zaman serisi analizi uygulanmıştır. Çalışmada kullanılan verilerin en önemli özelliği kolluk birimleri tarafından günlük olarak tutulan resmi trafik kazası kayıtları olmasıdır. Bu verilerle ilgili olarak en uygun zaman serisi modeli belirlenmiş ve trafik kazalarında periyodik bileşenlerin olup olmadığı incelenmiştir. Verilerin birinci dereceden entegre olduğu görülmektedir. Bu durumda serinin birinci dereceden farkı istatistiksel sonuç açısından alınmıştır. Serinin grafikleri incelendiğinde, serilerde olası periyodikliğin bulunabileceği varsayımı ile Akdi ve Dickey (1998) tarafından önerilen periodogram temelli birim kök testi ile serinin durağanlığı da test edilmiş ve serinin % 10 anlamlılık düzeyinde durağan olduğu görülmüştür. Elde edilen sonuçlara göre 2019 yılında günlük trafik kaza sayılarında 33, 36.5 ve 73 günlük dönemlerin önemli olduğu tespit edilmiştir. 73 günlük sürenin Ramazan Bayramı ile Kurban Bayramı arasındaki döneme denk geldiği (iki dini bayram arasında 70 günlük bir ara vardır) gösterilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Zaman Serisi Analizi, Günlük Trafik Kazaları, Dönemsellik, Türkiye

INTRODUCTION

Time series analysis, which has uses in all fields of science, has an important application area in statistics and econometrics. A time series is a sequence of measurements observed over periodic time intervals. Monthly product quantities exported from a factory, weekly number of accidents occurring on a highway, hourly water level in a lake, annual import and export amounts of a country, annual investment and gross national product incomes, annual unemployment rates, and monthly precipitation amounts in a city can be given as an example for time series (Akdi, 2012). For example, if there are annual export volumes from the past years, a good forecast for the next year's export volumes is important during the budget preparation phase (Akdi, 2012).

Data about traffic accidents is an important example of time series in which the modeling is crucial to understand the underlying reasons in accidents and protect the people. It is also important to reveal the periodicity in data based on time series. A periodicity is a pattern in a time series that occurs at regular time intervals. More precisely, the time series is said cyclical, if the time intervals at which the pattern repeats itself can't be precisely defined and is not constant. The traffic accidents in Turkey are among the major issues on the national agenda. Considering the traffic accidents, annual casualties, and the number of injured people, it stands out as an important problem area where many citizens lost their lives (Ali and Tayfour, 2012). Traffic accidents, which are one of the most important problems of many countries, cause thousands of deaths and injuries every year, in addition to high amounts of financial losses. It is important to prevent loss of life in traffic and to ensure traffic safety (Theofilatos, 2016). In order to achieve this goal, it is necessary to carry out analyzes with correct methods and to take measures to prevent traffic accidents.

In this study; the traffic accidents occurred in Turkey and the data kept by law enforcement units in 2019 have been used.

In this study we utilize the methodology of Okkaoglu et al. (2020) in which periodogram based time series analysis is offered to identify the periodic structure of the times series. This methodology has many implementations such as weather-related time series (Akdi and Ünlü, 2021), electricity markets (Akdi et al., 2020c), air pollutions (Akdi et al., 2020a) and finance (Akdi et al., 2020b).

By revealing the periodicity of traffic accidents, the goals listed below can be achieved; 1) Prevention of loss of life and property in traffic accidents, 2) providing

a safer road transport for drivers and pedestrians, 3) determining the periods in which traffic accidents increase and decrease, 4) helping the state units working more effectively to prevent traffic accidents, 5) preventing financial losses occurring in the country's economy.

Putting forth the periodic structure of traffic accidents in Turkey is also expected to contribute to the literature in this area.

The organization of the paper is as follows; a literature review is given in the first section. The second section is devoted to time series model for the traffic accident data respectively; the third section summarized the methodology; the fourth section contains empirical evidence and finally the last section concludes the study.

1. LITERATURE

There are many studies in the literature on modeling traffic accidents. In these studies, traffic accidents are modeled by time series analysis.

Abdel-Aty and Radwan (2000) employed the negative binomial model to study accident data of Central Florida for a three-year period. Their findings showed that negative binomial model is better than the Poisson regression. Also, it is shown that age and gender are the important explanatory variables. Chin and Quddus (2003) proposed zero-inflated-count models to investigate the traffic accidents of Singapore at signalized intersections. Their results showed that the proposed methodology is appropriate for the traffic accidents.

Chung et al. (2014) used Markov process to reveal the relation between traffic accidents and weather conditions.

Al-Harbi (2012) studied the relations between meteorological conditions and the traffic accidents in Kuwait. Lognormal and normal distributions with their cumulative functions were used to model the effect of meteorological impact. The results showed that temperature had the highest impact among the investigated weather variables.

Ali and Tayfour (2012) investigated the traffic accidents of Sudan by using regression and Artificial Neural Networks (ANN). The results showed that ANN had good performance on predicting the number of car accidents; they also showed that the reasons behind the car accidents were driver behavior, vehicle fleet and road defects.

Singh et al. (2020) used deep neural networks to predict the traffic accidents of India by using 16 explanatory variables. The proposed model is compared with gene expression programming and random effect negative binomial model. It is shown that the proposed methodology outperforms the others.

Al-Turaiki et al. (2016) modeled the traffic accidents in Saudi Arabia using classifications algorithms. The results implied that the age of the car was the most significant reason for the accidents.

Bayata et al. (2011) modeled the monthly traffic accidents of Turkey by utilizing deep learning. Artificial neural networks used to forecast the data. It is shown that the proposed model is powerful to forecast the number of accidents. Moreover, it is revealed that the main factors of the accidents are environmental effects, car features, driver's behavior and traffic characteristics.

Taamned et al. (2017) analyzed the number of traffic accidents of United Arab Emirates by data-mining techniques. The findings showed that male involved more than the females in car accidents and frequently car accidents occur on steep slopes.

Gao et al. (2018) developed an automated algorithm which uses associations rules to investigate the accidents influence factors of Shanghai for the period between April, 2014 and June, 2014. The findings showed that the proposed methodology can be used to prevent car accidents.

Theofilatos et al. (2016) studied the road accidents of Greece for the periods between 2008 and 2011 by employing rare event logit model. The statistical testing shows that the proposed model fits the data well and revealed the negative relation between logarithm of the speed in the accident area and the accident occurrence.

Chubukov et al. (2017) revealed the relations between number of deaths in the road accidents and socio-economic factors of Russia by using statistical and probabilistic models.

Kennet (2021) employed regression techniques to predict traffic accidents in Nigeria. The features of the model were mechanical fault, reckless driving and over-loading. Their findings implied that the proposed model with the features had good performance to predict car accidents with adjusted R-square value of 76.7%.

Alkan et al. (2021) predicted the potential car accidents injuries and their economic impacts in United States. They demonstrated the economic consequences and effects of traffic accidents.

2. DATA

This study investigates the number of daily traffic accidents between the periods January 1, 2019 and December 31, 2019 of Turkey. The analyzed data consisted of the official daily traffic accident records kept by the National Police and the Gendarmerie General Command at the level of police and gendarmerie stations.

When the time series is examined, it can be easily seen that the daily averages of accidents on weekends are higher than the other days. Especially the number of traffic accidents that occur on Sundays shows a significant difference compared to other days. Average number of accidents occurring by days are given in Table 1. In addition, the monthly total number of accidents is also given in Table 2. In Turkey people usually spend their holidays in the summer thus the number of accidents occurring during the summer seems to be quite high compared to other months.

Table 1. Daily average number of accidents

Day	Monday	Tuesday	Wednesday	Thursday	Friday	Saturday	Sunday
Average	70.25	68.09	68.25	67.19	73.04	77.56	88.19

Table 2. Monthly number of accidents

Month	January	February	March	April	May	June
Total	1404	1251	1622	1768	2236	3230
Month	July	August	September	October	November	December
Total	3124	3503	2612	2354	2014	1586

Figure 1. shows the number of daily accidents, injuries and deaths in 2019 with autocorrelation function (ACF) and partial autocorrelation functions (PACF). Since the number of injuries and deaths are directly related to the number of accidents that occurred, only the number of accidents was considered in the study.

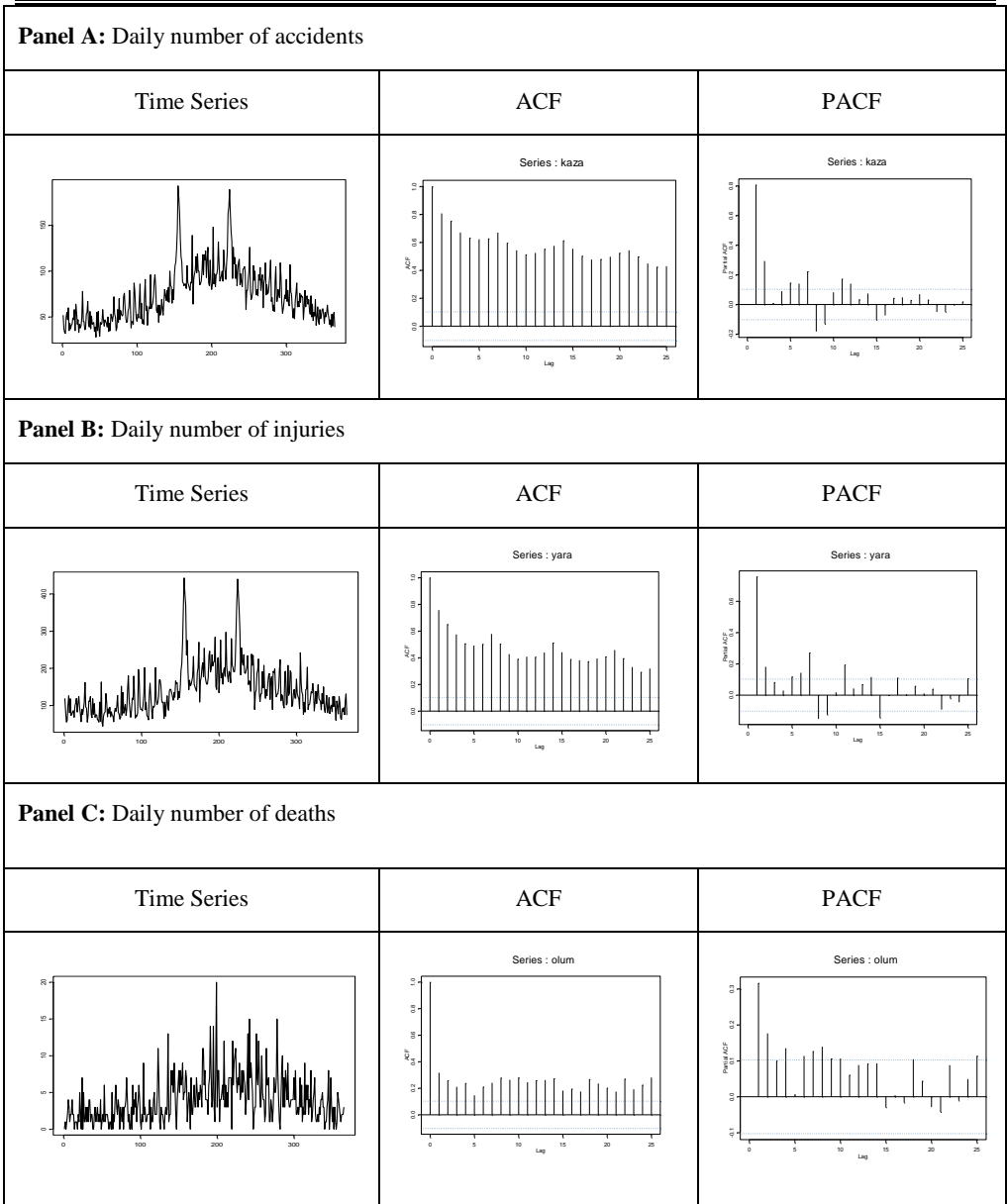

Figure 1. The number of daily accidents, injuries and deaths in 2019 with ACF and PACF

In order to fit an appropriate time series model to the daily accident numbers Y_t , by using ACF and PACF, different time series models were taken into consideration and the value of the smallest Akaike Information Criteria (AIC) statistic is used to determine the model.

The values of the AIC statistics calculated for these models and the estimation of the variance of the white noise series are given in Table 3.

Table 3. Variance estimates of white noise series with AIC statistics values

Lag	1	2	3	4	5	6
AIC	3101.49	3070.17	3072.12	3070.63	3064.24	3058.04
$\hat{\sigma}_n^2$	285.40	261.22	261.91	260.13	254.93	249.96
Lag	7	8	(7)	(1,7)	(1,7,8)	(1,2,7,8)
AIC	3038.60	3029.15	3265.50	3050.53	3043.89	3023.89
$\hat{\sigma}_n^2$	236.37	229.71	447.30	247.54	242.41	228.87

Considering different models, the model that gives the smallest AIC statistics is to be the most suitable model. Let $e_t \sim WN(0, \sigma^2)$ then the best model is given in Equation 1.

$$Y_t = \alpha_0 + \alpha_1 Y_{t-1} + \alpha_2 Y_{t-2} + \alpha_3 Y_{t-3} + \dots + \alpha_8 Y_{t-8} + e_t, t = 1, 2, \dots, n \quad (1)$$

Parameter estimations of the Model 1 is given in Table 4.

Table 4. Parameter estimations of Model 1.

Parameter	Estimate	Error	t-value	Pr > t	Lag
α_0	58.11551	9.85759	5.90	<0.0001	0
α_1	0.53890	0.05223	10.32	<0.0001	1
α_2	0.25766	0.05700	4.52	<0.0001	2
α_3	-0.06183	0.05850	-1.06	0.2913	3
α_4	-0.00733	0.05866	-0.13	0.9005	4
α_5	-0.00394	0.05870	-0.07	0.9465	5
α_6	0.06911	0.05863	1.18	0.2393	6
α_7	0.32819	0.05716	5.74	<0.0001	7
α_8	-0.17171	0.05239	-3.38	0.0008	8

Considering Table 4, it is seen that some parameters are not significant. When these parameters are removed from the model, the resulting model is as follows:

$$Y_t = \alpha_0 + \alpha_1 Y_{t-1} + \alpha_2 Y_{t-2} + \alpha_7 Y_{t-7} + \alpha_8 Y_{t-8} + e_t, t = 1, 2, \dots, n \quad (2)$$

The parameter estimation of Model 2 is given in Table 5.

Table 5. Parameter estimations of Model 2.

Parameter	Estimate	Error	t-value	Pr > t	Lag
α_0	57.32268	9.99359	5.74	<0.0001	0
α_1	0.52579	0.05067	10.38	<0.0001	1
α_2	0.23227	0.04863	4.78	<0.0001	2
α_7	0.35071	0.04879	7.19	<0.0001	7
α_8	-0.16315	0.05087	-3.21	0.0015	8

The model given in Equation (2) is suitable for the data. The time series must be stationary for any statistical inference. The stationarity of the time series is investigated with the standard Augmented Dickey Fuller (ADF) (Dickey and Fuller, 1979) test and it is observed that it is not stationary at 5% significance level and even at 10% significance level. ADF test results are given in Table 6.

Table 6. Unit root test results of the investigated time series

Panel A: Level			
		t-Statistics	Probabilities
ADF test statistics:		-1.824066	0.3685
Critical values:	1%	-3.448675	
	5%	-2.869511	
	10%	-2.571085	
Panel B: First Difference			
		t-Statistics	Probabilities
ADF test statistics:		-9.152113	0.0000
Critical values:	1%	-3.448675	
	5%	-2.869511	
	10%	-2.571085	

When Table 6 is considered, it is observed that the time series is first-order integrated (the series itself is not stationary, but the first difference of the time series is stationary). In this case, the difference of the series should be taken from a stationary time series. When the graphs of the series are considered, it is seen that possible periodicity can be found in the series. The stationarity of the series has also been tested with the periodogram-based unit root test proposed by Akdi and Dickey (1998). It has been observed that the time series is stationary at 10% significance level.

3. METHOD

Periodograms are obtained by using trigonometric transforms of the series. Trigonometric functions initially come to mind when periodic functions are mentioned. Therefore, let e_t are random variables having the same distribution, and independent of each other with expected value 0 and variance σ^2 , the model is considered for the data;

$$Y_t = \mu + R \cos(wt + \phi) + e_t, \quad t = 1, 2, \dots, n \tag{3}$$

In this model μ , R , ϕ and w terms are referred as expected value, range, phase and frequency, respectively. All of these parameters need to be estimated.

w_k are the Fourier frequencies when $w_k = 2\pi k / n$. This model can be written as, with the properties of the cosine function $a = R \cos(\phi)$ and $b = R \sin(\phi)$,

$$Y_t = \mu + a \cos(w_k t) + b \sin(w_k t) + e_t, \quad t = 1, 2, \dots, n \tag{4}$$

Least-squares estimators of parameters according to this model are;

$$\hat{\mu} = \bar{Y}_n, \quad a_k = \frac{2}{n} \sum_{t=1}^n (Y_t - \bar{Y}_n) \cos(w_k t) \quad \text{and} \quad b_k = \frac{2}{n} \sum_{t=1}^n (Y_t - \bar{Y}_n) \sin(w_k t)$$

These calculated a_k and b_k values are the Fourier coefficients. The above property of trigonometric functions imply that Fourier frequencies are invariant with respect to the mean.

$$\sum_{t=1}^n \cos(w_k t) = \sum_{t=1}^n \sin(w_k t) = 0 \tag{5}$$

Periodogram ordinate of time series at frequency w_k is calculated as follow:

$$I_n(w_k) = \frac{n}{2} (a_k^2 + b_k^2) \tag{6}$$

On the other hand, when $f(w_k)$ has the spectral density function if $\{Y_1, Y_2, \dots, Y_n\}$ time series are stationary with $n \rightarrow \infty$, the equation is $I_n(w_k) / f(w_k) \xrightarrow{D} \chi_2^2$. In this equation, “ \xrightarrow{D} ” refers to converge in distribution (Fuller, 1996, Wei, 2006).

Akdi and Dickey (1998) showed that, under the assumption that the series has unit root,

$$T_n(w_k) = \frac{2(1 - \cos(w_k))}{\sigma_n^2} I_n(w_k) \tag{7}$$

When $n \rightarrow \infty$, the distribution of the test statistic described as;

$$T_n(w_k) \xrightarrow{D} Z_1^2 + 3Z_2^2 \quad n \rightarrow \infty \tag{8}$$

In equation (8) Z_1 and Z_2 are independent standard normal distributed random variables. Briefly, when $n \rightarrow \infty$ the distribution is explained as:

$$T_n(w_k) \xrightarrow{D} \chi_1^2 + 3\chi_1^2$$

In this case, distribution of the $T_n(w_k)$ statistic is obtained when the series is stationary and the series has unit root. Therefore, the test statistics given in Equation (7) can be used to test the stationarity of the series. The critical values of the distribution are given in the related article. Some of those are;

$$P(T \leq 0.034818) = 0.01, \quad P(T \leq 0.178496) = 0.05, \quad P(T \leq 0.369089) = 0.10.$$

If the value of the statistic $T_n(w_k)$ (for instance we say, $t_n(w_k)$) is less than the critical value, the null hypothesis that the series has unit root is rejected. Although the asymptotic distribution is valid for any constant k , $k=1$ is generally preferred.

There are several reasons to use periodogram-based analysis. Fuller (1996), Wei (2006), Brockwell and Davis (1987) and Akdi and Dickey (1998) note advantages of using periodogram-based analysis as:

(i) The periodograms are calculated by using trigonometric transformations without depending on any model specifications. Also, the method is invariant to the mean.

(ii) The fact that the critical values of the distribution do not depend on the sample size provides more efficient estimates for small samples.

(iii) There is no need for estimating any parameters other than the variance of the white noise series.

(iv) The analytical power function exists for the test since the normalized periodogram is asymptotically distributed as χ^2 with 2 degrees of freedom under the alternative hypothesis.

(v) If the data have periodic components, the results seem to be robust.

Because of these properties, periodogram-based analysis is utilized in this study.

Periodograms are also used to search possible periodicities in data. In order to search for possible periodic components in the data, we consider the harmonic

regression given in Equation 4. If the null hypothesis of $H_0 : a = b = 0$ is rejected, then the series contains periodic component. The hypothesis seems to be tested by the usual F test. However, since the frequency w_k is unknown the F test may not be appropriate (Wei, 2006, page 294-95). Therefore, a test statistic

$$V = I_n(w_{(1)}) \left[\sum_{k=1}^m I_n(w_k) \right]^{-1} \tag{9}$$

is defined to search for a possible periodic component. Here, $I_n(w_{(1)})$ is the largest periodogram value and m is the integer part of $n/2$ (that is $m = [n/2]$). Under the null hypothesis $H_0 : a = b = 0$

$$P(V > c_\alpha) = \alpha \cong m(1 - c_\alpha)^{m-1} \tag{10}$$

(Wei, 2006). Here, c_α is the critical value for a corresponding significance level α . Using the equation in (10) the critical values can be calculated as

$$c_\alpha = 1 - (\alpha / m)^{1/(m-1)}. \tag{11}$$

If the value of V statistics is greater than the critical value ($V > c_\alpha$), the null hypothesis is rejected, and it is concluded that the series contains a periodic component. The method allows to search further periodicity. In order to do that a test statistic,

$$V_i = I_n(w_{(i)}) \left[\sum_{k=1}^m I_n(w_k) - \sum_{k=1}^{i-1} I_n(w_{(k)}) \right]^{-1} \tag{12}$$

is defined and if the value of V_i is greater than the critical values, it is concluded that the series contains a periodic component at the corresponding period. Here, $I_n(w_{(i)})$ denotes the i th largest periodogram value.

If we observe periodic components in the data (say p_1 and p_2) we consider a harmonic regression equation as

$$Y_t = \mu_1 + A_1 \cos\left(\frac{2\pi t}{p_1}\right) + B_1 \sin\left(\frac{2\pi t}{p_1}\right) + B_2 \sin\left(\frac{2\pi t}{p_2}\right) + e_t, t = 1, 2, \dots, n. \tag{13}$$

Equation 13 takes periodic fluctuations into account for making predictions and forecasts for a given time series. Since the series is stationary, the parameters can be estimated using the ordinary least squares and significance of the parameters can be tested by using usual t test.

4. EMPIRICAL EVIDENCE

Previously, it was observed that the time series model given in Equation 2 was the most appropriate model and it was observed that the time series was not stationary even at the 10% significance level. Considering the possible periodicity of the series and the advantages of the periodogram-based unit root test, the stationarity of the series was also tested with the periodogram-based unit root test. For that reason, the value of the test statistic given in Equation 7 are calculated as

$$I_n(w_1) = 182334.27, \sigma_n^2 = 228.87 \text{ and } t_n(w_1) = 0.23607.$$

Moreover, the critical values of $T_n(w_1)$ statistics are 0.0348, 0.178, 0.369 respectively for 1%,5% and 10% significant level. That is

$$P(T \leq 0.034818) = 0.01, \quad P(T \leq 0.178496) = 0.05, \quad P(T \leq 0.369089) = 0.10$$

Since $t_n(w_1) < c_{0.10}$ the number of daily accidents in 2019 is stationary at 10% significance level. However, according to the ADF test results, the series is not stationary at the 10% significance level. Since the series is stationary according to periodograms based unit root test, possible periodicity can be investigated. Therefore, the value of the test statistic for the five largest periodogram values and the period corresponding to this value are given in Table 7.

Table 7. The largest 5 periodogram values and corresponding statistics

i	1	2	3	4	5
$I_n(w_{(i)})$	182334.27	10581.39	5993.05	5809.91	5498.48
Periods	365	7.00	33	36.5	73
V_i	0.6077	0.0899	0.0559	0.0574	0.0577

By using Equation 11 the critical values V_i are calculated and they are given in Table 8.

Table 8. Critical values of V_i test statistics

α	0.01	0.02	0.03	0.04	0.05
c_α	0.0527	0.0491	0.0469	0.0455	0.0443
α	0.06	0.07	0.08	0.09	0.10
c_α	0.0433	0.0425	0.0418	0.0412	0.0406

According to Table 8, $V_i > c_{0.01}$ for $i=1,2,\dots,5$ all periods are statistically significant. The periods are 365, 7, 33, 36.5 and 73-day. Since the 365-day period here corresponds to all of the data, it is not meaningful to consider this number as a period.

$$\begin{aligned}
 Y_t = & \mu + A_1 \cos\left(\frac{2\pi t}{365}\right) + B_1 \sin\left(\frac{2\pi t}{365}\right) + A_2 \cos\left(\frac{2\pi t}{7}\right) + B_2 \sin\left(\frac{2\pi t}{7}\right) \\
 & + A_3 \cos\left(\frac{2\pi t}{33}\right) + B_3 \sin\left(\frac{2\pi t}{33}\right) + A_4 \cos\left(\frac{2\pi t}{36.5}\right) + B_4 \sin\left(\frac{2\pi t}{36.5}\right) \quad (14) \\
 & + A_5 \cos\left(\frac{2\pi t}{73}\right) + B_5 \sin\left(\frac{2\pi t}{73}\right) + e_t, t = 1, 2, \dots, 365
 \end{aligned}$$

The parameter estimates for this model given in Equation 14 are given in Table 9.

Table 9. Parameter estimations of the model given in Equation 14

Variable	Estimate	Standard Error	t-Value	P> t
μ	73.15727	0.83210	87.92	<0.0001
A ₁	-27.72732	1.17703	-23.56	<0.0001
B ₁	-15.19917	1.17650	-12.92	<0.0001
A ₂	2.62856	1.17689	2.23	0.0261
B ₂	-7.679001	1.17619	-6.53	<0.0001
A ₃	-0.34595	1.17785	-0.29	0.7691
B ₃	-5.16119	1.18430	-4.36	<.0001
A ₄	-0.73506	1.17791	-0.62	0.5330
B ₄	5.19890	1.18539	4.39	<.0001
A ₅	3.34674	1.17739	2.84	0.0047
B ₅	4.28510	1.17671	3.64	0.0003

According to the results in Table 9, when non-significant parameters are removed from the model, we have

$$\begin{aligned}
 Y_t = & \mu + A_1 \cos\left(\frac{2\pi t}{365}\right) + B_1 \sin\left(\frac{2\pi t}{365}\right) + A_2 \cos\left(\frac{2\pi t}{7}\right) + B_2 \sin\left(\frac{2\pi t}{7}\right) \\
 & + B_3 \sin\left(\frac{2\pi t}{33}\right) + B_4 \sin\left(\frac{2\pi t}{36.5}\right) + A_5 \cos\left(\frac{2\pi t}{73}\right) + B_5 \sin\left(\frac{2\pi t}{73}\right) + e_t, t = 1, 2, \dots, 365
 \end{aligned} \quad (15)$$

The model given in Equation 15 is appropriate, the parameter estimates related to this model are given in Table 10.

Table 10. Parameter estimations of the model given in Equation 15

Variable	Estimate	Standard Error	t-Value	P> t
μ	73.14707	0.83014	88.11	<0.0001
A ₁	-27.724792	1.17407	-23.63	<0.0001
B ₁	-15.19825	1.17394	-12.95	<0.0001
A ₂	2.62731	1.17433	2.24	0.0259
B ₂	-7.68321	1.17361	-6.55	<0.0001
B ₃	-5.18177	1.18128	-4.39	<0.0001
B ₄	5.19479	1.18263	4.39	<0.0001
A ₂	3.31974	1.17414	2.83	0.0050
B ₅	4.29108	1.17411	3.65	0.0003

According to Table 10, it can be seen that the parameters of the model given in Equation 15 are statistically significant thus it can be used to model the number of daily accidents for 2019. The graph of the estimates obtained according to the model and the observations are given in Figure 2.

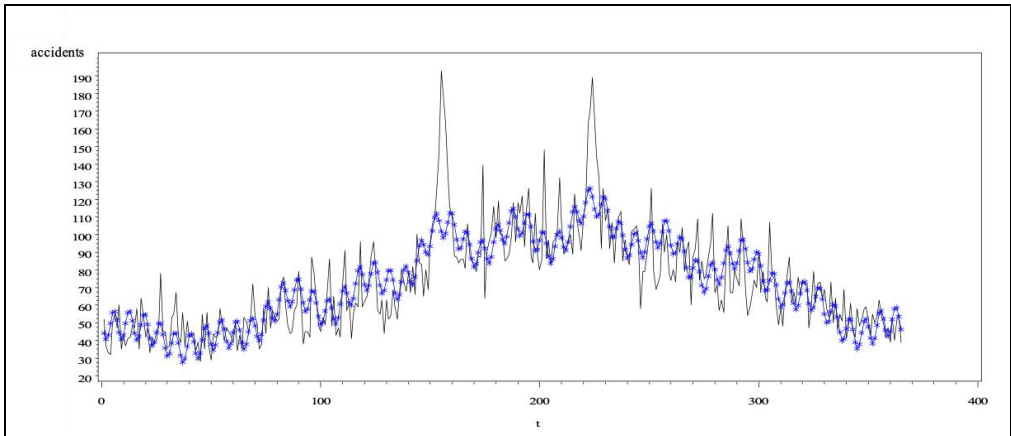

Figure 2. Forecasted values by Equation 15 (blue) and the observed values (black).

The proposed model aims to reveal the periodic structure in traffic accidents. Looking at Figure 2, the distance between the two peaks corresponds to a period of 70 days. This should also be related to the time passed between the two religious holidays. In the model, we obtained that the time between these two peaks is 73 days. Using the model given in Equation 15, the forecast values for January 2019 (31 days) were calculated and the predictions are given in Table 11.

Table11. The forecast values for January 2019 by using model 15

Date	Day	Forecasted Value	Date	Day	Forecasted Value
Jan 1, 2019	Tuesday	17.0846	Jan 16, 2019	Wednesday	22.5554
Jan 2, 2019	Wednesday	18.7143	Jan 17, 2019	Thursday	24.2805
Jan 3, 2019	Thursday	20.4455	Jan 18, 2019	Friday	24.5836
Jan 4, 2019	Friday	20.9559	Jan 19, 2019	Saturday	23.1491
Jan 5, 2019	Saturday	19.9154	Jan 20, 2019	Sunday	20.9119
Jan 6, 2019	Sunday	18.2327	Jan 21, 2019	Monday	19.3656
Jan 7, 2019	Monday	17.3652	Jan 22, 2019	Tuesday	19.4524
Jan 8, 2019	Tuesday	18.2109	Jan 23, 2019	Wednesday	20.8706
Jan 9, 2019	Wednesday	20.4192	Jan 24, 2019	Thursday	22.3196
Jan 10, 2019	Thursday	22.6384	Jan 25, 2019	Friday	22.4968
Jan 11, 2019	Friday	23.5162	Jan 26, 2019	Saturday	21.0951
Jan 12, 2019	Saturday	22.7004	Jan 27, 2019	Sunday	19.0481
Jan 13, 2019	Sunday	21.0862	Jan 28, 2019	Monday	17.8378
Jan 14, 2019	Monday	20.1275	Jan 29, 2019	Tuesday	18.3859
Jan 15, 2019	Tuesday	20.7288	Jan 30, 2019	Wednesday	20.3622
			Jan 31, 2019	Thursday	22.4314

One-year predictive values were calculated by harmonic regression and the daily averages and monthly averages are given in Table 12 and Table 13.

Table 12. Forecasted values for the one-year (January) period and actual day-average values

Day	Observed average	Forecasted average by Model 15
Monday	21.52	20.33
Tuesday	22.49	20.70
Wednesday	23.13	22.47
Thursday	24.19	24.24
Friday	23.79	24.69
Saturday	21.00	23.48
Sunday	18.63	21.54

Table 13. Monthly average forecasted values and actual day-average values

Month	Observed average	Forecasted average by Model 15
January	22.36	20.69
February	22.32	22.97
March	26.92	25.24
April	23.81	25.40
May	22.85	23.75
June	20.32	21.32
July	19.39	20.45
August	18.48	21.70
September	22.44	22.51
October	21.48	22.72
November	23.07	22.11
December	21.90	21.10

5. CONCLUSION

Traffic accidents are one of the most important issues in our country. Many studies are carried out to prevent and reduce accidents. In Turkey, 95.2% of passenger transport is carried out by roads. This rate is 89% in the USA and 79% in EU countries. Road usage rate in freight transportation is around 76.1% in Turkey. This rate is 69.5% in the USA and about 45% in EU countries. Making the most

preferred transportation system safer is one of the most important duties of the state.

In this study, a time series analysis has been made on daily traffic accidents data occurred in specific time period 2019. The main purpose of the study is to reveal whether there is a periodicity in daily traffic accidents in Turkey. The amount of the traffic accident was examined and the periodicities were revealed. The most important feature of the data used in the study is that it is recorded by the law enforcement units. By determining the periodic structure of the traffic accidents, loss of life in car accidents can be prevented and transportation can be safer. The findings of the study can be used by state officials to form effective strategies which may reduce loss of life and property.

The proposed time-series model for the daily number of traffic accidents occurred in 2019 in Turkey is the most significant model and the time series has been shown to be stationary at the 10% significance level. Considering the possible periodicity of the series and the advantages of the periodogram-based unit root test, the stationarity of the series has been tested with the periodogram-based unit root test. The harmonic regression model was used by considering the periodicities. When the predicted values are analyzed, traffic accidents are low on Sunday, Monday and Tuesday; it has been determined to be high on Thursdays and Fridays. This result can be attributed to the increase in traffic towards the weekends. Similarly, the decrease can be attributed to the fact that drivers drive more rested at the beginning of the week.

As a result of the analysis, it has been observed that 365, 7, 33, 36.5 and 73-day periods are significant in the number of daily accidents in 2019. Since 365 days cycle corresponds to the whole data, 7 days cycles corresponds to weekly periods, 33 and 36.5 cycle corresponds to monthly periods, it is considered that these periods are not meaningful to consider as a period. However, the 73-day period is considered as the period between Ramadan Feast and Sacrifice Feast in Turkey (there are 70 days between two religious holidays). In this case, the periodicity in the traffic accidents in Turkey corresponds to 73 days period.

In Turkey, where road transportation is mostly preferred, many steps have been taken in recent years to ensure traffic safety. The most important of these are the construction of new roads and bridges, the expansion of existing roads, and the use of technology more on highways. In addition to all efforts, statistical studies are also important in this field where the human factor comes to the fore. It is considered that the results obtained will contribute to the units responsible for traffic safety and to the literature as well.

REFERENCES

- Abdel-Aty, M. A., & Radwan, A. E. (2000). Modeling traffic accident occurrence and involvement. *Accident Analysis & Prevention*, 32(5), 633-642. [https://doi.org/10.1016/S0001-4575\(99\)00094-9](https://doi.org/10.1016/S0001-4575(99)00094-9)
- Akdi, Y. (2012). *Zaman Serileri Analizi-Birim Kökler ve Kointegrasyon*, 3'ncü Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Akdi, Y. and D. A. Dickey. (1998). Periodograms of unit root time series: distributions and test, *Communications in Statistics-Theory and Methods*, 27(1), 69-87. <https://doi.org/10.1080/03610929808832651>
- Akdi, Y., Okkaoğlu, Y., Gölveren, E., and Yücel, M. E. (2020a) Estimation and forecasting of PM 10 air pollution in Ankara via time series and harmonic regressions. *International Journal of Environmental Science and Technology*, 1-14. <https://doi.org/10.1007/s13762-020-02705-0>
- Akdi, Y., Varlık, S., and Berument, M. H. (2020b) Duration of Global Financial Cycles. *Physica A: Statistical Mechanics and its Applications*, 124331. <https://doi.org/10.1016/j.physa.2020.124331>
- Akdi, Y., Gölveren, E., and Okkaoğlu, Y. (2020c) Daily electrical energy consumption: Periodicity, harmonic regression method and forecasting. *Energy*, 191, 116524. <https://doi.org/10.1016/j.energy.2019.116524>
- Akdi, Y. and Ünlü, K.D. (2021). Periodicity in precipitation and temperature for monthly data of Turkey. *Theor Appl Climatol* 143, 957–968. <https://doi.org/10.1007/s00704-020-03459-y>
- Al-Harbi, M., Yassin, M. F., and Shams, M. B. (2012). Stochastic modeling of the impact of meteorological conditions on road traffic accidents. *Stochastic Environmental Research and Risk Assessment*, 26(5), 739-750.
- Alkan, G., Farrow, R., Liu, H., Moore, C., Ng, H. K. T., Stokes, L., and Zhong, Y. (2021). Predictive modeling of maximum injury severity and potential economic cost in a car accident based on the General Estimates System data. *Computational Statistics*, 1-15.
- Al-Turaiki, I., Aloumi, M., Aloumi, N., & Alghamdi, K. (2016, November). Modeling traffic accidents in Saudi Arabia using classification techniques. In 2016 4th Saudi International Conference on Information Technology (Big Data Analysis) (KACSTIT) (pp. 1-5). IEEE.

- Ali, G. A., and Tayfour, A. (2012). Characteristics and prediction of traffic accident casualties in Sudan using statistical modeling and artificial neural networks. *International journal of transportation science and technology*, 1(4), 305-317.
- Bayata, H. F., Hattatoğlu, F., & Karşlı, N. (2011). Modeling of monthly traffic accidents with the artificial neural network method. *International Journal of the Physical Sciences* Vol. 6(2), 244-254.
- Brockwell, P. J., Davis, R. A., & Fienberg, S. E. (1991). *Time series: theory and methods: theory and methods*. Springer Science & Business Media.
- Chin, H. C., & Quddus, M. A. (2003). Modeling count data with excess zeroes: An empirical application to traffic accidents. *Sociological methods & research*, 32(1), 90-116. <https://doi.org/10.1177/0049124103253459>
- Chubukov, A., Kapitanov, V., Monina, O., Silyanov, V., & Brannolte, U. (2017). Simulation of regional mortality rate in road accidents. *Transportation Research Procedia*, 20, 112-124. <https://doi.org/10.1016/j.trpro.2017.01.031>
- Chung, Y. S., Park, R. K., & Kim, J. M. (2014). Study on predictive modeling of incidence of traffic accidents caused by weather conditions. *Journal of the Korea Convergence Society*, 5(1), 9-15. <https://doi.org/10.15207/JKCS.2014.5.1.009>
- Dickey, D. A., and Fuller, W. A. (1979). Distribution of the estimators for autoregressive time series with a unit root. *Journal of The American Statistical Association*, 74(366a), 427-431. <https://doi.org/10.1080/01621459.1979.10482531>
- Fuller, W. A. (1996). *Introduction to statistical time series*. 2nd ed. New York: John Wiley & Sons.
- Gao, Z., Pan, R., Yu, R., & Wang, X. (2018). Research on automated modeling algorithm using association rules for traffic accidents. In 2018 IEEE International Conference on Big Data and Smart Computing (BigComp) (pp. 127-132). IEEE. <https://doi.org/10.1109/BigComp.2018.00027>
- Kenneth, G. E. (2021). Statistical Application of Regression techniques in Modeling Road Accidents in Edo State, Nigeria. *Sch J. Phys. Math Stat*, 1, 14-18.
- Okkaoğlu, Y., Akdi, Y., and Ünlü, K. D. (2020). Daily PM10, periodicity and harmonic regression model: The case of London. *Atmospheric Environment*, 117755. <https://doi.org/10.1016/j.atmosenv.2020.117755>

- Singh, G., Pal, M., Yadav, Y., & Singla, T. (2020). Deep neural network-based predictive modeling of road accidents. *Neural Computing and Applications*, 1-10. <https://doi.org/10.1007/s00521-019-04695-8>
- Taamneh, M., Alkheder, S., and Taamneh, S. (2017). Data-mining techniques for traffic accident modeling and prediction in the United Arab Emirates. *Journal of Transportation Safety & Security*, 9(2), 146-166.
- Theofilatos, A., Yannis, G., Kopelias, P., & Papadimitriou, F. (2016). Predicting road accidents: a rare-events modeling approach. *Transportation research procedia*, 14, 3399-3405. <https://doi.org/10.1016/j.trpro.2016.05.293>
- Wei, W.W.S. (2006). *Time Series Analysis: Univariate and Multivariate Methods*, Second Edition, Pearson Addison Wesley, Boston

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi
Güvenlik Bilimleri Enstitüsü
Güvenlik Bilimleri Dergisi, Kasım 2021, Cilt:10, Sayı:2, 467-492
doi:10.28956/gbd.1028686

Gendarmerie and Coast Guard Academy
Institute of Security Sciences
Journal of Security Sciences, November 2021, Volume:10, Issue:2, 467-492
doi:10.28956/gbd.1028686

Makale Türü ve Başlığı / Article Type and Title

Araştırma / Research Article
Covid Sonrası Güvenlik Yaklaşımı
Post-Covid Security Approach

Yazar(lar) / Writer(s)

Sefer YILMAZ. Prof. Dr. Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, drseferyilmaz@gmail.com, ORCID:
0000-0001-8784-2777.

Bilgilendirme / Acknowledgement:

- Yazarlar aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadırlar:
- Makalemizde etik kurulu izni ve/veya yasal/özel izin alınmasını gerektiren bir durum yoktur.
- Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

Bu makale Turnitin tarafından kontrol edilmiştir.
This article was checked by Turnitin.

Makale Geliş Tarihi / First Received : 25.01.2021
Makale Kabul Tarihi / Accepted : 09.07.2021

Atıf Bilgisi / Citation:

Yılmaz, S. (2021). *Covid Sonrası (Post-Covid) Güvenlik Yaklaşımı*. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 10(2), ss. 467-492, doi:10.28956/gbd.1028686

COVID SONRASI GÜVENLİK YAKLAŞIMI

Öz

Covid-19 salgını, algılamaları ve davranışları değiştirdiği kadar, ekonomik, siyasi ve yönetsel yapıları da tahmin edilenin ötesinde değiştirecek ya da değişime mecbur edecek gibi görünmektedir. Bu değişim dalgasına kontrolü elden bırakmadan zamanında ayak uydurabilen devletler pozitif ivme yakalarken, değişime direnen veya değişimin gerisinde kalan ülkeler, hız kaybedecektir. Bu makalede, salgının değişime zorladığı politika alanlarından İç Güvenlik Yönetimi ele alınacaktır. Covid Sonrası (Post-Covid) Güvenlik Anlayışı, güvenlik normlarında radikal değişimleri ihtiva eden yeni ve kapsamlı bir paradigmaya atıfta bulunmaktadır. 9/11 ile yaşanan şok nasıl ki yeni bir iç güvenlik anlayışını ortaya çıkardıysa, Covid-19 ile yaşanan tecrübeler de mevcut güvenlik yaklaşımlarında radikal bir değişimi zorunlu kılmaktadır. Salgın gerçeğinin yarattığı bu yeni iç güvenlik paradigmasının gerekliliğini kavrayan ve başarılı bir şekilde tatbik eden ülkeler, gelecekte yaşanması kuvvetle muhtemel benzeri tehditlere karşı ciddi bir altyapı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: İç Güvenlik Yönetimi, Değişim Yönetimi, Risk Yönetimi, Sağlık Yönetimi, Çevre Güvenliği

POST-COVID SECURITY APPROACH

Abstract

Covid-19, as well as changing perceptions and attitudes, seems to change or force to change economic, politic, and organizational structures beyond what is predicted. Those states which keep pace with those change waves in time without losing control will gain positive momentum, while those resisting change or falling behind it, will lose speed. In this paper, among those policies, which the pandemic forces to change, Homeland Security Management will be focused. Post-Covid Security perspective refers to a novel and comprehensive paradigm, which incorporates radical changes in security norms. Just as the shock of 9/11 revealed a new understanding of homeland security, the experience with Covid-19 also necessitates radical changes in existing security approaches. Those countries, which apprehend and successfully implement the necessity of this new internal security paradigm that the reality of pandemic created, will gain a sound foundation for similar threats, which are likely to be experienced in the future.

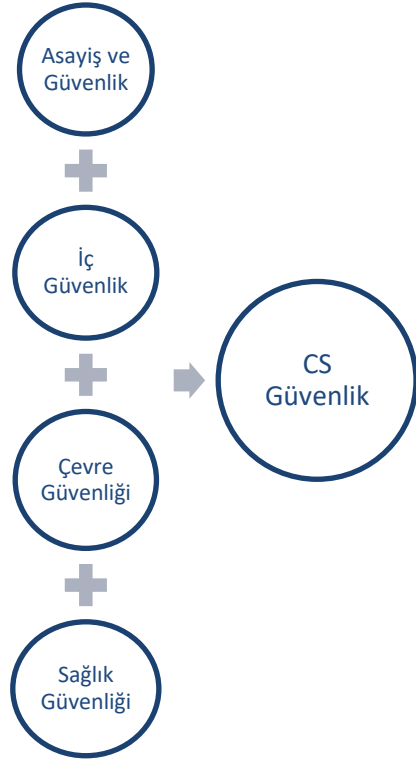
Keywords: Homeland security management, Change management, Risk management, Health management, Environmental management.

GİRİŞ

11 Eylül dünyaya, özellikle de Amerikalılara, sahip oldukları tüm askeri güç, tedbir ve planlamaya rağmen mutlak güvende olmadıklarını, büyük ve etkili saldırılara, üstelik de çok marjinal aktörler tarafından kolaylıkla maruz bırakılabileceklerini gösterdi. Bu durum, onlarca yıl inşa edilen güvenlik algı, yapı ve kapasitelerinin sorgulanmasına yol açtı. Ortaya kısa süre içinde Türkçeye '*İç Güvenlik Yönetimi*'¹ olarak çevirdiğimiz, eskisine oranla çok daha kapsayıcı, muhtelif kaynaklardan yönelebilecek tehdit ve tehlikelere hazırlıklı, tek merkezden komuta ve koordine edilebilen yeni nesil bir güvenlik anlayış ve yapısı ortaya çıktı. Bu güvenlik anlayışının

eskisinden farkı, güvenlikle doğrudan ilgili olanların yanında dolaylı olarak ilgili olup da başka bakanlıkların çatısı altında olan neredeyse bütün kamusal örgütleri tek bir çatı altında toplayarak bu tek komuta yapısı altında, koordinasyonsuzluğu ve verimsizliği gidermek amacıyla olmasıydı (Yılmaz, 2012).

Klasik güvenlik anlayışı *asayiş* mantığı üzerine bina edilmişti. 11 Eylül sonrasında ortaya çıkan yeni güvenlik anlayışı, *terörle mücadele*ye özel bir vurgu ile bu yapıyı yeniden şekillendirdi. Özellikle teröristlerin istismar edebileceği tüm teknoloji ve altyapının güvenceye alınması öncelendi. Bu yapının içerisinde NBC (*Nükleer, Biyolojik ve Kimyasal*) saldırılara karşı hazırlıklı olma başlığı vakti vardı. Bir farkla ki 11 Eylül öncesinde bu tür saldırıların sadece devletler tarafından yapılabileceği öngörülüyorken 11 Eylül sonrasında bu saldırıları yapabilecek aktörler arasına terör örgütleri de eklenmiş oldu. Ancak Covid-19

Şekil 1. CS Güvenlik

¹ Homeland Security Management

salgını gösterdi ki bu yapının içinde eksik olan ve bundan sonraki dönemde sıklıkla karşılaşılması muhtemel bir diğer tehdit tam olarak öngörülemediği ya da eldeki öngörüler yeteri kadar ciddiye alınmamıştı. Bu tehdit, insanlığın çevresine bilerek ya da farkında olmadan verdiği zararlarla doğada ortaya çıkabilecek yapısal bozuklukların insan hayatı üzerindeki etkileriydi. Covid-19 salgını, doğal dengenin insan müdahalesiyle bozulmasının yaratabileceği tehlikenin boyutlarını, ilk defa bu kadar hızlı ve etkili bir şekilde gösteren bir olay oldu.

Bu şu anlama geliyordu: İnsanlığın doğal denge üzerindeki yapısal manipülasyonlarının yıkıcı etkisinin hissedilmesi, tıpkı küresel ısınma ve iklim değişikliğinde olduğu gibi yüzyılları bulmayacaktı. Birkaç hafta içinde ülkelerin ve sonuçta küresel sistemin işleyişini kilitleyebilecek ve üretimden tedarike, enerjiden finansal sistemlere kadar dışlinin bütün çarklarını aynı anda felç edebilecek güçte devasa bir tehdit insanlığın önünde duruyordu artık. İşte 11 Eylül sonrasında ortaya çıkan *İç Güvenlik* yaklaşımına, bu tehdidin ve bu tehdidin gelecekte dönüşüp farklılaşarak alabileceği muhtemel formlarının, bilimsel yaklaşımlarla şekillendirilmiş bir örgüt yapılanması tarafından tanımlanarak bu tehlikelerin önlenmesi ve karşı konulmasına yönelik strateji ve kapasitelerin geliştirilmesinin eklenmesi, “*Covid Sonrası (CS) Güvenlik*” yaklaşımı olarak nitelendirilecektir.

1. CS- GÜVENLİK YAKLAŞIMI

İç güvenliğin asli koruma alanı hiç şüphesiz, toplumu teşkil eden bireylerin öncelikle can güvenliklerinin korunmasıdır. Bu misyon, insanların terör eylemlerinden ve ceza kanunlarında düzenlenmiş sair suçlardan korunması anlamına gelebileceği gibi, yerine göre kişinin yaşadığı çevreden, yediği yemekten, içtiği sudan, soluduğu havadan gelebilecek tehditlerden korunması anlamına da gelir. Örneğin havasına veya suyuna yapılacak biyolojik-kimyasal sabotajlarla, genetiğiyle oynanmış gıdalar veya mutasyona uğratılmış virüs ve bakteriler aracılığıyla da topyekûn bir toplumun varlığına yönelik saldırılar vuku bulabilir. Bu nedenle iç güvenliği, sadece asayiş ve terör mantığı içinde ele almak, günümüzde çok muhtelif form ve dinamiklerle ortaya çıkabilen tehditler karşısında yetersiz ve etkisiz bir yaklaşım olacaktır (Yılmaz, 2012: 18). İç güvenlik, kişilerin ve toplumun güvenliğini, her türlü kaynaktan gelebilecek muhtelif tehdit ve tehlikelere karşı korumakla yükümlüdür. Bu yaklaşıma ‘*tüm tehditler*² yaklaşımı adı verilmektedir (DHS, 2006; DHS, 2007). Bu yaklaşım doğrultusunda İç Güvenlik tanımı 2002 yılında *ABD İç Güvenlik Ulusal Stratejisinde* münhasıran “*terörizme yönelik koordineli bir çaba*” olarak tanımlanmışken (DHS, 2002), 2010

² All-hazards

yılında bu tanım “*terörizm ve diğer tehditlere karşı*” bir mücadele şeklinde revize edilmiştir (DHS, 2010). Diğer tehditler kavramı önceleri sadece doğal afetlere atfen kullanılmaktayken (DHS, 2007) ilerleyen yıllarda salgın hastalıkları da içerecek şekilde kullanılmaya başlanılmıştır (DHS, 2011a).

Covid-19, yeni nesil salgınların toplumun güvenliğini, iç güvenliğin tehdit olarak algıladığı en az asayiş olayları, uyuşturucu, trafik kazaları, örgütlü suçlar ve terör kadar tehdit ettiğini gösterdi. Öyle ki salgın nedeniyle sadece birkaç ayda, yüzlerce terör saldırısında kaybedilenden çok daha fazla can kaybı yaşandı. Bu nedendir ki enfekte vakalar ve temasları, tıpkı suçluların ve teröristlerin takip edildikleri gibi izlenmeye başlandı. Bu kişilerin teşhisi için istihbari filyasyon çalışmalarına ihtiyaç duyuldu. Toplu karantinalar, kolluk marifetiyle uygulanmaya çalışıldı. Tıpkı olağanüstü hallerde olduğu gibi sokağa çıkma sınırlamaları getirilmek zorunda kalındı. Salgınla mücadele amaçlı alınan kararların ve kararlaştırılan tedbirlerin büyük çoğunluğunun tatbik ve denetimi İç Güvenlik Yönetimleri tarafından icra edildi.

Salgınların sayısı ve şiddeti her geçen yıl giderek artmasına ve örneğin son çeyrek asırda 30’dan fazla yeni bulaşıcı hastalık ortaya çıkmasına rağmen (UK, 2017) hiçbiri toplumların ve İç Güvenlik Yönetimlerinin ilgisini Covid-19 salgını kadar çekmeyi başaramadı. Ancak Covid-19’un yarattığı büyük ve şok edici tahribat ile salgın karşısında toplumsal sistemlerin karşı karşıya kaldığı şaşkınlık ve çaresizlik, bu tür salgınlara ortaya çıkmadan çok önce hazırlık yapılması zaruretini ortaya koydu. Üstelik salgınla mücadelenin sadece sağlıklılar gibi belirli meslek gruplarının veya kurumların çabasıyla başarıya ulaştırılabilecek bir faaliyet olmadığı, salgınla savaşta devletin tüm kurumlarının ve toplumun her kesiminin üzerlerine düşen sorumlulukları bulunduğu düşünüldüğünde, mücadelenin tek bir komuta yapısı içinde ve ileri düzeyde bir koordinasyon ile yürütülmesinin gerekliliği anlaşıldı. Buradan hareketle CS-Güvenlik yaklaşımı ortaya çıktı.

CS-Güvenlik yaklaşımı kısaca, en az bilişim sistemlerinin işleyişine tehdit oluşturan virüs yazılımlarına olduğu kadar, biyolojik ve toplumsal sistemlerin işleyişine tehdit oluşturabilecek nitelikteki biyolojik virüsler ve sair patojenler gibi sağlık güvenliği sorunları ile küresel ısınma, iklim değişikliği ve çevre kirliliği gibi insan ve toplum sağlığını topyekûn tehdit edebilecek nitelikteki insan ürünü çevresel gelişmelerin takibine, bu gelişmelerin yaratabileceği tehlikelerin önlenmesine ve karşı konulmasına yönelik çevre güvenliği faaliyetlerinin, İç Güvenlik Sistemine entegre edilmesinin adıdır.

Bu kavramın kapsama alanına, nükleer ve kimyasal saldırıların yanında hem insanlığın geneline veya bir kısmına yönelik olarak zarar vermek üzere çeşitli mahfillerce bilinçli olarak geliştirilecek patojenlerin (Morse, 2003) hem de çeşitli insan faaliyetleri esnasında farkında olunmadan sebep olunabilecek virüs, bakteri ve benzeri biyolojik yapılar ile küresel ısınma, iklim değişikliği, denizlerin ve su kaynaklarının kirlenmesi gibi tüm diğer çevresel bozulmaların tespiti, takibi, önlenmesi ve bu gelişmelerin yaratabileceği tehlikelere karşı konulmasına yönelik faaliyetler girmektedir.

2. CS-GÜVENLİĞİN UNSURLARI

2.1. Çevresel Güvenlik

CS-Güvenlik, suç ve terörle mücadele faaliyetlerine ek olarak, başta nükleer, biyolojik ve kimyasal tehditler olmak üzere, gıda, tarım, hayvancılık ve doğal çevreden kaynaklanabilecek tüm tehdit ve tehlikeleri ‘çevresel güvenlik’³ bağlamında görev alanına dahil eder. Ramsay ve O’Sullivan (2013:11) çevresel güvenliği “aşırı çevresel olayların ülkeleri ve bölgeleri nasıl istikrarsızlaştırabileceğinin anlaşılmasına yönelik bir süreç” olarak tanımlamakta ve bu başlığın İç Güvenlik Yönetiminin önemli bir parçası haline gelmesi gerektiğini savunmaktadır. Örneğin iklim değişikliği, küresel ısınma ve bunların neden olduğu doğal felaketler, insan sağlığı üzerinde doğrudan etkilere sahip olduğu gibi dolaylı etkileri bakımından da İç Güvenliğe yönelen en önemli tehditlerden biri olarak kabul edilmektedir (Massey, 2007; Brody, 2020; Kiltz ve Ramsay, 2012; DHS, 2014). Deniz seviyesinin yükselmesi ve aşırı hava olaylarının giderek artan şiddet ve frekansının milyarlar dolar hasara ve büyük kayıplara yol açacağı öngörülmektedir (Heyman ve Durkovich, 2014). Sadece afet yönetimi bakımından değil, örneğin su ve gıda kaynaklarının yetersizliği gibi nedenlerle tetikleyeceği kitlesel göçler nedeniyle de iklim değişikliği, sosyal, siyasi ve ekonomik krizlere neden olabilecektir (FEMA, 2011; National Intelligence Council, 2012). Azalan kaynaklara erişim ve bu kaynakları elde tutma ihtiyacının, siyasi ve askeri çatışmalar ile iç kargaşalara ve hatta suç ve terör olaylarında ciddi artışlara yol açması beklenmektedir (Comiskey ve Larrañaga; 2019). İklim değişikliğinin sonuçlarının siyasi, ekonomik ve sosyal gerginlikler üzerinde bir çoğaltan etkisi yaratacağı da öne sürülmektedir (DHS, 2012; Kenney, 2017).

Buradan hareketle ‘İklim güvenliği’⁴ “iklim değişikliğinin toplumların yaşamı, kültürü, siyasi istikrarı ve kısaca güvenliği üzerinde yarattığı riskin

³ Environmental security

⁴ Climate security

değerlendirilmesi” olarak tanımlanmıştır (Adger vd., 2014; Lewis, 2014). Sadece direkt etkileri bakımından değil, aynı zamanda İç Güvenliğin faaliyet alanındaki sosyal, siyasal ve ekonomik dolaylı etkileri bakımından da *doğal dengenin bozulması*, toplumların güvenliği üzerinde ciddi bir tehdit potansiyeline sahiptir (Femia ve Werrell, 2017). Kiltz ve Ramsay (2012) tarafından insanlığın karşı karşıya kaldığı en büyük tehlike olarak nitelendirilen iklim değişikliği ve küresel ısınma gibi çevresel bozulmaların İç Güvenlik Yönetimi tarafından göz ardı edilmesi düşünülemez. Bu nedenle, insan müdahaleleri sonucunda doğal yaşamda ortaya çıkan ve yıkıcı etkileri çoğu zaman görmezden gelinen çevresel bozulmalardan kaynaklı çevre güvenliği, CS-Güvenliğin özellikle ilgi alanındadır. Bu bozulmaların ortalama insan ömrünü kısalttığı, hayatı kalitesizleştirdiği, yeni hastalıklara ve salgınlara yol açtığı bilinmektedir (Pearce ve Warford, 1993; Dhrihi, 2019; Aunan ve Pan, 2004; FEMA, 2013). Çapı ve şiddeti giderek artan bu çevresel bozulmalar, olası toplumsal ve siyasal etkilerine yönelik ciddi stratejilerin geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır (Mourad ve Luers, 2017). Nitekim bu doğrultuda ABD’de iklim değişikliği ve onun neden olduğu/olacağı tehlikelere hem ulusal güvenliğin hem de iç güvenliğin tehdit listesinin üst sıralarında yer verilmiştir (White House, 2010; White House, 2015; DHS, 2010; DHS, 2012; DHS, 2013).

Sadece bununla da kalmayıp CS Güvenliğin, çevresel bozulmaların sonuçlarıyla değil, sebepleriyle de ilgilenmesi beklenmektedir. Nasıl ki bir terör olayını gerçekleşmeden önce önlemek esas ise aynı biçimde çevresel bozulmaları, zararlı etkileri ortaya çıkmadan belirleyerek önlemektir asıl önemli olan. Bu nedenle diğer kolluk faaliyetleri gibi, CS-Güvenlik temelde önleyici niteliğe haizdir. Yani *reaktif* olduğu kadar *proaktif* de. Ancak tehdidin somut olarak ortaya çıkmasından sonraki dönemde yürütülecek karşı koyma faaliyetleri de şüphesiz ki bu başlık altında yer bulacaktır.

2.2. Sağlık Güvenliği

Sağlık, kalkınmanın, güvenliğin ve istikrarın temel belirleyicilerinden bir tanesidir (Brundtland, 2003). Yerine göre, salgın hastalıklar şeklinde yaşanan bir toplumsal sağlık sorununun, sadece sebep olduğu can kayıpları bakımından değil, aynı zamanda ülkelerin ekonomik, sosyal ve siyasal yapıları üzerinde tahmin edilenin ötesinde yıkıcı etkilere yol açabildiği bilinmektedir. Covid-19, bu tahribatın en yaygın ve çarpıcı şekilde tecrübe edildiği sağlık güvenliği krizlerinden bir tanesi olmuştur. Bu krizle birlikte, sağlık güvenliği kavramı yeniden ön plana çıkmıştır.

Sağlık güvenliği kavramı, bireysel sağlıktan çok toplumsal sağlığa atıfta bulunmakta olup bu bağlamda kamu güvenliğiyle örtüşmektedir (Sidel ve Levy, 2002). İç Güvenlik Yönetiminin güvence altına aldığı can güvenliği ve hayat kalitesi güvenliğinin bir alt unsurudur. Dünya Sağlık Örgütüncü 2007 yılında yayımlanan *Dünya Sağlık Raporunda* sağlık güvenliği, “*şiddetli toplumsal sağlık olaylarına karşı toplumun maruziyetini azaltmak amacıyla yürütülen proaktif ve reaktif faaliyetler*” şeklinde tanımlanmaktadır (WHO, 2007).

Bir mikrop ya da virüs ve bakteri gibi biyolojik bir patojenin “*Bir sağlık sorunu mu yoksa bir güvenlik sorunu mu?*” olduğu sorusunun cevabı, *sağlık güvenliği* disiplininin uğraş alanıdır. Sağlık güvenliği, yukarıdaki sorunun cevabını, söz konusu patojenin yayılmasının sebepleri ve sonuçları bağlamında ele alır (Walsh, 2016). Örneğin, antraks gibi bilinen bir patojenin bir terör örgütü tarafından kullanılması, hiç şüphesiz bir güvenlik konusudur. Ancak bilinen ya da bilinmeyen patojenler tarafından yayılan bir salgın hastalık, doğrudan art niyetli olarak üretilmemiş olsa dahi, toplumsal sistemler üzerinde yaratacağı tahribat ve kaos nedeniyle, yine bir güvenlik meselesi haline gelebilir. Buradan hareketle Grad (2002), sağlık ile güvenlik arasındaki ilişkinin, salgınların hükümetlerin ve toplumların istikrarsızlaşması üzerindeki etkileri nazara alındığında, oldukça belirgin olduğunu öne sürer.

Sağlık güvenliği ile yakın ilişkili bir kavram biyo-güvenliktir. Biyo-güvenlik önceleri, insan sağlığına dolaylı etkileri olan bitki ve hayvan sağlığına yönelik tehditlerle mücadele anlamında kullanılırken, daha sonra insan sağlığını doğrudan etkileyen salgın hastalıklarla mücadele ile mikrobik unsurların ve biyo-teknolojinin kötü amaçlarla kullanılmasının önlenmesine dönük faaliyetler şekilde kullanılmaya başlandı (DHHS, 2007; IMNRC, 2006). Örneğin ABD Ulusal Güvenlik Konseyi, yeni ortaya çıkan bulaşıcı hastalıkların sonraki 20 yılda ABD’nin ve dünyanın güvenliğini tehdit edeceği istihbaratından hareketle, ilk defa 2000 yılında bir bulaşıcı hastalık olan AIDS’i *ulusal güvenlik tehdidi* olarak kabul etti (Koblentz, 2010). Böylelikle, biyolojik unsurların silah olarak kullanılması kadar kendiliğinden gelişen bulaşıcı hastalıklar ve laboratuvar kazaları sonucu yayılan patojenler de biyo-güvenliğin ilgi alanı haline geldi. Elbe (2010) bu durumu “*güvenliğin medikalleşmesi*” olarak nitelendirmektedir. Bu güvenlik alanında çözümler daha çok karantina ve aşı gibi medikal enstrümanlar kullanılarak yürütülür.

Sağlık güvenliği kavramı ile biyo-güvenlik kavramının birbirlerinin yerine kullanıldıkları görülmektedir. Her iki kavramın örtüştüğü alanlar oldukça fazla olmakla beraber, sağlık güvenliği kavramının biyo-güvenliği de içine alacak

şekilde daha kapsamlı olduğu bilinmektedir. Bize göre sağlık güvenliği, medikal düzeydeki biyo-güvenliğin, sosyal, ekonomik ve uluslararası boyutlarıyla birlikte ele alınarak bütüncül bir yaklaşımla hükümetler düzeyinde ulusal ölçekte yönetilmesinin adıdır. Bu bağlamda örneğin bir ilaç laboratuvarının güvenliği öncelikle biyo-güvenliğin konusu iken, söz konusu laboratuvarında geliştirilecek bir aşının toplumsal eşitliği sağlayacak uygun şartlarda ve süratle kitlelere ulaştırılmasının sağlanması, sağlık güvenliğinin konusudur. Ancak yine de her iki kavram arasındaki ayrımın her zaman bu kadar netlikle yapılamayacağı bilinmelidir. Örneğin Sidel ve Levy (2002) iklim değişikliği gibi doğrudan hükümetler ve uluslararası kuruluşlarca üst düzeyde yönetilen bir konunun dahi biyo-güvenliğin konusu olduğunu öne sürmektedirler. Bu nedenle bu tartışmaya burada nokta koyup, her iki kavramın esasında aynı olguya atıfta bulduklarını belirtmekle yetineceğiz.

Kısaca sağlık güvenliği, ülkelerin istikrarını tehdit eden biyo-terörizm ve ister kendiliğinden, isterse kazara veya bilinçli olarak ortaya çıkan salgın hastalıklar ile yıkıcı sosyal, siyasi, ekonomik ve askeri etkileri olabilecek toplumsal sağlık krizlerini mercek altına alır (Rushton, 2011). Bu krizler genellikle toplumsal düzeyde etkileri olan, yüksek ölüm oranına sahip, kısa sürede içinde ortaya çıkıp şiddetlenen ve sınır aşırı bir nitelik arz eden acil sağlık durumlarıdır (Feldbaum ve Lee, 2004). Nitekim, Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre dünyada yaşanan ölümlerin sadece onda biri sağlık güvenliğinin konusu haline gelmektedir (WHO, 2010).

CS-Güvenliğin, ülkelerin ve toplumsal sistemlerin Covid-19 krizi karşısında genel olarak düştükleri aciziyet ve yaşadıkları görece başarısızlıklardan sonra, sağlık güvenliğini kendinden önceki iç güvenlik yaklaşımlarından çok daha ileri bir düzeyde önceleyeceği beklenmektedir. Böylelikle bundan sonra yaşanması muhtemel benzer krizler karşısında toplumsal direncin geliştirilmesi çok daha mümkün olabilecektir.

2.3. Direnç Geliştirme

ABD Sağlık Bakanlığı ulusal sağlık güvenliğini, sağlıkla ilgili olaylar karşısında milletin hazırlıklı ve dirençli olmasını ve korunmasını içeren bir durum olarak tanımlamaktadır (DHHS, 2009). Bireylerin bünyelerinin hastalık yapıcı unsurlara karşı koyma kabiliyeti 'direnç' olarak nitelendirildiği gibi toplumların salgın hastalıklar gibi krizlere karşı koyma kabiliyeti de '*toplumsal direnç*'⁵ olarak nitelendirilmektedir. Toplumsal direnç, sosyal bir yapının karşı karşıya kaldığı

⁵ Social resilience

zorluklar karşısında mevcut fonksiyonlarını sürdürmesine imkân sağlayacak değişim ile mücadele ve adaptasyon yeteneğini sergileyebilmesidir (Turner vd., 2003; Folke, 2006). ABD’de 2011 yılında İç Güvenlik Bakanlığı tarafından yayımlanan bir raporda direnç, acil durumların yarattığı yıkım karşısında adaptasyon yeteneğini sergilemek ve hızlıca normale dönebilmek olarak tanımlanmıştır (DHS, 2011a). Bu tanımlama karşısında soru, Covid-19 karşısında dünyanın gereken düzeyde bir direnci gösterip gösteremediğidir. 5 milyonu aşan can kayıpları ve 249 milyonun üzerindeki vaka sayıları ile (WHO, 2021) aradan geçen yaklaşık 1,5 yıla rağmen, salgının şiddetinin artarak devam ettiği nazara alındığında, bu sorunun yanıtı maalesef olumsuzdur.

Salgınlar ve diğer çevresel güvenlik tehditleri karşısında toplumsal direncin geliştirilmesi için gereken değişim ve uyum yeteneğinin en önce ortaya konulması gereken alanlardan biri sağlık ise diğeri iç güvenlidir. Bu nedenle İç Güvenlik Yönetiminin, doğal kaynaklı mevcut ve muhtemel tehlikelere karşı toplumsal direncin artırılmasına yönelik ciddi bir adaptasyon yeteneğini acilen geliştirmesi gerekmektedir.

2.4. Düşük Olasılıklı Büyük Riskli Tehditler

CS-Güvenlik, temelde bir *risk yönetimidir*. Normalde bu yaklaşım, iç güvenlik tehditlerini, gerçekleşme ihtimallerine göre önem sırasına koymayı gerektirir (Friedman, 2005). Ancak ne var ki gerçekleşme ihtimali düşük de olsa, vukuu halinde çok büyük etkiler yaratabilecek rutin olmayan risklere (Kettl, 2005) karşı da gerekli düzeyde bir hazırlığa imkân verebilmek amacıyla, bio-terörizm ve salgınlar gibi ‘*düşük olasılıklı fakat büyük riskli*’ tehditlere, gündeminde üst sıralarda yer verir (Crowe, 2008; Lundberg ve Willis, 2015).

Bu durumda CS-Güvenliğin tehditlerdeki öncelik sıralaması, sadece tehdidin gerçekleşme ihtimaline göre değil, aynı zamanda bu ihtimalin gerçekleşmesi halinde yaratabileceği yıkıcı etkiler nazara alınarak bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilir. Bu nedenle örneğin doğal ya da insan ürünü virüsler ve bakteriler gibi biyolojik ajanların geliştirilmesi ve yayılması faaliyetlerini mercek altına alır. Bireylerin ve toplumların güvenliğine tehdit oluşturabilecek nitelikteki genetik araştırmaları ve biyo-mühendislik faaliyetlerini takip eder. Su ve hava güvenliği ile iklim değişikliklerini gündemine alır.

2.5. Nesiller-Aşırı Tehditler

CS-Güvenlik, yakın tehditlerin dışında uzak tehditlerle de aynı düzeyde ilgilidir. Uzak tehditler ya da Massey'in ifadesiyle '*nesiller-aşırı tehditler*'⁶, şimdiki nesiller tarafından neden olup zararlı etkilerinin en üst düzeyde hissedilmesi için uzun zaman dilimleri gerektiren küresel ısınma, iklim değişikliği, su kaynaklarının ve denizlerin kirletilmesi, gen zincirinin bozulması ile bitki ve hayvan ırklarının soylarının tükenmesi gibi küresel sistemin bütününe yönelik zararlı ve yıkıcı hadiselerdir (Massey, 2007: 2). Günümüzde zararlı etkileri ya hiç hissedilmeyen ya da düşük düzeyde hissedilen bu gelişmelerin faturalarının gelecek nesillere ödettilmemesi için bugünden harekete geçmek gerekli olup bu sorumluluğu paylaşacak temel aktörlerden biri de şüphesiz, İç Güvenlik Yönetimidir. Zira CS-Güvenliğin misyonu, her türlü kaynaktan gelebilecek tehdit ve tehlikelere karşı bireylerin ve toplumun can, mal, mülk ve hayat kalitesinin korunmasıdır. Şimdi bu korumanın niteliği, *uzun menzilli/uzun vadeli* veya *nesiller-aşırı* bir koruma niteliğine bürünmek zorundadır.

2.6. Öğrenme Yeteneği

Covid-19, ekonomik ve toplumsal sistemleri olduğu kadar, iç güvenlik sistemini de daha önce hiç yaşanmamış sınamalarla karşı karşıya bıraktı. Dünya genelinde yaşanan şoklar, hazırsızlıklar ve başarısızlıklar, sistemleri benzer sınamalara karşı koyabilmek amacıyla değişime zorladı. İç güvenlik, bu değişim ihtiyacına en hızlı uyum sağlaması gereken alanlardan biri olarak öne çıktı. Örneğin, vakaların tespiti, seyahat sınırlamalarının ve karantina uygulamalarının etkili denetimi için yeni yeteneklerin hızlıca geliştirilerek uygulamaya konulması gerekti. Böylece sağlıkla beraber iç güvenlik bu mücadelede, diğer kamusal hizmetlerin önünde gitmek zorunda kaldı.

Çevresel ve biyolojik gelişmelerin iç güvenlik tehditleri arasında ön sıralara yükselmesi, bu etkenlerin canlı ve dinamik yapısı nazara alındığında, iç güvenlik algı, yapı ve kapasitelerinin de söz konusu değişimlere ayak uydurabilecek nitelikte canlı, esnek ve dinamik bir yapıya bürünmesini zorunlu kılar. Bu durum, toplumların çevreye adaptasyon sürecinin doğal bir uzantısıdır. Yani CS- Güvenlik, kendinden önceki iç güvenlik yaklaşımlarından kat be kat daha canlı ve adaptiftir. Yapıya, bu uyum sağlama yeteneğini kazandıran temel unsur, *öğrenme yeteneği*dir. Bu yetenek, yaşanan her büyük sınamadan sonra, iç güvenliğin kendisini baştan aşağıya revize edip gerekli ek donanımlarla yenilemesiyle sağlanır.

2.7. Şebeke Yapı

⁶ "Generational hazards"

Bu dinamik ve adaptif nitelikte birlikte bünyesinde resmi-özel birçok kurum ve kuruluşu ihtiva ediyor olması, CS-Güvenliğin hiyerarşik değil şebeke tarzı bir yapı içinde örgütlenmesini gerekli kılmaktadır. Söz konusu örgütlenme, resmi ve özel tüm paydaşların yer aldığı bir *şebeke* içinde, komuta birliğini sağlayacak ve hızlı karar alıp eyleme geçebilecek karakterdedir. Bu açıdan bakıldığında esasında CS-Güvenlik '*toplumun tamamı*'⁷ tarafından, yani '*tüm milletçe*'⁸ hep birlikte icra edildiğinde ancak başarıya ulaşabilecek bir faaliyetin adıdır (Dahl, 2015). ABD'de 2011 yılında hazırlanan *Stratejik Ulusal Risk Değerlendirmesi* raporunda da iç güvenlik tehditlerine karşı hazırlığın toplumun tamamı⁹ tarafından bir risk bilincinin gelişmesine bağlı olduğu belirtilmektedir (DHS, 2011b).

'Tüm milletçe' veya 'toplumun tamamı' kavramlarının altında resmi ve özel tüm kurum ve kuruluşlarının yanında, bireyler de yer almaktadır. Bir başka ifade ile klasik güvenlik anlayışı devletin sorumluluğu esasına dayanırken, CS-Güvenlik yaklaşımı devletle milletin müşterek sorumluluğu varsayımı üzerine oturur. Bu varsayım, aslında Clark ve arkadaşlarının iç güvenliği hem resmi hem de özel boyutları olan bir hizmet alanı olarak ele aldıkları yaklaşımla örtüşür (Clark vd., 2006). Onlara göre hükümetlerin özel sektörden destek almadan iç güvenlikte başarılı olmaları oldukça zordur. Bu yaklaşımlarının altında yatan temel nedenin, ABD'deki kritik tesis ve altyapının %85'inin özel sektöre ait olmasından kaynaklandığı bilinmektedir. Bu oran ülkeden ülkeye farklılık gösterse de vaktiyle devletin uhdesinde icra edilen birçok hizmetin günümüzde özel sektör tarafından yürütüldüğü göz önüne bulundurulduğunda, söz konusu alanlarda iç güvenliğe yönelik tedbir ve uygulamaların ya özel sektör tarafından bizzat veya iç güvenlik yönetimiyle işbirliği halinde yürütülmesi gerekliliği anlaşılır. Bunun en göze çarpan örneklerinden biri Özel Güvenliktir. Havaalanları, metro istasyonları, limanlar, enerji santralleri, enerji ve su tesis ve isale hatları, hastaneler, kargo, telekomünikasyon ve bilişim altyapısı gibi pek çok kritik tesis ve altyapının güvenliği, genel kolluk içinde yer almayan özel güvenlik tarafından sağlanmaktadır. Bu durum, İç Güvenlik Yönetiminin özel sektörle işbirliği yapma ve koordinasyon sağlama zorunluğunun en çarpıcı örneklerinden bir tanesidir.

CS-Güvenlik bu doğrultuda, karar almadan uygulamaya ve denetlemeye kadar hemen her safhada, kamuoyunun bilgilendirilmesine, görüşlerinin alınmasına ve katılımına öncelik verir. Bu maksatla, toplumun ilgili tüm kesimleriyle *iç güvenlik ortaklıkları* geliştirir. CS-Güvenlik Yaklaşımı, 11 Eylül sonrasında ortaya çıkan iç

⁷ Whole community approach

⁸ All-of-nation

⁹ Whole-of-community

güvenlik yönetiminin bir uzantısı niteliğinde olduğundan, 11 Eylül'den önceki güvenlik anlayışlarında olduğu gibi sadece kolluk örgütlerini değil, güvenlikle ilgili sair kamusal örgütlerin yanında, 'iç güvenlik ortakları' adı altında toplumun neredeyse bütün kesimlerini içine alan 'iç güvenlik alanı'nı yönetir. Bu alanın içine yerine göre sağlık, gıda, tarım, genetik, ilaç, üretim ve tedarik gibi hayati sektörler öncelikli olarak dahil edilmiştir.

3. CS-GÜVENLİĞİN MİSYONU

CS-Güvenlik yaklaşımı, sadece can ve mülk güvenliğini değil, aynı zamanda bireylerin ve bir bütün olarak toplumun *hayat kalitesinin güvenliğini* de teminat altına alır. Hayat kalitesinin muhafazası, sadece suç olgusu ile değil, suç teşkil etmese de tıpkı kabahatlerde olduğu gibi, toplumun sağlığını, huzurunu veya varlığını tehdit veya rahatsız edebilecek her türlü tehditle mücadeleyi iç güvenliğin görev alanı kapsamına alır.

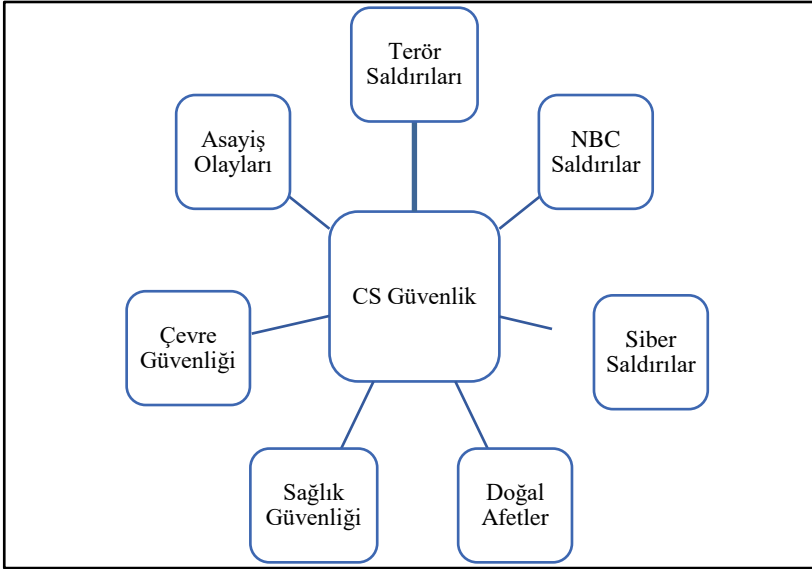
Günümüzde bu tür tehditlerin önemli bir kısmı, doğal kaynaklı olaylardan neşet etmektedir. 2004 yılında ABD İç Güvenlik Konseyi tarafından hazırlanan en temel 15 tehdit senaryosu içerisinde yedi tanesi, doğal kaynaklıdır (DHS, 2004). Bunlardan ikisi doğal afet, dördü biyolojik saldırı, biri salgın hastalıktır. 2011 yılında ABD'de İç Güvenlik Bakanlığı tarafından hazırlanan bir raporda iç güvenliğe yönelik tehditler; doğal tehditler, teknolojik/kazara gelişen tehditler ve insan eliyle düşmanca gerçekleştirilen tehditler olarak üç temel kategori altında gruplandırılmıştır (DHS; 2011b).

Gerçekleşme sıklığı, yani frekansı ile gerçekleşme halinde ortaya çıkan zararlar nazara alındığında İç Güvenlik Yönetiminin doğal kaynaklı tehditlere halihazırda tahsis ettiği kadar çok daha fazla enerji teksif etmesi gerekmektedir (Dahl, 2015).

Doğal afetlerin, salgınların ve doğal dengenin bozulmasıyla ortaya çıkan yeni tehlikelerin sayısında ve şiddetinde ciddi bir artış gözlenmektedir. Birleşik Krallıkta 2017 yılında yayımlanan *Ulusal Risk Raporu*'nda sadece son 25 yılda dünyada otuzdan fazla yeni bulaşıcı hastalığın tespit edildiği belirtilmektedir (UK, 2017). Aynı raporda, önümüzdeki 20 yıl içinde antibiyotiğe dirençli hastalıkların sayısında belirgin bir artış yaşanmasının beklendiği de vurgulanmaktadır. Bulaşıcı hastalıkların sayısında ve şiddetinde yaşanan bu artışların temelinde iklim değişikliği, endüstriyel gıda üretim yöntemlerindeki suiistimaller, çevreye duyarsız kentleşme ve sonuçta doğal yaşamın dengesinin bozulması gösterilmektedir (UK, 2017). Örneğin yine bu dengenin bozulmasının bir sonucu olan sadece hava kirliliği nedeniyle yılda 4,5 milyon dolayında kişinin yaşamını yitirdiği öne sürülmektedir (Ramsay ve O'Sullivan, 2013). Bu konuda daha da çarpıcı bir rakam Pimentel ve

arkadaşları tarafından telaffuz edilmiştir. Onlara göre dünyada yaşanan ölümlerin %40'ı bir şekilde çevresel bozulmalardan kaynaklıdır (Pimentel vd., 2007).

Tüm bu nedenlerle CS-Güvenliğin, klasik iç güvenlik misyonları olan terörle ve suçla mücadeleye ek olarak temel görevi, bir yandan salgınlar benzeri sağlık güvenliği konularıyla, diğer yandan insan ve halk sağlığını tehdit eder nitelikte doğal dengenin bozulması sonucu yaşanan küresel ısınma, iklim değişikliği, deniz seviyesinin yükselmesi, türlerin soyunun tükenmesi, denizlerin ve su kaynaklarının kirlenmesi, orman yangınları gibi çevre güvenliği konularıyla ilgilenmektir. Örneğin salgınlar konusunda, doğal veya insan yapısı virüs ve bakteri benzeri hastalık yayıcı unsurların öncelikle gelişmesini önleyici tedbirler almak, toplumun bu tehlikelere maruziyetini azaltmak, ortaya çıkması halinde hızlıca tanımlamak, salgın düzeyine ulaşmadan bertarafını sağlamak, salgın düzeyine ulaşmış unsurları en az zararla söndürebilmek amacıyla gereken karşı faaliyetleri icra etmek, sanıldığı gibi sadece Sağlık Bakanlığının değil, resmi ve özel diğer kurumlarla beraber, İç Güvenlik Yönetiminin de görevidir. Özellikle salgın esnasında toplum genelinde alınacak kısıtlayıcı tedbirlerin tamamına yakını, İç Güvenlik Yönetimi

tarafından tatbik edilmektedir.

Şekil 2. CS Güvenliğin Başlıca Görev Alanları

Bu çerçevede CS-Güvenliğin başlıca görevleri:

- *Suçla mücadele* ve asayişin sağlanması gibi klasik iç güvenlik görevlerini icra etmek,
- *Terörle mücadele* etmek,
- Nükleer, biyolojik ve kimyasal saldırılara karşı hazırlık yapmak, saldırı esnasında kriz yönetimini gerçekleştirmek,
- Siber suçlar ve saldırılarla mücadele etmek,
- Doğal afetlere toplumun maruziyetini azaltmak, afet esnasında ilk kurtarma ve acil yardım faaliyetlerinin yürütümü ile kamu düzeninin korunmasını sağlayarak *afet yönetimini* gerçekleştirmek,
- Doğal veya insan ürünü hastalık yapıcılar vasıtasıyla yayılan salgınlarla ilgili *sağlık güvenliği yönetimini* icra etmek,
- Doğal dengenin bozulmasının günümüzde ve nesiller-aşırı dönemlerdeki olası etkilerini öngörüp, önlenebilir limitler içindeki bozulmaları önlemek, bu limitleri çoktan aşmış ve olumsuz etkileri hissedilmeye başlamış bulunan küresel ısınma ve iklim değişikliği gibi gelişmelerin toplumların sağlığı, hayat kalitesi ve güvenliği üzerinde yaratabileceği etkileri gerçekçi bir surette analiz ederek *çevre güvenliği*ni yönetmek.

Yukarıda temelde yedi madde halinde sıralanan görevlerin içinde CS-Güvenliği klasik güvenlik mantığından ve 9/11 sonrası ortaya çıkan İç Güvenlik Yönetiminden ayıran en temel farkın *sağlık güvenliği yönetimi* ve *çevre güvenliği yönetimi* olduğu malumdur.

CS-Güvenlik bu iki misyon çerçevesinde;

- Doğal dengenin bozulmasına yol açacak ve insan ve toplum sağlığına tehdit teşkil edebilecek nitelikte çevresel etkileri olabilecek su, gıda, tarım, ilaç, kimya gibi her türlü faaliyeti, olası zararları fark edebilecek ve önleyebilecek şekilde paydaşlarıyla birlikte düzenler,
- Bu düzenlemelere ve çevre güvenliğine dair her düzeyde eğitimler verir,
- Söz konusu bu düzenlemeler doğrultusunda bu alanları sıkı, sürekli ve etkili bir denetime tabi tutar, ihlal hallerinde gereken yaptırımları uygular,
- Sağlık güvenliği bakımından kritik tesis ve sistemlerin envanterini tutar,
- Faaliyet alanı içindeki konularla ilgili kamuoyunun ihbar, şikâyet, görüş ve önerilerine kulak verir,

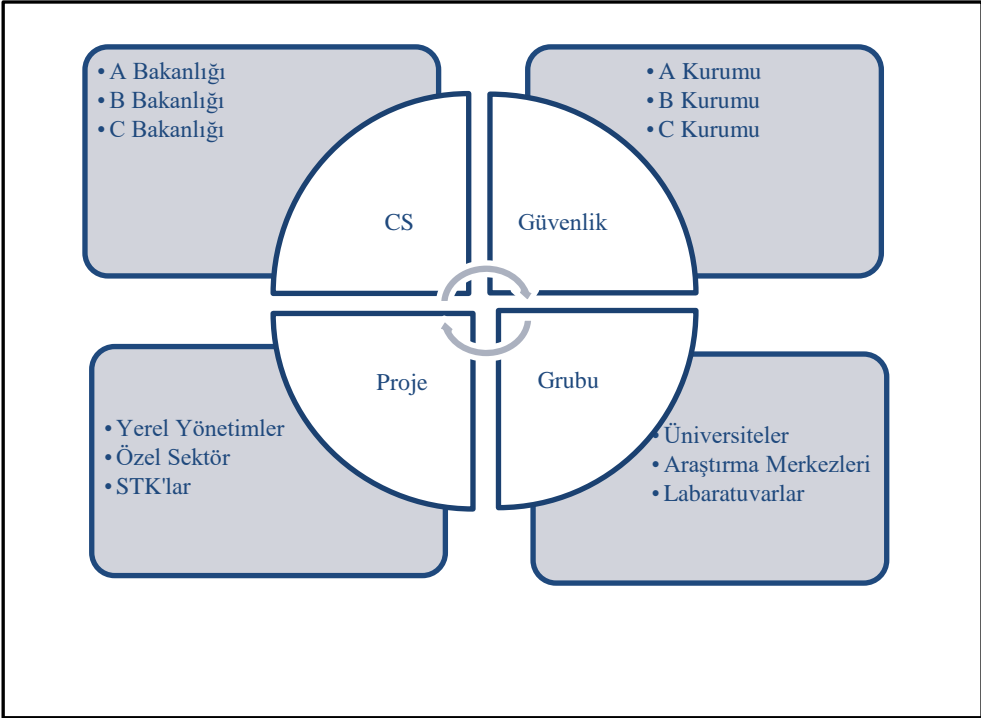
- Kendi faaliyet alanıyla ilgili dünyada yaşanan politik ve bilimsel gelişmeleri günlük olarak takip eder,
- Paydaşlarına ve kamuoyuna, elde ettiği bilgi ve bulgulara dair periyodik raporlamalar yapar, her türlü iletişim aracı ile uygun mecralarda kamuoyuna duyurur,
- Çevre ve sağlık güvenliğinin ancak küresel ölçekte bir işbirliği ile başarılı olabileceği bilinciyle, bilgi ve tecrübe birikimini dünya kamuoyu ile paylaşır,
- Çevre ve sağlık güvenliğinin sağlanması ile salgınla mücadele alanında gereken Ar-ge, laboratuvar ve sair araştırma altyapılarını geliştirir, mevcut altyapıdan optimum düzeyde faydalanmak amacıyla gerekli her türlü tedbiri alır,
- Sağlık ve gıda alanındaki üretim altyapısını geliştirir ve en kötü senaryolara hazırlıklı olabilecek nitelikte, kademeli kapasite artırım planlamaları yapar,
- Küresel ve ulusal düzeyde salgınlarla mücadele konusunda, elde edilen bilgi ve tecrübelerin sahadaki tatbik kabiliyetini ölçmek amacıyla, bölgesel ve ulusal düzeyde zaman zaman tatbikatlar yapar,
- Toplumun salgın öncesi ve esnasında bilinçlendirilmesi ile toplum psikolojisinin desteklenmesi konusunda faaliyetler yürütür,
- Risk analizi ve risk iletişimi alanında faaliyette bulunur. Olası tehditler ve muhtemel sonuçları hakkında biyo-istihbarat yoluyla bilgi toplar ve projeksiyonlar yapar,
- Olası risklerin baş göstermesi halinde devreye sokulacak erken uyarı sistemlerini geliştirir ve kriz merkezlerinin altyapısını kurar,
- Tüm bu faaliyetleri etkili bir şekilde icra edebilmek amacıyla gereken örgütsel yapıyı kurar ve dinamik bir şekilde geliştirir.

4. ÖRGÜTSEL YAPI

CS-Güvenlik, *matriks* bir örgütsel yapı içerisinde şekillenir. Yani temelde her paydaş birim, kendi kurumsal hiyerarşik yapısına bağlı olarak çalışmakla beraber, aynı zamanda özel olarak bu amaçla yapılandırılmış yatay bir örgüt yapısının da parçası olarak faaliyet gösterir (Ford ve Randolph 1992). Bu, söz konusu birimlerin gündemde somut bir tehdidin yakın veya mevcut olmadığı durumlarda, bir yandan kendi rutin kurumsal görevlerini yapmalarına olanak sağlarken, bir yandan da CS-Güvenlik bakımından önceden belirlenmiş standartlara göre denetim, gözetim, raporlama, bilgi paylaşma ve Ar-ge çalışmaları yapmalarına imkân sağlar. Somut

bir tehdidin baş göstermesi halinde ise bu birimler, otomatik olarak yatay örgütlenmenin tam zamanlı çalışanları haline gelir.

ABD’de 9/11 sonrasında geliştirilen İç Güvenlik örgütlenmesinde ise *matriks* bir yapı yerine, ilgili kurumların birçoğunun doğrudan İç Güvenlik Bakanlığı çatısı altına dahil edildiği görülmüştür. Örneğin gıda güvenliğine bilinçli olarak yöneltilecek tehditlerle, kazara ortaya çıkabilecek hastalıklarla mücadele etmek üzere 1954 yılında Tarım Bakanlığı bünyesinde kurulan ve aşı geliştirme kapasitesi bulunan *Plum Adası Hayvan Hastalıkları Merkezi*¹⁰ 2003 yılında İç Güvenlik Bakanlığı bünyesine dahil edilmiştir (DHS, 2020a). Ancak daha sonra bu merkezin, *Ulusal Bio ve Tarım Savunma Merkezi*¹¹ adı altında yeni bir yapıya dönüştürülerek yeniden Tarım Bakanlığı uhdesine alınmasına karar verilmiştir (DHS, 2020b). Yeni yapıda Tarım Bakanlığının bu tesisle ilgili çalışmalarını İç Güvenlik Bakanlığı ile müştereken yapması öngörülmektedir.

Şekil 3. CS Güvenlik Proje Grubu

Bu gelişme aslında bir ölçüde, bu çalışmada önerilen *matriks* yapının uygunluğunu teyit eden bir tecrübedir. Zira söz konusu laboratuvar çalışanlarının

¹⁰ Plum Island Animal Disease Center

¹¹ National Bio and Agro-Defense Facility

önemli bir kısmı teknik olarak Tarım Bakanlığı ile ilgili ve ilişkili olup yürüttükleri çalışmaların da büyük bir bölümü bu bakanlıkla birlikte yürütülmektedir.

Bu nedenle, İç Güvenlik Yönetiminin tıpkı yukarıdaki örnekte olduğu gibi, bu tür laboratuvarları ve uzman kuruluşların tamamını kendi çatısı altında toplayıp devasa bir örgüt halinde gelmesinden, söz konusu teknik birimlerin kendi mecralarındaki çalışmalarının ileri derecede bir koordinasyon ile yönlendirilmesi, çok daha makul ve pratik görülmektedir.

Nitekim ABD İç Güvenlik yapılanmasında da yukarıdaki örneğin aksine, Halk sağlığı ile ilgili acil durumlarda tıbbi cihaz, ilaç ve donanımın tedarikinden sorumlu birim olan *Stratejik Ulusal Stoklama*¹² Sağlık Bakanlığı bünyesinde olmakla birlikte İç Güvenlik Bakanlığı ile Sağlık Bakanlığının müşterek komutası altında görev yapmaktadır.

CS-Güvenlik yapısı içinde yer alabilecek departmanlardan bazıları biyo-istihbarat, risk analizi ve risk iletişimi, kritik tesis envanter, altyapı muhafaza ve geliştirme, standart belirleme, denetim, takip ve izleme, Ar-Ge, koordinasyon, halkla ilişkiler, erken uyarı sistemleri ve kriz merkezleridir.

SONUÇ

Virüsler, bakteriler, mantarlar ve diğer bazı mikroorganizmalar, ölümlere ve hastalıklara yol açabilecek şekilde biyolojik terör bağlamında bilinçli olarak kolaylıkla dönüştürülebildiği gibi, kimi insan faaliyetleri sonucunda fark edilmeden de bu tür sonuçları doğuracak bir şekle biyo-mühendislikle dönüşebilirler (FEMA, 2013). Covid-19 ile yaşanan felaketin insan eliyle üretildiğine dair somut kanıt olmasa da bu durum bundan sonraki dönemlerde bu tür kötü niyetli müdahalelerin olmayacağı anlamına elbette gelmez. Biyo-mühendislikle mutasyona uğratılmış yeni patojenler aracılığıyla yayılacak salgın bir hastalık, konvansiyonel ve hatta nükleer saldırıların doğuracağından çok daha fazla tahribata yol açabilir. Veya örneğin şehir şebekesine katılacak bu tür bir mikroorganizma veya toksin maddenin yüzbinleri hatta milyonları bir çırpıda hasta etmesi ve öldürmesi ihtimali maalesef hiç de az değildir.

Salgın hastalıkların toplumların sosyal ve ekonomik sistemleri üzerinde olağanüstü yıkıcı etkilerinin olabileceği sıklıkla ileri sürülmüştü (FEMA, 2003; DHS, 2006a; DHS, 2011b; Byrne ve Nichol, 2020). Covid-19 söz konusu yıkıcı etkilerin en çarpıcı somut örneklerinden biri olarak tarihe geçti. Covid-19'dan

¹² Strategic National Stockpile

çıkartılması gereken temel ders, bu tür bir hadisenin çok daha ileri boyutlarındaki benzer tehlikelerin yanı başımızda bulunduğu ve önümüzdeki dönemde bunlarla karşılaşma ihtimalimizin oldukça yüksek olduğudur. Yani biyolojik tehlike somutun ötesinde bir gerçeklikle karşımızdadır (Frank, 2015). Tıpkı depremlerde ve diğer doğal afetlerde olduğ u gibi, öncesinde ciddi ve sürekli tedbirler alınmadığı ve gereken hazırlıklar yapılmadığı takdirde, salgınlar ve benzeri biyo-tehditlerin yıkıcı etkilerinden kurtulmamız veya bu etkileri önemli ölçüde hafifletmemiz mümkün gözükmemektedir.

Bu nedenlerle, büyük ölçüde doğal dengenin bozulması sonucunda ortaya çıkarak toplumların sağlığını, hayat kalitesini ve güvenliğini tehdit eden ve bundan böyle yaşanma sıklığı ile şiddeti çok daha artacak gibi görülen küresel ısınma, iklim değışikliği, canlı türlerinin soylarının tükenmesi, denizlerin, su kaynaklarının ve havanın kirlenmesi, gen zincirlerinin bozulması ve salgınlar gibi çevresel güvenliğ e dair gelişmelere, iç güvenliğ e yönelik tehdit listesinin en başlarında yer verilmeli ve gerçekleşmesi halinde yaşanacak vahim sonuçlar nazara alınarak, bu tehlikelere karşı hazırlıklı olabilme ve karşı koyabilme kapasitesi geliştirilmelidir.

Geleceğin iç güvenlik tehditlerinin içinde en büyüklerinin konvansiyonel olmayan tehditler olacağı öngörülmektedir. Buradan hareketle örneğin NATO bünyesinde 2013 yılında ‘*Konvansiyonel Olmayan Tehditler Ofisi*’ kurulmuştur (FEMA, 2013). Hastalık yapıcı bakteri ve virüslerin neredeyse e-posta kadar hızlı hareket ettiği bir dünyadayız (Brundtland, 2003). Rutinin dışında beliren hayati tehditlere karşı (Kettl, 2005) rutine bağlı kalarak, mevcut vizyon, yapı ve kapasitelerle karşı koymak gerçekçi bir yaklaşım olmayacaktır. Bu nedenle, biyolojik unsurların silaha dönüştürülmesinin adı olan bio-teröre olduğ u kadar, doğal dengenin bozulmasına karşı da etkili tedbirler geliştirmek, mevcut durumun analizini yapmak ve belirlenen tehditlerle mücadele etmek üzere, iç güvenlik çatısı altında yani İçişleri Bakanlığı bünyesinde müstakil ve uzman yapıların teşekkül ettirilmesi, bir gerekliliğin ötesinde bir zaruret olarak karşımızda durmaktadır.

Güvenlik uzmanlarının yanında, hekimler, veterinerler, gıda mühendisleri, genetikçiler, virologlar, hidrologlar ve sair bilim insanlarından oluşacak bu yapılar hem ülkemizdeki hem de dünyadaki çevresel ve biyolojik gelişmeleri takip edecek, termal kamera, detektör, ventilatör, ölçüm kitleri, emisyon ölçüm cihazları gibi tespit ve tedaviye dönük teknolojik cihaz ve yazılımların geliştirilmesi ile altyapılarının güçlendirilmesi çalışmalarını yürütecek, bu konuda Ar-ge yatırımlarını yapacak veya teşvik edecek, resmi ve özel mevcut Ar-ge ve laboratuvar altyapısının geliştirilmesini sağlayacak, kritik tesis ve altyapıların

envanterini tutacak, güvenlik standartlarını belirleyerek denetimini yapacaktır. Bu birimler, ilaç, tıp, kimya ve gıda vb. laboratuvarlarını, bu nevi maddeleri üreten ve satan işyerlerini, bunların ithalat ve ihracatlarını, bu maddelerin gümrük ve kargo hareketliliklerini, bu sektörde faaliyet gösteren firmaları, uzman kişi ve kuruluşları kayıt altına alarak gözetleyecektir.

Salgın hastalıklar ile patojenler konusunda dünyadaki güncel ve bilimsel gelişmeleri takip edecek ve tedavi edici bilimsel çalışmaları teşvik edecektir. Bilinen biyolojik silahlar, toksinler ve mikroorganizmalarla ilgili tedavi protokollerini önceden hazırlayacaktır. Muhtemel bir tehlike anında, farklı bakanlıklar ve kurumlar altında faaliyet gösteren bu *matriks* yapının elemanları, kriz merkezinde kendiliğinden toplanarak önceden belirlenen planlar dahilinde savunma ve karşı koyma faaliyetlerini, durup düşünmeyle, tartışmayla vakit kaybetmeden otomatik olarak tatbika başlayacaktır.

Bu surette, toplumun maruz kalabileceği nükleer, biyolojik ve kimyasal tehditlerle beraber doğal dengenin bozulmasıyla ortaya çıkabilecek biyolojik kaynaklı tüm diğer tehlikelere karşı, en küçüğünden en büyüğüne kadar hazırlıklı olabilecek ve böylelikle bundan sonraki dönemde frekansı ve şiddeti giderek artacağı öngörülen bu tür olaylar karşısında toplumun hem sağlığını hem de güvenliğini çok daha ileri düzeyde koruma güç ve kapasitesi geliştirilmiş olacaktır. Bu çalışmanın, söz konusu kapasitenin geliştirilmesi yönünde bir duyarlılığa yol açması ve karar alıcılara bu doğrultuda örnek bir şablon sunması ümit edilmektedir.

KAYNAKÇA

- Adger, W. N., Pulhin, J. M., Barnett J., Dabelko, G. D., Hovelsrud, G. K., Levy, M., Spring, Ú. O. ve Vogel, C. H. (2014). Human security. C. B. Field, V. R. Barros, D. J. Dokken vd. (Ed.), *Climate change 2014: impacts, adaptation, and vulnerability (755–791)*. Cambridge University press, Cambridge.
- Aunan, K. ve Pan, X. C. (2004). Exposure-response functions for health effects of ambient air pollution applicable for China-A meta-analysis. *Science of the Total Environment*, 329, 3–16.
- Brody, M. (2020). Enhancing the Organization of the United States Department of Homeland Security to Account for Risk. *Homeland Security Affairs*, 16(3), (April 2020). <https://www.hsaj.org/articles/15847>
- Brundtland, G. H. (2003). Global Health and International Security. *Global Governance*, Oct.–Dec. 2003, 9(4), 417-423.
- Byrne, A. ve Nichol, B. (2020). A community-centred approach to global health security: implementation experience of community-based surveillance (CBS) for epidemic preparedness. *Global Security: Health, Science and Policy*, 5(1), 71-84.
- Clark, M., Cordes, J. ve Roberts, B. (2006). Annual Conference on Taxation and Minutes of the Annual Meeting of the National Tax Association, Vol. 99, 99th Annual Conference on Taxation (November 16-18, 2006), pp. 156-162.
- Comiskey, J. ve Larrañaga, M. (2019). Climate Security: A Premortem Approach to a Sustainable Global Future. *Homeland Security Affairs*, 15, Article 8.
- Crowe, A. (2008). National Strike Teams: An Alternate Approach to Low Probability, High Consequence Events. *Homeland Security Affairs*, 4(2), 1-5.
- Dahl, E. J. (2015). A Homeland Security Net Assessment Needed Now. *Strategic Studies Quarterly*, 9(4), 62-86.
- Dhrifi, A. (2019). Does Environmental Degradation, Institutional Quality, and Economic Development Matter for Health? Evidence from African Countries. *Journal of Knowledge Economy*, 10: 1098–1113.
- DHS (2002). National Strategy for homeland security. Erişim tarihi: 21 Kasım 2020, <https://www.dhs.gov/sites/default/files/publications/nat-strat-hls-2002.pdf>.

- DHS (2004). Planning Scenarios, Executive Summaries, July 2004. Erişim tarihi: 21 Kasım 2020, <https://cryptome.org/15-attacks.htm>.
- DHS (2006). A Performance Review of FEMA's Disaster Management Activities in Response to Hurricane Katrina, OIG-06-32. Erişim tarihi: 21 Kasım 2020, https://www.oig.dhs.gov/assets/Mgmt/OIG_06-32_Mar06.pdf.
- DHS (2006a). Pandemic Influenza Preparedness, Response, and Recovery Guide for Critical Infrastructure and Key Resources. Erişim tarihi: 06 Mayıs 2020, <https://www.dhs.gov/sites/default/files/publications/cikrpandemicinfluenzaguide.pdf>.
- DHS (2007). National Preparedness Guidelines. Erişim tarihi: 17 Kasım 2020, https://www.fema.gov/pdf/emergency/nrf/National_Preparedness_Guidelines.pdf.
- DHS (2010). Quadrennial Homeland Security Review (QHSR). Erişim tarihi: 21 Kasım 2020, <https://www.dhs.gov/publication/2010-quadrennial-homeland-security-review-qhsr>.
- DHS (2011a). Homeland Security Presidential Policy Directive 8. Erişim tarihi: 17 Kasım 2020, <https://www.dhs.gov/presidential-policy-directive-8-national-preparedness>.
- DHS (2011b). The Strategic National Risk Assessment in Support of PPD 8: A Comprehensive Risk-Based Approach toward a Secure and Resilient Nation. Erişim tarihi: 21 Kasım 2020, <https://www.dhs.gov/xlibrary/assets/rma-strategic-national-risk-assessment-ppd8.pdf>.
- DHS (2012). Climate Change Adaptation Roadmap. Erişim tarihi: 21 Kasım 2020, https://www.dhs.gov/sites/default/files/publications/Appendix%20A%20DHS%20FY2012%20Climate%20Change%20Adaptation%20Plan_0.pdf.
- DHS (2013). Climate Change Action Plan. Erişim tarihi: 21 Kasım 2020, <https://www.dhs.gov/sites/default/files/publications/DHS%20Climate%20Action%20Plan.pdf>.
- DHS (2014). 2014 Quadrennial Homeland Security Review. Erişim tarihi: 21 Kasım 2020, <https://www.dhs.gov/sites/default/files/publications/qhsr/2014-QHSR.pdf>.

- DHS (2020a). Plum Island Animal Disease Center. Erişim tarihi: 19 Kasım 2020, <https://www.dhs.gov/science-and-technology/plum-island-animal-disease-center>.
- DHS (2020b). National Bio and Agro-Defense Facility. Erişim tarihi: 19 Kasım 2020, <https://www.dhs.gov/science-and-technology/national-bio-and-agro-defense-facility>.
- Elbe, S. (2010). *Security and global health*. Cambridge: Polity Press.
- Feldbaum, H. ve Lee, K. (2004). *Public Health and Security*. A. Ingram (Ed.), *Health, Foreign Policy and Security: Towards a Conceptual Framework for Research and Policy*. (pp. 19–28). London: Nuffield Trust.
- FEMA (2003). *National Planning Scenarios*. Erişim tarihi: 28 Nisan 2020, <https://www.hsdl.org/?abstract&did=683091>.
- FEMA (2011). *Strategic Foresight Initiative*. Erişim tarihi: 21 Kasım 2020, https://www.fema.gov/media-library-data/20130726-1836-25045-4146/findings_051111.pdf.
- FEMA (2013). *Toward More Resilient Futures: Putting Foresight into Practice Highlights from the Strategic Foresight Initiative (SFI)*. Erişim tarihi: 21 Kasım 2020, https://www.fema.gov/media-library-data/20130726-1915-25045-6916/fema.sfi_resilient_futures_may2013.pdf.
- Femia, F. ve Werrell, C. E. (2017). *Climate Change, the erosion of state sovereignty, and World order*. Werrell, Caitlin E. & Femia, F. (Eds.) *Epicenters of Climate and Security: The New Geostrategic Landscape of The Anthropocene* (pp.11-19). Washington, DC: The Center for Climate and Security.
- Folke, C. (2006). *Resilience. The emergence of a perspective for social-ecological systems analysis*. *Global Environmental Change*, 16 (3), 253–267.
- Ford, R. C., ve Randolph, W. A. (1992). *Cross-Functional Structures: A Review and Integration of Matrix Organization and Project Management*. *Journal of Management*, 18(2), 267–94.
- Frank, M. C. (2015). *At War with the Unknown: Hollywood, Homeland Security, and the Cultural Imaginary of Terrorism after 9/11*. *American Studies*, 60(4), 485-504.

- Friedman, B. (2005). Homeland Security. *Foreign Policy*, 149, 22-29.
- Grad, F. P. (2002). The preamble of the constitution of the World Health Organization. *Bulletin of the World Health Organization*, 80(12), 981-4, 98.
- Heyman, D. ve Durkovich, C. (2014). Extreme Weather Events: The Cost of Not Being Prepared. Before the Committee on Homeland Security and Governmental Affairs United States Senate. Erişim tarihi: 21 Kasım 2020, <https://climateandsecurity.files.wordpress.com/2012/01/testimony-heyman-and-durkovich-2014-02-12.pdf>.
- Institute of Medicine and National Research Council (IMNRC) (2006). *Globalization, Biosecurity, and the Future of the Life Sciences*, Washington, D.C.: National Academies Press.
- Kenney, C. (2017). How Climate Change and Water and Food Insecurity Drive Instability, Center for American Progress. Erişim tarihi: 21 Kasım 2020, <https://www.americanprogress.org/issues/security/reports/2017/11/30/443465/climate-change-water-food-insecurity-drive-instability>.
- Kettl, D. F. (2005). The Worst is yet to come: Lessons from September 11 and hurricane Katrina (Report No. 05-01). Fels Institute of Government.
- Kiltz, L. ve Ramsay, J. D. (2012). Perceptual Framing of Homeland Security. *Homeland Security Affairs*, 8, 1-27.
- Koblentz, G. D. (2010). Biosecurity Reconsidered. *International Security*, 34(4), 96-132.
- Lewis, K. (2014). Climate science in climate security scenarios. *Climatic Change*, 23:11-22.
- Lundberg, R. ve Willis, H. (2015). Assessing Homeland Security Risks: A Comparative Risk Assessment of 10 Hazards. *Homeland Security Affairs*, 11, 1-24.
- Massey, P. J. (2007). Generational Hazards. *Homeland Security Affairs*, 3(3), 1-12.
- Morse, S. S. (2003). Biological and chemical terrorism. *Technology in Society*, 25, 557-563.
- Mourad, B. ve Luers, A. (2017). Tools for understanding systemic risks like climate change. Caitlin E. Werrell ve Francesco Femia (Eds.), *Epicenters of*

Climate and Security: The New Geostrategic Landscape of The Anthropocene (pp.109-114). Washington, DC: The Center for Climate and Security.

National Intelligence Council (2012). Global Trends 2030: Alternative Worlds. Erişim tarihi: 01 Mayıs 2020, https://www.dni.gov/files/documents/GlobalTrends_2030.pdf.

Pearce, D. W. ve Warford, J. J. (1993). World without end: Economics, environment and sustainable development (pp. 163–175). Oxford: Oxford University Press.

Pimentel, D., Cooperstein, S., Randell, H., Filiberto, D., Sorrentino, S., Kaye, B., Nicklin, C., Yagi, J., Brian, J., O’Hern, J., Habas, A. ve Weinstein, C. (2007). Ecology of Increasing Diseases: Population Growth and Environmental Degradation. *Human Ecology*, 35, 653–668.

Ramsay, J. D. ve O’Sullivan, T. M. (2013). There’s a Pattern Here: The Case to Integrate Environmental Security into Homeland Security Strategy. *Homeland Security Affairs*, 9, 1-21.

Rushton, S. (2011). Global Health Security: Security for Whom? Security from What?. *Political Studies*, 59, 779–796.

Sidel, V. W. ve Levy, B. S. (2002). Security and Public Health, Social Justice. *Global Threats to Security*, 29(3), 108-119.

Turner, B. L., Kasperson, R., Matson, P., McCarthy, J., Corell, R., Christensen, L., Eckley, N., Kasperson, J., Luers, A., Martello, M., Polsky, C., Pulsipher, A. ve Schiller, A. (2003). A framework for vulnerability analysis in sustainability science. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 100(14), 8074-8079.

UK (2017). National Risk Register, 2017 edition. Erişim tarihi: 21 Kasım 2020, <https://www.gov.uk/government/publications/national-risk-register-of-civil-emergencies-2017-edition>.

US Department of Health and Human Services (DHHS) (2007). Biosafety in Microbiological and Biomedical Laboratories, (BMBL). 5th ed. (Washington, D.C.: Government Printing Office).

US Department of Health and Human Services (DHHS) (2009). National Health Security Strategy of the United States of America. US Department of Health and Human Services.

- Walsh, P. F. (2016). Managing Emerging Health Security Threats Since 9/11: The Role of Intelligence. *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, 29(2), 341-367.
- White House (2010). National Security Strategy of the United States of America. Erişim tarihi: 19 Kasım 2020, <https://www.hsdl.org/?abstract&did=24251>.
- White House (2015). National Security Strategy. Erişim tarihi: 20 Kasım 2020, https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/docs/2015_national_security_strategy_2.pdf.
- World Health Organisation (WHO) (2007). *World Health Report 2007 - A Safer Future: Global Public Health Security in the 21st Century*. Geneva: World Health Organisation.
- World Health Organisation (WHO) (2010). The Top 10 Causes of Death. Erişim tarihi: 21 Kasım 2020, <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs310/en/index.html>.
- World Health Organisation (WHO) (2021). WHO Coronavirus Disease (COVID-19) Dashboard. Erişim tarihi: 9 Kasım 2021, <https://covid19.who.int/>.
- Yılmaz, S. (2012). *Terörle Mücadelede Yeni İç Güvenlik Yönetimi*, Detay Yayınları, 1.Baskı, Ankara.

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi
Güvenlik Bilimleri Enstitüsü
Güvenlik Bilimleri Dergisi, Kasım 2021, Cilt:10, Sayı:2, 493-516
doi:10.28956/gbd.1028692

Gendarmerie and Coast Guard Academy
Institute of Security Sciences
Journal of Security Sciences, November 2021, Volume:10, Issue:2, 493-516
doi:10.28956/gbd.1028692

Makale Türü ve Başlığı / Article Type and Title

Derleme / Review Article
Öldürme Suçunun Sosyolojik Sebepleri
Sociological Reasons of Homicide

Yazar(lar) / Writer(s)

Leyla OCAKLI. Yüksek Lisans Öğrencisi, Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Türkiye, leyla_ocakli@hotmail.com, ORCID.: 0000-0002-9504-3542

Bilgilendirme / Acknowledgement:

- Yazarlar aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadırlar:
- Makalemizde etik kurulu izni ve/veya yasal/özel izin alınmasını gerektiren bir durum yoktur.
- Derleme bir çalışmadır.
- Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

Bu makale Turnitin tarafından kontrol edilmiştir.

This article was checked by Turnitin.

Makale Geliş Tarihi / First Received : 06.10.2020
Makale Kabul Tarihi / Accepted : 11.10.2021

Atf Bilgisi / Citation:

Ocaklı L. (2021). Öldürme Suçunun Sosyolojik Sebepleri. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 10(2), ss.493-516 doi:10.28956/gbd.1028692

ÖLDÜRME SUÇUNUN SOSYOLOJİK SEBEPLERİ

Öz

Görsel ve yazılı basında sıkça cinayet haberleriyle karşılaşmaktayız. Cinayete yol açan durumlar çeşitlilik göstermekle beraber; cinnet getirme, töre saikiyle öldürme, ekonomik sorunlar, kıskançlık, uyuşturucu kullanımı, namus cinayeti, sokak kavgası, hakaret gibi sebeplerin cinayete yol açan durumların başında geldiğini söylemek mümkündür. Motivasyonu her ne olursa olsun, her öldürme olayının mutlaka biyolojik, psikolojik ya da sosyolojik bir nedeni vardır ve bu çalışmada öldürme suçunun sosyolojik sebeplerini açıklanmaya çalışılmaktadır. Bu kapsamda suç kavramı ve suç teorilerine değinilerek suçlu davranışın genel nedenleri üzerinde durulmuştur. Şuçu açıklayan teorilerin ardından öldürme suçunun Dünya'da ve Türkiye'deki durumu incelenmiş, özellikle gelir durumu ve kültürel yapının cinayet işleme üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Dünya geneline bakıldığında, ülkelerin ekonomik yeterlilik ve kültürel yapısına göre intihara yatkınlık ve cinayete yönelim durumlarının farklılık gösterdiği görülmektedir. Böylece, toplumsal yapının öldürme suçunu trendleri üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Bu noktada, cinayet olaylarının sosyolojik sebepleri oldukça çeşitlilik göstermekte, gelir eşitsizliğinden toplumun eğitim yapısı ve eğitim düzeyine kadar pek çok parametreyi kapsamaktadır. Bu sebeple bir bölgede meydana gelen öldürme olaylarının sebeplerini anlama ve bununla mücadele etmek için öncelikle o bölgedeki toplumsal yapının özellikleri iyi analiz edilmelidir. Zira öldürme suçu evrensel bir suç olsa da sebepleri bölgeden bölgeye farklılık gösterebilir ve bu suçları önlemek için toplumun kültürel yapısının göz önünde bulundurularak önlem alınması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Suç, öldürme, cinayet, toplumsal yapı, kültür

SOCIOLOGICAL REASONS OF HOMICIDE

Abstract

Homicide news are frequently encountered in the mass and printed media. Though the situations that lead to homicide vary, it is possible to say that reasons such as insanity, killing with the motive of custom, economic problems, jealousy, drug use, honor killings, street fighting, insults are the main situations that lead to homicide. Regardless of the motivation, every homicide has a biological, psychological or sociological reason, and this study aims to explain the sociological reasons of the killing crime. In this context, crime and crime theories are mentioned in this study and general causes of criminal behavior are emphasized. After explaining the crime theories, homicide rates in the World and Turkey are examined and it is observed that income level and cultural structure is quite effective on homicide. It is seen that the suicidal tendency and homicide tendency differ according to the economic competence and cultural structure of the countries. Thus, it can be said that the social structure has an effect on the trends of the crime of killing. The sociological reasons of the homicide cover many parameters from income inequality to the educational structure and educational level of the society. For this reason, in order to understand the causes of killing in a region and to combat it, the characteristics of the social structure of that region must be analyzed well. Although the crime of killing is a universal crime, its reasons may differ from region to region, and measures should be taken by taking into account the cultural structure of the society in order to prevent these crimes.

Keywords: Crime, killing, homicide, social structure, culture.

GİRİŞ

Yaşama hakkı, insanların en temel ve en mutlak hakkı olup İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'nin 3. maddesinde; yaşamanın ve kişi güvenliğinin herkesin hakkı olduğu belirtilmektedir. Bu kapsamda (Çiftçioğlu, 2012, s.138); yaşama hakkı karşısında diğer bütün haklar ikincil haklar konumunda olup, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde bahse konu hak, dokunulmaz hakların temelini oluşturmaktadır. İnsanın yaşama hakkının elinden alınması olan öldürme, insanlık kadar eski bir suç (Gökçen ve Balcı, 2011, s.96) olup tarihten bu yana varlığını yaygın bir biçimde devam ettirmektedir.

Suç, suçluyu, mağduru ve bunlar arasındaki ilişkileri bir sebep sonuç örüntüsü içerisinde inceleyen ve suç olgusuna ilişkin kanunlar koyulması adına araştırma ve gözlem yapan bir bilim dalı olan kriminoloji, suça yönelen insanların suçlu davranışını çeşitli yönleriyle incelemektedir (Sokullu-Akıncı, 2014, ss.28-29). Kriminolojinin inceleme alanını oluşturan suçun sebeplerinin çeşitlilik göstermesi kriminolojiyi disiplinler arası bir bilim dalı haline getirmiştir. Suçlu davranışı açıklamada Biyolojik, Psikolojik ve Sosyolojik teoriler mevcut olup bu çalışmada suçun sosyolojik nedenleri incelenmiş ve öldürme suçu özelinde sosyolojik sebepler üzerinde durulmuştur.

1. SUÇ KAVRAMI VE SUÇ TEORİLERİ

Sosyal bir varlık olan insan, yapısı gereği birlikte yaşamaya ihtiyaç duymakta, hayatta kalmak için bir araya gelerek bir topluluk oluşturmaktadır. Birlikte bir toplum oluşturan insanların zamanla kendi kuralları, örf ve adetleri oluşmakta, huzurlu ve daha kolay bir yaşam için bireylerden toplumun bu kurallarına uymaları beklenmektedir. Sosyal yaşamın gerektirdiği bu kurallar, toplumu bir arada tutan olgular olarak düşünülebilir. Zira, Rousseau'nun belirttiği gibi, insanlar birleşip bir topluluk oluşturduklarında üyelerinden birine yapılan bir saldırıyı bütüne yapılmış, bütüne yapılan bir saldırıyı da bireylere yapılmış sayarlar. Çünkü toplum olarak çıkarları gereği yardımlaşma ve birbirlerini kollamaları gerekmektedir. Böylece toplumun genel istemi korunacak, genel istemi saymamaya kalkan biri olduğunda bütün topluluk onu buna saygıya zorlayacaktır (Rousseau, 2006, s. 17). Toplumda sosyal düzenin sağlanması için bireyler üzerinde toplum kurallarına uyma konusunda oluşan bahse konu baskı, başlarda informal olsa da toplum büyüdükçe ve modernleştikçe yerini formal yaptırımlara bırakmıştır. Böylece belirli kurallar yasalarca temsil edilmekte ve Devlet belirli kuralların ihlalini suç olarak belirleyip buna uygun cezalar koymaktadır. Bu kapsamda toplum kurallarına uymama sapma

olarak değerlendirilirken, yasalarda yasaklanmış olan davranışların ihlali ise suç olarak nitelendirilir (İçli, 2019, s. 22).

Suç olgusu, hukuki bir olay olduğu kadar sosyolojik bir olay olup nedenleri arasında sosyal, ekonomik ve kültürel yapı bileşenleri yatmaktadır. Bu bağlamda, işsizlik, nüfus hareketleri, kültürel farklılıklar, gelir dağılımı ve etnik özellikler suç işlenmesi ile ilgili araştırmalara konu olmaktadır (Öğün, 1996, ss. 1-2).

Öldürme suçunun sosyolojik nedenlerini anlamak için suçlu davranışı açıklamak üzere geliştirilen bazı suç teorilerine değinmek yerinde olacaktır. Bu bağlamda, aşağıda bazı Klasik Okul teorileri ve sosyolojik suç teorilerine yer verilmiştir.

2.1.Rutin Aktiviteler Teorisi

Rutin aktivite paternlerindeki yapısal değişiklikler, “motive olmuş suçlu”, “uygun bir hedef” ve “koruyucuların yokluğu” gibi suçun doğrudan bağlantılı 3 temel elementini etkileyerek suç oranlarını etkileyebilmektedir. Bu elementlerden birinin yokluğu suçun oluşmasını önlemede yeterli olabilmektedir. Uygun hedefin yer ve zaman bağlantısı ile koruyucuların yokluğu elementleri bile kişileri suça motive eden yapısal koşullara ihtiyaç duymadan suç oranı artışına sebep olabilmektedir. Bir toplumda motive olmuş suçlu ya da uygun bir hedef elementleri sabit kalsa bile, rutin aktivitelerdeki değişimler yer ve zaman bağıntısı olasılığını etkileyerek suç fırsatları yaratabilir. Bu durumda kontrol unsuru önem kazanmaktadır. Rutin aktivitelere yönelik kontroller azalırca yasadışı şiddet aktiviteleri de artacaktır (Cohen ve Felson, 1979, s. 589).

Rutin aktiviteler teorisindeki “koruyucuların yokluğu” elementindeki “koruyucu” kavramından sadece kolluk kuvvetleri anlamı çıkarılmamalıdır. Zira koruyucudan kasıt, bir suçun işlenmesini farkında olarak ya da olmayarak engelleyen kişilerdir. Örneğin, motive olmuş bir suçlunun suç işleyeceği esnada ortamda beliren suçlunun ailesinden biri ya da suçlunun onu suç işlerken görmesini istemeyeceği biri olabilir. Ayrıca, mağdurun ailesinden biri veya suçlu ya da mağdurla herhangi bir bağlantısı olmayan bir yabancı da koruyucu olabilir. Buna örnek olarak 5 Aralık 2019 tarihinde evinin önünde tanımadığı bir adam tarafından bıçaklanarak öldürülen Ceren ÖZDEMİR cinayetini vermek mümkündür. Ceren ÖZDEMİR’in katili ifadesinde Ceren’i yolda takip ettiğini ve bu esnada öldürmek istediğini fakat yakınlarında yürüyen yaşlı bir erkeğin bulunduğunu bu sebeple yolda öldürmekten vazgeçerek takibe devam ettiğini söylemiştir. Fakat bu durum çok sürmemiş, yaşlı erkeğin yanlarından uzaklaşmasının ardından maalesef cinayet gerçekleşmiştir. Katil, ifadesinin devamında ise cinayetten önce de çeşitli şahısları takip ederek bıçak ve tornavida ile öldürmeyi düşündüğünü, ancak son anda

başkalarının karşısına çıktığını ve bu yüzden başarılı olamadığını belirtmiş, hatta Ceren'i öldürdükten sonra da birilerini öldürmek istediğini ve bunun için hedef aradığını, hatta bir kadın sürücüyü gözüne kestirdiğini fakat çevrede insanlar olduğu için yapamadığını söylemiştir (Hürriyet, 2019). Bu durumda katilin ifadelerinde geçen yaşlı erkek kısa süreliğine de olsa koruyucu rolünde karşımıza çıkmaktadır. Zira, katil onu görünce cinayeti işlemekten vazgeçmiş ve cinayet kısa süreliğine de olsa ertelenmiştir. Bunun yanında ifadede bahsi geçen ve sırf orada buldukları için katilin başka cinayetler işlemesini farkında olmadan engelleyen çevredeki insanların da koruyucu durumunda oldukları düşünülebilir.

2.2.Rasyonel Seçim Teorisi

Teoriye göre insanlar, suçlu davranışı da dâhil bütün davranışlarını seçerek yaparlar. Bu seçimlerini haz almak ve acıyı azaltmak üzere tasarlarlar. Suç davranışı, ceza korkusuyla kontrol edilebilir ve ceza ne kadar şiddetli, kesin ve hızlı olursa, suçlu davranışını kontrol etme kabiliyeti o kadar artar (Siegel, 2010, s. 96). Suç işleme kararı, düşük risk ile kolay kazanç elde etme ümidiyle artmaktadır (Siegel, 2010, s. 97).

Beccaria'ya göre, insanları daha ciddi suçlar işlemekten caydırmak için suç ve cezanın orantılı olması gerekir. Aksi durum insanları daha ciddi suçlar işlemeye teşvik eder (Siegel, 2010, s. 96). Örneğin, bir suç ne kadar ağırsa cezası da o kadar ağır olmalıdır. Zira potansiyel suçlular bir suçu işlemek için öncesinde kâr-zarar hesabı yapar, elde edeceği kar ile göze alacağı riski karşılaştırır ve buna göre hareket ederler. Böylece suçun getirisine göre cezayı oranlamak, suçun caydırıcılığını artıracığı için ağır suçların işlenmesinde azalmaya sebep olması mümkün olabilecektir.

2.3.Sosyal Düzensizlik Teorisi:

Sosyal düzensizlik teorisinin ortaya çıkışı 1900'lere kadar gitmektedir. 1929 yılında Chicago Üniversitesinden iki araştırmacı Clifford Shaw ve Henry McKay, Chicago şehrinde meydana gelen suçları resmi kayıtlar üzerinden inceleyerek araştırmışlar ve suç oranlarının özellikle şehir merkezine yakın gecekondularda yüksek olduğunu, şehrin dışında bulunan endüstri ve ticaret bölgeleri hariç şehir merkezinden uzaklaştıkça suç oranlarının azaldığını görmüşlerdir. Böylece Shaw ve McKay, suç ve suçluluğun kişisel özelliklerin sonucu olmadığını, çevre ile bağlantılı olduğunu belirlemişlerdir. Suça dair geliştirdikleri bu açıklamanın en önemli kısmı da sosyal düzensizliktir. Sosyal düzensizlik, toplumun ortak bir değerden yoksun olması ve bireylerin sosyal kontrolü sağlayamamasından kaynaklanmaktadır. Böylece sosyal

düzeni sağlayamayan toplumlar, suç ile mücadele etmede etkisiz kalmaktadırlar (Kubrin ve Wo, 2016, s. 122).

Shaw ve McKay'a göre; yoksulluk, kültürel heterojenlik ve fiziksel hareketlilik gibi olgular kentlerde sosyal çözülmeye yol açarak, bireylerin toplumsal değerlere olan bağlılıklarını zayıflatmaktadır. Böylece bu durum da bireylerin suç işleme potansiyeli üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Özellikle toplumsal birlikteliği sağlayan tutarlı bir değerler sisteminin veya inanç, kültür birliğinin sağlanmadığı yerleşim bölgelerinde suç oranları yüksek olmaktadır (Kızmaz, 2018, s.565). Bu kapsamda, sosyal düzensizlik ve sosyal kontrolün olmadığı yerleşim yerlerinde, tüm suçlar gibi cinayet suçlarının da diğer bölgelere nazaran daha fazla görülmesi muhtemeldir.

2.4.Damgalama Teorisi

Kelime anlamı olarak Türk Dil Kurumu sözlüğünde mecazen “Bir kimsenin adını kötüye çıkararak, yüz kızartıcı durum” olarak tanımlanan damga terimini ilk olarak Yunanlılar, toplum tarafından kötü ve ifşa edilmesi gereken bir kişinin bedenine kazılan işaretleri belirtmek için kullanmışlardır (Goffman, 2018, s. 27). Orta Çağ'da damgalanmak istenen kişilerin bedenlerine işaretler kızgın demirle dağlanırken, günümüzde damgalama olgusu; bir kişiden nefret etme, dışlama, kişiye karşı olumsuz davranışlar sergileme ve fiziki olmasa da beyinlerde infaz etme şeklini almıştır (Özmen ve Erdem, 2018, s. 187).

Damgalama, toplum yapısına göre değişebilmekle birlikte fiziki, ruhsal/davranışsal ve etnolojik sebepler damgaya neden olabilir. Bu durumda üç damga tipinden bahsetmek mümkündür. Birincisi beden bozuklukları ve fiziki deformasyonlar kişinin toplumda dışlanmasına sebep olabilir. İkinci olarak ise sapkınlık, ahlaksızlık, hapis yatma, ruhsal bozukluklar gibi durumlar damgalama sebebidir. Son olarak ise ırk, din gibi etnolojik olgular bir toplumda damgaya sebep olabilir (Goffman, 2018, ss. 29-31).

Belirli bir damga kategorisine mensup insanların bir şekilde bir araya gelmeye eğilimli oldukları ve etkileşim halinde oldukları, böylece gruplar oluşturabildikleri görülmektedir (Goffman, 2018, s. 54). Toplum tarafından damgalanan bu insanlar, kendileri gibi damgalı olan ve bu sebeple kendisini anlayabilen diğer damgalılarla yakınlaşıp sosyal çevre oluşturabilirler. Dahası bu kişilerin, damgalarını içselleştirerek bu yönde bir yaşam biçimi oluşturma ihtimalleri yüksektir.

2.5.Sosyal Öğrenme Teorisi

Sosyal öğrenme teorisi köken olarak, Sutherland'ın ayırıcı birliktelikler teorisinden (differential association theory) gelmektedir (Akers ve Jennings, 2016, s. 230).

Sosyal öğrenme teorisine göre suçlu davranışı öğrenilen bir davranıştır ve etkileşimde olunan diğer insanlardan öğrenilir. Öğrenilen suçlu davranışı; hem suçun işlenme teknikleri hem de suça dair dürtü, güdü, bahane ve davranış yönünü de içerir. Spesifik suç dürtü ve güduları olumlu ya da olumsuz yasal kod tanımlarından öğrenilir: Toplumda bazı insanlar yasalara uyulması gerektiğine inanılan bir çevrede yaşarken, bazıları da yasaları ihlal etmeye elverişli bir çevrede yaşamaktadır. Bir kişi, yasaları çiğnemeyi olumlu olarak tanımlarsa suçlu birey haline gelir: Bu madde ayırıcı birlikteliklerin ilkesidir. Bir insanın suçlu olması, onun suçlu bir çevre ile olan ilişkisinden kaynaklanmaktadır. Çünkü kaçınılmaz olarak her insan çevresinin kültüründen etkilenir (Sutherland, 1947, ss. 6-8).

2.6.Gerilim Teorisi

Robert K. Merton tarafından geliştirilen gerilim teorisine (strain theory) göre insanlar, toplum tarafından sosyal olarak kabul görmek için birtakım amaçları gerçekleştirmek zorundadırlar. Fakat dayatılan bu amaçların gerçekleştirilebilmesi için gereken fırsatlar herkes için eşit değildir. Toplum tarafından dayatılan bu amaçlara giden meşru yollar herkese açık olmadığından kimi insanlar bu yollara ulaşmak için meşru olmayan yollara başvurmuşlardır. Bu kapsamda teori (Merton, 1968, ss.194-211); kimi insanların belirledikleri amaçlara ulaşmak için yeni ve yasal olmayan yollar aradıklarını savunur. Böylece insanlar, amaçlarına giden yolda fırsat elde etmek için suç işlerler. Teori kapsamında öldürme suçu da istenilen amaçlara ulaşmada bir araç olarak kullanılabilir. Örneğin, organize suç örgütleri ya da terör örgütleri bunlara örnek olmakla birlikte bireysel olarak işlenen cinayetlerde, teorinin bahsettiği motivasyonu aramak mümkündür.

3. ÖLÜM VE CİNAYET

Ölüm kavramı, Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde "Bir insan, bir hayvan veya bitkide hayatın tam ve kesin olarak sona ermesi" olarak tanımlanmakta iken, öldürmek kavramı "Bir canlının hayatına son vermek" olarak tanımlanmaktadır. Hukukta ise, dolaşım ve solunum sistemlerinin yapay destek almaksızın çalışmaması ve merkezi sinir sistemi fonksiyonlarının durması ölüm olarak kabul edilmektedir.

Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC) tarafından, çatışma ve çatışma olmayan durumlarda meydana gelen öldürme fiilinin tanımlanması ve sınıflandırılmasında bir çerçeve oluşturmak amacıyla İstatistikî Amaçlı Suçun Uluslararası Sınıflandırılması (ICCS) geliştirilmiştir. Buna göre cinayet, "bir kişinin ölümüne ya da ağır yaralanmasına sebep olma niyetiyle icra edilen yasadışı fiil" olarak tanımlanmıştır. Bu istatistiksel tanım, öldürmeyi kasıtlı cinayet olarak nitelemek için 3 unsur ortaya koyar. Bunlar:

1. Bir kişinin başka bir kişi tarafından öldürülmesi (nesnel unsur),
2. Failin mağduru öldürme ya da ciddi şekilde yaralama niyeti (öznel unsur),
3. Öldürmenin hukuka aykırılığı (yasal unsur)'dır (UNODC, 2019, s. 9).

Cinayet olaylarını tarihsel açıdan inceleyen Wilson'a göre (Öğün, 1996, s. 64), cinayet türleri ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Örneğin, Fransız ve İtalyanlar çoğunlukla tutku cinayetleri, Almanlar sadistik cinayetler, İngilizler eşe ve sevgiliye yönelik planlanmış cinayetler, Amerikalılar ise planlanmamış, ani cinayetler işlemektedirler. Bu kapsamda, öldürme suçunun motivasyonunun kültüre ve coğrafyaya göre farklılık gösterebileceği ve böylece sosyal değerlerin de öldürme nedenleri üzerinde etkili olduğunu söylemek mümkündür.

4. DÜNYADA CİNAYET

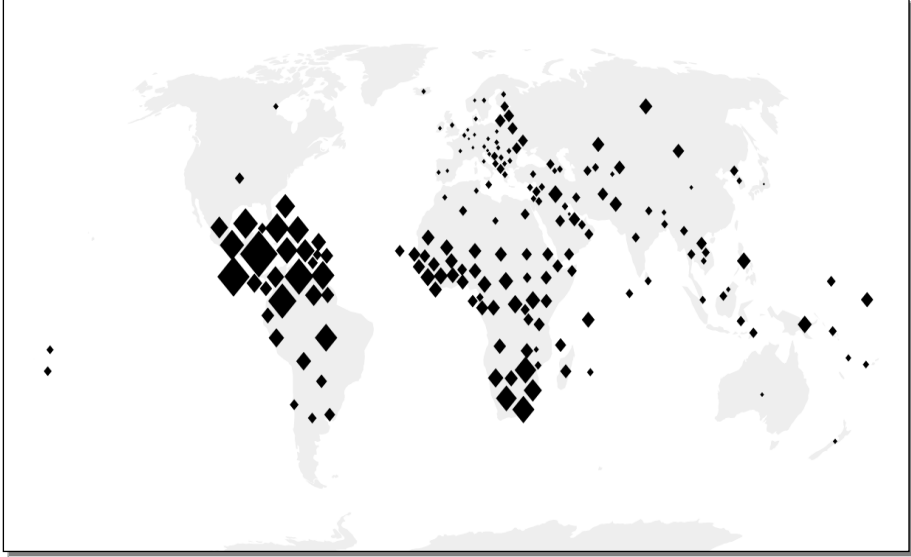
Bir insanın hayatını kasıtlı olarak sona erdirmek, sadece mağduru değil, mağdurun ailesini, çevresini, toplumu da etkileyen bir suçtur. Öyle ki kurban haricinde cinayetten etkilenen kurbanın çevresi de ikincil mağdur olarak düşünülebilir. Cinayet suçu etkisi bakımından toplumun yanında ekonomi ve devlet kurumları üzerinde de olumsuz etkiye yol açabilecek bir olgu olduğundan toplumun her kesimini etkileyen şiddetli bir ortam yaratır (UNODC, 2019, s. 9).

Dünyada cinayet işlenmesine sebep olan çeşitli koşullar, motivasyonlar ve ilişkiler mevcut olup bunlar oldukça karmaşık ve çok yönlüdür. Fakat cinayet sınıflamasında; kişiler arası çatışmalar sonucu meydana gelen cinayet, kriminal faaliyetler sonucu oluşan cinayet ve sosyopolitik (terör vb.) cinayetler olarak sınıflamak mümkündür. Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi'ne göre 2017 yılında dünya genelinde 464.000 kasıtlı cinayet işlenmiştir. Bu sayının bölgesel olarak dağılımına bakıldığında ilk sırayı %37 ile Amerika, ikinci sırayı ise %35 ile Afrika almaktadır. Sıralamada üçüncü sırada yer alan Asya kıtası ise kalabalık nüfusuna rağmen toplam sayının %23'ünü oluşturmaktadır. Son sıralarda ise %4.7 ile Avrupa, %0.2 ile de Okyanusya yer almaktadır. Bunun yanında, küresel cinayet oranlarına bakıldığında son 20 yılda azalış eğilimi olduğu görülmektedir. Zira, 1993 yılında yüz binde 7.4 olan cinayet oranı, 2017 yılında yüz binde 6.1'e gerilemiştir (UNODC, 2019, ss. 10-11).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) verilerine göre 2015 yılında dünyada yaklaşık 470.000 kişi cinayete kurban gitmiş olup yüksek gelir düzeyine sahip ülkelerin cinayet oranlarının gelir düzeyi düşük ülkelerin cinayet oranlarından az olduğu dikkat çekmektedir. Bölgesel olarak cinayet oranlarına bakıldığında ise Şekil-2'de

görüldüğü üzere öldürme suçu Orta Amerika'da yoğunluk göstermektedir (<http://apps.who.int>).

Şekil-1: 2015 Yılı Dünya Cinayet Olayları Yoğunluk Haritası

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) 2015 yılı cinayet verilerinin ülke bazında incelenmesi sonucunda Honduras'ın nüfus yoğunluğuna oranla işlenen cinayet sayısında Dünya genelinde birinci sırada olduğu görülmektedir (100.000'de 85,7). Honduras'ı sırasıyla El Salvador, Venezuela, Kolombiya, Belize ve Guatemala izlemekte olup anılan bu ülkelerin hepsinin Orta Amerika ülkeleri olması dikkat çekmektedir. 2015 yılında dünya üzerinde işlenen cinayetlerin nüfusa oranla bölgesel dağılımında birinci sırayı Amerika almakta olup onu sırasıyla Afrika, Avrupa, Doğu Akdeniz Bölgesi, Güney Doğu Asya ve Batı Pasifik Bölgesi takip etmektedir (<http://apps.who.int>).

Orta Amerika'da cinayet oranlarının yüksek olmasının nedenlerinden bir tanesinin uyuşturucu olabileceği söylemek mümkündür. Zira, Honduras ve Guatemala sınırında uyuşturucu ticaretinin yüksek olduğu, sadece uyuşturucu transferi ile de kalmayıp yerel uyuşturucu satışının da fazla olduğu, bu durumun şiddeti artırdığı ve bölgede cinayet oranlarının dünyada en yüksek seviyede olduğu belirtilmektedir (<https://www.crisisgroup.org>).

5. TÜRKİYE'DE CİNAYET

Bu bölümde, Türkiye'de meydana gelen öldürme olaylarına ilişkin yapılan çalışmalara yer verilmektedir.

Ülkemizde basın-yayın organlarına yansıyan şiddet olayları analiz edildiğinde şiddete sebep olarak; boşanma ile ilgili sorunlar, aldatma olayları, okullarda öğrencilerin kendi arasında ya da öğretmenlerle ilgili yaşadıkları sorunlar, kıskançlık, ekonomik sorunlar, şeref kavramına ilişkin algılar, kız meselesi, kan davası, namusa ilişkin algılar, futbol fanatikliği, uyuşturucu madde, alkol ve uçucu maddelerin etkisi, kitle iletişim araçlarının etkisi, silah ve kesici alet taşımanın yaygınlığı, mafya ve çete gibi oluşumlar, bireysel adalet arayışları, hakkında bilgi sahibi olunmasını istememe (eşcinsel ilişki ya da yasak ilişkinin ortaya çıkması), kişilik ve zihinsel rahatsızlıklar/yetersizliklerin (psikopatlık gibi bazı kişilik bozukluklarına sahip olanlar, empati duygusundan yoksun olup şiddete daha eğilimli olurlar) etkili olduğunu söylemek mümkündür (Kızmaz, 2006, ss. 251-254).

Adalet Bakanlığı verilerine göre (Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, 2019, ss. 56-57); Türkiye’de 2011-2018 yılları arasında kasten adam öldürme suçuna ilişkin açılan davalardaki suç sayıları 2015 yılına kadar artış göstermiştir. Fakat 2016 yılında bu sayı 2015 yılına göre %38,3 oranında azalarak 17.856 olmuştur. 2017 yılında ise 32 955’e yükselmiş, 2018 yılında 2017 yılına göre %34,1 azalarak 21 713’e gerilemiştir. Ayrıca, 2011-2014 yılları arasında 5237 sayılı TCK uyarınca açılan tüm davalar içinde ortalama %0,6 olan kasten adam öldürme suçunun oranı, 2015-2018 yılları arasında artarak ortalama %1,0’a yükselmiştir. 2018 yılında Türkiye genelinde kasten adam öldürme suçu için ceza mahkemelerine açılan davalarda 21.713 olan toplam suç sayısının (teşebbüs suçları dâhil olmak üzere) 5.503 (%25) ile en fazla Marmara Bölgesinde olduğu görülmektedir. Marmara Bölgesi’nin ardından ise sırasıyla 5.028 (%23) ile İç Anadolu Bölgesi, 3.829 (%18) ile Güney Doğu Anadolu Bölgesi, 2.424 (%11) ile Akdeniz Bölgesi, 1.980 (%9) ile Doğu Anadolu Bölgesi, 1.776 (%8) ile Ege Bölgesi ve 1.173 (%6) ile de Karadeniz Bölgesi gelmektedir. Bu veriler, iller bazında incelendiğinde ise nüfus oranlarının yüksekliği nedeniyle en fazla suç oranının %16,5 ile İstanbul’da, ardından ise %15,3 oranı ile de Ankara’da işlendiği görülmektedir. 2017 yılında Polis Bültenlerinde yer alan öldürme olaylarının analizinin yapıldığı bir çalışmada; anılan yılda 782 olayda 863 kişinin öldürüldüğü, olayların %62’sinin silahlı ateşlerle meydana geldiği görülmektedir. Bunun yanında, nüfusuna oranla en çok cinayet işlenen şehirler sırasıyla İstanbul, Ankara, Gaziantep, Adana, İzmir, Antalya ve Samsun iken Türkiye’nin sekizinci en kalabalık şehri olmasına rağmen nüfusuna oranla en çok cinayet işlenen üçüncü şehrin Gaziantep olması dikkat çekmektedir. Fakat bu çalışmada kullanılan Polis Bülteni verilerinde Diyarbakır ve Trabzon gibi illerin cinayet sayılarında eksiklik olduğu ve bunun da göz önünde bulundurulmasının gerektiği ifade edilmektedir (Akdeniz, 2019, ss. 293-303).

Nisan 1993 ile Ekim 1995 tarihleri arasında, öldürme suçundan hükümlü 223'ü kadın, 656'sı erkek toplam 879 kişi ile yapılan araştırmada (Öğün, 1996, ss. 130-131), namus ve şeref uğruna işlenen cinayetlerinin cinayet sebepleri arasında ilk sırada geldiği görülmektedir. Cinayet sebepleri arasında ikinci sırada sarhoş kavgası, üçüncü sırada kavga, küfür ve hakaret, dördüncü sırada ise maddi sıkıntılar gelmektedir. Namus ve şeref uğruna işlenen cinayetler hem kadınlarda hem de erkeklerde ilk sırayı alırken, bu sebeple işlenen cinayetler kadınlarda %46.2, erkeklerde ise %23.7'dir.

Bu kapsamda, anılan çalışmada, kadınlarda medeni hal ve öldürme sebeplerine bakıldığında; namus ve şeref uğruna işlenen cinayetlerin tüm medeni hal kategorilerinde ilk sırayı aldığı görülmektedir. Kadınların işlediği cinayet nedenleri arasında boşanmış kadınlar %73.3 gibi yüksek bir oranda, eşi ölmüş kadınlar %57.1 oranında, hiç evlenmemiş kadınlar %46.9 oranında ve evli kadınlar %42.4 oranında namus ve şeref uğruna cinayet işlemişlerdir. Tüm bu veriler ışığında, boşanmış kadınların namus ve şeref uğruna işlediği cinayetin en yüksek oranda olması oldukça dikkat çekicidir. Cinayet işleme sebepleri arasında birinci sırada yer alan namus ve şeref uğruna işlenen cinayetlerin kadın mahkum aileleri tarafından %60.4, erkek mahkum aileleri tarafından %46.1 oranında anlayışla karşılandığı görülmektedir (Öğün, 1996, ss. 158-164).

Araştırma sonucunda cinayet nedeni olarak namus ve şeref korumanın ilk sırada gelmesi, sosyo-kültürel yapının öldürme suçu üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır. Zira, araştırmada örnekleme oluşturan mahkumların sosyo-ekonomik açıdan alt düzeyde kişiler olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu kişilerin toplumda bir yer edinmek ve toplumsal kimlik oluşturmak için sahip olmaları gereken gücü “namuslu ve şerefli” olmaktan aldıklarını söylemek mümkündür. Kişinin namusu ya da şerefini zedeleyen bir olay, kişinin değerini yaşadığı topluluk önünde düşürmüş, kişi de bu noktada saygınlığını yeniden kazanmak uğruna “namusunu temizlemek” ya da “şerefini yeniden kazanmak” için eylemde bulunmaktadır. Bu sebeple işlenen “namus cinayetleri”nin tek başına kişisel bir eylem niteliği taşıdığı söylenemez. Ayrıca, sosyo-kültürel yapının toplumda kadın ve erkeğe yüklediği roller neticesinde, erkeğe yüklenen fiziksel güç, dayanıklılık, cesaret gibi olgular da namus ya da şerefe yönelen bir tehdit durumunda kolayca şiddet eğilimi gösterilmesine yol açabilmektedir. Adam öldürme ile sosyo-ekonomik statü ilişkisi incelendiğinde sosyo-ekonomik statünün yükselmesi, statü kaynaklı gerilimleri azaltacağından çatışmalarda daha çok uzlaşma yoluna gidilebileceği söylenebilir. Böylece sosyo-ekonomik statü yükseldikçe cinayet işleme sebebinin de toplumsallıktan çıkarak kişiselleşebileceği öngörülebilmektedir. Araştırma

sonucunda, cinayetlerin daha çok kentlerde işlenmesinde kentlerin yoğun göç alması, köyden kente gelen insanların sosyo-ekonomik statüsünün düşüklüğü, kent yaşamına ayak uyduramama ve geleneksel yapıları koruma eğiliminin etkili olduğu söylenebilir (Öğün, 1996, ss.197-205).

Rozant vd. tarafından 2000-2010 yıllarında kasten öldürme suçlarından cezaevinde bulunan 93 erkek tutuklu ve hükümlü ile yapılan çalışmada (2020, ss.41-43); katılımcıların %67,7'sinin aile dışı, %32,3'ünün ise aile içi cinayet işlediği, aile içi cinayetlerde eş öldürmenin %30 ile ilk sırada yer aldığı ve cinayet sebebi olarak ahlaki sebepler, çıkar çatışması ve münakaşanın öne çıktığı görülürken, aile dışı cinayetlerde münakaşa ve çıkar çatışmasının ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir.

Arduç tarafından, Aralık 2015 ve Mart 2016 tarihleri arasında, kasten adam öldürme suçundan hükümlü 77 erkek katılımcı ile yapılan çalışmada ise (2016, ss.76-77); öldürme suçu ile sosyo ekonomik durum ve eğitim durumu arasındaki ilişki ortaya konmuştur. Bu kapsamda, katılımcılarının çoğunluğunun sosyo-ekonomik durumlarının alt seviyede olduğu ve yine çoğunluğunun ilköğretim mezunu olduğu görülmüştür. Böylece, Öğün'ün çalışmasında değinildiği üzere, öldürme suçu ile sosyo ekonomik durum arasında pozitif bir ilişki olduğunu söylemek mümkündür.

6. BİR CİNAYET TÜRÜ OLARAK İNTİHAR

İntiharı toplumsal açıdan inceleyen Durkheim'a göre, "*Nasıl bir sonuç vereceği bilinen, kurbanın kendisi tarafından gerçekleştirilen, olumlu ya da olumsuz bir edimin dolaysız ya da dolaylı sonucu olan her ölüm edimi*" (Durkheim, 2013, ss. 241-253) intihardır. Toplumda her insanın çeşitli görevleri mevcuttur ve bu görevler toplumsal işleyiş ve düzenden gelir. Fakat kişi toplumdaki işlevinden memnun değilse ve toplumsal konumuyla uyum içinde değilse mutsuz olur. Toplumla arasındaki bu farklılık da kişiyi olumsuz davranışlara yönlendirebilir.

Her toplumun intihara yönelik kendine özgü belirli bir yatkınlığı vardır (Durkheim, 2013, ss. 255-316); bireysel intihar eğilimleri bu toplumsal yatkınlıktan gelir. Kişiyi yaşamdan koparan şey, onu çevreleyen koşullar olup toplumsal durumların bir uzantısıdır. Toplumda bireylerin intihara yatkınlığı, o toplumun kendi doğasından gelir. Her toplumun belli bir yapısı vardır ve toplum değişmedikçe intihar sayısı da aynı kalır. Fakat toplumda yaşanan herhangi bir olumlu ya da olumsuz değişimin intihar olayları üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Buradan da anlaşılacağı gibi intihar olgusu toplumsal yapıyla yakın ilişki içerisindedir. Zira Durkheim'a göre, cinayet ve intihar ilişkisine bakıldığında, toplumsal çevrenin doğasına göre insan intihar ya da cinayete yönelir. Cinayet işlemek ve intihar etmek iki şiddet olayıdır. Fakat cinayet ya da intihara yol açan durumlar toplum yapısına

göre değişir. Şiddetin toplumsal çevrede dirence rastlamadığı yerlerde şiddet özgür kalıp sınırlarını aşar ve cinayet meydana gelir. Tersî durumda ise kişinin üzerindeki kamu vicdanının baskısından ötürü şiddet dışarı çıkamaz ve kaynağına dönerek kişinin kendisini kurban etmesine neden olur. Bu durumda cinayet işleyen de intihar eden de toplumda yararlı bir işlev yürütemeyecek olan yenilmiş ve yozlaşmış güçsüzlerdir. Organizma çökmüş, savaşımı yürüyemeyecek duruma gelmiş ve uygunsuz koşullara yönelmiştir. Böylece toplumsal çevrenin doğasına göre kişi cinayet ya da intihara yönelir. Şu halde intiharın dönüşüme uğramış bir cinayet olduğunu söylemek mümkündür (Durkheim, 2013, ss. 357-358).

Henry ve Short'un geliştirdikleri varsayıma göre ise, bireye yönelik dış baskı ve kısıtlamalar azaldıkça birey, hayal kırıklığından kaynaklanan saldırıyı kendisine yöneltecektir. Tersine, dış baskı ve kısıtlamalar arttıkça birey, hayal kırıklığından kaynaklanan saldırganlığı bir başkasına yöneltme eğiliminde olur (Öğün, 1996, s. 65).

İntihar olgusuyla ilgili olarak Gerilim Teorisi ise kişinin yaşadığı ve başa çıkamadığı gerilimi azaltmak ya da ortadan kaldırmak için intihara başvurabileceğini savunur (Zhang, 2019, s.6). Teori bu noktada Durkheim'in görüşü ile paralellik gösterir; ortaya çıkan bir kriz durumunda, kişi cinayet işleme ya da intihar etmeyi seçer. Bu seçimde yaşadığı çevrenin etkisi büyüktür; eylemin sonuçlarına toplumsal yapının vereceği yanıt kişinin kararında etkili olabilir.

6.1.Dünyada ve Türkiye'de İntihar

Dünyada her yıl 800.000'e yakın insan intihar nedeniyle hayatını kaybetmektedir ve her 40 saniyede bir kişinin canına kıydığı anlamına gelmektedir. Buradan da anlaşıldığı üzere intihar olgusu küresel bir sorundur (WHO, 2019). 2016 yılında yaklaşık olarak 800.000 intihar gerçekleşmiş olup bunların %75'ini erkekler oluşturmaktadır. Yaş grubu olarak bakıldığında ise kadınların ağırlıklı olarak 15-24 yaş aralığında daha fazla intihara yöneldiği görülürken, erkeklerde en çok intihara yönelen yaş aralığı 25-34 yaş aralığıdır (WHO, 2018, s. 7).

Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre, intihar olaylarının nüfusa oranı bölgesel olarak incelendiğinde ilk sırayı Avrupa, ikinci sırayı Güney Doğu Asya Bölgesi, üçüncü sırayı Batı Pasifik Bölgesi, dördüncü sırayı Amerika, beşinci sırayı Afrika ve son sırayı da Doğu Akdeniz Bölgesi almaktadır (WHO, 2018, s. 67). İntihar olaylarında en son sırayı alan Doğu Akdeniz Bölgesi'nde nüfusa oranla en az intihar olaylarının yaşanmasının sebebi olarak bu bölge ülkelerinin Suriye, İran, Irak, Birleşik Arap Emirlikleri, Lübnan, Ürdün gibi tamamen Müslüman ülkeler olması ve intiharın Müslümanlıkta günah sayılması gösterilebilir.

İntihar olaylarına ülkeler özelinde bakıldığında ise 194 ülke içerisinde nüfusa oranla en çok intihar olaylarının yaşandığı ülkelerden ilk beş sırayı Litvanya, Rusya, Guyana, Kore ve Belarus almaktadır (WHO, 2018, s. 32).

İntihar olgusu, dünyada intihar olaylarının en çok yaşandığı ülke olan Litvanya özelinde incelendiğinde Reuters tarafından yapılan bir haber dikkat çekmektedir. Buna göre, Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra bağımsızlığını ilan eden ve 2004 yılında Avrupa Birliği'ne katılan Baltık ülkeleri Litvanya, Letonya ve Estonya'da yüksek intihar olaylarının en zorlu sosyal problemlerden biri olduğu belirtilmektedir. Sağlık tesisleri zayıf ve yoksullukla ilişkili hastalık olan tüberkloz yaygın durumdadır. Ayrıca, Sovyet dönemi kolektif çiftliklerin dağılmasından sonra işsizlik arttığı için özellikle kırsal yörelerde intihar olayları yaygındır. Uzmanlara göre, insanlar gerekli eğitim ve mesleki becerilerden yoksundur veya yeni yaşama uyum sağlamak için çok yaşlıdırlar. Üstelik bu durumu düzeltmek için devlet desteği de yeterli değildir. Bu sebeple insanlar çaresiz ve umutsuz hissetmekte ve alkole yönelmektedirler. Zengin ve fakir arasındaki uçurumun arttığı bölgede on binlerce Letonya ve Litvanyalı daha iyi bir yaşam ve gelir için göç etmiştir. İntihar, problemlerden kaçmanın bir yolu olarak görülmekte ve insan bu dünyadan gidince artık problemleri düşünmeye gerek kalmadığı düşünülmektedir. Litvanya İntihar Derneği Başkanı'na göre iyi sosyal koşullar, intiharın daha az olmasına neden olmakta, insanlar fakirlik içinde yaşamakta ve bundan kaçamaktadırlar. Böylece büyük bir sosyal kriz meydana gelmektedir (<https://www.reuters.com>).

Litvanya ve diğer Baltık ülkelerinin intihara olan yatkınlıklarını açıklamak için Durkheim'ın toplumsal doğanın yapısına göre cinayet ya da intihar seçimi teorisinden faydalanılabilir. Anılan ülkelerin bir AB üyesi olması ve diğer AB üyesi ülkelerin refah düzeyinin bu ülkelere oranla çok yüksek olması, yani sosyal refah düzeyi yüksek olan bir topluluk içerisinde bulunup kötü bir sosyo-ekonomik yapıya sahip olmaları, üstelik mensup oldukları topluluk bakımından şiddetin, toplum huzurunu kaçırmamanın toplumsal çevrede dirence rastladığı düşünüldüğünde sosyo-ekonomik sorunlar yaşayan Baltık ülkelerinde şiddetin kaynağına dönmesi ve intiharı oluşturması söz konusu olabilir. Zira, sosyo-ekonomik sorunlar yaşayan ülkeler dünya üzerinde sadece Baltık ülkeleri değildir. Üstelik Baltık ülkeleri terör, kaçakçılık, düzensiz göç ve diğer sınır tehditleri konusunda birçok AB ve diğer dünya ülkelerinin gerisinde olup sınır güvenliği bakımından çoğu ülkeden daha iyi durumdadır. Bu kapsamda, sadece sosyo-ekonomik sorunlar nedeniyle bir ülkede intihara yönelimin yüksek olması, o ülkenin kültürel değerleri ile açıklanabilir.

Türkiye’de meydana gelen intihar olayları incelendiğinde Tablo 1’de de görüldüğü üzere 2009 ve 2018 yılları arasında meydana gelen intihar olayları gerek toplamda gerekse cinsiyet özelinde aynı seviyelerde seyretmektedir. 2009 yılında toplamda 2.898 olan intihar sayısı 2018 yılına gelindiğinde %9’luk bir artışla 3.161’e yükselmiştir.

Tablo 1: Türkiye’de Yıllara Göre Yaşanan İntihar Olayları

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Toplam	2 898	2 933	2 677	3 287	3 252	3 169	3 246	3 193	3 168	3 161
Erkek	2 111	2 073	1 876	2 377	2 382	2 352	2 358	2 426	2 445	2 391
Kadın	787	860	801	910	870	817	888	767	723	770

<http://www.tuik.gov.tr>, 2019.

TÜİK verilerine göre 2016, 2017 ve 2018 yıllarının eğitim durumu ve cinsiyete göre yaşanan intihar olayları incelendiğinde, her üç yılda da toplam intihar eden kişilerin en fazla oranda ilkokul mezunu oldukları görülmektedir. 2018 yılında toplam intihar olaylarında ilk sırayı %23,5 ile ilkokul mezunu kişiler alırken ikinci sırada lise, üçüncü sırada ilköğretim, dördüncü sırada ortaokul, beşinci sırada yükseköğretim mezunları, altıncı sırada bir okul bitirmeyen kişiler ve son sırada okuma yazma bilmeyen kişiler yer almaktadır (<http://www.tuik.gov.tr>, 2019).

6.2.Bir İntihar Ritüeli: Harakiri

Japonca “hara” (腹: karın) ve “kiri” (切: kesmek) kelimelerinin birleşiminden oluşan harakiri (切腹), Japonya’da Heian Dönemi (MS 794-1185)’nde başlayan bir ölüm cezası ve bir intihar çeşididir. Samuraylara uygulanan bir ceza şekli olan harakiri “seppuku” olarak da adlandırılmaktadır. İnsan ruhunun karında yaşadığı düşünüldüğünden karnın bir hançerle kesilmesi söz konusudur. Harakiri yapan kişiye bir de “aracı” denen bir kişi yardım eder. Bu kişi karın kesme kısmı tamamlandıktan sonra harakiri yapan kişinin kılıçla kafasını keser ve intihar tamamlanmış olur. Böyle bir ölüm şekli, onurlu ve cesur bir ölümü ifade eder. Kişi harakiri yaparak kendi kaderini tayin etmiş olur. Samuraylara uygulanan bu ceza 1983’te kaldırılmıştır fakat intihar yöntemi olarak uygulanmaya devam etmiştir. En son 1970 yılında yazar ve asker olan Yukio Mishima’nın harakiri yaparak intihar ettiği bilinmektedir (<https://kotobank.jp>).

Onurlu bir intihar yöntemi olarak bilinen harakiri, aynı zamanda savaşı kaybeden Samuraylara uygulanan bir ceza olması sebebiyle aslında bir intihara zorlama olduğundan bir cinayet olarak da düşünülebilir. Bunun dışında onuru kırılan, pişmanlık duyan kimselerin seçtiği ve cesaretlerini gösteren bir intihar şeklidir

(<https://gendai.ismedia.jp>). İntiharın daha kolay ve daha az acılı yöntemleri bulunurken Japonların bu zor ve çok acı çektiren yolu seçmeleri kültürlerinin bir özelliğinden gelmektedir. Japonlar bu yöntemle cesurca ve onurlu bir ölüme gittiklerini düşünmekte, pişmanlıklarının ve hatalarının diyetini bu cesaret gerektiren yolla ödediklerini düşünmektedirler.

7. SOSYAL BİR OLGU OLARAK TÖRE, NAMUS VE ŞEREF

Toplumda insanların oldukça önem verdiği, sosyal hayatta davranışları yönlendirebilecek kadar değer verilen töre, namus ve şeref kavramları dünyada ve Türkiye’de bir cinayet sebebi olarak sıkça karşımıza çıkmaktadır.

Töre kavramı, “Bir toplulukta benimsenmiş, yerleşmiş davranış ve yaşama biçimlerinin, kuralların, görenek ve geleneklerin, ortaklaşa alışkanlıkların, tutulan yolların bütünü, âdet” ve “bir toplumdaki ahlaki davranış biçimleri, adap” olarak tanımlanmaktadır (<https://sozluk.gov.tr>).

Namus deyince her ne kadar akıllara ilk önce bekâret ve kadının sadakati gelse de namus kavramı iffet olduğu kadar doğruluk ve dürüstlük ile ilgili olan bir kavramdır. Zira, Türk Dil Kurumu Sözlüğü’nde kavram, “Bir toplum içinde ahlak kurallarına ve toplumsal değerlere bağlılık, iffet” olarak tanımlanmanın yanında, “Dürüstlük, doğruluk” olarak da tanımlanmaktadır (<https://sozluk.gov.tr>).

Şeref ise, “Başkasının, birine gösterdiği saygının dayandığı kişisel değer, onur” olup, kişinin toplum tarafından benimsenmiş iyi şöhreti şeklinde değerlendirilmiş bir kavramdır (<https://sozluk.gov.tr>).

Yukarıda tanımlanan kavramlara toplumun bazı kesimlerince atfedilen anlamın daha iyi anlaşılması için namus cinayeti işlemiş mahkûmların bu kavramlar hakkında ne düşündüklerinden bahsetmek yerinde olacaktır. Aşağıda, namus cinayeti işlemiş -mahkûmların töre, namus, şeref ve haysiyetten ne anladıkları sorusuna verdikleri yanıtlar yer almaktadır (Bağlı ve Özensel, 2011, ss. 87-89).

“Bizim burada yaşayanlar için namus çok önemlidir. Namus; annem bacım ve eşimi korumamdır. Kadının iffetidir. Allah şereften düşürmesin. Benim mezhebim geniş değildir. Töre geleneklerimizdir. Töre ile namus farklıdır. Her yörenin töresi farklıdır. Ama namus her yerde vardır.”

“İnsanın bacısı, kardeşi, annesi namusudur. Töre kurallardır. Namus kadınlardadır.”

“Namus, şeref, haysiyet bir kişinin ölümü demektir. Töre ve namus farklıdır. Töre benim için verilen görevleri yerine getirmektir. Namus

töreye girmez. Kaçma vb. konular töreye girer. Namus sadece ırzını korumak değildir, toplum içinde itibardır, başın dik gezebilmektir. Yaptığım şeyi normal görmeyenleri ben anormal buluyorum. Mahallemizde bile kötü yola düşenlere izin vermezdik. Namus deyince bizim için her şey biter.”

Yukarıdaki namus cinayeti işleyen mahkûmların ifadelerinde görülmektedir ki töre toplumun geleneği, yaşanan toplumun kuralları olarak görülürken, namus daha çok kadına atfedilen ve kadının bedeni ile ilgili bir kavram olarak düşünülmektedir.

7.1.Türkiye’de Töre ve Namus Cinayetleri

Toplumsal sistemin bir ürünü olan töre cinayetleri, toplumun en küçük birimi aileden itibaren bir kurallar bütününe sahip olduğu, ayrıca bazı kan davası, namus cinayetleri ve intiharların da töre cinayeti kavramının içine girdiğinden bahsedilebilir. Töre cinayeti, kan davası, namus cinayetleri ve intiharlar her ne kadar farklı olgular olsa da toplumsal sebepleri bakımından birbirlerine oldukça yakın kavramlardır. Töre cinayetleri, toplumsal yanı ağır basan bir olgu olarak aile tipleri ve ilişkileri, evlilik türleri, ailenin yönetimi gibi kavramların toplumsal yapıyı ve toplumsal algıları etkilemesi nedeniyle töre cinayetlerinin nedenlerine dair ciddi ipuçları verir. Özellikle geleneksel ve geniş aile tiplerinde ataerkil aile sisteminin, ailede ve toplumda kadına atfedilen değer, başka nedenlerle de birleşerek töre cinayetlerine zemin hazırladığı düşünülebilir. Hatta namus, şeref gibi kavramlara yönelik yanlış algılar da töre cinayetlerine yol açabilmektedir. Bu noktada devletin bu suçlara olan ceza sistemi, töre ve namus cinayetlerini caydırıcı kılmaya yeterli gelememektedir (Ceren, 2008, ss. 116-117).

Bağlı ve Özensel tarafından yapılan çalışmada, 42 ceza infaz kurumunda 190 namus cinayeti işleyen mahkûmla görüşülmüş ve birtakım bulgular ortaya konulmuştur. Buna göre, namus cinayeti işleyen mahkûmların ilk sırada %25,3 oranında eşini öldürdüğü, ikinci olarak %14,2 oranında kız kardeş ya da ablasını öldürdüğü, üçüncü sırada ise %11,6 oranında eşine, annesine, gelinine veya kızına tacizde bulunanları öldürdüğü görülmektedir. Araştırmada öne çıkan bir husus da namus cinayetlerinde kurban olanların en fazla oranda kadın kurbanlar olmasıdır. Bu kapsamda, araştırma sonucunda %58,4 oranında kadınların, %32,6 oranında ise erkeklerin namus uğruna öldürüldüğü ortaya koyulmuştur (Bağlı ve Özensel, 2011, ss. 91-92).

Emniyet Genel Müdürlüğü 2006 Raporu verileri ışığında, doğum yerine göre namus cinayeti işleme oranlarında Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgeleri diğer bölgelere oranla namus cinayeti işlemede olcukça yüksek bir orana sahiptir. Bu

kapsamda, namus cinayeti işleyenlerin doğum yerine göre Güney Doğu Anadolu Bölgesi %24 ile ilk sırada, Doğu Anadolu Bölgesi'nde doğmuş olanlar ise %21 ile ikinci sırada yer almaktadır.

7.2.Kadın Cinayetleri

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) verilerine göre 2015 yılında meydana gelen kadın cinayetleri oranlarında ilk beş sırayı Guatemala, Brezilya, Kolombiya, Meksika ve Rusya almaktadır. Aynı sıralamada İngiltere ve Japonya en son sırada yer almakta, Türkiye ise Almanya, Hollanda, Norveç, İsveç ve İspanya ile 1 milyon kişi başına 5 kadın maktulün düştüğü bant üzerinde sondan 4. sırayı paylaşmaktadır. Türkiye'de kadın cinayetleri sayılarına bakıldığında Polis ve Jandarma bölgesinde 2016 yılında 301, 2017 yılında 350 ve 2018 yılında ise 281 olmak üzere toplam 932 kadın cinayeti işlendiği görülmektedir. Bu veriler ışığında, Türkiye'nin kadın cinayeti ortalamasının 1 milyonda 3,8 olduğu gözlenmektedir. Kadın cinayetlerinin işlendiği illerin yüzdelik dağılımında ilk sırayı %14.5 ile İstanbul alırken onu sırasıyla Ankara, İzmir, Antalya, Gaziantep, İzmir, Bursa, Adana, Mersin, Manisa ve Denizli takip etmektedir. Türkiye'de kadın cinayetleri %52.8 ile en çok ateşli silah ile işlenirken kadın cinayetlerinde kullanılan ateşli silahların %83.9'u ruhsatsızdır. Cinayete kurban giden maktullerin en çok 26-35 yaş aralığında olduğu, faillerin ise yine 26-35 yaş aralığında olduğu ve büyük oranda nitelik gerektirmeyen işlerde çalıştıkları veya işsiz oldukları görülmektedir. Türkiye'de 2016, 2017 ve 2018 yıllarında işlenen kadın cinayetleri %42.6 ile en yüksek oranda psiko-sosyal motifler ile, ardından %36.2 oranında cinsel motifler ile, %13 oranında ruhsal-bedensel sağlık sorunları ve madde kullanımı, %7.7 oranında ekonomik motifler ile ve %0.5 oranında ise başka bir suç ile ilişkili olarak işlenmiştir (Polis Akademisi Başkanlığı, 2019, ss. 1-21).

2018 yılında İstanbul'da meydana gelen kadın cinayetlerinin büyük çoğunluğu ikamette gerçekleşmiş ve fail olarak ilk sırada eşlerinin olduğu görülmüştür. Cinayetin sebebi olarak ise ilk sırada boşanma isteği yer almaktadır (Çalışkan, 2019, s.235).

Ülkemizde meydana gelen ve basında yer alan bazı kadın cinayetleri aşağıda verilmiştir (Milliyet, 2013).

*“ * Eylem Pesen (2009): 17 yaşında, eşi tarafından öldürüldü. Katil zanlısı eş, Eylem'in cansız bedeninin üzerinden iki kez arabayla geçti.*

** Ayşe Paşalı (2010): Boşanmak istediği için eşi tarafından 11 yerinden bıçaklanarak öldürüldü. Katiline ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verildi.*

* *Gülay Yaşar (2011): 28 yaşında eski eşinin evinin penceresinden düşmüş bir şekilde bulundu. Ölmeden önce eski kocası tarafından tehdit edildiği için şikayette bulunmuş, bu başvuru üzerine açılan davada sanık 6 yıl hapis cezası almıştı.*

* *Tuba Genç (2012): Adana'da sevgilisi Tahsin Can Bulat tarafından öldürüldü. Sanık, kürtaj olduğu için öldürdüğünü, evlenmek üzere olduklarını iddia etse de belediye evlenme başvurusunun olmadığını belirtti.*

* *Ferdane Çöl (2012): Boşanmak istediği eşi tarafından bıçaklanarak öldürüldü. Öldürüldüğünde koruma altındaydı.*

* *Pınar Ünlüer (2012): İzmir'de kendisiyle barışmak isteyen sevgilisi tarafından öldürüldü.*

* *Dilber Keskin (2012): Boşanmak istediği eşi tarafından 11 yerinden bıçaklanarak öldürüldü. Öldüğünde koruması vardı.*

* *Gülşah Aktürk (2012): Van'da öğretmenlik yaptığı sırada beraberlik teklifini kabul etmediği kişi tarafından ailesini ziyarete gittiği Konya'da öldürüldü. Gülşah hayati tehlikesinin farkında olarak şikayetçi olmuştu.*

* *Emine Yayla (2012): Süleyman Yayla boşanmak istediği eşini kaldığı baba evine camdan girerek öldürdü.*

* *Melek Karaaslan (2012): Eşi ve onun ailesi tarafından kapatıldığı tuvalette 3 ay boyunca tutulan ve sürekli şiddete maruz kalan Melek Karaaslan, tedavi altına alındığı hastanede hayatını kaybetti.*

* *Gönül Dilekçi (2013): Boşanma davası açtığı eşi tarafından öldürülmeden önce bir kez bıçaklanmıştı. Gönül evden kaçarak bir ailenin yanına sığındı. Katil Gönül'ün sığındığı aile evinde onu buldu, camdan girerek öldürdü.*

* *Ayşe Acar (2013): Şiddet gördüğü eşinden boşanmak istediği için çocuğunun gözü önünde boğularak öldürüldü. Ayşe öldürüldüğü gün boşanmak için mahkemeye başvurmuştu.*

* *Gülşah Sarcan (2013): Boşandığı eşi tarafından, barışma teklifini kabul etmediği gerekçesiyle 8 yerinden bıçaklanarak öldürüldü. Cesedi TEM Otoyolu'nda bulundu. 2013'ün ilk kadın cinayeti olarak kayıtlara geçti."*

Yukarıda bahsi geçen kadın cinayeti olaylarına bakıldığında şiddet görme, boşanmak isteme ya da bir kişiyle birlikte olmak istememe gibi durumlar dikkat çekmektedir. Bu kapsamda, bahse konu cinayetlerde Sosyal Öğrenme Teorisi ve Rasyonel Seçim Teorilerinin etkisinin görüldüğü söylenebilir. Zira, anılan cinayetlerde şiddet, kadına değer vermeme, namus gibi bahanelere sığınma ya da boşanma olgusuna kötü bakma gibi öğeler karşımıza çıkmaktadır. Cinayet motivasyonu olarak görülen bu olgular, sosyal çevrede öğrenilen kötü kazanımlardır. Kişinin yaşadığı ve etkileşimde olduğu sosyal çevre, Sosyal Öğrenme Teorisi'ne göre suçlu davranışı edinme konusunda kişiyi etkileyebilmekte, suça dair dürtü, güdü, bahane ve davranışlar sosyal çevrede öğrenilmektedir. Örneğin boşanmanın bir tabu olarak görüldüğü toplumlarda, boşanmak isteyen kadınlar şiddete maruz kalabilmekte hatta cinayete kurban gidebilmektedirler. Ayrıca, kadının kararlarına saygı göstermemek ve bu sebeple yaşamını elinden almak yine etkileşimde olunan toplum değerlerinin bir sonucudur. Bunun yanında, cinayet suçlarına karşı verilen cezalar ve bu cezalara uygulanan indirimler, kişilerin bu suçu işleme ya da kendisini işlemekten alıkoyma gibi kararlarında etkili olmaktadır. Zira, Rasyonel Seçim Teorisi'ne göre kişi, eylemini gerçekleştirmek için bir kar-zarar muhasebesi yaparak harekete geçmektedir. Öldürme suçlarına verilen cezaların az olması ya da cezalara verilen örnek indirimler, kişileri suç işlemeye yöneltebilir. Örneğin boşanmak isteyen eşini öldürmek isteyen bir kişinin düşüncesinde, öldüreceği eşinden alacağı öcün verdiği haz, çekeceği cezanın üzerinde olabilir ve bu sebeple kişi alacağı cezaya aldırılmadan suçu işleyebilir. Bu nedenle bu tür suçların cezalandırılması konusunda caydırıcı uygulamalara yer verilmesi önemlidir. Bazı çevrelerde kadına biçilen kimi değerler onun korku içinde yaşamasına hatta hayatının elinden alınmasına neden olmaktadır. Emine BULUT cinayetinde olduğu gibi boşanma gerçekleşse bile kadın şiddetten ve ölümden kurtulamamakta, bu konuda kadını ne toplum, ne hukuk, ne de kolluk korumayı başaramamaktadır. Cezaların caydırıcı nitelikte olması ve iyi hal indirimi gibi uygulamalardan vazgeçilmesi, ayrıca toplumda kadına hak ettiği değer verilmesi için özellikle ailelerin bilinçlendirilmesi, medyanın toplum ve gençler üzerindeki güçlü etkisinin bilinçli ve olumlu yönde kullanılmasının sağlanması bu konudaki acıların azalmasında katkı sağlayabilecek uygulamalar olması muhtemeldir.

8. SONUÇ

Uyuşturucu madde ve alkol kullanımı ile suç işleme arasında bir bağlantı olduğu, özellikle de psikoaktif maddelerin şiddet suçlarını arttırdığı düşünülmektedir. Ayrıca, aşırı alkol tüketiminin anti sosyal kişilik ile bağlantılı olduğu ve suçların da çoğunlukla bu aşırı alkol tüketimine bağlı ortaya çıktığı değerlendirilmektedir.

Bunun yanında, ülkelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyleri de cinayet suçlarını açıklamada önemli bir yere sahiptir. Bu nedenledir ki, ülkeler tarafından yaşam beklentisi, refah, eğitim düzeyi ve diğer önemli gelişim alanlarının iyileştirilmesi yönünde politikalar geliştirmenin cinayet oranlarında düşüşe sebep olacağı beklenmektedir. Bunun yanında, gelir eşitsizliği ile cinayet arasında diğer parametrelere oranda daha sıkı bir ilişki vardır. Yaptıkları araştırmada yoksulluk ile şiddet suçları arasında ilişki olduğunu ortaya koyan Blau ve Blau'ya göre (Öğün, 1996, ss. 78-79), gelir eşitsizliği cinayete sebep olmaktadır. Buradan yola çıkılarak, gelir eşitsizliğinin yoğun olduğu ülkelerde cinayet oranlarının da yüksek olacağı düşünülmektedir. Zira, zengin ve fakir arasındaki uçurumun en yüksek olduğu ülkeler en yüksek cinayet oranlarına sahiptir. Bu durum birbirini karşılıklı olarak etkileyebilir. Fakat her ne kadar yüksek cinayet oranları, ekonomik büyümeye olumsuz bir etki yapsa da bir ülkedeki refah seviyesinde yaşanan iyileşme de tek başına şiddet oranlarını düşürmeye yetmez. Çünkü bir ülkedeki şiddet suçlarını açıklamak için tek bir parametre yeterli olmayıp, kültürel bağlamda değerlendirme yapılması daha sağlıklı olmaktadır. Bir diğer sosyal parametre olan eğitim ile cinayet oranları arasında da yakın bir ilişki olduğu ve cinayet oranlarını düşürmek için uzun dönem eğitim politikaları yatırım yapmanın fayda sağlayacağı düşünülebilir. Üstelik eğitim, tüm bölgelerde cinayet oranlarını düşürmek için anahtar faktör olarak görülmektedir. 1990-2005 yılları arasını kapsayan bir çalışmada, eğitim alanında daha çok gelişim gösteren ve uzun dönem eğitim yatırımı politikaları geliştiren ülkelerde cinayet oranlarının daha fazla oranda azaldığı görülmüştür (UNODC, 2019, ss. 29-30). Sosyal bir varlık olan insanın davranışlarını etkileyen faktörlerin, sosyal olgular kadar farklılık ve çeşitlilik gösterdiği söylenebilir. Böylece, öldürme suçunun sebeplerini sosyolojik açıdan açıklamaya çalışan bu çalışmada öldürme suçunun tek başına bir sebebe bağlanamayacağı, her cinayetin kendine has bir nedeni olduğu ve içinde bulunduğu toplumun yapısından etkilenebileceğini söylemek mümkündür. Bir bölgede görülen cinayet oranları; ekonomik gelişmişlik, eğitim, bağımlılık yapıcı madde kullanımı, cinsiyet eşitsizliği, gelir eşitsizliği, bölgenin demografik yapısı gibi birçok olgudan etkilenebilmektedir. Bu sebeple bir bölgede işlenen suçları, özellikle şiddet suçlarını önlemeye yönelik yapılacak çalışmalarda bölgenin toplumsal yapısı dikkate alınarak politika geliştirilmesi ve çözüm yolları aranması fayda sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü (2019). Adli İstatistikler 2018. T.C. Adalet Bakanlığı. Ankara.
- Akdeniz, D. (2019). “An Analysis of Homicide Incidents Reported in Police Bulletins in 2017”. *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 8(2):289-308.
- Akers, R.L. ve Jennings, W.G. (2016). Social Learning Theory. A.R. Pquero. (Ed.), *The Handbook of Criminological Theory* (ss.230-240). West Sussex: Wiley Blackwell.
- Arduç, N. (2016). Türkiye’de Kasten Adam Öldürme Suçunu İşlemiş Faillerin Kişilik Yapılarının Analizi ve Öldürme Suçunun Yordayıcılarının İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bağlı, M. ve Özensel, E. (2011). Türkiye’de Töre ve Namus Cinayetleri. İstanbul: Destek Yayınevi.
- Ceren, T. (2008). Türkiye’de görülen Töre cinayetlerinin Sosyolojik, Antropolojik ve Kültürel Kökenine Bakış. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Cohen, L.E. ve Felson, M (1979). Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach. *American Sociological Review*. Vol. 44, No. 4. 588-608.
- Corridor of Violence: The Guatemala-Honduras Border. Erişim tarihi: 14 Aralık 2019. <https://www.crisisgroup.org/latin-america-caribbean/central-america/guatemala/corridor-violence-guatemala-honduras-border>
- Çalışkan, M. (2019). İstanbul’da Kadına Şiddet ve Kadın Cinayeti Vakalarına Yönelik, Nicel-Nitel Bir İnceleme. *BAİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(1) 221-241
- Çiftçioğlu, C.,T. (2012). Yaşam Hakkı, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 103: ss. 137-168.
- Durkheim, E. (2013). İntihar. İstanbul: Pozitif Yayınları.
- Goffman, E. (2018). Damga Örselelenmiş Kimliğin İdare Edilişi Üzerine Notlar. Ankara: Heretik.
- Gökçen, A., Balcı, M. (2011). Kasten Öldürme Suçu (TCK. M. 81). Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 17 (1-2), ss.95-218.
- Hayati İstatistikler. Erişim tarihi: 14 Aralık 2019. http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1060

- Homicide WHO Global Health Estimates. Erişim tarihi: 14 Aralık 2019. <http://apps.who.int/violence-info/homicide/>
- Hürriyet (2019). Ceren Özdemir’i öldüren katilin kan donduran ifadesinin tamamı ortaya çıktı. Erişim tarihi: 23 Eylül 2020. <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/iste-psikopatin-ifadesi-bicakla-insan-avina-ciktim-41390804>
- İçli, T.G. (2019). *Kriminoloji* (10. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kızmaz, Z. (2006). “Şiddetin Sosyo-Kültürel Kaynakları Üzerine Sosyolojik Bir Yaklaşım”. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2): 248-267.
- Kızmaz, Z. (2018). “Göç ve Suç Arasında Bir İlişki Var mı?: Bütüncül Bir Bakış”. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 562-599.
- Kubrin, C.E. ve Wo, J.C. (2016). *Social Disorganization Theory’s Greatest Challenge: Linking Structural Characteristics to Crime in Socially Disorganized Communities*. A.R. Pquero. (Ed.), *The Handbook of Criminological Theory* (ss.121-136). West Sussex: Wiley Blackwell.
- Merton, R.K. (1968) *Social Theory and Social Structure*. New York: The Free Press.
- Merton’s Strain Theory of Deviance. Erişim tarihi: 07 Aralık 2019. <https://revisesociology.com/2016/04/16/mertons-strain-theory-deviance/>
- Milliyet. (2013). Türkiye’de Kadınlar-Cinayetle hatırlanan kadınlar! Erişim tarihi: 23 Eylül 2020. <http://www.milliyet.com.tr/gundem/turkiyede-kadinlar-cinayetle-hatirlanan-kadinlar-1676294>
- Namus. (2019). Erişim tarihi: 14 Kasım 2019, <https://sozluk.gov.tr/?kelime=namus>
- Öğün, A. (1996). Türkiye’de Adam Öldürme Suçunda Etkili Olan Bazı Sosyo-Kültürel Faktörlere İlişkin Uygulamalı Bir Çalışma. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Öldürmek. Erişim tarihi: 14 Aralık 2019, <https://sozluk.gov.tr/?kelime=%C3%B6ld%C3%BCrmek>
- Ölüm. Erişim tarihi: 14 Aralık 2019, <https://sozluk.gov.tr/?kelime=%C3%B6l%C3%BCm>
- Özmen, S. ve Erdem, R. (2018). Damgalamanın Kavramsal Çerçevesi. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. C.23, S.1, s.185-208.
- Polis Akademisi Başkanlığı. (2019). *Dünyada ve Türkiye’de Kadın Cinayetleri: 2016-2017-2018 Verileri ve Analizler*. Ankara: Polis Akademisi Yayınları.

- Rousseau, J.J. (2006). Toplum Sözleşmesi. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Rozant, R., Akduman, İ. Ve Oral, G. (2020). Aile İçi ve Aile Dışı Cinayet İşlemiş Faillerin Kişilik Yapılarının Karşılaştırılması. Yeni Yüzyıl Journal of Medical Sciences, 1(3), 39-52.
- Siegel, L.J. (2010). Criminology Theories, Patterns, and Typologies (10. Basım). Belmont: Wadsworth.
- Sokullu-Akıncı, R.F. (2014). Kriminoloji (11.Basım). İstanbul: Beta Yayınları.
- Suicide Data. Erişim tarihi: 14 Aralık 2019, <https://www.who.int/mentalhealth/prevention/suicide/suicideprevent/en/>
- Suicides in Lithuania show social pains persist. Erişim tarihi: 14 Kasım 2019, <https://www.reuters.com/article/us-lithuania-suicide/suicides-in-lithuania-show-social-pains-persist-idUSL0879374620080409>
- Sutherland, E.H. (1947). Principles of Criminology (4th edition). Philadelphia: J.B. Lippincott.
- Şeref. Erişim tarihi: 14 Kasım 2019. <https://sozluk.gov.tr/?kelime=%C5%9Feref>
- Töre. 14 Kasım 2019. <https://sozluk.gov.tr/?kelime=t%C3%B6re>
- United Nations Office on Drugs and Crime. (2019). GLOBAL STUDY ON HOMICIDE Homicide: trends, patterns and criminal justice response. UNODC. Vienna.
- United Nations Office on Drugs and Crime. (2019). GLOBAL STUDY ON HOMICIDE Executive Summary. UNODC. Vienna.
- World Health Organization. (2018). World Health Statistics 2018. WHO. Luxembourg. https://www.who.int/gho/publications/world_health_statistics/2018/en/
- Zhang, J. (2019). The strain theory of suicide. Journal of Pacific Rim Psychology, 13, Article e27.
- なぜ日本人は「切腹」で責任を取るのか 14 Aralık 2019, <https://gendai.ismedia.jp/articles/-/50429?page=2>
- 切腹. 14 Aralık 2019, <https://kotobank.jp/word/%E5%88%87%E8%85%B9-87415>

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi
Güvenlik Bilimleri Enstitüsü
Güvenlik Bilimleri Dergisi, Kasım 2021, Cilt:10, Sayı:2, 517-542
doi:10.28956/gbd.1028705

Gendarmerie and Coast Guard Academy
Institute of Security Sciences
Journal of Security Sciences, November 2021, Volume:10, Issue:2, 517-542
doi:10.28956/gbd.1028705

Makale Türü ve Başlığı / Article Type and Title

Derleme / Review Article
Dilendirilen Çocukların Görünmezliği
The Invisibility of Children Who Are Forced to Beg

Yazar(lar) / Writer(s)

Hakkı ŞİMŞEK. Yüksek Lisans Öğrenci, JSGA, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü,
simsekhakki@yandex.com, ORCID.: 0000-0002-7658-0852

Bilgilendirme / Acknowledgement:

- Yazarlar aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadırlar:
- Makalemizde etik kurulu izni ve/veya yasal/özel izin alınmasını gerektiren bir durum yoktur.
- Derleme bir çalışmadır.
- Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

Bu makale Turnitin tarafından kontrol edilmiştir.
This article was checked by Turnitin.

Makale Geliş Tarihi / First Received : 23.03.2021
Makale Kabul Tarihi / Accepted : 28.08.2021

Atf Bilgisi / Citation:

Şimşek, H. (2021). Dilendirilen Çocukların Görünmezliği. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 10(2), ss.517-542, doi:10.28956/gbd.1028705

DİLENDİRİLEN ÇOCUKLARIN GÖRÜNMEZLİĞİ

Öz

Dilencilik kısaca yoksulluk kaynaklı olarak bir başkasından para ya da değerli eşya isteme eylemidir. Eylem aynı zamanda bir meslek olarak da değerlendirilebilir ve bu meslek insanlık tarihinde eşitsizlik olduğu sürece varlığını sürdürmüştür; farklı motivasyonlarla, farklı şekillerde gerçekleşmiştir. Dilenme eyleminin norm dışı olarak kabulü ve suç olarak kabul edilmesi zamana, coğrafyaya ve kültüre göre değişiklik göstermektedir. Dilenme eylemine yaklaşım özellikle halkın dilenci algısından bağımsız şekilde düşünülemez. Bu algı eylemin yasallığı, yasal yaptırım uygulanması, eylemde bulunanların dışlanması, dilenci alt kültürünün oluşması gibi sonuçları da beraberinde getirmiştir.

Dilencilikle ilgili olarak toplumsal vicdanı en çok yaralayan husus hiç şüphesiz zorla dilendirme suçudur. Bu suçun en savunmasız hedefleri arasında çocuklar bulunmaktadır. Dilenen çocukların oluşturduğu rahatsızlık hissi söz konusu çocuklara daha fazla yardım ederek giderilmeye çalışılması sorunun çözümünü daha da zorlaştırmaktadır. Çalışmada dilenen/dilendirilen çocuklara yönelik toplumsal tepki adil dünya inancı kuramı kapsamında ele alınmıştır. Elde edilen çıkarımlar mevcut literatürle birleştirilerek, dilencilik ve özde çocukların dilenmesi/dilendirilmesinin önüne geçebilmek için önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Dilenci, dilenme, çocuk, adil dünya inancı, mağduru değersizleştirme.

THE INVISIBILITY OF CHILDREN WHO ARE FORCED TO BEG

Abstract

Begging, in short, is the act of asking someone else for money or a valuable item due to poverty. Action can also be considered as a profession, and this profession has existed in different ways and with different motivations as long as there has been inequality in human history. The acknowledgement of begging as an out-of-the-norm and criminal act varies based on time, geography and culture. The view about the act of begging cannot be considered apart from the public perception of beggar. This perception has brought about consequences such as the legality of the action, the imposition of legal sanctions, the exclusion of those who act, and the formation of a beggar subculture.

Regarding begging, what hurts the social conscience the most is undoubtedly the crime of forced begging. Children are among the most vulnerable targets of this crime. People try to help those children begging more to eliminate the discomfort; however, it makes the solution of the problem even more difficult. In this study, social reaction against those children who beg and are to beg is discussed within the context of the just world theory. By combining the knowledge obtained with the existing literature, suggestions were made to prevent begging and especially begging of children.

Keywords: Beggar, begging, child, belief in a just world, blaming the victim.

GİRİŞ

Birçok kültürde toplumsal normlarla oldukça uyumsuz olduğu kabul edilen dilenme eyleminin, aynı coğrafyada farklı zaman zarflarında farklı tepkilerle karşılandığı ya da aynı zamanda kültürel farklılıklardan dolayı dilencilığe yaklaşımın çeşitlilik gösterdiği görülmektedir (Groce, Murray ve Kealy, 2014; Kalfa-Topateş, 2014; Özbek, 2009; Özgün, 2016; Şirin, 2009) . Üstelik günümüzde bu yaklaşımlar sosyal medyanın da etkisi ile hızlı bir şekilde değişebilmektedir. Özellikle çocuğun dilendirilmesi sıklıkla karşılaşılan toplumsal bir sorun olmasına rağmen sosyal politikaların popüler bir konusu olamamaktadır. Sokakta mendil satan bir çocuğun; sokakta zaman geçiren bir çocuk, işportacı, çocuk işçi, kendi isteği ile dilenen kişi ya da zorla dilendirilen kişi olarak farklı şekillerde tanımlanabildiği görülmektedir. Hatta sokakta müzik aleti çalarak dilenen çocukların “sanat” icra ettiği yönündeki söylemler de mevcuttur.

Bu çalışmada dilenme eylemi yasadışı bir meslek (Akça, 2009; Stephenson, 2002) olarak kabul edilmektedir. Aynı zamanda Uluslararası Çalışma Örgütü’nün (ILO) “182 No’lu En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Eylem Sözleşmesinde”¹ her ne kadar doğrudan “dilenme ve dilendirme” eylemleri geçmese de sözleşmenin 3. maddesinde yer alan “...doğası veya gerçekleştirildiği koşullar itibariyle çocukların sağlık, güvenlik veya ahlaki gelişimleri açısından zararlı olan” işler kapsamında dilenme eyleminin de yer aldığı kabul edilebilir. Dilencilüğün çoğunlukla sokakta icra edilen yasadışı bir meslek oluşu göz önüne alındığında; sokakta çalışan çocukların büyük kısmının fiziksel şiddete ve cinsel tacize maruz kaldığı, eğitim hakkından faydalanamadığı (Bilgin, 2009; Karaman ve Özçalık, 2007), çocuk işçiliği ile yoksulluğun döngüsel bir ilişki içerisinde olduğu (Avşar ve Ögütoğulları, 2012; Tunçcan, 2000) unutulmamalıdır. Bahsi geçen sebeplerle bu araştırma çocukların dilenmesi/dilendirilmesi ile mücadelenin önemine dikkat çekmektedir.

Araştırmada dilencilik, dilencilikte araç olarak kullanma suçu, dilendirme, suçun bildirilmesi yani ihbar süreçleri ve bu ihbar süreçlerinin adil dünya inancı perspektifinde değerlendirilmesine yer verilecektir. Sıklıkla kimi suçların görmezden gelindiği iddiası dilendirilen çocuklar başlığı altında ele alınacak ve dilendirilen yani ihmal-istismar edilen çocukların ilgili kurumlara bildirilme sıklığının düşük olmasındaki olası sebepler tartışılacaktır.

¹ 03.02.2001 tarihli ve 24307 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

1. DİLENCİLİK VE DİLENME EYLEMİ

Kadim bir sorun olarak ele alınan dilenmenin tarihi ilk yazılı metinlere kadar gitmektedir. Eski Yunan, Roma ve Çin yazılı metinlerinde dilenen bedensel engelli kişilere yapılmış atıflar dikkat çekmektedir (Groce, Murray ve Kealy, 2014). Anadolu coğrafyasında da dilenme sorunu uzun yıllar var ola gelmiş ve farklı önlemleri beraberinde getirmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nda dilencilik sadece istismar üzerine kurulu toplumsal bir problem değil aynı zamanda ekonomik, güvenlik ve devlet yöneticileri açısından bir yönüyle de imaj sorunu olarak kabul edilmiştir (Özgün, 2016). 19. yy.ın ikinci yarısından itibaren İmparatorluğun kaybedilen topraklar ve yoğun göç nedeniyle dilencilikle mücadele sistemleri de sarsılmaya başlamıştır (Genç, 2009). Dilencilikle mücadelede işlevsel olan geleneksel kurumların sarsılması neticesinde farklı mücadele yöntemleri arayışına gidilmiştir. Özbek (2009) Osmanlı İmparatorluğu'nda yoksullukla mücadele amacıyla sosyal politika alanında ilk modern siyasetin 18.yy sonu 19.yy başında ortaya çıktığına dikkat çekmektedir. Ardından zamanla farklı kurumsal yapılar ortaya çıkmıştır. Özellikle 31 Ağustos 1896 yılında faaliyete başlayan Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk modern düşkünlerevinin (Darülaceze) açılmasında, sokaktaki dilencilerin ve genel olarak da yoksulluğun arttığı yönündeki algı etkili olmuştur. 19. yy.da çocuk ve çocuklara ilişkin sorunlar uluslararası camiada sıklıkla ele alınan bir alanken; Osmanlı İmparatorluğu'nda da sokak çocukları, terk edilmiş çocuklar ve dilenen çocuklar kamuoyunun dikkatini çekmiştir (Özbek, 2006, ss. 37-39; Özbek, 2009). Diğer taraftan dilencilüğün köklü tarihine rağmen tanımlanması oldukça güçtür.

Dilencilik kesin bir tanımı bulunmayan geniş ve karmaşık kayıt dışı bir çalışma sektörüdür. Tanımlanacak olursa bireyin fakirlik temelinde yabancılardan para talep etmesi olarak kabul edilen dilencilik, grup halinde ya da bireysel olarak, organize ya da organize olmadan farklı şekillerde gerçekleştirilebilir (CSSR², 2004). Adriaenssens ve Hendrickx (2011) ise dilenciligi, kamusal alanda icra edilen gayri resmi bir çalışma alanı olarak tanımlamaktadır. İnsanlar arasındaki eşitsizliğin tarihi ile dilencilüğün tarihini ilişkilendiren Akça (2009)'ya göre, dilencilik en eski mesleklerden biridir. Aynı zamanda geleneksel dilenme, dilenen ile yardım eden arasında kısa süreli de olsa bir teması ifade etmektedir. Diğer taraftan dilencilüğün gelişen teknolojinin de etkisi ile şekil değiştirdiği görülmektedir. Bunun en belirgin örneği de online dilencilik, internet dilenciligi, siber dilencilik, elektronik dilencilik gibi adlar alan modern çağın dilencilik türüdür

² Collective for Social Science Research, Karaçi, Pakistan.

(Alabi, Tshotsho, Cekiso ve Landa, 2017). Dilenme eylemi artık çevrimiçi oyunların lobilerinde, sadece bu iş için hazırlanmış internet sitelerinde³ ya da sosyal medyada karşımıza çıkabilmektedir. Bu alanlarda insanlar fiziksel varlığından dahi emin olamadıkları kişilere ekonomik yardımda bulunabilmektedir. Söz konusu platformlarda kişinin talep ettiği yardım çoğunlukla dilencilik olarak adlandırılmamakta fakat dikkatli değerlendirildiğinde sokakta yardım talebinde bulunan bir kişinin eylemi ile büyük farklar içermemektedir.

Hangi davranışın dilencilik olarak adlandırılabilceği yönündeki tartışmalara dilencilik farklı türlerini ve olası nedenlerini belirleyerek farklı bir boyut getirebiliriz. Vatandaş (2002) dilencilik üç gruba ayırmaktadır. İlk grupta belki de toplum tarafından en çok tepkiyi toplayan ve dilencilere yönelik ayrımcı söylemlerin oluşmasına sebep olan dilencilik meslek olarak icra edenler gelmektedir. Bu kişiler düzenli olarak dilenerek yaşamlarını bu şekilde idame ettirebilir, belli mevsimlerde dilenme eyleminde bulunabilir, sürekli hareket halinde (gezgin) farklı coğrafyalarda dilenebilir ve organize bir şekilde dilenebilir. Diğer taraftan bir diğer grup dilenmek istemediği halde yoksulluk ve çaresizlik nedeniyle dilenenlerdir. Son olarak da dilenmek istemediği halde zorla dilendirilen gruplar gelmektedir. Bu grup içerisinde özellikle çocuklar, engelliler ve yaşlılar kullanılmaktadır.

Dilenme eyleminin temelinde genel olarak ekonomik ya da sosyal alanlardaki yoksulluk olduğu vurgulanır (Abebe, 2009; Swanson, 2007). Vatandaş (2002)'in çalışmasında dilencilik sebepleri arasında özellikle işsizlik, yoksulluk, hastalık, engellilik ve yolda kalma dikkat çekmektedir. Kalfa-Topateş (2014) ise göç, aile riskleri, hane yapısındaki dönüşüm, kentsel geçim kaynaklarının daralması, hane üyelerinin geçim kaynakları, yapabilirlikten yoksunluk, dezavantajlar ve sosyal dayanışma ağlarının zayıflamasının dilencilerin içinde buldukları yoksulluğa sebep olduğunu belirtmektedir.

Vatandaş (2003) dilencilerin yardım edeni en çok etkileyen özellikleri arasında, fiziksel engele sahip olmalarının geldiğini belirtmektedir. Dilenme eylemi sıklıkla sokak, cadde, cami önü, mezarlık, otopark, üst geçitler, alt geçitler, istasyonlar, ev ve işyerlerinde gerçekleşir (Vatandaş, 2002). Dilencilerin daha çok dini yapıların ve iş merkezlerinin yoğun olduğu bölgelerde aktif oldukları görülmektedir (Parin, 2010). Engelli raporu ile dolaşmak, fiziksel görünüşe dikkat çekmek (yaşlılık, engellilik, hastalık, cinsiyet), statüye vurgu yapmak (annelik), iklim şartlarına

³ <https://www.ebeggars.com/> ve <https://cyberbeg.com/> gibi birçok internet sitesi bu amaçla hizmet vermektedir.

uygun giyinmemek, trafikte araç camlarını silmek, mendil gibi nesnelerin sözde satışı ile işportacılık maskesi altında dilenmek, küçük yaştaki çocuklarla ya da engeli bir kişiyle birlikte dilenmek, dinsel söylemleri ve görünüşleri kullanmak, doğal afetlere vurgu ve cinsellik dilencilerin sıklıkla kullandığı yöntemler arasındadır (Parin, 2010; Vatandaş, 2002).

Dilencilik çoğunlukla norm dışı bir eylem olarak kabul edilse de bu sınıflama zamana ve kültüre/coğrafyaya göre değişiklik göstermektedir. Örneğin Osmanlı İmparatorluğu'nda ağırlıklı olarak Hint mistisizminden etkilenen dilenerek yaşamlarını idame ettiren dervişlere sıklıkla rastlanmıştır (Şirin, 2009) ve bu dervişlerin toplumda olumsuz bir imajı oluşmamıştır. Lu (1999) özellikle Çin coğrafyasındaki geçmişte yaşanan büyük yer değişikliği gerektiren krizlerde dilenme sayesinde hayatta kalan gruplara dikkat çekmektedir. Ona göre dilencilik bir direnç göstergesidir. Öyle ki dilenmek sıradan ve kolay bir eylem değildir. Kişinin zor anlarında dilenme eylemini gerçekleştirebilmesi bir beceri, sabır ve psikolojik direnç gerektirmektedir. Ayrıca bu eylemin tek çıkar yol olarak bireyin karşısına çıkması oldukça muhtemeldir. Özellikle savaş ve göç gibi büyük kriz anlarında bireyin dilini bilmediği bir ülkede yasa dışı göçmen olarak çalışma imkanı bulamaması ve sosyal politikaların kapsamına alınmaması durumunda dilenmesi onun için oldukça işlevsel bir hayatta kalma stratejisi olacaktır.

Geleneksel topluluklara bakıldığında bireyin ihtiyaçlarını karşılayamadığı savunmasız anlarında ilk olarak ailesi ve akrabalarına daha sonra ait olduğu gruba başvurduğu görülür. Bu kaynakların tükenmesi sonrasında sosyal ve dini organizasyonlar, resmi kurumlar gibi kaynaklara başvurulur. Fakat söz konusu kaynakları kullanabilmek için kişinin kimi gereklilikleri yerine getirmesi beklenir; dini grupların desteğini almak için o dini cemaatin ferdi olmak, resmi kurumların desteğini alabilmek için vatandaşlık gibi kimi statülere sahip olmak, bir vakfın veya derneğin desteğini alabilmek için üyesi olmak buna örnek olarak gösterilebilir. İhtiyaç sahibini dilenmeye iten sebep ise söz konusu kaynaklara ulaşamaması, söz konusu kaynakların gerekliliklerini yerine getirememesi ya da getirmek istememesidir. İşte bu gibi anlarda dilenmek ihtiyaçların karşılanabilmesi için işlevsel bir araç olarak kullanılmaktadır (Groce, Murray ve Kealy, 2014). Farklı bir açıdan eleştirel bir yaklaşımla, dilencilik “uygar” olarak tanımladığımız dünya düzenine ve bu dünyanın değerlerine bir başkaldırı ifade etmektedir (Akça, 2009). Bu başkaldırı iki yönlü bir ilişki içerisine orta çıkmaktadır. Dilenmek zorunda kalan bireyin toplum tarafından reddi/ötekileştirilmesi ve ötekileştirilen dilencinin toplumu ve o toplumun değerlerini reddi şeklinde vuku bulmaktadır. Bu

döngü bir süre sonra dilencilik kültürünün oluşması ile sonuçlanmakta ve bu kültür içerisinde yetişen çocuğun da tutum ve davranışlarını şekillendirmektedir.

1.1. Türkiye’de Dilenme Eylemine İlişkin Yasalar ve Yaptırımlar

Dilencilik suç ve kabahat olarak tanımlanmasında zor durumda kalmış çaresiz kişilere yardım etmemizi sağlayan ahlak anlayışının korunmasının amaçlandığı iddia edilmektedir (Birttek, 2014). Akça (2009) özellikle dilencinin tekinsiz olarak damgalanmasını modern çağların ürünü olarak görmektedir. Orta Çağ boyunca tanrının himayesi altında olduğuna inanılan yoksullar yeniçağ ile birlikte otoritenin hedefi haline gelmiş ve başta dilencilik olmak üzere aylaklığı yasaklayan yasalar çıkmıştır. Neticede dilencilerin akıl hastanelerine ve hapishanelere kapatılmasına kadar süreç ilerlemiştir. Osmanlı İmparatorluğu’nda ise dilencilik yasaklanması 19.yy’yi bulmuştur (Şirin, 2009). Türkiye Cumhuriyeti’nde uzun yıllar boyunca Osmanlı İmparatorluğu’ndan kalan kanunlar ve idari yapılanmalar varlığını sürdürmüştür. Bu nedenle kısaca Osmanlı dönemindeki dilencilik yaklaşımına değinmekte fayda olacaktır.

Osmanlı İmparatorluğu’nda dilencilerin takibi ve denetimi, yüzyıllarca sürmüş geleneksel bir politika olarak kabul edilmiştir (Özgün, 2016). Özellikle kent merkezlerinde dilencilik devlet denetimine alınması için farklı önlemler alınmıştır. Tanzimat öncesinde dilencilik bir meslek olarak kabul edilmiş ve çalışamayacak durumda olan kişiler (özellikle yaşlı ve hasta kişiler) tespit edilerek mesleklerini icra edebilmeleri için bir tür sertifika (cer kağıdı) verilmiştir. Ayrıca çalışabilecek durumda olduğu halde dilenmeyi tercih edenler ise yakalandıklarında çeşitli ağır cezalara çarptırılmıştır (Özbek, 2009).

18.yy ortalarından Tanzimat Dönemi’ne kadar bu yaklaşım değişim sürecine girmiştir. Cezalandırma yerine ıslah ve terbiye esaslı uygulamalara geçiş başlamıştır. Artık çalışamayacak durumda olanlara dilencilik izni vermek yerine dilenmeye gerek duymamaları için bu kişilere yardım yapılmaya başlanmıştır. Bu dönem de dilenciler nihayet devletin “pozitif sosyal politikalarının” kapsamına girmiştir. Osmanlı İmparatorluğu’nun son yıllarında (1909) yapılan kanunlar ise dilencilikle ilgili alınacak önlemlere dikkat çekmekte ve dilencilik potansiyel suçluluk içerisinde değerlendirmektedir (Özbek, 2009). Türkiye Cumhuriyeti dönemine geldiğimizde ise dilencilik önce suç ardından kabahat olarak hukukta yer bulduğu görülmektedir.

An itibariyle 5326 sayılı Kabahatler Kanunu⁴ ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu⁵ dilenme ve dilencilikte araç olarak kullanma eylemlerine yönelik yasal yaptırımların sınırını çizmektedir. Dilenme eylemi daha önce ceza kanunu içerisinde yer alan fakat nasıl bir yaptırım uygulanacağı an itibariyle 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun 33. maddesinde belirtilen bir kabahattir. Kabahat kavramı ise yine 5326 sayılı yasanın 2. maddesinde idari yaptırım uygulanmasını gerektiren haksızlık olarak tanımlanmaktadır. Dilencilikte araç olarak kullanma suçuna yönelik ise 5237 sayılı yasanın 229. maddesinde “Çocukları, beden veya ruh bakımından kendini idare edemeyecek durumda bulunan kimseleri dilencilikte araç olarak kullanan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır” ifadesi yer almaktadır. Ayrıca suçun “üçüncü derece dahil kan veya kayın hısımları ya da eş tarafından işlenmesi” ya da eyleminin örgüt faaliyeti çerçevesinde gerçekleştirilmesi alınacak cezayı arttırmaktadır.

Dilenme eylemi özellikle çocuklarda gruplar halinde gerçekleşmekte ve bu gruplar yaşça diğerlerinden büyük bir başka çocuk tarafından ya da uzakta grubu takip eden yetişkin tarafından yönlendirilebilmektedir. Birtek (2014) bir çocuğun bir başka çocuk tarafından dilendirilmesinin eylemin suç oluşunu değiştirmeyeceğine dikkat çekmektedir. Bu durumda kendisinden küçük çocukları dilendiren çocuk suçlu pozisyonunda bulunurken aynı zamanda bakımından sorumlu kişiler tarafından ihmal edilmiş bir çocuk olarak da karşımıza çıkmaktadır.

Dilenme kabahatine yönelik idari yaptırım uygulama yetkisi 5326 sayılı yasanın 33. maddesinde kolluk ve belediye zabıtalara verilmiştir. Fakat dilencilere genellikle zabıta tarafından müdahale edildiği gözlenmektedir. Çakıroğlu (2009) tarafından yürütülen çalışmada 2007 yılında Emniyet Genel Müdürlüğü verilerine göre Türkiye genelinde işlem yapılan 163.669 kabahatin 3.043'ünü dilencilik oluşturmuş ve emniyet görevlileri tarafından bu kişilere idari para cezası uygulanmıştır. Rakamın oldukça düşük olması söz konusu eyleme daha çok zabıta tarafından müdahale edildiğini düşündürmektedir.

1.2. Dilenme Eylemine Yönelik Mağdur ve Suçlu Söylemleri

Sapkınlığın kural koyandan bağımsız olarak düşülemeyeceğine dikkat çeken Becker (2017), sapkın davranışları belirleyen kuralların aynı zamanda toplumdan dışlanmış grupların oluşmasına da sebep olduğunu vurgulamaktadır. Eylemin sapkınlık olarak adlandırılması eyleyenden ve eylemin kime zarar verdiğinden bağımsız olarak düşünülemez. Dilenme eyleminin mağduru ya da suçlusunun

⁴ 31.03.2005 tarihli ve 25772 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

⁵ 12.10.2004 tarihli ve 25611 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

belirlenmesi de yine bu kişiler arası etkileşim dikkate alınarak ele alınmalıdır. Nitekim tarihin farklı dönemlerinde dilencilerin mazlum, tembel, potansiyel suçlu ya da suçlu olarak adlandırılmaları bu ilişkinin bir sonucudur.

Dilencililiğin artışı 1970'ler sonrasındaki neoliberal politikalara bağlayan Kalfa-Topateş (2014), kapitalist ekonomik sistemlerde herhangi bir değer üretme potansiyeli görülmeyen dilencilerin hızla politika yapımcılar tarafından göz ardı edildiklerini vurgulamaktadır. Çalışarak kazanma normuna en açık karşı duruşu sergileyen dilencilerin, tekinsiz gruplar olduklarına yönelik önyargılar onlara yönelik kitlesel öfkeye yol açmaktadır (Akça, 2009). Öyle ki miras yolu ile kazanılan rant sayesinde ömrünü hiç çalışmadan geçiren bir kişi çalışmadığı için çoğunlukla norm dışı ilan edilmez iken, çalışmayı reddeden dilencinin norm dışı ilan edilmesi oldukça hızlı gerçekleşir.

Dilenen insanların tamamını benzer görmek ve aynı motivasyonla (aç gözlülük ve tembellik) dilendiklerine inanmak oldukça yaygın ve inanması kolay bir ön yargıdır. Bireyi dilenme eylemine yönelten çok farklı motivasyonlar bulunduğu unutulmamalıdır. Yoksulluk, işsizlik, hastalık, engellilik, yolda kalma (Vatandaş, 2002), dini ritüeller (Şirin, 2009), mevcut düzenin reddi (Akça, 2009) ya da kriz anında hayatta kalma arzusu (Groce, Murray ve Kealy, 2014; Lu, 1999) kişiyi dilenme eylemine yöneltebilmektedir. Fakat dilenciye yönelik tepkinin oluşmasında, dilencinin eylemindeki motivasyon değil toplumsal algı belirleyici olmaktadır.

Cumhuriyet öncesi dönemin dilencililiğe yönelik toplumsal algısı incelendiğinde; dilencilerin utanmaz, ısrarcı, rol yapan, tembel gibi sıfatlarla anıldığı fakat aynı zamanda yoksul, muhtaç, aciz gibi güçsüzlüğü içeren sıfatların da bunlara eşlik ettiği görülmektedir (Özgün, 2016). İşte bu nitelermeler dilencilere yönelik temel tepkilerin şekillenmesinde etkili olmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'nun savaşlar neticesinde sıklıkla göç aldığı 19.yy'den Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk dönemlerine kadar dilencililiğin suçla ilişkilendirilmesi yönetici ve seçkin kişiler tarafından sıklıkla kabul görmektedir. Bu algı beraberinde dilencilere yönelik sosyal politikalar üretmektense, polisiye tedbirlerin ağırlık kazanması ile sonuçlanmıştır (Özbek, 2006, ss. 153-155).

Medyanın toplumsal algıyı etkileme üzerindeki gücü su götürmez bir gerçektir. Özellikle dilencilerin aylık/yıllık gelirlerine yönelik kimi iddiaların yer aldığı haberler, sosyal deney adı altında dilenci rolü yapan kişilerin topladıkları para miktarı, polis ya da zabıta tarafından işlem yapılan dilencilerin üzerinde bulunan ve el konan para miktarı okuyucuda dilencilerin ihtiyaç sahibi insanlar olmadığı

yönünde bir algının oluşması için yeterli delil oluşturmaktadır. Bu bilgiler kimi akademik çalışmalarla da desteklenmekte ve dilencililiğin yüksek gelir getiren bir sektör olduğuna dikkat çekilmektedir. Çakıroğlu'nun (2009) yürütmüş olduğu çalışmada 2007 yılında bir dilencinin günlük kazancının 150-200 TL civarında olduğu tahmin edilmiştir. Görüldüğü gibi norm dışı bir sektör olan dilencililiğin ekonomik potansiyeli sağlıklı verilerle ortaya konamamaktadır. Fakat medyanın olayı haber yapmada ana motivasyonunun reyting olduğu çoğunlukla gözden kaçırılmaktadır. Ayda bir ya da birkaç kez karşılaştığımız bu haberler reytingi yüksek haberlerdir. Diğer taraftan her yıl kolluk ve belediye zabıtaları tarafından binlerce dilenci hakkında işlem yapılmaktadır. Bu dilenciler arasında üzerinde oldukça az para bulunanların haber yapılmayacağını öngörmek hatalı olmayacaktır.

Tüm dilencilerin yüksek miktarda para kazandığı yönündeki tahminleri desteklemeyen verilere ulaşmak mümkündür. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı'nın 2019 birim faaliyet raporu incelendiğinde (erişim tarihi: 13.12.2020), 5326 sayılı yasa gereği el konan para ile işlem yapılan dilenci sayısı birlikte değerlendirildiğinde her bir dilencinin kazancının medyada haberleştirmeye değer olmadığı görülecektir (Tablo 1).

Tablo 1:İşlem Yapılan Dilencilere İlişkin Veriler

	2015	2016	2017	2018	2019
Mani Olunan Dilenci Sayısı	12 563	7 889	11 202	7 022	8 941
Uygulanan İdari Para Cezası Miktarı (TL)	507 500	529 935	493 879	485 250	678 555
Mülkiyeti Kamuya Geçirilen Para Miktarı (TL)	78 181	127 123	143 691	128 907	134 478
Ortalama Bir Kişiden Kamuya Geçirilen Para Miktarı (TL)	6,22	16,11	12,82	18,36	15,04

1.3. Dilenen/Dilendirilen Çocuklar: Mağdurlar

Dilenme engelli, yaşlı, genç, kadın ya da erkek olmak üzere hemen her türlü kişinin gerçekleştirebileceği bir eylemdir. Dilencilerin en çok etkilenilen özellikleri arasında fiziksel engelinden sonra yaşının geldiği görülmüştür (Vatandaş, 2003). Dilencinin çok yaşlı ya da çocuk yaşta oluşu dilenciye yardım etme davranışını oldukça etkilemektedir. Yine annelik rolü dilencilikte etkili bir yöntem olarak kullanılmaktadır. Burada annenin yanında çocuğunun bulunması ise beklendik bir stratejidir (Parin, 2010). Bu eylemin özellikle güçsüz ve mağdur kişiler tarafından

sergilenmesi arzu edilen sonuca ulaşmada etkili olmaktadır. Dilenciye yardımda bulunacak kişinin, dilenene yönelik mağduriyet algısı yükseldikçe eylemin dilenci için başarıya ulaşma ihtimali artmaktadır. Engelli bir çocuğun dilenmesi ile sağlıklı bir genç erkeğin dilenmesinin aynı etkiyi yaratması beklenmemektedir.

Çocukluk kavramının inşası beraberinde çocukluğu dilencilik için sonuca ulaşmada arzu edilen bir araç haline getirmiştir. Tarihin her döneminde bugün Birleşmiş Milletlerin tanımını yaptığı çocuk kavramından söz edilemez. Aydınlanma Dönemi ile beraber çocukluk kavramına ilişkin tartışmalar başlamış, aktif bir şekilde çalışma hayatında yer alan çocuklar zamanla artık çocuk emeğine ihtiyaç duyulmaması nedeniyle (Gittins, 2012, s.14) farklı alanlara (eğitim gibi) yönlendirilmiştir. Eskisi gibi ağır işlerde çocukların çalıştırılmasını karşı olan kamuoyu tepkisi birçok ülkede oluşmuş ve ulusal yasalar ile uluslararası sözleşmeler yürürlüğe sokulmuştur. Onca düzenleme yapılmasına rağmen kimi çevrelerde çocukların gelir getirme potansiyeli unutulmamıştır. Özellikle dilencilik çocuk işçiliğinin en ağır versiyonlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. 1970'ler ve sonrasındaki neoliberal politikalar dilenciligi arttırırken (Kalfa-Topateş, 2014), ILO ve UNICEF gibi uluslararası organizasyonlar modern zamanlarda çocuk dilenciligi ile aktif mücadele göstermektedir. Fakat dilenciligin ve özelde dilenen çocukların tarihsel dinamikleri göz önüne alındığında sorunun kolaylıkla çözüme ulaştırılabileceğinden söz etmek güçtür.

Çocukların dilendirilmesi sorunu Anadolu coğrafyasında uzun süredir merkezi otoritelerin gündeminde yer almıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nda yüzyıllarca dilenciler gözetim altında tutulmuş (Genç, 2009; Özbek, 2009; Özgün, 2016); özellikle Tanzimat sonrası dönemde çocukların dilencilik yapımaları, dilencilige sevk edilmeleri ve çocuklar aracılığı ile merhametin suistimali üzerine dönemin devlet yöneticileri ve aydınlarının çalışmaları olmuştur. Bu çabalar çocukların sömürülmesini engellemek için kamuoyunda güçlü bir farkındalık oluşmasını sağlamıştır. Ayrıca çocukların sadece ekonomik yoksunluklarına değil eğitimden mahrum oluşlarına da dikkat çekilmiştir (Özgün, 2016). Dilenen/dilendirilen çocuklara yönelik oluşan kamuoyu baskısı bu alanda modern kurumların açılmasına da aracılık etmiştir (Özbek, 2006, ss. 37-39; Özbek, 2009).

Günümüzde geldiğimizde, Türk Ceza Kanunu'nda "genel ahlaka karşı suçlar" başlığı altında çocukların dilendirilmesi suç olarak kabul edilmektedir (TCK 229. madde). Ayrıca çocuğun dilendirildiğinin tespiti halinde çocuk hakkında 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında koruyucu-destekleyici tedbirler alınabilmektedir. Söz konusu tedbirler içerisinde çocuğun kurum bakımına

alınması da bir seçenek olarak yer almakta fakat bu seçenek mümkün olduğunca tercih edilmemektedir. Söz konusu çocuğun dilencilikte araç olarak kullanılmasının temelinde yatan sosyal ve ekonomik sebepler araştırılmadan çocuğu ebeveyninden ayırarak kurum bakımına almak, Swanson (2007)'un dikkat çektiği gibi eylemin mağduru olan çocuğun tekrar mağdur edilmesi ile sonuçlanabilecektir.

Her ne kadar çocukların dilendirilmesi ulusal yasalar ve uluslararası sözleşmelerle engellenmeye çalışılsa da dilencilikte çocuğun kullanımı birçok ülkede oldukça yaygındır ve ciddi bir problem olarak görülür (Khan ve Fahad, 2020). Özellikle sokakta yaşayan çocuklar, çocuk işçiliği ve dilencilik iç içe geçmiş problemlerdir. Stephenson (2002) Rusya Federasyonu'nda sokakta çalışan çocukların en sık icra ettikleri meslekler arasında dilencilğe dikkat çekmektedir. Lübnan'ın farklı bölgelerinde sokakta yaşayan çocuklarla yapılan görüşmelerde 1510 çocuğun % 43'ünün dilencilik yaptığı ortaya çıkmıştır (Halabi, 2015).

Hal böyleyken çocukların dilenmesini engelleyecek kamuoyu ve sosyal politikaların oluşturulmasında yoksulluğun yanında dilencilere ve dilenen çocuklara yönelik mevcut önyargılar, sorunu farklı boyutlara taşımaktadır. Daha önce de bahsedildiği gibi dilencilik medya eliyle sosyal ve ekonomik yoksunluk boyutundan çıkarılarak salt duygu suistimali olarak tanımlanmaktadır. Abebe'nin (2008) dikkat çektiği gibi kamuoyu dilenen çocuklara, çocukların “risk altında olduğu” ya da çocukların “risk olduğu” olmak üzere iki perspektiften bakma eğilimindedir. Dilenen çocukların toplum tarafından suçlanması, dilenen çocukların ilerleyen dönemde tehlikeli hale geleceği yönündeki ön kabuller analitik ve politik olarak faydasızdır (Abebe, 2009). Benzer şekilde Swanson (2007) da sokakta dilenen çocuklara yönelik önyargılara dikkat çekmektedir. Swanson (2007) çocukların dilenme eyleminin sadece kötü ebeveynlik tutumlarına bağlamanın dilenmenin temellerinde yatan ekonomik ve sosyal nedenleri göz ardı edilmesine neden olduğuna vurgu yapmaktadır. Dilendiği bilinen çocukların özellikle okul gibi toplumsal yaşam alanlarında dışlandığı (Demirdağ, 2015) ve bunun sosyalizasyon süreçlerine ciddi zararlar verebileceği de unutulmamalıdır.

Çocukların dilencilikten zamanla uzaklaşması; yaşa, cinsiyete, işe, sosyal olarak olgunlaşmaya bağlıdır. Ayrıca alternatif geçim kaynaklarının bulunması çocukların bir hayatta kalma stratejisi olarak dilenme eylemini terk etmeleri için fırsat yaratmaktadır (Abebe, 2008; Abebe, 2009). Fakat zorla dilendirilen çocuklar için söz konusu değişiklikler yeterli olmayabilir. Özellikle çocukların dilendirildiği organize yapılar ile olgunlaşan çocuğun tek başına mücadele edebilmesi oldukça güç olacaktır. İşte bu noktada polisiye tedbirlerin devreye sokulması

beklenmektedir⁶. Dünyanın birçok noktasında çocukların dilendirilmesi amacıyla organize ya da değil insanlık dışı yöntemler kullanıldığı bilinmektedir (Anbarlı-Bozatat, 2009; CSSR, 2004; Özer ve Yontar, 2013; Stephenson, 2002).

Dilendirilen çocuklara yönelik kamuoyu bilinçlendikçe çocukları zorla dilendiren kişiler de yeni stratejiler geliştirmektedir. Özellikle dilenme eyleminin maskelendiği sözde sanat üretimi (sokakta müzik aleti çalma) ya da işportacılık (kağıt mendil satma) sıklıkla kullanılan yöntemlerdir. Yılmaz (2009) bu davranışların gizli dilencilik olarak adlandırılabilceğini ifade etmektedir. Gizli dilencilik veren kişide vicdanı olarak sorumluluk duygusunu azaltmakta ve verme eylemi “emeğin” karşılığı olarak normalleştirilmektedir. Bu gibi durumlarda muhtemeldir ki çocuğun dilendirilmesine yönelik tepki gösterme ihtimali düşmektedir.

Örtülü ya da açıktan olması fark etmeksizin çocuğun dilencilikte araç olarak kullanılması, dilendirenler için etkili bir yöntemdir. Işiker’in (2020) çalışmasında görüldüğü gibi katılımcıların %50,8’i dilenen çocuklara ekonomik yardımda bulunmaktadır. Diğer taraftan büyük bir kısmı ise dilenen çocukla karşılaştığında herhangi bir tepkide bulunmamaktadır (%32,8). Belki de daha fazla dikkat çekici sonuç ise katılımcıların sadece %2,9’unun polis ya da zabıtaçı arayarak dilendirilen çocuk hakkında bilgilendirme yapmakta olduğudur. İnsanların dilenen çocuklara daha fazla ekonomik yardımda bulunurken karşılaştıkları olayları ilgili makamlara bildirme konusundaki isteksizlikleri ya da bilgisizlikleri sorunu çözümsüz hale getiren sebepler arasındadır.

2. ADİL DÜNYA İNANCI VE DİLENDİRME SUÇUNUN GÖRMEZDEN GELİNMESİ

“...yoksulun yerilmesi ve alçaltılması varlığının yaşadığı avantajların bir savunusu olarak işe yarar. Yoksul tembel, şapşal ve savsak olmakla, mahrum edilmiş değil baştan çıkmış -karaktersiz, zoru görünce kaçan ve haylazlığa ve yasaları çiğnemeye meyilli- olmakla maluldür. Herkes gibi, onların da ‘kendi edip

⁶ Yakın tarihte İstanbul Çocuk Şube Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen operasyonda çok sayıda çocuğu zorla dilendirdiği iddia edilen çete çökertilmiştir. 24 şüpheli hakkında işlem yapılırken 68 mağdur çocuk kurtarılmıştır. Çocukların ailelerinden koparılarak yurtdışından zorla Türkiye’ye getirildiği ve türlü işkencelerle dilenmeye zorlandığı tespit edilmiştir. İlgili haberler için bakınız: <https://www.trthaber.com/haber/turkiye/istanbulda-dilenci-cetesi-cokertildi-68-cocuk-kurtarildi-522405.html>

<https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/kiralik-dilenci-cocuklara-100-lira-iskencesi-6064873/>

<https://www.sabah.com.tr/yasam/2020/10/19/cocuk-kacakcisi-dilenci-cetesi-faaliyetleri-desifre-oldu>

kendi bulan insanlar' olduğu söylenir- onlar kendi kaderlerini seçmişlerdir.”
(Bauman, 2010, s.147)

Dilencilikle ve özelde çocukların dilendirilmesi ile ilgili olarak uygulanabilecek ilk mücadele yöntemi dilenen çocuklara maddi yardımda bulunmamaktır. Diğer taraftan Vatandaş (2003) tarafından yürütülen çalışmada dilenenlere yardım etmeme oranının (%1) oldukça düşük olduğu görülmektedir. Işiker'in (2020) araştırmasında katılımcıların %50,8'i dilenen çocuklara para verirken %32,8'i herhangi bir tepkide bulunmamıştır. Daha önce de bahsedildiği gibi dilendirilen çocuğu görmezden gelerek yetkili kurumlara bildirmemek sorunun kaynağını beslemektedir. Öyleyse araştırmanın bir başka sorusu karşımıza çıkmaktadır. Dilencilere ve özelde dilenen/dilendirilen çocuklara yardım etme davranışının ve dilendirilen çocukları yetkili makamlara bildirme/bildirmeme eyleminin hangi koşullarda oluştuğudur.

Vatandaş 2003 katılımcıların %39'unun dilenene yardım etme motivasyonunun dini referanslara (sevap) dayandığı görülmüştür. Aynı çalışmada katılımcıların %21'i dilenciye yardım etmeyi kesinlikle doğru, %23'ü de büyük oranda doğru olarak tanımlamıştır. Dilencilikle mücadelede en pratik yöntemlerin başında, dilenenlere yardım etmemek gelirken insanların büyük oranda dilencilere yardım etme motivasyonuna sahip olduğu görülmektedir. Söz konusu davranışa Adil Dünya İnancı (Lerner ve Simmons, 1966; Lerner, 1980, s. 73) perspektifinde açıklama getirmek faydalı olabilir.

İçinde bulunduğumuz toplumun olağan yaşam döngüsünü sınırlandıran-şekillendiren kurallar, normlar, alışkanlıklar, fiziksel koşullar gibi faktörlerin bir arada oluşu sistem olarak tanımlanır ise; söz konusu sistemin işliyor oluşu bireyin geleceğini öngörebilmesi için önem arz etmektedir. Sistemin adil olup olmadığı çoğunlukta tartışma konusu edilmemekte, birçoğu için sistemin işliyor oluşu ve hangi davranışın ne ile sonuçlanacağını öngörebilmek yeterli kabul edilmektedir. Özellikle söz konusu sistemin çevremizdekiler tarafından da kabul edilmesi ve bu sistem içerisindeki kurallar çerçevesinde eylemde bulunmalarını istememiz, onların da davranışlarını öngörebilme ihtiyacımızdan kaynaklıdır. Zamana ve mekana göre değişmekle birlikte dilencilik eylemi ise toplumsal normların dışında bir davranış olarak kabul edilmekte ve formal-informal yöntemlerle bu eylemin engellenmesi için mücadele edilmektedir.

İnsanlar iyi ve adil bir dünyaya inanma yönünde güçlü bir ihtiyaç duymaktadır (Lerner ve Simmons, 1966). Adil dünya inancı kuramının temel dayanağı ise insanlığın karanlık bir tarafını yansıtmaktadır: Olanca acıyı çeken masum

insanların toplumdaki varlığı, kendi “güvenliğimiz” için bu gerçekten uzaklaşma ve mağdur insanları kınama yönündeki eğilim. Dünya zihinde öyle adil bir şekilde inşa edilir ki başına korkunç şeyler gelen insanların korkunç olduğuna inanma eğilimi ortaya çıkar. İnsanların var olan devasa adaletsizliğe ilk tepkisi “yaşananın anlamsızlığı” yönünde olmuş, hemen ardından ise kendimizi rahatlatmak için doğru şeyler yaparsak iyi şeylerin başımıza geleceğine inanma eğilimi ortaya çıkmıştır (Lerner, 1980, ss. 73-88). Varoluşsal bir kılavuz olarak da nitelendirilebilen adil dünya inancı (Dalbert, 1998), yoğunluğu ve derecesi değişmekle birlikte bir düzeyde doğal ve kaçınılmazdır. Bu kaçınılmaz süreci açıklayabilecek üç mekanizma önermektedir (Lerner, 1980, ss. 12-15).

1. Geçmiş deneyimlerden genelleme: İlk olarak *kişisel gözlemler* dikkate alınmaktadır. Kişi geçmiş deneyimlerine ve gözlemlerine bakar; çalışkan insanların başarıya ulaştığını ya da tembel insanların çile çektiğini görür. Zeki, arkadaş canlısı insanlar diğerleri tarafından hoş karşılanırken, zalim ve bencil insanlar mutsuz insanlardır. Bu gözlemler herhangi bir kişinin mutsuzluğunu onun bencilliğine; çektiği çileyi onun tembelliğine bağlamamız için ipucu vermektedir. İkinci dayanak *kültürel bilgi birikimi ve ahlaka ilişkin anlatılardır*. Özellikle birçok dinin yazılı ve sözlü kaynaklarında iyilerin ve kötülerin eylemlerinin sonucunda hak ettikleri ile karşılaşacakları iddia edilir. Benzer şekilde sanat eserlerinde kötülük çirkin ve sonunda hak ettiğini bulan, iyilik ise güzel ve bir şekilde mutlu olan karakterlerle ilişkilendirilir.

2. Zihnin çalışma şekli: Zihnimiz aynı nesneye ilişkin tüm olumlu olayları bir araya getirmeye çalışır. İyilik, mutluluk, fiziksel güzellik, erdem, başarı gibi olumlu özelliklerin bağlantılı olduğuna inanma eğilimindeyiz. Benzer durum olumsuz olarak adlandırılan özellikler için de geçerlidir. Bu durum deneyim ve ahlaktan bağımsız şekilde zihnin çalışmasının bir ürünüdür.

3. Zorunlu değilse de kullanışlıdır: İnsanlar yaşadıkları dünyayı hak ettiklerini bulacakları bir kurguda algılama ihtiyacı ve isteği duyarlar. Olayları bu istekleri doğrultusunda yorumlamaları ise şaşırtıcı değildir. İnsanın adaleti görme arzusu öyle güçlüdür ki gerçek ile kurgu arasında ayırım yapması güçleşmekte ve sonuçta kurgu olana yatırım yapılmaktadır.

Olumlu bir illüzyon olarak da nitelenen (Dalbert, 1998) adil dünya inancı, farklı alanlarda sıklıkla başvurulan kişinin ruh sağlığını koruyan bir psikolojik savunma mekanizması olarak da değerlendirilebilir (Göregenli, 2012, ss.64-65; Lipkus, Dalbert ve Siegler, 1996). Yaşlı çiftlerle yapılan çalışmada adil dünya inancı ile evlilik sağlığı arasında pozitif ilişki bulunmuştur (Lipkus ve Bissonnette, 1996). Yine yaşlılarla yürütülen bir başka çalışmada Dzuka ve Dalbert (2006) adil dünya inancı ile yaşlılıkta öznel iyi oluş arasında pozitif yönlü güçlü bir ilişki bulmuşlardır. Öcel (2011) güçlü adil dünya inancı olan kişilerin işyerinde maruz kaldıkları zorbalıktan daha az etkilendiklerine ve zorbalıkla daha kolay mücadele ettiklerine dikkat çekmektedir. Igou, Blake ve Bless'in (2020) çalışmasında da adil dünya inancı yüksek kişilerin daha fazla yardım etme davranışı sergilediğini ortaya konmuştur.

Lipkus, Dalbert ve Siegler'in (1996) da dikkat çektikleri gibi adil dünya inancı iki boyutlu bir yapı olarak değerlendirilebilir. Kişinin kendisi için algıladığı adil dünya inancı ile diğeri için algıladığı adil dünya inancı farklılık gösterecektir. Dalbert (2009) bu iki boyutun iki kutup olarak algılanmaması gerektiğine dikkat çekmektedir. Birinin düşük oluşu diğerin yüksek olacağı anlamına gelmez. Bu bakış açısı ile hazırlanan çalışmada Uğur ve Akgün (2015) depresyon tanısı almış katılımcıların kişisel adil dünya inancının genel adil dünya inancından daha düşük olduğunu ortaya koymuştur. Bir diğerk çalışmada 40 yaşında bir dilenciye yardım eden 30 ve yardım etmeyen 30 kişi ile görüşme yapılmıştır. Araştırmada kişilerin diğerkleri için adil dünya inancı ne kadar yüksek ise dilenciye yardım etme davranışının o kadar azaldığı görülmüştür (Bègue, Charmoillaux, Cochet, Cury ve De Suremain, 2008). Güçlü adil dünya inancına sahip kişilerin herhangi bir olayın mağduruna yardım etme ihtimalleri; yardım etmenin zorluğu, kurbanaya yardım etmemenin toplumsal normlarla uyumlu oluşu ve yardım etme davranışının otorite tarafından onaylanma düzeyi ile orantılıdır (Göregenli, 2012, s. 67).

Tabii ki adil dünya inancı dilencilere yardım etme davranışına genel geçer bir açıklama sunamaz. Zira adil dünya inancı düzeyi farklı değişkenlere bağlı olarak değişmekte ve davranışı yönlendirme etkinliği her bireyde eşit düzeyde olmamaktadır. Otoriter, dindar, kurumlara daha fazla güvenen, bireyci, rekabetçi ve kontrolün kendi elinde olduğuna inanan kişilerde adil dünya inancının daha güçlü olduğu; kadınlar, yaşlılar, engelliler ve diğerk dezavantajlı gruplarda ise adil dünya inancının düşük olduğu görülmektedir (Göregenli, 2012, s. 66). Yine kişilerin siyasi görüşleri, dini inançları ve mesleki uğraşları da adil dünya inancını etkileyen değişkenlerdir (Furnham ve Gunter, 1984).

Adil dünya inancının ruh sağlığı için işlevselliği bir yana; adaletin tekrar sağlanması güç olduğunda kişi bilişsel olarak adaleti sağlama gayretine girmektedir. Bu gayret adaletsizliğin mağduru olan kişinin suçlanmasını ve mevcut sistemin meşrulaştırılmasını beraberinde getirmektedir (Dalbert, 2009). Haksızlığa uğrayan bir grubun başına gelenleri adil bir dünyanın varlığını kabul ederek açıklama eğilimi, böyle bir şeyin öngörülemez olduğuna ve bizim de başımıza gelebileceğine yönelik ihtimalleri görmezden gelmemize olanak sağlamaktadır. Akgün'ün (2019) da belirttiği gibi kişinin kendini güvende hissetmesine ve geleceğe yatırım yapabilmesine olanak sağlayan adil dünya inancı, aynı zamanda bu inancı koruma gayretiyle girişilen mağduru değersizleştirme ve statükonun devamını koruma ile sonuçlanmakta ve neticede mağduru yeni acılarla karşı karşıya getirmektedir. Dalbert (2009) bu bilişsel adalet sağlama gayretini *adaletin asimilasyonu* olarak adlandırmaktadır.

Bauman (2010, s. 147)'in dikkat çektiği gibi kaybedenlerin kendi talihsizliklerinin kurbanı olarak nitelenmesi ya da onları beceriksiz, ahlaksız, yoz, ahlaken zayıf kişiler olarak adlandırmak temelde kazananların mevkilerini meşrulaştırma gayretinin bir ürünüdür. Özellikle dilenen ve dilendirilen kişilerin tamamını aynı kalıp yargı içerisine hapsetmek ve onların davranışlarını sığ şekilde açgözlülük ve tembellekle açıklamak tam da kazananların arzusuna hizmet etmektedir. Dilencililiği sadece dilenenin karakterine bağlı olarak değerlendirmek; temelde yatan yoksulluk, yoksun bırakılmışlık, ötekileştirme, sosyal politikaların zayıflığı ve temelde adaletsizliği görmezden gelme ile sonuçlanacaktır. Dilenen kişilerin üzerinden çıkan yüklü miktardaki paraya yapılan vurgu ise özellikle çocuklar özelinde mağdur kişilerin değersizleştirilmesine yol açmakta ve dilenme eylemine sebep olan sisteme yönelik eleştirilerin önünü kesmektedir.

SONUÇ

Dilencililiğin farklı tanımlarında yoksulluğa vurgu yapılırken Birtek (2014), günümüzde dilencilik eylemlerinin büyük kısmına yoksulluğun sebep olmadığına dikkat çekmektedir. Diğer taraftan farklı araştırmalar dilencililiğin temelinin yoksulluk olmadığını iddia etmenin dilencililiğin temelinde yatan ekonomik ve sosyal sebeplerin göz ardı edilmesiyle sonuçlanacağına ve bu göz ardı edişin de sorunun çözümünü zorlaştıracağına dikkat çekmektedir (Abebe, 2009; Swanson, 2007). Öte yandan dilencililiği sadece ekonomik yoksulluğa bağlamak ve ekonomik desteklerle bu sorunu çözmeye çalışmak da tek başına etkili bir yöntem değildir (Kalfa-Topateş, 2014; Özer ve Yontar, 2013). Polisiye tedbirler ise özellikle organize suç örgütleri tarafından yürütülen dilencilik faaliyetlerinin

çökertilmesinde gerekli olmakla birlikte tek başına cezaları ağırlaştırmak ve poliseye tedbirleri sıklaştırmak sorunun çözümünü sağlamayacaktır. Bu yöntem muhtemelen sadece bir süre sorunun görünürlüğünü azaltacaktır.

Kültürel ve ekonomik nedenlerle dilenme eylemini gerçekleştiren kişilerin bu eylemlerinden dolayı sürekli adli cezaya maruz kalması, kişileri ve bu alt kültürleri kriminalize edebilecektir. Süreçte bu ötekileştirme, alt kültürlerin daha fazla içe dönmesine ve toplum içinde kimi gruplar arasında bağların kopmasına yol açabilecektir. Nitekim Helleiner (2003) de İrlanda’da çocuk yasası kapsamında kimi grupların yaşam tarzının dilencilik olarak tanımlanmasına karşın güçlü bir toplumsal muhalefet oluştuğuna dikkat çekmektedir. Tahmin edilenin aksine Abebe’nin (2008) çalışması da çocukların dilenmekten kaçınmayı tercih edebilecekleri gibi bunu bir yaşam stratejisi/geçim kaynağı olarak kabul edip bu eylemi olumlu bir şekilde inşa edebileceklerini ortaya koymaktadır. Kimi çocuklar için dilenmek, içinde yetiştikleri kültürde ailenin geçimi için üzerlerine düşen görevi yerine getirmek olarak algılanmaktadır.

Dilencilik kişinin içinde bulunduğu zor durumdan çıkış için tek yol olarak görülebilir (Groce, Murray ve Kealy, 2014; Lu, 1999). Bu nedenle dilenci için dilenmek basına yansıdığı üzere her zaman yüksek gelir getiren bir eylem olmasa da bir hayatta kalma stratejisi olarak kullanılabilir. Dilenen kişinin yasa dışı göçmen olması ve çalışma izninin bulunmaması, yasal yollarla girdiği ülkede kültürel farklılıklar nedeniyle çalışamaması ve sosyal yardım mekanizmalarının yetersiz oluşu, kişinin iş bulma sürecinde ayrımcılığa uğraması gibi sebepler kişiyi dilenme eylemine doğru itmektedir. Bu gibi durumlarda ilgili kanunlarda öngörülen yaptırımlar değişiklik göstermektedir. Birtek (2014) dilencilik suçunda kusurluluğu kaldıran ya da azaltan kimi sebeplere dikkat çekmektedir. Bunlar kişinin içinde bulunduğu zor durumun ciddiyeti, bir başkası tarafından bu suçu işlemeye zorlanma ya da devletin yardım sürecinin uzun olması ve kişinin acil maddi desteğe ihtiyacı duyması şeklinde örneklendirilebilir.

Büyük oranda medyada yer alan haberler nedeniyle dilenen kişilerin mağdur olmadığı yönündeki inanış mevcuttur. Her ne kadar bu inancı doğrulayacak verilerle sıklıkla karşılaşılsa da tüm dilenenlerin eylemden yüksek miktarda gelir elde etmediği de bir gerçektir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığının (2019) yayımladığı 2019 Birim Faaliyet Raporu incelendiğinde dilencilerin üzerinde bulunan ve mülkiyeti kamuya geçirilen para miktarının dilenci sayısına oranla oldukça düşük olduğu görülecektir (Tablo 1). Dilenenlerin kazanmakta olduğu para miktarından bağımsız olarak; dilencilığın bir sosyal

problem ve sosyoekonomik temellerinin olduğu kabul edilmelidir. Medyada yer alan haberler dilencilere para vermeme konusunda vatandaşı bilinçlendirmekte fakat aynı zamanda dilenen kişilere yönelik belirgin bir öfke oluşturmaktadır. Özellikle dilendirilen çocuklar dikkate alındığında öfkenin oluşturabileceği yıkım büyük olmaktadır. Abebe (2008) dilenen çocuklar toplumla ilişkileri düşmanca olmadığına dikkat çekmektedir. Fakat dilenen çocukların ötekileştirilmesi (Demirdağ, 2015), onlara yönelik değersizleştirme ve sapkın olarak sınıflandırılmaları bu sosyal problemi daha da büyütmektedir. Adil bir dünyaya yönelik güçlü inanca sahip birey için dilenen kişi, aldığı hatalı kararların sonucundan muzdarip olarak kabul edilebilmektedir.

Adil bir dünyada yaşadığımız yönündeki inanç o kadar güçlüdür ki (Lerner ve Simmons, 1966; Lerner, 1980) kişi düzeltilmesi zor adaletsizliklerle karşılaştığında mağduru suçlayarak ya da sistemi meşrulaştırarak bilişsel dünyasında adaleti tekrar sağlamaya çalışır (Dalbert, 2009). Adil dünya inancı bir dilenci ile karşılaştığımızda hızlı bir şekilde sarsılmaktadır. Kişi adil dünya inancını korumak için mağdur olarak adlandırdığımız yoksul kişinin kendi hatalarından/tercihlerinden kaynaklı olarak bu durumda olduğuna inanmak ister. Böylece dilenme eylemi, yoksulluk, adaletsizlik sorgulanmamaktadır. Mağduru değersizleştirme olarak adlandırılan ve adil dünya inancının korunmasında işlevsel olan strateji dilenen çocuklarda yetişkinlerde olduğu kadar hızlı ve etkili çalışmamaktadır. İşiker (2020)'in çalışmasında görüldüğü gibi birçok kişi çocuğa ekonomik yardım yaparak bu rahatsızlık hissini atlatma niyetindedir. Diğer taraftan rahatsızlığı oluşturan adaletsizliğin yetkili birimlere bildirilme sıklığı ise oldukça düşüktür. Buradan çıkarılacak çok sayıda sonuçtan birisi dilenen çocukla karşılaşan kişilerin hangi kuruma nasıl başvuracağını bilmemesidir. Bir diğer sonuç ki belki de kamu vicdanı açısından yıkıcı olan; dilenen çocukların da değersizleştirilmesi, eylemlerini hak ettikleri ve eylemlerinden dolayı sorumlu tutulduklarıdır.

Hangi eylemin dilencilik olarak sayılacağı oldukça güç bir konu olabilmektedir. 16 yaşında bir çocuğun ya da zihinsel engelli bir kişinin sokakta müzik yaparak karşılığında para alması dilencilik olarak değerlendirilebilir mi? Bu kişilere kabahatler kanunu kapsamında çevreye rahatsızlık vermektен kaynaklı idari para cezası uygulanabildiği bilinmektedir. Fakat müziğin sadece dilencilik maskesini bir araç olarak kullanılması ile sıklıkla karşılaşmaktadır. Soğuk kış günleri mevsime uygun olmayan kıyafetlerle sokakta müzik aleti çalan zihinsel engelli kişilerin ya da küçük yaşta çocukların sağduyu ile yaklaşıldığında sanat icra ettiği yönünde kanaate varmak oldukça güçtür. Burada bir emek üretiminden ziyade,

bakımından sorumlu kişiler tarafından ihmal ya da istismar edilen bireylerden söz edebiliriz.

Dilenmeye karşı oluşturulan yasalar, temelde dilenme eyleminin özgür bir seçim ve bu eylemin de diğer suçlara kaynak oluşturduğu varsayımına dayanmaktadır. Ancak dilenmek sosyal bir sorun olarak vuku bulmaktadır ve suç olarak ele alınmaması gerekmektedir (Goel, 2010). Dilencililiği önleme amacıyla ne kadar sert yasalar oluşturulsa da dilenmenin yoksulluk ve işsizlikle olan ilişkisini göz ardı etmek, oluşturulacak yasaların amacına ulaşmasını engelleyecektir. Diğer taraftan dilencilikle idari para cezası ile mücadele etmek oldukça işlevsiz bir yöntemdir. Söz konusu cezalar hapis cezasına çevrilememektedir (Uğur, 2009). Dilenme kültürünün kırılabilmesi için önerilen sosyal politikaların ilk aşaması, dilencililiğin tıpkı engellilik ya da yaşlılık gibi bir sosyal politika alanı olarak belirlenmesidir. Fakat sosyal politika alanlarının geliştirilmesi yerine dünyanın büyük kısmında olduğu gibi Türkiye’de de dilencilere yönelik cezalandırıcı yöntemlere ağırlık verilmektedir (Kalfa-Topateş, 2014). Sosyal devletin yükümlülükleri arasında yer alan yoksula ekonomik destek uygulamaları Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı sorumluluğunda çocuklar adına ailelere yapılan ekonomik yardımlar Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik⁷ kapsamında yerine getirilmektedir. Fakat söz konusu ekonomik desteğin 2020 yılı itibariyle okul öncesi çağıdaki bir çocuk için 733,69 TL olduğu göz önüne alındığında etkinliği sorgulanmaktadır (2020 yılı Aralık dönemi). Söz konusu destekler çocukları sokaktan uzak tutmak için kısmen işe yarayabilir fakat çocuğunu bırakacak bir yeri bulunmayan ebeveynin okul çağında olmayan çocuğunu yanına alarak dilenme eylemini gerçekleştirmesi oldukça muhtemeldir. Diğer taraftan yine Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından ailelere yönelik ücretsiz kreş hizmeti sunulmakla beraber bu hizmetten faydalanabilen aile sayısı oldukça düşüktür. Bunların dışında da kaymakamlıklar bünyesindeki Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından farklı ekonomik destek uygulamaları mevcuttur. Kalfa-Topateş (2014)’ın çalışmasında ailelere yapılan ekonomik yardımların çocukları kısa süreli de olsa sokaktan/dilenme eyleminden uzak tutmada etkili olduğunu göstermektedir. Bu etkinin uzun süreli olabilmesi ise mevcut sosyal politikalarda yapılacak köklü değişikliklerle mümkün olacaktır. Unutulmamalı ki yoksulluğun giderilmediği ve sosyal güvenlik mekanizmalarının geliştirilmediği toplumlarda dilencilikle mücadelenin başarıya ulaşması mümkün değildir (Öztürk, 2009).

⁷ 03.03.2015 tarihli ve 29284 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Dilencililiğin mağduru olan ve zorla dilendirilen kişilere dikkat çekmekte olan Özer ve Yontar (2013) da kent güvenliğini tehdit eden dilencilikle sadece cezai tedbirlerle mücadele etmenin uzun vadede işlevsel olmayacağını vurgulamaktadırlar. Özellikle ihbar mekanizmalarının devreye sokulması ve bu mekanizmaların vatandaşlara etkin bir şekilde tanıtılması çocukların ve diğer savunmasız grupların dilendirilmesini içeren vakalara hızlı tepki verebilmeyi sağlayacaktır. Fakat dilenen/dilendirilen çocuklar için çok az kişinin yetkili kurumlara bildirim yaptığı görülmektedir (Işıker, 2020). Dilencilikle mücadelenin polisiye tedbirlerin yanı sıra Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından belirlenecek sosyal hizmet müdahalelerinin önemi büyüktür. Bu amaçla kurulmuş olan 183 Sosyal Destek Hattı dilenme eyleminde bulunan kişiyi kriminalize etmeden vakaya müdahaleyi sağlamaktadır.

5326 sayılı yasanın 11. maddesi gereği 15 yaşını doldurmamış çocuklara idari para cezası uygulanamamaktadır. Bu durum çocukları dilendiren kişiler tarafından da fırsata çevrilmektedir. Dilenme eyleminin zorla yaptırılmadığı tespit edildi ise bu durumda eyleme kolluk ve belediye zabıtalrı tarafından herhangi bir yaptırım uygulanamamaktadır. Bu gibi durumlarda konunun 5395 sayılı yasa kapsamında koruyucu-destekleyici tedbirler açısından değerlendirilebileceği unutulmamalıdır. Polis, jandarma ve belediye zabıtalrı tarafından dilendiği/dilendirildiği tespit edilen her çocuğun düzenli olarak Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüklerine bildirilmesi, çocuklara ve ailelerine yönelik uygun sosyal hizmet müdahalesinin planlanmasına aracı olacaktır. Bu konuda kolluk ve belediye zabıtalrının özellikle dilencilere müdahale eden ilgili birimlerine 5395 sayılı yasa ve koruyucu-destekleyici tedbirler hakkında hizmet içi eğitim verilmesi faydalı olacaktır.

5395 sayılı yasanın 4/1 (j) maddesinde yer alan kurum bakımının güvenlik ve bakım tedbirlerinin son çare olacağına yönelik ifadeler çocuğun her şartta ebeveyni ile bir arada olmasının onun yararına olacağı yorumunun gerekçelerinden birisidir. Fakat unutulmamalı ki istismarcısı ebeveyni olan çocuğun bu ortamda kalması yararına olamayacaktır. Kurum bakımı özellikle çocuğun ısrarla dilendirildiği ve bunun herhangi bir kültürel ritüele de uygun olmadığı durumlarda çocuğun yararına bir tedbir olacaktır. Çocuğun içinde bulunduğu kültürel şartların etkisi ile sergilediği kimi davranışların dilenme eylemini içermesi durumunda, bu gelenekle mücadele tek başına yasalarla değil; eğitim, aile, din gibi farklı toplumsal kurumlara kurulacak işbirliği ile sağlanmalıdır. Söz konusu kültürel ritüeller yüz yıllar boyunca yerleşik davranışlardır ve herhangi bir polisiye önlemlerle sonlandırılması güçtür.

Çocuğun dilenme eyleminden uzak tutulabilmesi için öncelikle ailelerin bu konuda bilinçlendirilmesi ve çocukların örgün eğitimden kopmamaları gerekmektedir (Yılmaz, 2009). Özellikle 2020 yılında sosyal yaşam pratiklerini büyük oranda değiştiren koronavirüs pandemisi nedeniyle eğitim kurumlarının kapanması, çocukların zorunlu eğitim sayesinde sokaktan uzakta güvenli bir ortamda geçirdikleri süreyi ciddi oranda azaltmıştır. Yine eğitim kurumlarının kapanması burada görevli uzmanlar tarafından tespit edilen ve ilgili kurumlara bildirilen dilendirme gibi çocuk istismarlarının tespitini zorlaştırmaktadır. Çocukların sokakta geçirdiği süreyi azaltabilmek için çocukların faydalanabileceği ücretsiz spor ve sanat etkinlikleri artırılmalıdır.

Dilenme ve dilendirme eylemleri ile ilgili olarak kamunun elde ettiği verileri düzenli istatistiklerle paylaşması, söz konusu sorun alanının çözümünde özellikle akademik çalışmaların önünü açacaktır. Seyyar'ın (2009) da dikkat çektiği gibi bütüncül ve aktif sosyal politika oluşturabilmek için sosyolojik tahliller ve sayısal veriler önem arz etmektedir. Güvenilir veriler içermeyen basın haberleri dilencilere yönelik suçlu algısı oluştururken; dilenen kişilerin tamamının bu kalıba uymadığı göz ardı edilmektedir. İhtiyaç sahibi olmadığı halde dilenen kişilere yönelik toplumda oluşan tepki dilenen tüm insanlara yöneltilmekte ve kişiler ikinci kez mağdur edilmektedir. Üstelik oluşan suçlayıcı dil beraberinde toplumda dilenme eylemine yönelik daha fazla polisiye tedbir, daha az ekonomik destek içeren sosyal politika beklentisi doğurmaktadır. Özellikle zorla dilendirilen kişiler göz önüne alındığında polisiye tedbirler bir gerekliliktir. Fakat sadece polisiye tedbirlere odaklanmak sorunun kaynağındaki sosyal, ekonomik ve politik sebeplerin göz ardı edilmesine neden olmaktadır.

Son olarak dilenen/dilendirilen çocukların yoksulluğun ve adaletsizliğin mağduru olduğu kabulünden hareketle; dilenme eylemine yönelik toplumsal tepkilerin insan onuruna zarar vermeyecek çerçevede tutulması gerekmektedir. Bu tepkiler içerisinde en kolay ve etkili olanı dilenen çocuklara para ya da değerli eşya vermeyerek konunun yetkili makamlara ivedi şekilde aktarılması olacaktır. Diğer taraftan söylem daha çok dilenenlerin ötekileştirildiği ve suçlandığı şekilde vuku bulmaktadır. Özellikle sorunun mağduru olan kişileri değersizleştirerek ve bu sorunu ortaya çıkaran sistemi meşrulaştırarak (eleştirmeyerek) çözüm mümkün değildir. Ciddi risk altında olmasına rağmen toplum tarafından sürekli görmezden gelinen dilenen çocuklara yönelik, tüm toplumsal kurumların (siyaset, aile, eğitim, din, medya gibi) eş güdümlü hareketi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Abebe, T. (2008). Earning a living on the margins: Begging, street work and the socio-spatial experience of children in Addis Ababa. *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, 90(3), 271–284.
- Abebe, T. (2009). Begging as a livelihood pathway of street children in Addis Ababa. *Forum for Development Studies*, 36(2), 275-300. doi: 10.1080/08039410.2009.9666438
- Adriaenssens, S., ve Hendrickx, J. (2011). Street-level informal economic activities: Estimating the yield of begging in Brussels. *Urban Studies*, 48(1), 23–40. doi: 10.1177/0042098009360688
- Akça, Ü. (2009). Sosyal dışlanma ve arınma arasında dilencilik. S. Parin (Ed.). *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları* içinde (413-419). İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı: İstanbul.
- Akgün, S. (2019). Adil dünya inancı ve toplumsal sonuçları. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 14(20), 2227-2247.
- Alabi, O., Tshotsho, B., Cekiso, M. ve Landa, N. (2017). An examination of emotive style in online begging discourse. *Gender and Behaviour*, 15(2), 8639-8650.
- Anbarlı-Bozatay, Ş. (2009). Gizli dilenciler: İstanbul’da sokakta çalıştırılan çocuklar. S. Parin (Ed.). *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları* içinde (225-247). İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı: İstanbul.
- Avşar, Z. ve Öğütoğulları, E. (2012). Çocuk işçiliği ve çocuk işçiliği ile mücadele stratejileri. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 2(1), 9-40.
- Bauman, Z. (2010). *Sosyolojik Düşünmek*. (A. Yılmaz, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Becker, H. S. (2017). *Hariciler (Outsiders)*. (Ş. Geniş ve L. Ünsaldı, Çev.). Ankara: Heretik
- Bègue, L., Charmoillaux, M., Cochet, J., Cury, C., & De Suremain, F. (2008). Altruistic behavior and the bidimensional just world belief. *The American Journal of Psychology*, 121(1), 47-56. doi:10.2307/20445443
- Bilgin, R. (2009). Diyarbakır’da sokakta çalışan çocuklar üzerine sosyolojik bir araştırma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(27), 232-244.
- Birtek, F. (2014). Dilencilik suçu. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(2), 121-172.
- Collective for Social Science Research (2004). *A Rapid Assessment Of Bonded Labour in Domestic Work And Begging in Pakistan*. Uluslararası Çalışma Örgütü: Cenevre.

- Çakıroğlu, B. A. (2009). Belediyeler ve Türkiye’de dilencilik boyutları. S. Parin (Ed.). *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları* içinde (45-63). İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı: İstanbul.
- Dalbert C. (1998). Belief in a just world, well-being, and coping with an unjust fate. Montada L., Lerner M.J. (Ed.). *Responses to Victimizations and Belief in a Just World* içinde (87-105). Springer, Boston, MA. doi: 10.1007/978-1-4757-6418-5_6
- Dalbert, C. (2009). Belief in a just world. M. R. Leary ve R. H. Hoyle (Ed.). *Handbook fo Individual Differences in Social Behavior* içinde (288-298). The Guilford Press: New York.
- Demirdağ, S. (2015). Bireylerin dilenciler hakkındaki görüşleri ve okul çağındaki çocukların dilenme nedenleri. *Pamukkale Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 85-93.
- Dzuka, J. ve Dalbert , C. (2006) The belief in a just world and subjective well-being in old age. *Aging and Mental Health*, 10(5), 439-444. doi: 10.1080/13607860600637778
- Furnham, A. and Gunter, B. (1984), Just world beliefs and attitudes towards the poor. *British Journal of Social Psychology*, 23: 265-269. doi:10.1111/j.2044-8309.1984.tb00637.x
- Genç, M. (2009). Osmanlı dünyasında dilencilik. S. Parin (Ed.). *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları* içinde (13-17). İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı: İstanbul.
- Goel, A. (2010). Indian anti-beggary laws and their constitutionality through the prism of fundamental rights, with special reference to Ram Lakhan V. State, *Asia-Pacific Journal on Human Rights and the Law*, 11(1), 23-38. doi: 10.1163/157181510793468653
- Göregenli, M. (2012). Ayrımcılığın meşrulaştırılması. K. Çayır ve M. Ayan-Ceyhan (Ed.). *Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar* içinde (s. 61-73). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- Groce, N., Murray, B. ve Kealy, A. (2014). *Disabled Beggars in Addis Ababa*. Uluslararası Çalışma Örgütü: Cenevre.
- Halabi, S. (2015). *Children Living and Working on the Streets in Lebanon: Profile and Magnitude*. The Consultation and Research Institute: Beyrut.
- Helleiner, J. (2003). The politics of traveller “child begging” in Ireland. *Critique of Anthropology*, 23(1), 17–33. doi: 10.1177/0308275X03023001810

- Igou, E.R., Blake, A.A.ve Bless, H. (2020). Just-world beliefs increase helping intentions via meaning and affect. *J Happiness Stud.* doi: 10.1007/s10902-020-00317-6
- Işıker, M. (2020). Bireylerin dilendirilen çocuklara karşı davranışlarının bazı demografik değişkenler açısından incelenmesi. *Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1(2), 24-43.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı Birim Faaliyet Raporu (Erişim tarihi 15.12.2020). Erişim adresi: <https://zabita.ibb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/02/2019-Yillik-Faaliyet.pdf>
- Kalfa-Topateş, A. (2014). *Türkiye’de Yoksulluk Bağlamında Dilenme Kültürü* (Doktora Tezi). Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Karaman, B. ve Özçalık, M. (2007). Türkiye’de gelir dağılımı eşitsizliğinin bir sonucu: Çocuk işgücü. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 14(1), 25-41.
- Khan, N. ve Fahad, S. (2020). Begging negative impact on the world community. *Social Science Research Network*. 1 Aralık 2020 tarihinde <https://ssrn.com/abstract=3530070> adreslerinden erişildi. doi:10.2139/ssrn.3530070
- Lerner, M. J., ve Simmons, C. H. (1966). Observer's reaction to the "innocent victim": Compassion or rejection? *Journal of Personality and Social Psychology*, 4(2), 203–210. doi: 10.1037/h0023562
- Lerner, M. J. (1980). *The Belief in a Just World: A Fundamental Delusion*. Siproinger: New York.
- Lerner, M. J. (2003).The justice motive: Where social psychologists found it, how they lost it, and why they may not find it again. *Personality and Social Psychology Review*, 7(4), 388–399. doi: 10.1207/S15327957PSPR0704_10
- Lipkus, I. M., ve Bissonnette, V. L. (1996). Relationships among belief in a just world, willingness to accommodate, and marital well-being. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22(10), 1043–1056. doi: 10.1177/01461672962210008
- Lipkusa, I. M., Dalbert, C., ve Siegler, I. C. (1996). The importance of distinguishing the belief in a just world for self versus for others: Implications for psychological well-being. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22(7), 666–677. doi: 10.1177/0146167296227002
- Lu, H. (1999). Becoming urban: Mendicancy and vagrants in modern Shanghai. *Journal of Social History*, 33(1), 7-36.
- Öcel, H. (2011). İşyeri zorbalığı ve fiziksel rahatsızlık belirtileri: Adil dünya inancının düzenleyici rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 26(68), 76-89.
- Özbek, N. (2006). *Cumhuriyet Türkiyesi’nde Sosyal Güvenlik ve Sosyal Politikalar*. Emeklilik Gözetim Merkezi: İstanbul.

- Özbek, N. (2009). Osmanlı İmparatorluğu'nda dilencilere yönelik devlet politikaları ve kamusal söylemin değişimi. S. Parin (Ed.). *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları* içinde (17-45). İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı: İstanbul.
- Özer, Y. E. ve Yontar, İ. G. (2013). Kent güvenliğini tehdit eden bir unsur olarak dilencilik. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(43), 237-249.
- Özgün, C. (2016). Osmanlı Devleti'nin son zamanlarında çocuk dilenciler sorunu. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 16(33), 25-60.
- Öztürk, S. (2009). Osmanlı Devleti'nde dilencilik önlenmesi. S. Parin (Ed.). *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları* içinde (109-123). İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı: İstanbul.
- Parin, S. (2010). Dilencilik yoksulluk ilişkisi. *Sosyoloji Dergisi*, 3(20), 23-37.
- Seyyar, A. (2009). Dilencilikle mücadelede koruyucu sosyal politikalar ve rehabilite edici sosyal hizmetler. S. Parin (Ed.). *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları* içinde (329-347). İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı: İstanbul.
- Stephenson, S. (2002). *Child Labour in the Russian Federation*. Uluslararası Çalışma Örgütü: Cenevre.
- Swanson, K. (2007). Bad mothers and delinquent children: Unravelling anti-begging rhetoric in the Ecuadorian Andes, *Gender, Place and Culture*, 14(6), 703-720. doi: 10.1080/09663690701659150
- Tunçcan, N. (2000). Çocuk işçiliği: Nedenleri, boyutları ve küreselleşen dünyadaki konumu. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 43-44, 243-259.
- Uğur, H. (2009). Kabahatler kanunu ve 5252 sayılı kanuna göre idari para cezası ve Yargıtay uygulaması. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 85, 189-219.
- Uğur, D. ve Akgün, S. (2015). Bireysel ve genel adil dünya inancının depresyon ile ilişkisi. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 103-116. doi: 10.1501/sbder_0000000093
- Vatandaş, C. (2002). Dilenciler ve dilencilik (Sosyolojik bir araştırma). *Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 170-183.
- Vatandaş, C. (2003). Toplumsal bir değer olarak yardımlaşma ve dilenciler. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 149-160.
- Yılmaz, E. (2009). Gizli dilenciler: İstanbul'da sokakta çalıştırılan çocuklar. S. Parin (Ed.). *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sorunlar ve Çözüm Yolları* içinde (193-205). İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı: İstanbul.

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi
Güvenlik Bilimleri Enstitüsü
Güvenlik Bilimleri Dergisi, Kasım 2021, Cilt:10, Sayı:2, 543-566
doi:10.28956/gbd.1028717

Gendarmerie and Coast Guard Academy
Institute of Security Sciences
Journal of Security Sciences, November 2021, Volume:10, Issue:2, 543-566
doi:10.28956/gbd.1028717

Makale Türü ve Başlığı / Article Type and Title

Araştırma / Review Article

The Strategic Importance of The “Belt and Road Initiative” Connectivity With The “Middle Corridor” Program in Turkey.

Türkiye’de “Orta Koridor” Programı İle “Kuşak-Yol Girişimi” Bağlantısının Stratejik Önemi.

Yazar(lar) / Writer(s)

1- Özlem Arzu AZER. Prof. Ph.D., İstanbul Esenyurt Uni., ozlemarzuazer@esenyurt.edu.tr, ORCID No: 0000-0002-5813-3151.

2- Wei MİN. Prof. Ph.D., Chinese Academy of Social Sciences (CASS), weimin@cass.org.cn; ORCID No: 0000-0002-3908-9626.

3- Yasemin ÜLKER. Res. Asst., Bahcesehir University, yasemin.ulker@eas.bau.edu.tr; ORCID No: 0000-0003-2390-7142.

Bilgilendirme / Acknowledgement:

-Yazarlar aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadırlar:

-Makalemizde etik kurulu izni ve/veya yasal/özel izin alınmasını gerektiren bir durum yoktur.

-Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

Bu makale Turnitin tarafından kontrol edilmiştir.

This article was checked by Turnitin.

Makale Geliş Tarihi / First Received : 25.08.2020

Makale Kabul Tarihi / Accepted : 22.02.2021

Atf Bilgisi / Citation:

Azer, Ö.A., Min, W. ve Ülker Y. (2021). The Strategic Importance of The "Belt and Road Initiative" Connectivity With The "Middle Corridor" Program in Turkey. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 10(2), ss.543-566, doi:10.28956/gbd.1028717

THE STRATEGIC IMPORTANCE OF THE “BELT AND ROAD INITIATIVE” CONNECTIVITY WITH THE “MIDDLE CORRIDOR” PROGRAM IN TURKEY

Abstract

In 2015, to align the Belt and Road Initiative” (BRI) of China with the “Middle Corridor Program” of Turkey, a memorandum of understanding between China and Turkey was signed. The constitutional amendment shows that Turkey’s institutional environment and economic initiatives are changing. This change enhances the marginal cost of Sino-Turkish international economic cooperation and raises new challenges for the implementation of this cooperation in the context of building the BRI. This paper aims to analyze the Middle Corridor’s current situation between Turkey and China within the scope of BRI. PEST analysis is a method used to define the macro-environment. This paper investigates the primary trend of the Turkish economy, especially economic policies, and institutions through PEST analysis; explores the reality of the economic, political, social, and trade cooperation established between China and Turkey, and characterizes problems and challenges facing this cooperation. Finally, the study suggests that the following are keys to the China-Turkey cooperation; the strengthening of political mutual trust and security coordination, further expansion of the ‘opening up’ to enhance their respective industrial competitive advantages and to augment the complementarities of trade structures already in existence.

Keywords: Belt and Road Initiative, Middle Corridor Program, Turkey, Silk Road, PEST Analysis

TÜRKİYE’DE “ORTA KORİDOR” PROGRAMI İLE “KUŞAK -YOL GİRİŞİMİ” BAĞLANTISININ STRATEJİK ÖNEMİ

Öz

2015 yılında Çin’in “Kuşak-Yol Girişimi”’ni Türkiye’nin “Orta Koridor Programı” ile uyumlu hale getirmek için Çin ile Türkiye arasında mutabakat zaptı imzalanmıştır. Anayasa değişikliği, Türkiye’nin kurumsal ortamının ve ekonomik girişimlerinin değişmekte olduğunu ve bu durumun Çin-Türk uluslararası ekonomik işbirliğinin marjinal maliyetini artırmakla kalmayıp aynı zamanda Kuşak ve Yol Projesi’nin oluşturulması bağlamında bu işbirliğinin uygulanması için yeni zorluklar da ortaya çıkardığını göstermektedir. Bu makale, Kuşak ve Yol Projesi kapsamında Türkiye ile Çin arasındaki Orta Koridor’un mevcut durumunu analiz etmeyi amaçlamaktadır. Makro çevreyi tanımlamak için kullanılan bir yöntem olan PEST analizi ile bu çalışma; Türkiye ekonomisinin temel eğilimini, özellikle ekonomi politikaları ve kurumları; Çin ile Türkiye arasında kurulan ekonomik, siyasi, sosyal ve ticari işbirliğini araştırmakta ve bu işbirliğinin karşı karşıya olduğu sorunları ve zorlukları karakterize etmeye çalışmaktadır. Son olarak çalışma, Çin ve Türkiye’nin işbirliğinin anahtarının siyasi karşılıklı güvenin ve güvenlik koordinasyonunun güçlendirilmesi, ilgili endüstriyel rekabet avantajlarını artırmak için “açılımın” daha da genişletilmesi ve hâlihazırda var olan ticaret yapılarının tamamlayıcılıklarının artırılması olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Kuşak-Yol Girişimi, Orta Koridor, Türkiye, İpek Yolu, PEST Analizi

INTRODUCTION

In 2013, the Chinese President, Xi Jinping came up with The Silk Road Economic Belt and the 21st Century Maritime Silk Road (MSR). The east and west were linked by the ancient Silk Road and commenced a period of grand exchanges in the history of mankind about 2,000 years ago. Not only is the Silk Road a bridge interfacing the European and Asian continent but also carries our ancestors' hope of friendly communications.

The quest to build the Silk Road Economic Belt and the 21st Century Maritime Silk Road received major boost when the Vision and Actions for these projects were promulgated in 2015. The document in this regard suggested promoting the coordination of policy, connectedness of infrastructure and amenities, trade liberalization, and financial unification. It spelt out individual's appreciation and adherence to the precepts of attaining joint development through deliberation and teamwork in driving construction of the Belt and Road.

At the end of 2016, the "Belt and Road Initiative" was tabled as one of the resolutions of the 71st session of the United Nations General Assembly and received a unanimous endorsement from 193 member states. This was followed by passage of Resolution 2344 in March 2017 by the UN Security Council. It called for the bolstering of regional economic cooperation in regard to the construction of the Belt and Road Initiative. Peter Thomson, Chairman of the UN General Assembly said that the "Belt and Road Initiative" proposal by China was contingent on the concept of common global prosperity. It is highly compatible with goals of the 2030 Sustainable Development Agenda published by United Nations (<http://news.sina.com.cn/o/2017-10-26/doc-ifynfrfm9180008.shtml>) thus, many institutes of the UN started cooperating with the Chinese to promote BRI.

The Belt and Road Forum for International Cooperation was held in May 2017 in the national capital, Beijing. It was under the theme "*strengthening international cooperation and co-building the 'Belt and Road' for win-win development*". This was subsequently followed by further guidance issued by Council of State seeking the leadership and regulation of foreign investment. The 'guidance' also stipulated that the promotion of foreign investments, especially within the infrastructure sector needed to be prioritized by the Chinese. This is projected to be beneficial in respect of BRI construction and the shared anchor of infrastructure, and constantly undertaking overseas investment which would ensure the driving of high capacity of superior production, state-of-the-art equipment and the "export" of technical

standards (http://www.gov.cn/zhengce/content/20%2017-08/18/content_5218665.htm).

In order for this project to be a success, countries along the Belt and Road (BRI) have been urged to improve their plans harmonizing all infrastructural development and technical standard systems. Also, they should unanimously continually sustain the construction of international trunk passageways, and establish an infrastructure network to connect all sub-regions in and between Asia, Europe and Africa in a sequential order (http://www.xinhuanet.com/english/2015-03/28/c_134105411.htm). Over the past five years, the BRI has had an impact on every country along it. More than 60 countries have joined this initiative and some of them have signed the Memorandum of Cooperation. To show their commitment, China has made over \$50billion investment since 2013 in the countries part of the BRI including the building of trade and economic cooperation zones by Chinese businesses numbering 56.

This study aims to investigate the current situation of the Middle Corridor between Turkey and China within the scope of BRI. The article will start giving explanation about ancient Silk Road and then modern Silk Road in other words “One Belt One Road” and “Belt Road Initiative”. It will continue with the role of Turkey’s geography, current infrastructure cooperation between China and Turkey, Middle Corridor concept and its goals. This is a qualitative research supported by situational analysis. In line with the study's purposes, exploratory research was carried out by scanning the literature from various sources. The collected data were evaluated with the PEST analysis method, and the current situation was revealed. Each letter represents one factor (P: Political, E: Economic, S: Social, T: Technological). This study will focus on the political, economic, and social factors. Through PEST analysis this paper explores the basic trend of the Turkish economy, especially economic policies, and institutions; explores the reality of the economic and trade cooperation established between China and Turkey, and characterizes problems and challenges facing this cooperation. At the end, to improve this relationship, the paper will try to give some recommendations.

1. LITERATURE REVIEW

The historical Silk Road, which lived its golden age in the Roman period, is a historical fact that gives direction to the world. At that time, Anatolia was at the crossroads of the Silk Road connecting the land and the sea. The Silk Road has provided east-west interaction for many centuries, leading to the formation of

modern “east-west” concepts. The Silk Road also established a lively trade relationship between Europe and Asia and established cultural ties between long distances (Vodinali, 2018: 151). The Silk Road, which takes its name from the commodity in which it trades the most in China, has more than a thousand years of silk, porcelain, paper, spices, as well as armies, ideas, diseases, religions and cultures, and the route lost its popularity with the development of maritime trade (BusinessHT, 2017).

The Silk Road, which has an important place in history, has been revived in the 21st Century with an Initiative in title “One Belt One Road (OBOR)”. OBOR process, developed under the leadership of China, with its scope and content on a global scale, is a historical fact that constitutes the bases of commercial, cultural, and political transformation. In particular, China needed the OBOR Initiative to sustain its high growth rate in the last 40 years, to increase its effectiveness both in the region and globally, and to secure routes of trade and energy. OBOR process, also called “win-win initiative since its inception, provides infrastructure, financial and industrial investment opportunities to “developing countries which make up majority of the member countries (Güner, 2018).

BRI is a platform perceived as the biggest in the world in terms of international cooperation and reigns as the most attractive universal community product. Its acceptance of optimism underscores the inspiration of people’s dreams, and to offer belief among diverse countries and their populace (Brakman, et al., 2019).

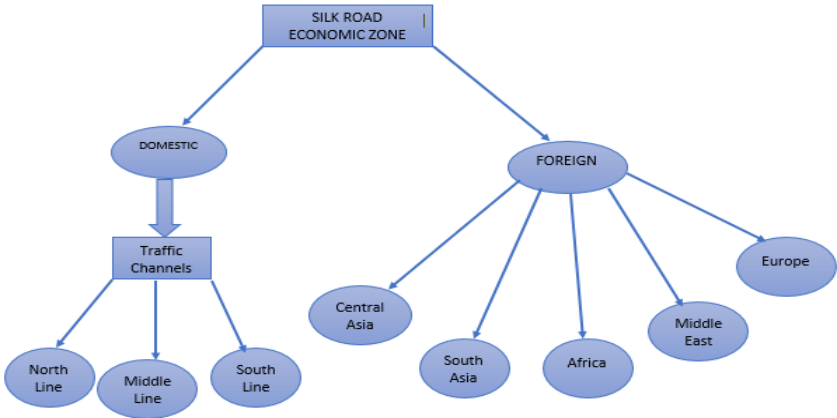

Figure 1: The Silk Road Economic Zone

Figure 1 above depicts the Silk Road Economic Zone which has two divisions viz domestic and foreign. There are three main lines under domestic which are

North, Middle and South. The north line covers the ‘New Eurasian Continent Bridge’ while that of the middle accommodates the oil and gas pipeline and the south line is basically the cross-country highway. Foreign section includes Central Asia, South Asia, Africa, Middle East and Europe.

When the literature about belt and road initiatives is reviewed, most studies are about international relations, foreign policy, and economics. Özdaşlı (2015) researched China's New Silk Road Project and its global effects. In his article, Zan (2016) has discussed the Turkish economic and social development strategy under the Belt Road Initiatives. Ergünsü (2017) investigated the effects of the New Silk Road on China-Turkey cooperation. Chen (2019) has given some recommendations for the development of Turkey-China relations. Yilmaz, Erdem, Kubra (2020) have evaluated the trade impact of the New Silk Road on Turkey's economy regarding transport and tourism. Zeybek (2020) has revealed the opportunities and threats to developing intercontinental rail container transportation in the Middle Corridor with PESTLE analysis. Isık and Zou (2019) focused on the security cooperation between China and Turkey under Belt and Road Initiatives. As a result, the research investigating the current situation of the Middle Corridor between Turkey and China within the scope of BRI with a macro-perspective has not been found in the literature. This study has been written to fill this gap.

1.1. The Role of Turkey's Geography and Infrastructure Connectivity in BRI

Turkey is literally the pivot of the Silk Road Economic Belt and 21st Maritime Silk Road. It has coastline of 7200km, and land border length is 2648km. The geographical location and geopolitical strategic significance of Turkey are a key at the crossroads connecting Europe and Asia as Turkey lies in the pass of the BRI. It is estimated that China and 43 Belt and Road countries are directly connected by about 4200 flights every week. Subject to efforts boosting this initiative, processes pertaining to railway borders have been streamlined, accounting for about 39 China-Europe freight train routes which are currently in operation (http://english.gov.cn/news/top_news/2017/04/21/content_281475632838801.htm).

What has been prioritized in this initiative which doubles as the core focus of the BRI is infrastructure connectivity. Infrastructure is believed to have strong and direct economic impact as well as on employment. Report from the World Bank indicated that, an infrastructural investment of \$1billion could potentially create 110,000 essential jobs (Estache, et al.,2013). However, countries along the One Belt and One Road have their infrastructural levels lower than average level of

developing countries (Noumba Um, et al., 2009). As stated, the main project and/or focus of the BRI include transportation, communications, and energy infrastructure connectivity within Asia and between Asia and Europe.

1.2. The Goal of Infrastructure Connectivity in BRI and Its Plan

Resulting from respect for national sovereignty, and other security concerns. The BRI opines that, in the initiative's best interest, processes to dock construction plans and other technical standards systems must be bolstered by countries and regions along the BRI and they should jointly promote the construction of international channels. This should lunch them into forming a network of infrastructure which could connect Asia and its sub regions, Africa and Europe (http://www.qsttheory.cn/2017-05/12/c_11_20962775.htm).

In the action plan of BRI, there are six corridor constructions intensified as cooperation priorities. These 6 corridors are as follows:

- Eurasian Economic Corridor
- CPEC (China Pakistan Economic Corridor)
- Middle Economic Corridor
- Mongolia and Russia Corridor (Trans-Asia Corridor)
- Southeast Asia Corridor (Pacific Corridor)
- Indo-China Corridor

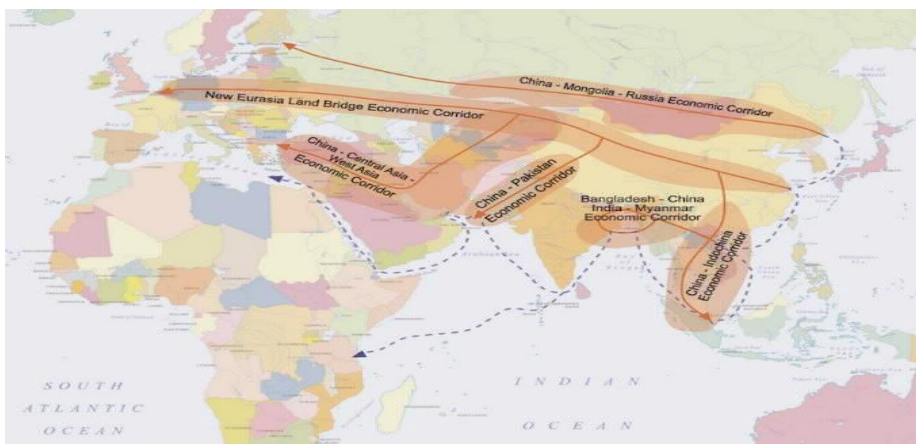

Figure 2: Six Corridors under BRI (Source: <https://www.vifindia.org>).

Economic Corridors serve as strategic pillars and the main content of the BRI, with more than 60 developing countries along the route who have been listed as the priority targets of China's foreign exchanges. On the foundation of 6 economic corridors, the BRI strategic concept has been implemented. Among them, the China-Central Asia-West Asia Economic Corridor originates from Xinjiang and passes through Central Asia to the Arabian Peninsula, reaches the Persian Gulf, and the Mediterranean coast. The Arabian Peninsula is an essential aspect of the Silk Road Economic Belt. It mainly involves seven countries namely, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan, Uzbekistan, Turkmenistan, Iran and Turkey. Two important finance institutes were set up at the same time for financing the projects in BRI. The Silk Road Fund capitalized with 40 billion dollars, and Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB). The Chinese government however plans to add more capital to fund the BRI for its demands.

1.3. Turkey in the China-Central Asia-West Asia Economic Corridor

In regards of China-Central Asia-West Asia Economic Corridor, there have been efforts towards its improvement including the sixth ministers' meeting of the China-Arab Cooperation Forum in Beijing on June 5, 2014. The speech delivered by Xi Jinping was deemed very important having advocated for the construction of a China-Arab "1+2+3" cooperation structure. This encompasses taking energy cooperation as the main fulcrum; infrastructure construction, trade and investment facilitation into two wings; nuclear energy, space satellites, and new high-tech fields as three major breakthroughs and strengthen the cooperation between China and Arab countries comprehensively. This has subsequently created conditions conducive enough for the strategic growth of China-Arab affiliations as well as building of the SREB. In addition, frequent exchanges of high-level visits between Chinese and West Asian countries have been frequent since 2013, and policy coordination between Chinese and West Asian countries has been strengthened.

1.4. The Current Infrastructure Cooperation Between China and Turkey Under BRI

The Ankara-Istanbul High Speed Rail is the largest engineering cooperation project between China and Turkey since the establishment of diplomatic relations 40 years ago. This high-speed rail project is deemed the first that Chinese companies have won in a NATO country. As in 2018, the Ankara-Istanbul High-speed Rail project had been in safe commercial operation for two years and was fully handed over to the Turkish Railways Administration on August 10 (<http://finance.sina.com.cn/roll/2017-05-14/doc-ifyfeivp5683938.shtml>). The Ankara-Istanbul high-speed

rail is 533 kilometers in length. In 2006, the China National Machinery Import and Export Corporation formed a consortium with China Railway Construction Corporation that beat several companies in Europe and America and successfully won the second phase of the project. The project, with a contract value of \$1.27 billion, covered a total length of 158 kilometers, speed of this design was 250km per hour. The official opening ceremony was held on July 25, 2014.

In 2015, China Merchants Group International, COSCO Pacific, and CIC Overseas formed a consortium to acquire 65% of the shares of Turkey's third-largest container terminal, Kum Harbor. China has also conducted a series of cross-border mergers and acquisitions with Turkey. In 2014, ICBC acquired a 75.5% stake in Turkish Textile Bank. In 2016, the Bank of China established a sub-bank in Turkey. The financial cooperation between China and Turkmenistan has accelerated the pace of internationalization of the Renminbi and promoted Istanbul to become a Renminbi settlement center, providing financial support for Chinese-funded enterprises in Turkey to participate in the construction of the BRI project. On January 16, 2016, Turkey officially became a founding member of the AIIB and injected capital of US\$2.609 billion into the Asian Investment Bank and ranked 11th out of 57 founding members (AIIB, 2019). Turkey's accession to the Asian Investment Bank has strengthened cooperation with Asian countries in the fields of finance, energy, infrastructure and education, making financing more convenient and laying a solid foundation for Turkey's wider participation in the construction of the "Belt and Road Initiative".

1.5. The Conception of Middle Corridor Program and Its Evolvement

The Middle Corridor starts from Turkey, reaches Georgia and Azerbaijan by railway. It continues, via ferry through the Caspian Sea to Turkmenistan as well as Kazakhstan. It then goes through Afghanistan and Pakistan with its final destination in China (http://www.mfa.gov.tr/turkey_s-multilateral-transportation-policy.en.mfa). Due to the scope of the Middle Corridor, its role in reinvigorating the Silk Road is crucial.

In the context of the Middle Corridor project, the "Joint Cooperation Protocol on Development of Transport among the Member States" was signed by Transport Ministers of Member States within the Turkic Council. Turkey becomes the exit of the New Silk Road to Europe. The Trans-Caspian Transit Corridor has been called as the Middle Corridor and it includes very important railways, energy lines, highways, and other infrastructure projects.

Figure 3: The Middle Corridor (Source: <https://www.oboreurope.com/en/beltandroad/one-belt/>).

As railways are at core of the New Silk Road by connecting Silk Road countries, the Baku-Tblisi-Kars (BTK) Railway is of crucial importance to develop transportation and connect Silk Road countries and also a road starting from Beijing directly to London. International Trade volume between China and Europe will be accelerated due to the BTK by increasing the amount of freight from 6,5 million to 17 million tons annually as well as increasing passengers to 3 million as triple of previous by 2034 (Ibid). Another planned railway project, the Edirne-Kars High Speed railway, would be an extension of BTK railway.

Figure 4: The Ovit Tunnel Map (Source: Akşam, <https://www.aksam.com.tr/guncel/ovit-tuneli-daginerede-ovit-tuneli-kac-km>).

The newly opened “The Ovit Tunnel” in Rize which is 4th longest tunnel in the world, is also located on the Caucasian corridor and facilitated transportation from

BTK Railway through the constructed highways. The Ovit Tunnel is a vital part of the Silk Road as it connects Turkey to northern China (Daily Sabah Journal, 2018).

Besides railway projects, Turkey developed some other important transport projects as

- **Trade:** The Caravanserai Project was taken into account in 2008, to reorganize custom affairs between the Silk Road countries
- **Connecting Asia to Europe:**
 - the “Marmaray” which connects Asia to Europe by underwater metro,
 - the Eurasia Tunnel Project which connects Asia to Europe by underwater way
 - the "Three-level Istanbul Tunnel"
 - the Yavuz Sultan Selim Bridge
 - the Çanakkale 1915 Bridge
- **Transportation:**
 - the “Third Istanbul Airport” which will be one of the biggest airports in the world
 - the building of Filyos in Zonguldak, Çandarlı in İzmir and Mersin ports
 - the BTK Railway
 - the Edirne-Kars High Speed Railway
- **Tunnels:**
 - The Ovit Tunnel
 - The Zigana Tunnel

Construction of ports carries high importance for reviving the ancient Silk Road within the scope of the 21st Century Maritime Silk Road. It is understandable why the largest Chinese investment in Turkey was in the acquisition of Kumport. Kumport, located on the Ambarlı Coast in İstanbul which is third largest seaport in Turkey, is an essential transfer point of the New Silk Road. China Consortium consisting of China Merchants Holding International, Chinese state-owned company, Cosco Pasific, and CIC Capital, invested in USD 940 million to buy 65% of the Kumport in 2015. The reason behind this investment lies on the strategic location on both the SREB and the 21st Century Maritime Silk Road.

1.6. The Goal of Middle Corridor

One Road One Belt Project is supposed to be starting a new Eastern oriented world order. Turkey, as a Silk Road country, aims to be an efficient part of the century’s project. On the other hand, the Sino-Turkish ties have been strengthened due to OBOR Project.

Turkey's importance has been growing due to its geo-strategic location. Turkey is a natural confluence of the Silk Road due to its characteristic of being a bridge between Asia and Europe (Ergunsu, 2017). Trade ways including railways as well as maritime routes and energy lines enable Turkey to play a crucial role in the New Silk Road Project. The Middle Corridor, in other words the Trans-Caspian Corridor becomes an irrevocable part of the Project. The Middle Corridor Initiative aims to integrate into the One Belt One Road Initiative.

The Belt and Road Project also aims at energy infrastructure investments as pipeline projects and energy investments to raise its capacity and efficiency. In this framework, the Trans Anatolian Pipeline Project which is transporting Caspian gas to Europe through Turkey, has been one of the most important projects of the New Silk Road since it makes sense for both Europe in terms of energy security and the Silk Road Project in terms of Energy Silk Roads. Energy road transporting Caspian gas to Europe, starts from Ardahan at the border of Georgia, and exits at İpsala at the border of Greece. TANAP constitutes the Middle Corridor for Energy Silk Roads thus, TANAP is not only energy projects which transport gas to Europe. Turkish Stream is another important project which transports Russian gas to Europe through Turkey, Greece, and Albania. At this point, Turkey gains importance as a transit country since energy security and efficiency came into prominence for OBOR. Turkey is deemed as a 'Gas Hub' since it serves as major transit country for South Eastern gas supply (Fischer, 2016). Being a part of Energy Silk Road is also crucial for Turkey due to current account deficit sourced mainly by energy import.

All these roads including railways, maritime routes, energy roads, will also provide economic development for the Silk Road countries. In the view of Turkey, the Middle Corridor will also provide development in the Eastern Region where development level is not high compared to other cities. Economic development will be realized by increasing employment because of new work areas as well as shifting trade to the Eastern Region. As a result, the development help eliminate the macroeconomic problem of inequality in income distribution by narrowing the margin.

In respect of the ancient Silk Road, the New Silk Road mainly affects trade, especially in the Central Asian countries. In the framework of OBOR, transportation projects to contribute economic integration and connectivity between the Silk Road countries.

For Turkey, expanding trade to Asian countries faces transportation difficulties due to lack of connectivity (Koru & Kaymaz, 2016). Since trade is mainly on the roads, it takes disadvantages of cost, duration, and availability. As a result of OBOR, new modes of transportation which are; railways, newly constructed highways, and maritime roads constitute trade integration and facilities. Thus, trade volume will be accelerated for the Silk Road countries as well as Turkey. Due to transportation difficulties, transportation projects took an important place of Turkey's 10th Development Plan between 2014-2018. According to the Plan, transportation projects which solve connectivity problems, will be realized. Logistics, infrastructure, and freight transportation projects which provide economic advantages by shortening duration and minimizing costs, have been at the core of the Plan.

2. PEST ANALYSIS

Importance of the Belt and Road is contingent on the expansion of foreign interactions in terms of economy and trade as well as the promotion of cultural knowledge and exchange among related countries. Inasmuch as the project is not strictly economic one, it has relations with diplomacy, military, the political space, and other facets. It is thus, essential to consider these critical interests. PEST analysis is a method used to define the macro-environment in strategic management. Each letter represents one factor (P: Political, E: Economic, S: Social, T: Technological). One of the aims is to show opportunities and threats. It is a very valuable tool to see the whole picture. This study focuses on the political, economic, and social factors.

2.1. Political Factors

The foreign cooperation of China comprises some governmental departments and agencies. These departments include Ministries of Commerce, Foreign Affairs, Finance, and Agriculture with the able support of Exim (Export-Import) bank and the China-Africa Fund. Since all these ministries or departments have funds dedicated to foreign aid, there is no unified capital bigger enough for intensive use. It is therefore imperative to learn from developed nations in establishing a consolidated "cooperation committee" in charge of "external development" to oversee various endeavors and relations. It is anticipated thus that, this would spell effectiveness in combining resources in order to refocus international development patterns (Athl, 2016).

It has been established that mutual trusts that exists between Central Asian countries are at extremely low levels thus, the application of multilateral diplomacy has a high probability of not proceeding as expected. United States regards China as their most substantial competitor regarding the global economy and thus, used China as an element for implementation of forbiddance, restrictions, and seclusion policies. The Bretton Woods Institutions (that is World Bank and IMF), which are led by US have always predicted that the Chinese economy would outperform that of the US, and this has placed some fear in the US that China may soon become an economic superpower (Tang, et al., 2017).

The current international security conditions contain some factors restricting and to the disadvantage of China as it seeks to intentionally exclude China or to curtail and contest China.

There seem to exist rivalry and conflict associated with the interests of US, Russia, and India which are deemed political threat in Asia. An interest of the US which they are keen to maintain its dominance, which is energy, has most resources based in the continent of Asia. This interest is most likely to be blocked by China and would be specially bolstered by this project. Fear of the US is their inability to hold on to their own dominance and that Asian countries mainly depend on China (Horst, Fahad, 2018).

The major risk of China to the MSR is issuing with security on the transit itineraries. The Silk Road of China has passages through regions that have security concerns and that poses serious risks (Ayan, 2016). Following such dangers and security concerns, there are possible problems that could arise to undermine the trade, transport and energy transition lines situated in the region. To sustain road transportation in the region and to ensure safety, it is important that the problems within the region are known and measures are taken to stamp them out (Ergunsu, 2017). The safety of energy transition lines is specially essential for all members and the transportation of oil through pipelines to China for instance, must be undisturbed. In the same manner, activities of trade and logistics on land by members must be unbroken even though, security concerns and other barriers situated on the routes are still in force and for many years.

2.2. Economic Factors

It is beneficial and serves as a long-term crucial selection should the trade and economic alliances between China and the various countries in the region along the transition route are strengthened. It is assumed that the yield of investment,

technology and management expertise would seek the promotion of advancement and affluence of countries that border China, advocate the economic prowess of China, as well as bring to the fore economic unification concentrated on the economy of China (Brakman, et al., 2019).

The major reason why China opened to the east was to promote an indigenous the economy as well as improved technology by way of exporting capital, equipment, and management proficiency. China has a huge territory (both coastal and mainland) and its opening up began from the coastal areas by developing and showcasing these coastal areas. The opening, proposition and promotion of the coastal areas included; cooperation of universal division of labor, enhancing the export-oriented economy, expansion of exports, and ultimately achieving the accelerated advancement of economic fortunes of the coastal areas. Intricacies of the economic fundamentals coupled with the missing radiating capability of China within the global economy are the major causes of the ineffective coordination mechanism of industries in China. The project is therefore an effort to assist indigenous development through increased international trade targeted at the West of China which is less developed and to export contemporary excesses within Chinese enterprises to the world (Tang, et al., 2017).

The relation between China and Turkey may be defined as asymmetric in terms of economics since China is the second largest economy in the world while Turkey is going to grow (Atlı, 2016). Turkey's trade deficit is increasing with China currently at USD 20.5 billion. China is a top country from which Turkey imports currently at USD 23.4 billion (10% of Turkish import) while export to China was around USD 2.9 billion (1.8% of Turkish export) as of 2017. All these developments could be attributed to the trade policies of China all over the world. However, the bilateral relations with China, which is crucial for both countries must be normalized by increasing export to China.

Increased cost of transportation especially between the west and central Asia is mainly due to inferior infrastructure regarding transportation. Investments made in transport infrastructure take longer cycles and thus requires relatively huge amounts. The Government, therefore, has rolled out subsidy programs which in turn increased its expenditure but eventually undermining its total investment in transport infrastructure. This has had a direct impact on the flow of goods which have been restricted with ripple effect on the regional international trade (Ives, et al., 2013).

2.3. Social Factors

Is a proof that, should wholeness and reciprocal trust be upheld; egalitarianism and mutual gain, all-embracing cooperation, people from all walks of life including different cultures, religion and orientation could enjoy harmony and tranquility and acceptable development.

History depicts that, the failure of Asian countries to advance is attributable to the supposed many years of bondage of the Soviet Union. Subject to this experience, Asian countries are living in same fear of China's giant project as they believe China's main goal is not a win-win but to end up dominating over time. This real fear stands as one of the BRI's social threat. Since Central Asia is believed to be a 'territory' of Russia, it is the concern of some analysts that, in no time it may be dominated by China.

Corruption and bad governance are also proven a substantial obstacle to the effortless movement of the projects (OCCRP, 2016). Mention could be made of environmental risks which could provoke strife and financial difficulties should projects go through bad planning or not executed suitably. For instance, a \$300 million Chinese oil refinery in Kara-Balta was closed down in 2014 for a year after there were complaints from residents of pollution and the subsequent medical costs it faced (Trilling, 2014).

3. TURKEY'S INSTITUTIONAL ENVIRONMENT AND TECHNICAL STANDARDS REQUIREMENTS

After Turkey joined the European Customs Union in 1996, Turkey has moved closer to the EU in terms of trade regulations and technical systems. Turkey's institutional environment and technical standards are very different from those of China's corporate system and technical standards. The differences in business management models and technical standards have brought a series of problems to Sino-Turkish productivity cooperation. During the Anyi high-speed rail's construction, according to Turkish law, since the project adopts all European standards, the rail and other major construction equipment can only be products of European countries. During implementation of the project, Chinese employees and local employees in Turkey were deployed at a ratio of 1:5. In the construction and operation of the Anyi High Speed Rail, the use of facilities and equipment in China accounted for only 7% of the budget for all facilities and equipment, which had a very limited effect on the export of equipment such as steel products from China.

The level of infrastructure in a country is typical of the efficiency of its governance, political management, and decentralization and regional competition. High quality infrastructure is included in indicators that measure quality of the government or level of governance (Jun, et al., 2017). A well-established institutional and business environment and advancing capacity of governance are currently most essential in Turkey's infrastructural development.

4. THE PROSPECTS AND RECOMMENDATION ON THE CONNECTIVITY OF BRI AND MIDDLE CORRIDOR PROGRAM

In recent years, the Sino-Turkey relationship has improved much, and the cooperation mechanism has set up. The policy communication, road connectivity, unimpeded trade, capital circulation, and people-to-people links in BRI has released China's information on further expanding investment and opening up to the outside world. The connection between BRI to Middle Corridor program has become a key area of cooperation between China and Turkey. The following details the recommended strategic path for China-Turkey's future cooperation:

First, improve the mechanism building and increase mutual political trust. In recent years, frequent exchanges of high-level visits between China and Turkey have provided effective guidance and strong support for promoting bilateral economic and trade cooperation. In November 2015, when President Xi Jinping went to Turkey to attend the G20 leaders Antalya Summit, President Xi Jinping had a meeting with his Turkish counterpart, President Erdoğan, and announced the establishment of a consultation mechanism between the two countries' foreign ministers to raise China-Turkey relations to a new height. Subsequently, a mechanism for the cooperation between the two countries' vice premiers was established. On November 3, 2016, Vice-Premier Wang Yang of the State Council visited Turkey and held the first meeting of the mechanism of the Intergovernmental Cooperation Committee between China and Turkey. On November 13, 2016, Foreign Minister Wang Yi held the first meeting of the Sino-Turkish Foreign Ministers' Consultation Mechanism with Ankara and Turkey's Foreign Minister Çavuşoğlu. The establishment of a series of bilateral communication mechanisms provides a good political environment for the two countries to carry out international capacity cooperation.

Second, further expand the opening up and enhance the competitiveness of the two countries. As a medium-power country in the world, Turkey's degree of industrialization, educational attainment for all people, and the nature of Islam

make it have a certain influence in the Balkans, Middle East, Central Asia, and other Islamic countries. It could be deemed as a strategic partnership along the Belt and Road. Both countries have signed series of bilateral agreements covering various aspects of shipping, taxation, tourism, energy, agriculture, and information technology on the basis of the original bilateral trade agreements and investment protection agreements, laying the institutional foundation for cooperation (Tao, 2016). In the future, China should put Sino-Turkish capacity cooperation in an important position, promote negotiations with the Turkish Free Trade Agreement, jointly open up and expand markets mostly in Africa, Central Asia and that of the Middle East and actively promote Chinese companies to invest in Turkey's 21 free trade zones to fully enjoy the tax incentives provided by the Turkish government.

Third, strengthen the connection between the "Belt and Road Initiative" and the "Middle Corridor Initiative program. Turkey has proposed the "Intermediate Corridor" Middle Corridor Initiative. One of its purposes is also to promote regional and economic development in Asia and Europe through investment and cooperation in infrastructure construction, energy, information and communications, finance, aviation, and engineering contracting. Turkey is a strong country in the construction industry and entered the Russian and Central Asian markets earlier. It strengthened cooperation with Turkey's world-famous multinational companies and jointly opened up and expanded production capacity cooperation in Africa, Central Asia and that of the Middle East. China should promote regional policy financial resources such as the Asian Investment Bank and Silk Road Fund to tilt cooperation with production capacity in related fields in Turkey, provide policy and commercial financial support for enterprises, and reduce the risk of investment cooperation between companies.

Fourth, strengthen the country study for Turkey. Sino-Turkish capacity cooperation involves many political, economic, cultural, and religious issues. Because we have long been concerned about the political, economic, and cultural studies of the United States, Britain, Japan, and other developed countries, there is still not enough accumulation of country studies for Turkey. In particular, there is a lack of in-depth field research on the domestic situation in Turkey. Results of the existing research have limited guidance on practice. To cope with the various structural risks that may exist in Turkey, it is necessary to strengthen research and analysis on various aspects of Turkey, scientifically assess risks and serve decision-making.

Fifth, direct foreign investment must be facilitated by both countries. Legal infrastructure must be built and establish government departments to create an attractive investment environment. Especially, developing industries based on Industry 4.0 required high level cooperation with China. In view of Turkey, China is a leader which established a new world order as an alternative to the order oriented by the Western World. On top of that, it is second largest economy in the world. However, Turkey is a country which is assumed as master secular state for Islam Region and is a safe harbor for them. Turkey is an important country to reach and contact with Middle Eastern countries in view of China.

Sixth, China declared 2018 as its ‘Turkey tourism year’ (Hurriyet Daily News, 2016). Chinese tourist numbers keep increasing on yearly basis. Facilitating traveling to each country serves to increase knowledge and understanding of each other. At this stage, knowledge and understanding each other is at the core of potential cooperation. Education and exchange programs also are so important to increase knowledge. Because of that, universities in both countries carry high responsibilities to provide this knowledge and establish networks. Establishing Chinese-Turkish common influential think tanks increases understanding and research possibilities as well.

CONCLUSION

A memorandum of understanding between China and Turkey was signed in 2015 seeking to align the “Belt and Road Initiative” (BRI) of China with the “Middle Corridor Program” of Turkey. BRI is a centrist project according to innovation and cooperation. Under this project, 6 corridors viz; Eurasian Economic Corridor, China Pakistan Economic Corridor (CPEC), Middle Economic Corridor, Mongolia and Russia Corridor (Trans-Asia Corridor), Southeast Asia Corridor (Pacific Corridor), and Indo-China Corridor have been established. Energy investments along the New Silk Road have been established to finance the new project. While the historical Silk Road provided trade from China to Europe at that time, these road maps were expanded in the New Silk Road project. Thanks to this new road, commercial, cultural, and political developments of the countries on this road would be provided.

Turkey is in the Middle Corridor and plays a crucial role on this road because of its geopolitical location which connects to BRI. In this context, Turkey has made valuable investments, especially on transportation including; Third Istanbul Airport, BTK Railway, Edirne-Kars High-Speed Railway, Three-level Istanbul

Tunnel, the Eurasia Tunnel Project, Marmaray, Yavuz Sultan Selim Bridge, and the likes.

While Turkey is the most important country of this project, the country's development would be massively impacted by this project. China on the other hand is making significant investments in Turkey in this context. In 2016, they acquired 65% ownership of Kumport (the third largest seaport in Turkey). The fact that Turkey connects Asia to Europe is facilitating the flow of trade routes of the project. The New Silk Road also covers energy silk roads including the Trans Anatolian Pipeline Project (TANAP) which constitutes the Middle Corridor for Energy Silk Roads. Like TANAP, the Turkish Stream is also a critical energy road that transports Russian gas to Europe through Turkey, Greece, and Albania. Due to the lack of connectivity, Asia has several problems in transportation, suggesting that these roads would facilitate Asian commerce by decreasing costs.

This study aims to demonstrate the macro-environment of the Middle Corridor under the concept of BRI from an economic, social, and political view. To support this purpose, PEST analysis showed a valuable direction to explain the current situation. Sino-Turkish improvement policy enabled great attempts on both trade and communication. Under this cooperation, various steps are taken which could have a positive economic, social, and political impact on both countries. To improve the connectivity of BRI and Middle Corridor, some recommendations are listed.

Firstly, there needs to be a surge in the mutuality of political trust and improvement in mechanism building. To create an enabling political atmosphere for the two countries, the setting up of an array of mutual mechanisms of communication, for instance, is very key and could lead both countries to establish international capacity cooperation. Secondly, the Sino-Turkish capacity cooperation must be put on an essential spotlight by China, advocate consultations with the Turkish Free Trade Agreement, and jointly strive for activities that would spell mutual benefit for both countries. Again, on the part of China, there should be the promotion of financial resources for regional policies like the Asian Investment Bank and Silk Road Fund. This would incline cooperation with production competencies within other fields in Turkey, serve as an essential support for enterprises in policy and commercial finance, and help alleviate investment risks among companies within the cooperation.

Finally, there should be mutual facilitation in relation to foreign direct investment. In this regard, legal frameworks and bureaucratic establishments within government must be strategically aligned to create an appealing investment climate.

REFERENCES

- AIIB. (18 February 2019). Retrieved from <https://www.aiib.org/en/>
- Atlı, A. (2016). Turkey's foreign policy towards China: Analysis and recommendations for improvement. Paper presented at the Policy Paper. *Young Academics Program. Istanbul: Global Relations Forum.*
- Belt and Road will make Turkey-China cooperation a success. (06 January, 2017). China Daily. Retrieved from http://www.chinadaily.com.cn/opinion/2017-06/01/content_29580844.htm
- Belt and Road Initiative opens new era of global cooperation Updated: Apr 2017 Xinhua. Retrieved from http://english.gov.cn/news/international_exchanges/2017/04/24/content_281475635407152.htm. Accessed on May 24, 2018
- Bērziņa-Čerenkova, U. A. (2016). BRI instead of OBOR—China edits the English Name of its most ambitious international project. *Latvian Institute of International Affairs*, 28.
- Brakman, S., Frankopan, P., Garretsen, H., & Van Marrewijk, C. (2019). The New Silk Roads: an introduction to China's Belt and Road Initiative. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 12(1), 3–16. Retrieved from <https://doi.org/10.1093/cjres/rsy037>
- Business, H.T. (2017). “Modern İpek Yolu Nereye Çıkar?”. Retrieved from <http://www.businessht.com.tr/piyasalar/haber/1495794-modern-ipek-yolu-nereye-cikar>
- Chen, Y. (2020). Developments in China–Turkey Relations: A View From China. *Critical Sociology*, 46(4-5), 777-787.
- China declares 2018 ‘Turkey Tourism Year’. (16 December 2016). *Hürriyet Daily News*. Retrieved from <http://www.hurriyetdailynews.com/china-declares-2018-turkey-tourism-year--107391>
- China signs over 130 transport pacts with Belt and Road countries. Retrieved from http://english.gov.cn/news/top_news/2017/04/21/content_281475632838801.htm. [accessed May 24, 2018]
- Ergin, A. Y. A. N. (2016). Yeni İpek Yolu Stratejileri Ve Trans-Avrasya Güvenlik Sistemleri. *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 2(3), 9-24.

- Ergunsü, U. (2017). İpek Yolu'nun Yeniden Canlandırılması ve Türkiye-Çin Halk Cumhuriyeti İşbirliğine Etkileri. *TYB AKADEMİ (Dil Edebiyat ve Sosyal Bilimler)*.
- Estache, A., Ianchovichina, E., Bacon, R., & Salamon, I. (2013). Infrastructure and Employment Creation in the Middle East and North Africa. *The World Bank*.
- Fischer, S. (2016). „Turkey and the Energy Transit Question “. *Carnegie Europe*, 23.
- Güner, B. (2018). Obor Sürecinde Türkiye; Beklentiler Ve Sorunlar. “Turkey In Obor; Expectations And Problems.” *Sosyal, Beşeri Ve İdari Bilimler'de Akademik Araştırmalar-Vi*, 67.
- Isik, A. F., & Zou, Z. (2019). China-Turkey Security Cooperation Under the Background of the ‘Belt and Road’and the ‘Middle Corridor’Initiatives. *Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies*, 13(2), 278-293.
- Ives, D., Hoscheidt, M. M., Jaeger, B., Tocchetto, J. S., & Conference, B. (2013). Infrastructure Investments in the Middle East and North Africa. *UFRGS MOdel United Nations Journal*, 1, 308-362.
- Jun, Z., Yuan, G., Yong, F., & Hong, Z. (2007). Why Does China Enjoy So Much Better Physical Infrastructure?[J]. *Economic Research Journal*, 3, 4-19.
- Kadılar, R., & Ergüney, E. (2017). One Belt One Road Initiative: Perks and Challenges for Turkey. *Turkish Policy Quarterly*, 16(2), 87.
- Koru, S., & Kaymaz, T. (2016). Turkey: Perspectives on Eurasian Integration. *European Council on Foreign Relations (ECFR)*.
- Kyrgyzstan Suspends Work at New Chinese Refinery. (19 February 2014). Eurasianet. Retrieved from <http://www.eurasianet.org/node/68061> .
- Löchel, H., & Nawaz, F. (2018). The Belt and Road initiative of China: A critical analysis of its feasibility (No. 226). *Frankfurt School-Working Paper Series*.
- Ministry of Foreign Affairs, Republic of Turkey: Turkey’s Multilateral Transportation Policy. Retrieved from http://www.mfa.gov.tr/turkey_s-multilateral-transportation-policy.en.mfa
- Özdaşlı, E. (2015). Çin'in Yeni İpek Yolu Projesi Ve Küresel Etkileri. *Electronic Turkish Studies*, 10(14).

Tang, S. Q., Liu, D. Q., & Xi, X. I. E. (2017). The Analysis of the “One Belt and One Road” for the Game between China and the United States. *DEStech Transactions on Social Science, Education and Human Science, (icssm)*.

The General Office of the State Council forwarded the Notice of the National Development and Reform Commission, Ministry of Commerce, the People's Bank, the Ministry of Foreign Affairs on further guidance to lead and regulate the direction of foreign investment.”. Retrieved from http://www.gov.cn/zhengce/content/2017-08/18/content_5218665.htm. [accessed May 24, 2018]

Um, P. N., Straub, S., & Vellutini, C. (2009). Infrastructure and economic growth in the Middle East and North Africa. *The World Bank*.

Welcome to the 19th National Congress of the Communist Party of China • Looking back for five years The “Belt and Road” connects the Chinese dream with the world dream. Retrieved from <http://news.sina.com.cn/o/2017-10-26/doc-ifynfrfm9180008.shtml>. [accessed May 24, 2018]

Vodinalı, H. (2018). Bir Türk Koridoru: Kuşak ve Yol. *Modern İpek Yolu Dergisi*, Sayı.2, s.150-153.

World's 4th longest tunnel, Ovit opens in Turkey's Black Sea region. (13 June 2018). Daily Sabah. Retrieved from <https://www.dailysabah.com/business/2018/06/14/worlds-4th-longest-tunnel-ovit-opens-in-turkeys-black-sea-region>

Xi J. (2017). The framework of the six economic corridors of the Belt and Road Initiative has been established. Retrieved from <http://finance.sina.com.cn/roll/2017-05-14/doc-ifyfeivp5683938.shtml> [accessed May 24, 2018]

Yılmaz, Z., Erdem, C., & Kaya, K. (2019). Yeni İpek Yolu'nun Türkiye Ekonomisine Etkisi. *Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi*, 5(9), 198-214.

Zan, T. (2016). “Turkey Dream” and the China-Turkish Cooperation under “One Belt and One Road” Initiative. *Journal of Middle Eastern and Islamic Studies (in Asia)*, 10(3), 50-72.

Zeybek, H. (2020). Yeni İpek Yolunun kıtalar arası demiryolu konteyner taşımacılığına etkisi: PESTLE analizi. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(4), 724-740.

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi
Güvenlik Bilimleri Enstitüsü
Güvenlik Bilimleri Dergisi, Kasım 2021, Cilt:10, Sayı:2, 567-594
doi:10.28956/gbd.843025

Gendarmerie and Coast Guard Academy
Institute of Security Sciences
Journal of Security Sciences, November 2021, Volume:10, Issue:2, 567-594
doi:10.28956/gbd.843025

Makale Türü ve Başlığı / Article Type and Title

Araştırma / Research Article

Amerika Birleşik Devletleri'nde "Beyazların Üstünlüğü" Hareketleri: Nükleer Silah Tümeni Örnek Olay İncelemesi
"White Supremacy" Movements in The United States of America: The Atomwaffen Division Case Study

Yazar(lar) / Writer(s)

Erol Başaran BURAL. Yüksek Lisans Öğrencisi, Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Türkiye, erolbural@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3355-2018>

Bilgilendirme / Acknowledgement:

- Yazarlar aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadırlar:
- Makalemizde etik kurulu izni ve/veya yasal/özel izin alınmasını gerektiren bir durum yoktur.
- Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

Bu makale Turnitin tarafından kontrol edilmiştir.
This article was checked by Turnitin.

Makale Geliş Tarihi / First Received : 15.06.2020
Makale Kabul Tarihi / Accepted : 06.10.2020

Atf Bilgisi / Citation:

Bural, E.B. (2021). Amerika Birleşik Devletleri'nde "Beyazların Üstünlüğü" Hareketleri: Nükleer Silah Tümeni Örnek Olay İncelemesi. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 10(2), ss.567-594, doi:10.28956/gbd.843025

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NDE “BEYAZLARIN ÜSTÜNLÜĞÜ” HAREKETLERİ: NÜKLEER SİLAH TÜMENİ ÖRNEK OLAY İNCELEMESİ

Öz

“Beyazların üstünlüğü” hareketleri, beyaz insanların diğerlerine göre daha üstün olduğunu savunan, beyazlara sembolik ve maddi anlamda ayrıcalık yükleyen fikirler etrafında şekillenen, aşırı sağ içerisinde kendisine yer bulan etnik hareketlerdir. Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) “beyazların üstünlüğü” hareketleri, Kuzey Amerika'nın keşfinin ardından Amerikalı yerlilere karşı başlamıştır. “Beyazların üstünlüğü” hareketleri Afrika Kıtası'ndaki sömürge ülkelerden getirilen siyahlara karşı geliştirilen nefret söylemi üzerinden büyümüştür. Günümüzde ise Yahudi ve Müslüman karşıtlığını da içerisinde barındıran bu hareketler artan bir şekilde varlıklarını sürdürmektedir. Bu çalışmanın amacı; ABD'de “beyazların üstünlüğünü” esas alan etnik temelli aşırı sağ hareketleri, Nükleer Silah Tümeni (The Atomwaffen Division - NST) isimli örgüt çerçevesinde incelemektir. Araştırmanın temel varsayımı; ABD'de yaşanabilecek muhtemel bir kriz/kaos durumunun aşılamaması durumunda “beyazların üstünlüğü” hareketinin siyasal maksatlı şiddet eylemleri düzenleyebileceği, gelecekte bu hareketlerin ABD için daha büyük bir tehdit olmaya devam edeceğidir. Çalışma kapsamında öncelikle “beyazların üstünlüğü” kavramı incelenmiş, kavramın tarihsel süreçteki yeri ortaya konulmuş, ABD'deki “beyazların üstünlüğü” örgütlenmeleri ve son olarak örnek olay çerçevesinde NST örgütü araştırılmıştır. “Beyazların üstünlüğü” kavramının etnik temelde kendisine yer bulduğu ancak sadece etnisite değil dini farklılıkların da söz konusu fikri savunanlar tarafından istismar edildiği, beyazların üstünlüğü savunucusu örgütlerin gelecekte ABD için bir tehdit unsuru olmaya devam edeceği, çalışmanın sonuçları arasındadır.

Anahtar Kelimeler: Beyazların Üstünlüğü, Nükleer Silah Tümeni, Etnisite, Neo-Nazi, Aşırı Sağ, Terörizm.

“WHITE SUPREMACY” MOVEMENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA: THE ATOMWAFFEN DIVISION CASE STUDY

Abstract

White supremacy movements are ethnic movements within the far-right, which argue that white people are superior to others. White supremacy movements have grown steadily over hate speech against African colonies in the USA. The purpose of this study; is to examine the ethnic far right movements based on the white supremacy in the USA within the framework of The Atomwaffen Division (AWD) organization. The basic assumption of the research is “if a possible crisis / chaos in the USA cannot be overcome, the white supremacy movements can organize political acts of violence, and these movements will continue to be a greater threat for the USA in the future”. Within the scope of this study, firstly, the concept of white supremacy examined, the place of the concept in the historical process explored, the white supremacy organizations in the USA were researched and finally the AWD organization was handled within the framework of the case study. It is among the results of the study that the concept of “white supremacy” finds its place not only ethnicity but also religious differences and those ethnic-based “white supremacist” organizations will continue to be a security threat for the USA in the future.

Keywords: White Supremacy, The Atomwaffen Division, Ethnicity, Neo-Nazis, Far Right, Terrorism.

GİRİŞ

Terör örgütleri; terörist taktikler kullanan, siyasi hedefler peşinde koşan, sivilleri kasten hedef alan gruplar şeklinde tanımlanmaktadır (Carter, 2012, s.130). Başka bir tanıma göre ise terör örgütü; siyasi bir amaçla şiddet uygulayan, hedef alınan mağdurların ötesinde psikolojik bir etki uyandırmayı amaçlayan, birden fazla kişiden oluşan örgütlerdir (Price, 2012, s.9). 11 Eylül 2001 saldırılarının ardından daha fazla gündeme gelen terör ve terörizm kavramları, dini motifli terör örgütleriyle, özellikle de İslam dinini istismar eden örgütlerle bir arada anılır hale gelmiştir. Ancak bu kavramların gerçekte; aşırı sağdan aşırı sola, etnik milliyetçilikten bölücülüğe kadar çok geniş bir yelpaze içerisinde hayat buldukları ve faaliyet gösterdikleri görülmektedir. Bu kapsamda, yukarıdaki tanımlar çerçevesinde, siyasi amaçlarla etnik temelde faaliyet gösteren aşırı sağ örgütlenmelerin incelenmesi de değer kazanmaktadır.

Aşırı sağ hareketler, sadece ABD'de değil, Suriye iç savaşının ardından Avrupa'da da kendisine geniş bir taban bulmuştur. Aşırı sağ içerisinde özellikle "beyazların üstünlüğünü"¹ savunan hareketler artan bir yükseliş eğilimi içerisinde. Günümüzdeki faaliyetleri izlendiğinde bu tür eğilimlerin gelecekte hem Avrupa'da hem de ABD'de devam edebileceği anlaşılmaktadır.

"Beyazların üstünlüğü", beyaz insanların beyaz olmayanlara göre daha üstün olduğu bir "etnik hiyerarşi" yaratan (Treitler, 2015, s.154) fikirler etrafında şekillenen hareketlerdir. Bu hareketler; ilk kez sömürge dönemlerinde sömürgecilerin, sömürge ülke halklarına davranış tarzlarıyla ortaya çıkmıştır. ABD'de "beyazların üstünlüğü" hareketlerinin, Afrika Kıtası'ndaki sömürge ülkelerden getirilen siyahılara karşı geliştirilen nefret söylemi üzerinde geliştiğine inanılmaktadır. Günümüzde ise Yahudi ve Müslüman karşıtlığını da içerisinde barındıran bu hareketler artan bir şekilde varlıklarını sürdürmektedir (Nogueira, 2013, s.25).

ABD'de tespit edilen "beyazların üstünlüğü" hareketleri incelendiğinde; geleneksel "beyazların üstünlüğü" savunucuları, Neo-Naziler gruplar, etnik temelde "dazlak" örgütlenmeleri, Hristiyan kimliği hareketleri ve hapisanelerde yer edinmiş "beyazların üstünlüğü" çeteleri olmak üzere beş farklı örgütlenme türü bulunduğu görülmektedir. ABD'de yerleşik bu farklı örgütlenmeler, ortak

¹ İngilizcede "White Supremacy" şeklinde kullanılan terim, Türkçe alanyazında "beyaz üstünlüğü" veya "beyazların üstünlüğü" şeklinde kullanılmış, bu çalışmada ise "beyazların üstünlüğü" kavramının kullanılması tercih edilmiştir.

çıkarlarda buluşarak toplu hareket edebildikleri gibi zaman zaman müstakil faaliyetler de göstermektedirler.

Bu örgütlenmeler içerisinde en dikkat çekici olanlardan birisi, ABD’de 2017-2018 yıllarında sekiz ay içerisinde beş kişinin ölümüyle bağlantılı olan, Nükleer Silah Tümeni-NST (The Atomwaffen Division² - AWD) isimli örgüttür. Söz konusu örgüt; etnik fikirleri benimsemekte, nefret söylemleri yaymakta, korku yaymakta, “düşman” olarak belirlediklerine yönelik şiddet uygulamakta, nefret kampları düzenlemekte, paramiliter taktiklerle silahlı eğitim yapmakta, kendileri için kutsal saydıkları etnik savaşa hazırlanmaktadır (Thompson ve Gibson, 2020, ss.1-11). Yukarıda sıralanan faaliyetleri bir bütün olarak düşünüldüğünde NST’nin bir terör örgütüne ait tipik özellikleri taşıdığını söylemek de mümkündür.

Neo-Nazi ideoloji çerçevesinde hareket eden NST, gevşek bir organizasyon yapısına sahiptir. “Beyazların üstünlüğünü” savunan NST, Yahudi ve eşcinsellere karşı da çeşitli eylemler düzenlemektedir. Her ne kadar bugüne dek büyük çaplı bir eylem gerçekleştirilmemiş olsa da, örgüt mensuplarından ele geçirilen silah ve patlayıcılardan, örgütün gelecekte ABD için bir güvenlik tehdidi olmaya devam edeceği anlaşılmaktadır (Anti Defamation League, 2018b).

Bu çalışmada amaç; ABD’de “beyazların üstünlüğünü” esas alan etnik kökenli aşırı sağ hareketleri, Nükleer Silah Tümeni isimli örgütlenme çerçevesinde incelemektir. Araştırmanın temel varsayımı; ABD’de ve dünyada yaşanabilecek muhtemel bir kriz/kaos durumunun³ aşılabilmesi durumunda “beyazların

² “Atomwaffen” kelimesi Almanca olup “Nükleer Silahlar” anlamına gelmektedir. “Division” ise askeri bir terim olup İngilizce “Tümen” anlamındadır. Almanca ve İngilizce iki kelimenin birleşiminden oluşan örgütlenme için “Nükleer Silah Tümeni” adının, kısaltma olarak ise “NST” kısaltmasının kullanılması tercih edilmiştir.

³ Sözlük anlamıyla “kaos”; düzensizlik ve karmaşa anlamlarına gelmektedir. Günümüzde toplumsal sistemler ve kentler bir yandan çok yüksek karmaşıklık düzeylerine ulaşmış, bir yandan da çok hızlı bir etkileşim ve değişim sürecine girmiştir. Bu süreç içerisinde birbirine bağlı değişkenler, yapılar ve alt sistemler neredeyse sonsuz çeşitliliğe ulaşırken geleceğin tahmini de olanaksız hale gelmekte ve bir “belirsizlik ortamı” oluşmaktadır. “Belirsizlik ortamı” ise, olaylar arasındaki neden-sonuç ilişkilerini göremememiz ya da ayırtıramamamız anlamına gelen bir “kaos” durumuna neden olmaktadır (Diker ve Ökten, 2009, s.148). Kaos kavramı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: Altun, S. A. (2001). *Kaos ve yönetim*. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi, 7(4), 451-469. Kriz kavramı ise daha çok aniden gelişen, örgütü ve yöneticiyi sıkıntıya sokan, doğru, tam ve güncel bilginin toplanamaması sağlıklı iletişim kurulamaması, haberleşme engellerinin giderilmemesi, sonuçta örgütsel ve yönetsel faaliyetlerin yeterince yerine getirilmemesi durumunu anlatmaktadır (Aksu, 2009, s. 2436). Bu makalede kriz/kaos durumu olarak ifade edilen kavram; ani gelişen, belirsizlik durumunun yüksek olduğu, yönetilemediği takdirde büyüyen ve daha büyük, daha karmaşık durumlara neden olabilen olaylar bütünü olarak ele alınmıştır. ABD özelinde ise muhtemel kriz/kaos durumları; ülkede sıklıkla görülen kasırga ve orman yangını gibi doğal afetler, salgın

üstünlüğü" hareketinin siyasal şiddet eylemleri düzenleyebileceği, gelecekte bu hareketin ABD için bir tehdit olmaya devam edeceğidir.

Çalışmanın bundan sonraki bölümlerinde sırasıyla; aşırı sağ görüşler çerçevesinde "beyazların üstünlüğü" hareketinin kavramsal çerçevesi incelenmiş, bu kavramın tarihsel süreç içerisinde gelişimi ve ortaya koyduğu ideoloji ele alınmıştır. Ardından "beyazların üstünlüğünü" savunan bireylerin radikalleşme süreçlerine değinilmiş, ABD'de "beyazların üstünlüğü" örgütlenmesi araştırılmış, NST örgütlenmesi incelenmiş, elde edilen bilgiler ışığında güncel tehdit durumu ortaya konulmuş ve geleceğe yönelik çıkarımlarda bulunulmuştur.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVDE "BEYAZLARIN ÜSTÜNLÜĞÜ"

"Beyaz" kavramı farklı coğrafyalarda farklı anlamlara gelebilen kavramlardır. Bir gruba göre, beyaz olmak her insanın etnik ve genetik kökeni ile ilişkilendirilmektedir. Onlara göre "beyaz" olmak "siyah" kanından olmamak anlamına gelmektedir (Nogueira, 2013, s.24). Beyaz kimlik kendisini, daha aşağıda gördüğü diğerlerine karşı üstün olarak tanımlamaktadır. Etnik üstünlük hissi ise beyaz kimliğin devamı şeklinde görülmektedir (Guess, 2006, s.668).

Kanında bir damla siyah kanı bulunan bir kişinin ne beyaz ne de siyah sayılabileceği belirtilmektedir. Örneğin Brezilya'da beyaz olmak tamamen ten rengiyle ilgili olup, bir şahıs koyu renkli bir deri rengine sahip değil ise beyaz olarak kabul edilmektedir. Kanında siyah etnisiteye ait kan olsa dahi, şayet bir kişinin ten rengi siyah değil ise beyaz olarak kabul edilmektedir (Nogueira, 2013, s.25).

Elizabeth Martinez'e (1998:1) göre "beyazların üstünlüğü"; beyazların zenginlik, güç ve ayrıcalık sistemini korumak maksadıyla ortaya atılan, tarihsel olarak beyaz tene sahip insanların, kendilerinden farklı ten rengine sahip insanları sömürmesine / baskı altına alınmasına dayanan, kurumsal olarak sürdürülen bir sömürü sistemidir.

"Beyazların üstünlüğü" kavramı, kendilerini beyaz olarak tanımlayan Avrupalıların "beyaz olmayan" toplumlar üzerindeki tutumlarını, ideolojilerini ve politikaları ifade etmektedir. Başka bir deyişle "beyazların üstünlüğü", fiziksel özelliklere dayalı baskıcı ayrımcılığı içermektedir. Beyazların üstünlüğü, "renk ve etnik açıdan ayırım" ile karakterize edilen, bir gruba ayrıcalıklar tanımak anlamına gelmektedir (Fredrickson, 1981, s.xi).

hastalıklar, kontrolsüz yoğun göç, terör olayları, etnik çatışmalar gibi ani ortaya çıkabilen, kontrol altına alınmasında güçlük yaşanması muhtemel olaylar olarak kabul edilmiştir.

Günümüzde “beyazların üstünlüğü” kavramı yerine; “beyazlık”, “içselleştirilmiş beyaz üstünlüğü” gibi kavramlar da kullanılmaktadır. “Beyazların üstünlüğü” kavramı beyaz insanlara güç veren, farklı renklerdeki insanları ise güçsüz kılan bir kavramdır. Başka bir tanıma göre “beyazların üstünlüğü”; beyaz insanları diğerlerine göre üstün olduklarına inandıran, kabul ettiren, bu kabul çerçevesinde yaşamayı öğreten, bu düşünceyi davranış haline dönüştüren, karmaşık bir sosyal süreç olarak kavramsallaştırılmıştır. “Beyazların üstünlüğü” kavramı aynı zamanda, beyazlar ve diğerleri arasındaki güç ilişkisini de tanımlamaktadır (Gardiner, 2009, s.2).

“Beyazların üstünlüğü” fikrini savunanlara göre beyazlar, zekâ ve ahlak açısından diğer etnisitelere göre daha üstündür. Bu inanç; ten rengi ve dış görünüş de dâhil olmak üzere, akıl, ahlak, erdem gibi farklılıklara vurgu yapan dini ve sosyo-kültürel iddialara dayanmaktadır (Beutel, 2017, s.1).

“Beyazların üstünlüğü” hareketinin temel amacı; beyaz olmayanların gerçekleştireceğinden korkulan bir “soykırımdan” beyaz ve Hristiyan toplumu koruyarak, beyaz ırkın “saflığını” ve “hâkimiyetini” korumaktır. Böylelikle, beyaz ve Protestan olmayan Hristiyanların beyazlardan ve diğer Hristiyan mezheplerinden ayrı tutulduğu veya tamamen “yok edildiği” bir geleceğin yaratılacağına inanılmaktadır (Blessing ve Roberts, 2018, s.4).

“Beyazların üstünlüğü” fikri Batılı modernitenin Avrupa’nın sömürgecilik faaliyetlerini meşrulaştırmak üzere ortaya çıkmıştır. Avrupalı ve ardından Kuzey Amerikalı sömürgeciler, ele geçirdikleri bölgelerde beyaz Avrupalı erkekleri sosyal hiyerarşinin zirvesine yerleştirerek bir etnisite mantığı yaratmış ve geliştirmiştir (Bonds ve Inwood, 2015, ss.6-7).

“Beyazların üstünlüğü” savunucuları, beyaz ırkın ana ırk olduğuna ve diğerlerinin onlardan “aşağıda” olduğuna inanmaktadırlar. Bu fikri savunanlar hükümetlerin “diğerlerini” savunduklarını ve kendilerinden uzak durduklarına inanmaktadırlar. Bu kişiler başkaları üzerinde güç kullanmanın, Tanrı tarafından kendilerine verilmiş bir hak olduğuna inanmakta, ayrıca etnik temelde faaliyet göstermediklerini düşünmektedirler (Silva, 2012, s.4).

“Beyazların üstünlüğüyle” ilgili yapılan tanımlamalar incelendiğinde bu tanımlamaların etnik çerçevede kavramsallaştırıldığı görülmektedir. Yapılan tanımlamalar ve çalışmalarda, “beyaz” kavramının coğrafyaya ve kültüre göre değişim gösterebildiği de anlaşılmaktadır. Kavramın kan bağı çerçevesinde açıklandığı gibi Yahudilik ya da Müslümanlık gibi diğer dinlere karşıtlık şeklinde ortaya konulduğu da görülmektedir. “Beyazların üstünlüğü” kavramının algısal

çerçevede kendisini beyaz olarak tanımlayanlara güç verdiği, genellikle aşırı sağ radikal fikirler etrafında biçimlendiği değerlendirilmektedir.

Bu çalışmada “beyazların üstünlüğü” kavramı; “farklı ten rengine sahip insanlar üzerinde üstünlüğü savunan, yaşanan coğrafyada ait olduğu etnisitenin haricinde diğerlerinin varlığını kabul etmeyen, kendi dini inançları haricindeki inançlara sahip insanları da beyaz olmayanlar kategorisinde değerlendiren, aşırı sağ radikal fikirlerden beslenen etnik temelli bir düşünce biçimi” olarak tanımlanmış ve kabul edilmiştir.

2. ABD'DE “BEYAZLARIN ÜSTÜNLÜĞÜ” FİKRİNİN GELİŞİMİ VE İDEOLOJİSİ

Sömürgecilik döneminde, siyahların Afrika Kıtası'ndan Amerika ve Avrupa'ya taşınmasıyla kölelik dönemi başlamış, kölelik dönemiyle birlikte beyazlar kendilerini üstün görmeye başlamışlardır. Nedenlerinden birisi köleliğin kaldırılması tartışması olan Amerikan İç Savaşı'nın⁴ da beyazların üstün olduğu fikrini ortadan kaldıradığını söylemek mümkün değildir (Gardiner, 2009, ss.3-13).

Bir başka bakış açısına göre ABD'de “beyazların üstünlüğü” fikri, ilk kolonilerin ABD topraklarına ayak basmasıyla eş zamanlı olarak ortaya çıkmıştır. Bu görüşe göre, Amerikan yerlilerinin güçlerini birleştirerek kıtayı ele geçirmeye çalışan beyazlara karşı koyacağı düşüncesi beyazlarda endişe yaratmıştır. Bu korku ve endişe yerlilere karşı yüzyıllar süren üstünlük kurma ve şiddet eylemlerini getirmiştir. Köleleştirilmiş Afrikalıların 17'nci yüzyıl başlarında Virginia İngiliz kolonisine getirilmeye başlanmasıyla birlikte bu kez siyahların beyazlara karşı birleşebileceği, birlik olan siyahların beyazların tüm kazanımlarını ellerinden alabileceği fikri hâkim olmaya başlamıştır. Bu fikir ise siyahlara karşı “beyazların üstünlüğü” fikrinin doğmasına neden olmuştur (Miller, 2019).

ABD'de “beyazların üstünlüğünün” tarihçesi sadece siyahlarla da sınırlı kalmamıştır. ABD'ye yönelik ikinci göç dalgası olarak kabul edilen 1840-1920 döneminde, ülkeye gelen İrlandalı, İtalyan, İskandinav kökenliler ve Yahudiler de tıpkı siyahlar gibi Anglo-Sakson Amerikalılar tarafından hor ve ikinci sınıf olarak görülmüşlerdir. Örneğin, 1800'lerin ikinci yarısında ortaya çıkan “Ku Klux Klan

⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz: ABD Ankara Büyükelçiliği, *Amerikan Tarihinin Ana Hatları*, <http://www.usemb-ankara.org.tr/ABDAnaHatlar/Tarih.htm>.

(KKK)⁵ sadece siyahlara değil aynı zamanda Yahudi ve Katolik göçmenlere karşı da nefret beslemiştir (Gardiner, 2009, s.15).

ABD’de “beyazların üstünlüğü” ideoloji olarak ilk kez, kölelik karşıtı harekete tepki olarak beyaz Güneyliler tarafından ortaya konulmuştur. Bu ideoloji zamanla, dini ideolojiler de dâhil olmak üzere çeşitli biçimlere dönüşmüştür. Bununla birlikte, “beyazların üstünlüğü” ideolojisini savunanlar; beyazların, diğer kökenlerden gelen insanlar üzerinde baskın olması, beyazların beyazlarla birlikte yaşaması, beyaz insanların kendine has bir “kültüre” sahip olduğu, beyazların genetik olarak diğerlerinden daha üstün olduğu fikirlerinden en az birisine inanmaktadırlar (Pitcavage, 2015, s.3).

“Beyazların üstünlüğü” ideolojisi ile özdeşleşen kölelik kavramı, ABD’de yerleşik bu ideolojinin en belirgin göstergesidir. İronik bir biçimde Amerikan İç Savaşı’nın ardından dahi devam eden bu ideoloji nedeniyle Afrikalı Amerikalılarla eşit haklarla yaşamı kabul etmeyenler, “beyazların üstünlüğünü” koruma mücadelelerini farklı şekilde sürdürmüşlerdir. Bunların en önemlileri ise günümüzde de devam eden KKK ve Amerikan Nazileri gibi gruplarla sembolize edilmiştir (Alapo ve Rockefeller, 2019, ss.287-288).

Zamanla “beyazların üstünlüğünü” savunan ideoloji değişmiştir. Birçok “beyazların üstünlüğü” savunucusu fikirlerinin merkezini, beyaz egemenliğini korumak için savaştan, beyaz neslinin tükenmesini önlemek için savaşıma doğru değiştirmiştir (Pitcavage, 2015, s.2). Bu düşünce değişikliği “beyazların üstünlüğü” savunan “Düzen” (The Order)⁶ isimli terör örgütü üyesi David Lane tarafından “14 Kelime (14 Words)” sloganında vücut bulmuştur. İngilizce metninde⁷ 14 kelimedenden ibaret olan bu slogan “Beyaz çocukların geleceğini ve insanlarımızın varlığını güvence altına almalıyız” anlamına gelmektedir. 14 rakamı, bu sloganı simgelediği için beyazların üstünlüğü taraftarları tarafından sıklıkla kullanılır hale gelmiştir. 14 rakamı “beyazların üstünlüğü” savunucuları tarafından vücutlarına dövme olarak dahi yaptırılmaktadır (Pitcavage, 2015, s.3).

⁵ 19^{uncu} yüzyılın ikinci yarısında ABD’de kurulan, siyah karşıtı, “beyazların üstünlüğünü” savunan örgüt. Ayrıntılı bilgi için bkz: Etter, G.W., McElreath, D.H. ve Quarles, C.L.. (2005). *The Ku Klux Klan: Evolution towards revolution*. Journal of Gang Research (12,3) ss.1-16. ve Poverty, S. (2019). *Ku Klux Klan: A history of racism and violence. Southern Poverty Law Center*. 6th Ed. Erişim tarihi: 17 Eylül 2020, <https://www.splcenter.org/sites/default/files/Ku-Klux-Klan-A-History-of-Racism.pdf.1.,> ss.1-7.

⁶ 1983-1984 arasında ABD’de faaliyet gösteren “beyazların üstünlüğünü” savunan örgüt. Ayrıntılı bilgi için bkz: <https://www.adl.org/education/references/hate-symbols/the-order>.

⁷ “We must secure the existence of our people and a future for white children.”

Sam Jackson (2019: 5-7) ise "beyazların üstünlüğünü" "aşırı sağ" kapsamında değerlendirerek, bu hareketin Amerikan siyasal sisteminin etnisiteyi ele alış biçimini değiştirmeye çalıştığını ifade etmektedir. ABD'de etnik aşırıcılığın, aşırı sağın en çok dikkat çeken formu olduğunu belirten Jackson, "beyazların üstünlüğü" savunucularının, varlıklarının diğer etnisiteler tarafından tehdit edildiğine inandıkları bir "beyaz" kavramını savunmak için örgütlendiklerini belirtmektedir.

Buraya kadar ifade edilen hususlardan; özellikle tarım ve hayvancılık sektöründe iş gücünün çoğunluğunu oluşturan siyahların, kölelikten kurtarılması yönündeki tartışmalarının "beyazların üstünlüğü" ideolojisini daha da körüklediği anlaşılmaktadır. Bu ideolojinin sadece siyahlar ve yerlilerle sınırlı kalmadığı aynı zamanda Avrupa'nın farklı yerlerinden ABD'ye gelen "beyaz tenli göçmenleri" de kapsadığı görülmektedir. Bununla birlikte "beyazların üstünlüğü" ideolojisi sadece etnisite ve kan bağı değil din temelinde de şekillenmekte, Yahudi ve Katolikler de "beyazların üstünlüğü" savunucuları tarafından düşman olarak görülmektedir.

Sonuç olarak, ABD'de yaygın "beyazların üstünlüğü" hareketi ve ideolojisinin tarihi geçmişinin Kuzey Amerika'nın keşfine kadar dayandığı görülmektedir. İdeolojinin zaman içerisinde Afrika Kıtasından ABD'ye getirilen siyahlar, Avrupa Kıtasından gelen diğer dine mensup insanlar üzerinden devam ettirildiği anlaşılmaktadır.

3. "BEYAZLARIN ÜSTÜNLÜĞÜNÜ" SAVUNAN BİREYLERDE RADİKALLEŞME

NST'nin yükselişi, örgütün aşırılık yanlısı dünya görüşünü paylaşan grupların ve bireylerin artması, Clark McCauley ve Sophia Moskalkenko'nun piramit radikalleşme modelinin⁸ basitleştirilmiş bir versiyonuyla daha kolay anlaşılabilir. NST örneğinde Amerika'nın sağ görüşlü muhafazakâr insanları bu piramitte tabanda yer almaktadırlar. İkinci basamakta ise alternatif sağ (alt-right)⁹ şeklinde nitelendirilen, "beyazların üstünlüğünü" savunan ana akım muhafazakârlığı reddeden aşırı sağcı grup bulunmaktadır. Bir üst basamakta bu

⁸ McCauley ve Moskalkenko'nun piramit radikalleşme modeline göre, piramit dört ana parçaya ayrılmıştır. Piramidin tabanında tarafsız, herhangi bir faaliyete katılmayan kitle yer alır. İkinci basamakta aktivistler, bir sonraki basamakta ise radikalleşmiş bireyler bulunur. Piramidin son ve en üst basamağında ise teröristler yer alır. Ayrıntılı bilgi için bkz: McCauley, C. ve Moskalkenko, S. (2017). *Understanding political radicalization: The two-pyramids model*. *American Psychologist*, 72(3), 205–216. <https://doi.org/10.1037/amp0000062>.

⁹ Alternatif sağ kavramı ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz: Alt Right: A Primer on the New White Supremacy, <https://www.adl.org/resources/backgrounders/alt-right-a-primer-on-the-new-white-supremacy>.

grupların içerisinde radikalleşen bireyler bulunurken tepe noktasında ise NST üyeleri yer almaktadır. NST, aşırı sağcı, terörist şiddeti kullanmayı görelî yoksunluklarını gidermenin tek çözümü olarak gören örgütlenmedir (Ware, 2019, s.2).

“Beyazların üstünlüğü” fikrini savunan bireyler, diğere aşırı örgütlenmelerde olduğu gibi geleneksel radikalleşme süreçlerinden geçmektedirler. Bunların arasında ilk sıralarda; “Öğrenilen Siyon Büyükleri Toplantıları Protokolleri (Protocols of the Learned Elders of Zion)”¹⁰ ve William Luther Pierce’in yazdığı “Turner Günlükleri (Turner Diaries)”¹¹ gibi “beyazların üstünlüğü” savunucuları için rehber nitelikte denilebilecek kitaplar yer almaktadır. Her iki kitap da “beyazların üstünlüğü” ideolojisinin temelini oluşturan ve radikalleşme için oldukça etkili araçlar olarak kabul edilmektedir (The Soufan Center, 2019a, s.14).

Yine geleneksel radikalleşme araçları içerisinde sayılabilecek radyo yayınları da “beyazların üstünlüğü” savunucuları tarafından kullanılmaktadır. Özellikle kısa dalga üzerinden yayın yapan radyolar vasıtasıyla aşırı sağ fikirler ve yabancı düşmanlığı düşüncelerinin yayılması sağlanmaktadır. Radyonun yanı sıra, “Beyaz Aryan Direnişi (White Aryan Resistance)” isimli örgüt bir dönem televizyon programı da hazırlamış, kimi örgütlenmeler ise özellikle küçük yerleşim yerlerinde yüz yüze iletişim yöntemlerini kullanmaktadırlar (The Soufan Center, 2019a, s.14).

“Beyazların üstünlüğü” savunucusu örgütlenmeler geleneksel radikalleşme araçlarının yanı sıra internet üzerinde yayın yapan modern araçları da kullanmaktadırlar. 2019 yılında “Orta Doğu Medya Araştırmaları Enstitüsü (The Middle East Media Research Institute-MEMRI)” tarafından “Demir Gençlik (Iron Youth)” isimli “beyazların üstünlüğü” savunucusu örgütlenme üzerinde bir araştırma yapılmıştır (The Middle East Media Research Institute, 2019).

Araştırma sonucunda, “Demir Gençlik” örgütlenmesinin sosyal medyada Gab, Twitter, Facebook, Instagram, BitChute ve YouTube uygulamalarını etkin şekilde kullandığına işaret edilmektedir.¹² “Demir Gençlik” örgütüne ait sosyal medya

¹⁰ Küresel hâkimiyet için bir Yahudi planını tanımlayan anti semitik metindir.

¹¹ Andrew Macdonald takma ismiyle William Pierce tarafından yazılan bu roman, etnik ayrımcılığı savunan gruplar tarafından adeta bir “kutsal kitap” olarak kabul edilir. Kitaptan esinlenerek çok sayıda eylem gerçekleştirildiği, bunlardan en önemlisinin ise Oklahoma bombalı saldırısı olduğu iddia edilir. Ayrıntılı bilgi için bkz: Anti-Defamation League, The Turner Diaries, <https://www.adl.org/education/resources/backgrounders/turner-diaries>.

¹² Özellikle DEAŞ terör örgütünün etkin bir şekilde sosyal medyayı kullanmaya başlamasının ardından, sosyal medya şirketleri, radikal fikirlerin ve terörizmin yayılmasını önlemek amacıyla, tespit ettiği sosyal medya hesaplarını kapatmıştır. Bu çerçevede Demir Gençlik örgütlenmesinin

paylaşımlarında Neo-Nazi sembol ve fikirlere sıklıkla yer verilmektedir. Grubun ideolojisinin aktarıldığı paylaşımlarda bir gün mutlaka yaşanacağına inanılan savaşa hazırlık kapsamında neler yapılacağına yönelik eğitimler yapıldığı belirtilmektedir (The Middle East Media Research Institute, 2019).

Twitter, Facebook, Youtube ve benzeri bilinen uygulamaların “beyazların üstünlüğü” gruplarına ait paylaşımları engellemesi neticesinde bu gruplar; Gab¹³, 8chan¹⁴ ve BitChute¹⁵ benzeri alternatif uygulamalar üzerinden iletişim ve radikalleşme faaliyetlerini sürdürmektedirler. Bu kapsamda ifade özgürlüğünü savunduğunu iddia eden¹⁶ paylaşımlarda hiçbir kısıtlama yapmayan Gab uygulamasının “beyazların üstünlüğü” savunucusu aşırı sağ örgütler tarafından Twitter’a alternatif olarak kullanıldığı¹⁷ görülmektedir (Deutsche Welle, 2019).

“Beyazların üstünlüğünü” savunan grupların arasındaki iletişim genellikle Discord¹⁸ veya Telegram¹⁹ gibi uygulamalar üzerinden devam etmekte, bu uygulamalar sayesinde gruplar mümkün olduğunca gizliliklerini korumaya çalışmaktadırlar (The Soufan Center, 2019a, s.17). Örneğin Ağustos 2017’de Charlottesville’de düzenlenen “Sağı Birleştir (Unite the Right)”²⁰ yürüyüşünü organize edenler Discord isimli uygulamayı hem eylem öncesi hem de eylem

sosyal medya hesaplarının kapatıldığı, çalışmanın yapıldığı tarihte örgüt hesaplarının aktif olmadığı tespit edilmiştir.

¹³ Gab uygulamasına ait internet sayfası adresi (<https://gab.com/>) şeklindedir.

¹⁴ 2003 yılında fikirlerin serbest paylaşımı amacıyla kurulan 4chan’ın giderek daha fazla gözetim ve baskı altına girdiği iddiası üzerine kurulan paylaşım sitesidir. 8chan hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: <https://blogs.voanews.com/turkish/teknoloji/2019/08/08/internetin-karanlik-ve-izbe-kosesi-8chan/>

¹⁵ BitChute, aşırı sağ örgütlenmelerin nefret içerikli dolu materyallerini içermesiyle bilinen bir video sitesidir. Web sitesi adresi ise (<https://www.bitchute.com/>) şeklindedir.

¹⁶ Gab’e ait internet sayfasında ifade özgürlüğünü savunduğu beyan edilmektedir.

¹⁷ 27 Ekim 2018 tarihinde Pittsburgh şehrinde, Yaşam Ağacı (Tree of Life) adlı sinagoga saldırı düzenleyerek 11 kişinin hayatını kaybetmesine neden olmakla suçlanan Robert Bowers’a ait Gab hesabı, “beyazların üstünlüğü” savunucularının bu tür uygulamalara geçiş yaptığına işaret etmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz: <https://www.independent.co.uk/news/world/americas/pittsburgh-synagogue-shooter-gab-robert-bowers-final-posts-online-comments-a8605721.html>.

¹⁸ Son zamanların en popüler uygulamalarından biri olan Discord, sesli bir iletişim uygulamasıdır. İnternet üzerinden tanıdığınız kişilerle iletişim kumanızı sağlayan uygulama tamamen ücretsiz. Üstelik birden çok kişiyle iletişim kurulmasına imkan sağlayan Discord, özellikle online oyun oynayanlar tarafından yoğun bir şekilde tercih ediliyor. Ayrıntılı bilgi için bkz: <https://slate.com/technology/2018/10/discord-safe-space-white-supremacists.html>

¹⁹ Telegram uygulamasında açık ismi ile yer alan, kendisini gizlemeyen bir gruba ait link şu şekildedir: <https://telegram.me/whitesupremacy>. Ayrıca ayrıntılı bilgi için bkz: <https://www.adl.org/blog/telegram-the-latest-safe-haven-for-white-supremacists>; <https://cis.verint.com/resources/white-supremacy-telegram-channels-encourage-spreading-covid-19-and-sowing-chaos/>.

²⁰ ABD tarihinde, “beyazların üstünlüğü” savunucusu aşırı sağcı ve etnik ayrımcıların bir araya gelerek 12 Ağustos 2017’de gerçekleştirdiği en büyük gösteri yürüyüşü.

sonrasında kullanmışlardır.²¹ Çalışmanın konusu olan Nükleer Silah Tümeni'nin de Discord uygulamasını kullandığı ifade edilmektedir (Alexander, 2018).

Diğer aşırı ideolojiler gibi “beyazların üstünlüğü” ideolojisi de YouTube platformu üzerinden yayılmaya çalışılmaktadır. Bu kapsamda verilebilecek örneklerden bir tanesi; YouTube’da aşırı sağ fikirleri içeren videolar yayımlayan Paul Joseph Watson²² isimli şahsın paylaşımlarıdır (Moser, 2017). Yaklaşık 2 milyon takipçisi bulunan Watson; aşırı sağ görüşlerini; İslam dini, göçmenler ve feminizm karşıtlığı üzerinden iletmektedir (Plummer, 2020).

ABD’de yerleşik Yahudi kuruluşlarından olan Anti Defamation League (ADL) tarafından 2019 yılında yapılan araştırmaya göre; bahsedilen yılda “beyazların üstünlüğü” propagandasının en üst seviyeye çıktığı ifade edilmektedir. Araştırmada, 2018 yılında “beyazların üstünlüğüne” ilişkin rapor edilen propaganda faaliyetlerinin sayısının 1.214 olduğu, bu sayının 2019’da 2.713’e yükseldiği belirtilmektedir (Anti Defamation League, 2020).

Sonuç olarak ABD’de “beyazların üstünlüğü” hareketine mensup aşırı sağ örgütlenmelerin çoğunlukla internet ve sosyal medya uygulamaları üzerinden propaganda yaparak bireylerin radikalleşmelerini amaçladıkları görülmektedir. Bununla birlikte “beyazların üstünlüğü” savunucusu örgütlerin geleneksel propaganda yöntemlerini de kullanmaya devam ettikleri, bunlardan en etkili sayılabilecek yüz yüze iletişim yöntemini de tercih ettikleri anlaşılmaktadır.

4. ABD’DE “BEYAZLARIN ÜSTÜNLÜĞÜ” ÖRGÜTLENMESİ

“Beyazların üstünlüğü” taraftarı olan bir bireyin, birden fazla alt gruba/örgüte üye olması muhtemel görülmektedir. Dolayısıyla “beyazların üstünlüğü” hareketi içerisinde çok sayıda farklı fraksiyon bulunmakta, ancak bu fraksiyonların tamamı “beyazların üstünlüğü” konusunda hem fikir görünmektedirler (Pitcavage, 2015, ss.10-16).

İdeolojik benzerliklerine rağmen, Amerikalı aşırı sağ örgütlenmelerin ideolojik bakış açılarını ve eylemlerini meşru kılmak için kullandıkları mekanizmalar farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar, akademisyenlerin üç ana kategoriye içeren çağdaş aşırı sağ tipolojisini geliştirmelerine yardımcı olmuştur. Bunlar; KKK

²¹ Ayrıntılı bilgi için bkz: <https://slate.com/technology/2018/10/discord-safe-space-white-supremacists.html>; <https://www.theverge.com/2018/8/7/17660308/white-supremacists-charlottesville-rally-discord-plan>.

²² Paul Joseph Watson’ın “beyazların üstünlüğüne” ilişkin videolarından bir milyon üzerinde izlenen “I Love My White Male Privilege” isimli video bağlantısı: https://www.youtube.com/watch?time_continue=5&v=6TU50Bz3Ey0&feature=emb_logo

örgütlenmesi, Neo-Nazi grupları ve Dazlaklar gibi "beyazların üstünlüğünü" savunan grupları ve hareketleri içermektedir (Sweeney ve Perliger, 2018, s.54).

ABD'de "beyazların üstünlüğü" hareketleri farklı grup, gelenek, inanç ve alt kültürlerin karışımından meydana gelmektedir. Bu örgütlenmelerin içerisinde kendine özgü alt örgütlenmeler ve gruplar arasında birey bazında etkileşimler olduğu da bilinmektedir (Pitcavage, 2015, ss.7-10).

Terörizmin dünya genelinde birçok farklı biçimde tırmanmakta olan bir aşırılık ve nefret hastalığının da belirtisi olduğuna dikkat etmek gerekmektedir. Son yıllarda aşırı sağcı gruplar ve "beyazların üstünlüğü" grupları başta Avrupa olmak üzere ve dünya genelinde yükselmektedir (The Institute for Economics & Peace, 2019, s.82).

Alanyazın (Berlet ve Vysotsky, 2006; Blee, 2002; Simi ve Futrell, 2012; Pitcavage, 2015; Potok, 2012; Hough, 2006; Anti Defamation League, 2016) incelendiğinde ABD'de "beyazların üstünlüğü" hareketlerinin genellikle beş ana kategoride ele alındığı görülmektedir. Bunlardan birincisi Neo-Naziler, ikincisi dazlaklar, üçüncüsü geleneksel "beyazların üstünlüğü" savunucuları, dördüncüsü Hristiyan Kimliği hareketleri ve beşincisi ise hapishanelerdeki "beyazların üstünlüğü" çeteleridir. Makalenin müteakip bölümünde ABD'de "beyazların üstünlüğü" hareketleri bu beş kategoride ayrı ayrı incelenecektir.

4.1. Neo-Naziler

Neo-Naziler, II. Dünya Savaşından sonra ortaya çıkan ve Nazi Almanya'sının faşist, milliyetçi, "beyazların üstünlüğü" savunucusu ve Yahudi karşıtı ideallerini savunan grupları ifade etmektedir. Neo-Naziler, gamalı haç (svastika) gibi geleneksel Nazi sembolizmini kullanırken, kendilerini nasyonal sosyalistler olarak tanımlamaktadırlar (Simi ve Futrell, 2012, s.1).

Neo-Naziler; Yahudiler, siyahlar, İspanyol kökenliler, eşcinseller ve "beyazların üstünlüğüne" karşı çıkan diğer herkesin ortadan kaldırılması düşüncesi etrafında birleşmektedirler. ABD'de ise Neo-Nazi hareketleri George Lincoln Rockwell'in 1958'de Amerikan Nazi Partisini (ANP) kurduğu 20. yüzyılın ortalarında başlamaktadır (Simi ve Futrell, 2012, s.2).

1967 yılında Rockwell'in suikastla öldürülmesinin ardından Neo-Nazi örgütler irili ufaklı gruplara bölünmüşlerdir. ABD'de Neo-Nazi hareket, Rockwell'in öğrencilerinden William Pierce'in "Turner Günlükleri" isimli romanı kaleme aldığı 1990'lı yıllarda zirve noktasına ulaşmıştır (Pitcavage, 2015, s.8). Pierce bu yıllarda Neo-Nazi gruplardan "Ulusal İttifakı" oluşturmuş, bu ittifakın üye sayısı zaman

zaman 1.500'e kadar çıkmıştır. “Ulusal İttifak” daha fazla bireye ulaşabilmek ve maddi kaynak sağlamak amacıyla “Resistance Records” isimli bir müzik şirketini dahi satın almıştır. 2002 yılında Pierce’ın hayatını kaybetmesinin ardından yerini alan yeni lider, İttifak’ı bir arada tutamamış, örgüt küçük gruplara bölünmüş, müzik şirketi de iflas etmiştir (Pitcavage, 2015, s.8).

ABD’de faaliyet gösteren önemli Neo-Nazi örgütlenmelerden bir diğeri de “Nasyonal Sosyalist Harektir (National Socialist Movement - NSM). 1994 yılında Detroit’de kurulan NSM Yahudi karşıtlığı söylemleriyle dikkat çekmektedir. NSM ayrıca diğer etnik grupların kendilerine katılımlarına izin veren politikasıyla ön plana çıkmaktadır. NSM kendisini; “Beyaz olmayanların göç etmesi önlenmelidir. Şu anda Amerika’da ikamet eden tüm beyaz olmayanların, ülkeyi hemen terk etmelerini ve kaynak ülkelere dönmelerini istiyoruz: barışçıl olarak ya da zor kullanarak” cümleleriyle ifade etmektedir (SPLC, tarih yok). Günümüzde faaliyetlerine devam eden NSM’nin fikirlerini yaymak ve etkinliklerini taraftarlarına duyurmak amacıyla kullandığı bir internet sayfası olduğu görülmektedir.

4.2.Dazlaklar

ABD’de dazlaklar örgütlenmesi 1960’ların sonlarında İngiliz işçi sınıfının alt kültürü olarak ortaya çıkmış, 1970’lerde daha geniş alt kültürlerde kendisine yer bulmuştur. 1980’lerde dazlaklar örgütlenmesi Batı Avrupa ve Kuzey Amerika’da yayılma eğilimi göstermiştir. Dazlakların temel inançları Neo-Nazi gruplarla aynı olmakla birlikte; kendilerine özgü dövmeleri, saçlarını kazıma şekilleri, pantolon askısı kullanmaları, çelik burunlu botlar giymeleri, nefret içerikli müzik dinlemeleri gibi özelliklerle Neo-Nazilerden farklılık göstermektedirler (Pitcavage, 2015, s.9).

Dazlaklar; Yahudiler, siyahlar ve eşcinsellere karşı Neo-Nazi inançlarıyla nefret besleyen örgütlenmelerdir. Küçük, mobil gruplar halinde organize olabilen veya bireysel hareket edebilen dazlak çeteleri 1980’lerin başlarında ilk kez Texas eyaletinde ve ABD’nin orta batı eyaletlerinde görülmüştür. En önemli dazlak çetelerinden birisi Chicago CASH (Chicago Area Skin Heads) isimli örgütlenmedir. CASH 1987 yılında, altı İspanyol kökenli kadına saldırı, üç Sinagoga svastika işaretinin çizimi ve çok sayıda Yahudi işletmesine yönelik saldırı ile gündeme gelmiştir. Liderliğini eski bir ANP üyesi olan Clark Martell’in yaptığı CASH, 1989 yılında 3.000 üyeye kadar ulaşmıştır (Potok, 2012, ss.1-3).

Başka bir dazlak örgütlenmesi ise 1986'da Tom Metzger tarafından kurulan "Beyaz Aryan Direnişi (White Aryan Resistance -WAR)" isimli gruptur.²³ WAR örgütünün 1988'de Portland'da Etiyopyalı bir genci beyzbol sopası ve çizmelerle darp ederek öldürdükleri bilinmektedir (Potok, 2012, ss.3-6).

Bir diğer örgütlenme ise Dallas'da kurulan "Hammerskins" örgütlenmesidir. Hammerskins örgütlenmesi ABD'deki en büyük Dazlak örgütüdür. ABD'nin geneline yayılmış çeşitli Dazlak örgütlenmeleri için Hammerskins örgütlenmesi bir şemsiye organizasyon olarak görülmektedir. "Halkımızın varlığını ve beyaz çocukların geleceğini güvence altına almalıyız" sloganını esas alan Hammerskins gençlik odaklı olarak faaliyet göstermektedir (Perlinger, 2012, s.27).

ABD'deki dazlak örgütlenmeleri genellikle gevşek örgütlenme yapısına sahiptir. Dazlaklarda birkaç aşırı dazlak çetenin başı çektiği bir yapı görülmektedir. Bu grupların genellikle şiddete dayalı suç örgütleriyle ilişki içerisinde olduğu belirtilmektedir (Pitcavage, 2015, s.10).

Örgütlerin çoğunluğu küçük boyutlarda, kısa ömürlü örgütlenmelerden meydana gelmektedir. Bu grupların birçoğu bağımsız hareket etmekte ve bir çatı yapıya bağlı kalmamaktadır. Bununla birlikte dazlak grupları bir gösteri ya da etkinlik söz konusu olduğunda bir araya gelebilmektedirler. ABD'de dazlak hareketleri, Neo-Nazilerin zayıflamasıyla birlikte 2000'lerin ortasında bir yükseliş yakalamış ancak 2010'lardan itibaren durağan bir hale gelmiştir (Pitcavage, 2015, s.10).

4.3. Geleneksel "Beyazların Üstünlüğü" Hareketleri

ABD'deki geleneksel "beyazların üstünlüğü" hareketleri bu tür hareketlerin en eskisidir. Geleneksel "beyazların üstünlüğü" terimi, Afrikalı Amerikalılara sağlanan eşit hakları reddetme mücadelesi etrafında toplanan grup ve bireyleri ifade etmek için kullanılmaktadır. KKK grupları en yaygın ve bilinen geleneksel beyaz üstünlüğü hareketi türüdür. Günümüzde geleneksel hareket içerisinde faaliyet gösteren gruplar içerisinde Muhafazakâr Vatandaşlar Konseyi (Council of Conservative Citizens) ve Güney Ligi (League of the South) gibi gruplar sayılabilmektedir (Anti Defamation League, tarih yok).

Günümüzde Klan kavramı çoğunlukla bir çeşit nefret grubunu ifade etmektedir. ABD'de 40-45 arasında farklı ve bağımsız Klan örgütlenmesi olduğu

²³ "Beyaz Aryan Direnişi (White Aryan Resistance -WAR)" hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: Kaplan, J. (2003). *Dreams and realities in cyberspace: White Aryan Resistance and the World Church of the Creator, Patterns of Prejudice*, 37:2, ss.139-155, doi: 10.1080/0031322032000084679

bilinmektedir. Geleneksel “beyazların üstünlüğü” hareketleri ayrıca Klan örgütlenmesi haricinde aynı gelenekten gelen ancak kendilerini bir Klan olarak görmeyen grupları da içerisinde barındırmaktadır (Pitcavage, 2015, s.10).

ABD’deki Klan örgütlenmesi 1970’lerden itibaren büyük bir düşüşe geçmiştir. Bu düşüşün en önemli gösterisi Klan’lar tarafından düzenlenen yürüyüş ve gösterilerdir. 1980’lerde Klan yürüyüşlerinde yaklaşık 200-300 kişi görülürken, 1990’larda bu sayı birkaç düzineye düşmüş, 2000’ler de ise katılımcı sayısı daha da azalmıştır. Son dönemlerde ABD’de Klanlar yürüyüş düzenlemek yerine el ilan-bildiri dağıtmaya başlamışlardır. Bu taktik özellikle Missouri’de faaliyet gösteren “Amerikan Şövalyeleri (American Knights)” ve Kuzey Carolina’da “Sadık Beyaz Şövalyeler (Loyal White Knights)” isimli örgütlenmeler tarafından uygulanmaktadır (Pitcavage, 2015, s.11).

4.4. Hristiyan Kimliği Hareketi

“Hristiyan Kimliği (Christian Identity)” örgütlenmesi dini bir niteliğe sahip, kökenleri 19’uncu yüzyıla dayanan bir harekettir. Bu hareket etnisite ve Yahudi karşıtlığı temelinde şekillenen bir oluşumdur. Temel inanış; beyaz olmayanların Tanrı tarafından yaratıldığı ancak beyaz olmayanların beyazlarla aynı dönemde değil “yaratıklarla” birlikte yaratıldıklarına dayanmaktadır. “Hristiyan Kimliği” savunucularının büyük çoğunluğu, Yahudilerin şeytan (Satan) soyundan geldiğine inanmaktadır (Pitcavage, 2015, s.13).

ABD’de Hristiyan Kimliği örgütlenmesi ile ilgili yapılan bir çalışmada; bu hareketin apokaliptik bir yapıya sahip olduğu ifade edilmektedir. Çalışmada ABD’de faaliyet gösteren Hristiyan Kimliği hareketlerinin kimyasal silah elde etme niyetinde oldukları bu nedenle de ABD ulusal güvenliğine yönelik büyük bir tehdit oluşturdukları belirtilmektedir. Hristiyan Kimliği taraftarlarının, ABD yönetimine karşı derin bir nefreti sürdürdükleri, paramiliter eylemler yoluyla ABD yönetimini yok etmeyi amaçladıkları anlatılmaktadır. Bu harekete mensup grupların ABD yönetimini “Siyonist İşgal Hükümeti (Zionist Occupational Government)” olarak gördükleri belirtilmektedir (Hough, 2006, ss.79-80).

Bu hareketin Wesley Swift gibi öncüleri nefret söylemlerini yaydıkça, “Hristiyan Kimliği” hareketi de ABD aşırı sağ kanat hareketler içerisindeki yerini almıştır. Bu grupların 1990’lardan itibaren banka soygunu, hırsızlık, suikast gibi eylemlerde bulunduğu bilinmektedir. 2000’lerin başında kolluk kuvvetlerinin aldığı tedbirler nedeniyle, pek çok Hristiyan Kimliği taraftarı köşelerine çekilmek zorunda kalmışlardır. Günümüzde ise Hristiyan Kimliği hareketlerinin mevcut

durumunu koruduğu, eleman sayılarının ne arttığı ne de azaldığı yönünde bilgiler mevcuttur (Pitcavage, 2015, s.13).

David Rapoport'un (2004: 61-65) modern terörizmin dört dalgası içerisinde ele aldığı, 1979'da başlayan dördüncü dalga, yani din motifli terörizm dalgasının ABD'de Hristiyan Kimliği hareketleri içerisinde yer bulduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle ABD'de aşırı sağ çerçevesinde örgütlenen din motifli siyasal şiddet hareketlerinin zaman içerisinde güçlenebileceği ve terörizm formatına dönebileceği öngörüsü akılda tutulmalıdır.

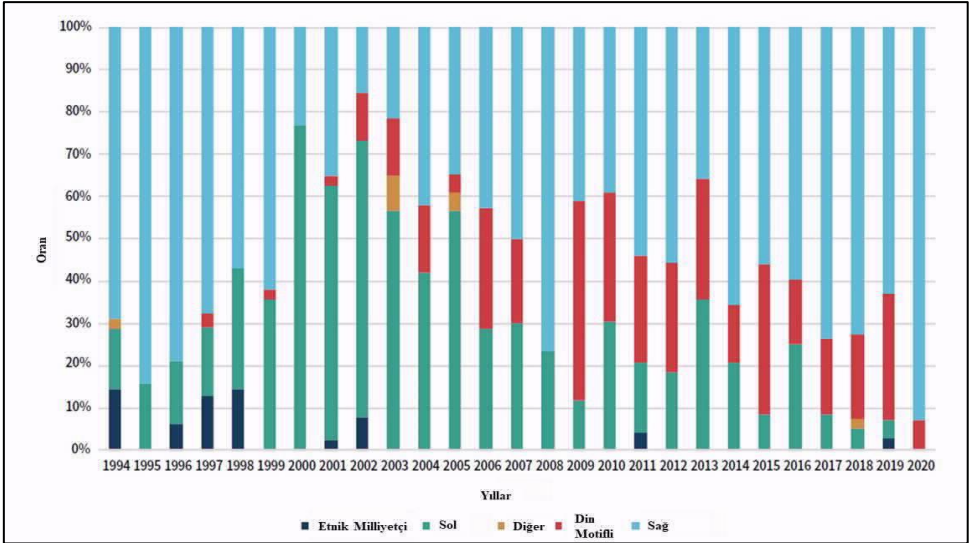
4.5. Hapishanelerdeki "Beyazların Üstünlüğü" Çeteleri

"Beyazların üstünlüğü" hareketleri içerisinde hapishane çeteleri, son yıllarda etkinliğini artıran yegâne gruptur. İlk hapishane çetesi 1960'larda California eyalet hapishanesinde oluşan ardından da ABD genelinde yayılan "Aryan Kardeşliği" örgütlenmesidir. Günümüzde "beyazların üstünlüğü" taraftarı hapishane çeteleri ABD genelinde 100'e yakın çete ile faaliyet göstermektedir. Hapishane çeteleri aynı zamanda şehirlerde de faaliyet göstermektedirler. Hapishane çetelerinin büyük kısmı organize suçlar ve organize suç örgütleriyle ilişkilidir. Hapishane çeteleri ABD'de bulunan "beyazların üstünlüğü" grupları içerisinde en etkin örgütlenmelerden birisi olarak görülmektedir (Pitcavage, 2015, s.14).

"Beyazların üstünlüğünü" savunan hapishane çeteleri, hem hapishanelerde hem de sokaklarda faaliyet gösterdiklerinden ABD için güvenlik tehdidi oluşturmaktadırlar. Texas ve California eyaletleri hapishane çeteleriyle en çok meşgul olan iki eyalettir. Bu iki eyaletin yanı sıra; Oklahoma, Indiana, Missouri, Oregon ve Tennessee eyaletlerindeki hapishane çeteleri de etkin durumdadır. Yalnızca çetelerin sayısı değil çetelere mensup olan bireylerin sayısı da oldukça fazladır. Çetelerin üye sayısı birkaç düzineden başlamakta, birkaç bine kadar gitmektedir. Texas eyaletindeki Aryan Kardeşliği örgütünün üye sayısı 2.000'den fazladır. "Beyazların üstünlüğünü" savunan hapishane çetelerinin büyümesi ve ülke geneline yayılması Amerika'nın esasen en ciddi ancak en az konuşulan sorunlarından birisi haline gelmiştir (Anti Defamation League, 2016, s.1).

Günümüzde "beyazların üstünlüğü" savunucularının ABD'deki eylemleri devam etmektedir. Yakın dönem içerisinde "beyazların üstünlüğü" savunucusu olan örgütlerin propaganda bildirimleri dağıttıkları, bir hastaneyi bombalı araçla havaya uçurma planları yapan bir şahsın polis tarafından ölü ele geçirildiği ifade edilmektedir (Goldman, 2020). Bu şahsın çoğunlukla siyahların devam ettiği bir okulu, bir sinagogu ve bir camiyi hedef olarak seçtiği ancak fikir değiştirerek hastaneye terör eylemi planladığına inanılmaktadır (Kosnar ve Helsel, 2020).

2020 yılı Haziran ayında hazırlanan “ABD’de Artan Terörizm Problemi (The Escalating Terrorism Problem in the United States)” isimli bir çalışmaya (Jones, Doxsee ve Harrington, 2020: 2) göre; 1994 ile 2020 yılları arasında ABD’de 893 terör eylemi gerçekleştirildiği, aşırı sağ terör örgütlerince düzenlenen terör eylemlerinin ise toplam eylemlerin %57’sini oluşturduğu belirtilmektedir.²⁴ Şekil-1’de görüldüğü üzere ABD’de meydana gelen terör olaylarının büyük oranı sağ terör örgütleri tarafından düzenlenirken, din motifli terör örgütlerine oranla sağ terör örgütlerinin daha fazla oranda eylem düzenlediği de anlaşılmaktadır. Ayrıca 2017 yılından itibaren aşırı sağ terör örgütlerinden kaynaklanan eylem tehdidinin giderek artış gösterdiği, 2020 yılının ilk yarısında bu tehdidin daha da arttığı göze çarpmaktadır.

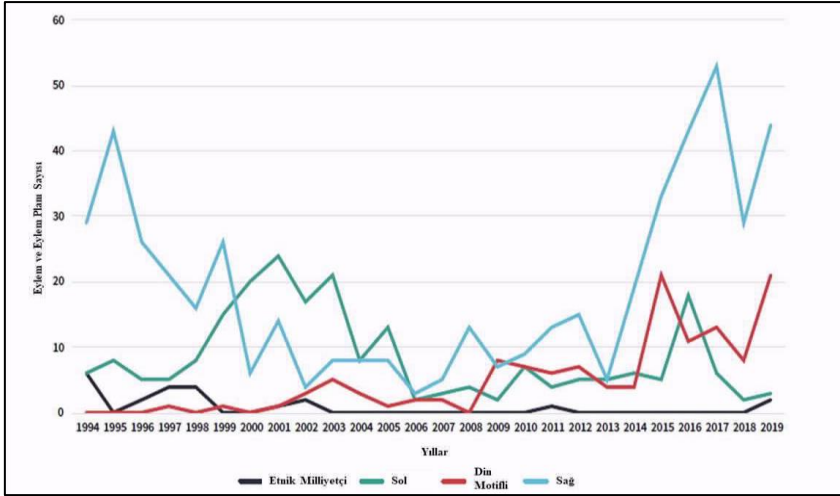
Şekil -1. 1994-2020 Yılları Arasında ABD’de Meydana Gelen Terör Eylemlerinin Örgütlere Göre Oranları; Kaynak: (Jones, Doxsee ve Harrington, 2020: 3)

Aynı raporda aşırı sağ terör eylemlerinin yarısından fazlasının 2008-2011 yılları arasında düzenlendiği, 2014 yılından sonra düzenlenen eylemlerin daha çok din ve etnisite ayrımcılığı nedeniyle gerçekleştirildiği ifade edilmektedir (Jones, Doxsee ve Harrington, 2020: 2).

Çalışmada; 1994 ile 2020 yılları arasında düzenlenen ve planlanan terör eylemleri sayısı yıllara ve terör örgütünün motivasyonuna göre tasnif edilmiştir. Bu tasnife göre Şekil-2’de görüldüğü üzere, aşırı sağ terör örgütlerinin düzenlediği

²⁴ 1994 ile 2020 yılları arasında ABD’de düzenlenen 893 terör eyleminin %57’si aşırı sağ, %25’i sol, %15’i din motifli, %3’ü etnik milliyetçi ve %0,7’si ise diğer terör örgütlerince gerçekleştirildiği ifade edilmektedir.

terör eylemleri sayısının 1994-1996 yılları arasında yüksek seviyede olduğu, eylem sayılarının 2013 yılına kadar düşme eğilimi gösterdiği, 2013 yılından itibaren tekrar yükselişe geçtiği ve 2017 yılında 50'den fazla eylem sayısı ile zirve yaptığı görülmektedir.

Şekil -2 1994-2020 Yılları Arasında ABD'de Meydana Gelen Terör Eylemleri ve Eylem Planlarının Sayısı; Kaynak: (Jones, Doxsee ve Harrington, 2020: 4)

ABD'de düzenlenen terör eylemleri ölüm rakamlarına göre değerlendirildiğinde, 11 Eylül saldırıları nedeniyle en çok ölüme neden olan örgütlerin din motifli örgütler olduğu belirtilmektedir. Bu çerçevede 1994 ile 2020 yılları arasında ABD'de din motifli terör eylemleri nedeniyle ölenlerin sayısının 3.086 iken aşırı sağ terör örgütlerince öldürülen insan sayısının 335 olduğu ifade edilmektedir (Jones, Doxsee ve Harrington, 2020: 3).

5. ÖRNEK OLAY İNCELEMESİ: NÜKLEER SİLAH TÜMENİ

Uluslararası Terörizmle Mücadele Merkezi (International Center for Counter Terrorism- ICCT) tarafından 2019 yılında yayımlanan bir raporda Nükleer Silah Tümeni (NST), genellikle ABD'de faaliyet gösteren, son iki yıl içerisinde 5 kişinin ölümünden sorumlu, küçük ölçekli bir Neo-Nazi terör örgütü olarak tanımlanmıştır (Ware, 2019, s.2).

Kendi söylemlerine göre NST, beyaz etnisitenin yerinden edilmesine neden olan Yahudi oligarşiye ve küresel bankacılara karşı bir duruş sergilemektedir. Siyahlar ve LGBT²⁵ üyeleri de "etnik temizlik" kapsamında NST tarafından hedef

²⁵ LGBT, "Lezbiyen, Gey, Biseksüel Ve Transgender" kelimelerinin baş harfleridir. 1900'lerden itibaren kullanılmaya başlayan LGBT, eşcinsel hakları mücadelesinde kullanılan çatı kelimedir. Ayrıntılı bilgi için bkz: <https://lgbti.org/>.

alınmaktadır. NST tarafından belirtilen nihai amaç ABD hükümetini devirmek ve yerine Nasyonal Sosyalist bir devlet kurmaktır (Lebovic, 2018).

NST, Brandon Clint Russell²⁶ tarafından Ekim 2015’de kurulmuştur. NST çoğunlukla “beyazların üstünlüğü” savunucusu ve eski ANP üyesi James Mason’ın fikirlerinden etkilenmiş, 1980’lerde kurulan “Düzen (The Order)” isimli örgütün kurucusu Robert Jay Mathews’den ilham almış ve dahası Oklahoma bombacısı Timothy McVeigh’i²⁷ adeta ilahlaştırmıştır. Hücre yapılanması şeklinde örgütlenen NST’nin hali hazırda, ABD geneline dağılmış yaklaşık 80 üyesi bulunmaktadır. Adolf Hitler hayranlarını bünyesinde toplamak amacıyla ismi Almanca olarak konulan NST, internette bulunan “Demir Yürüyüş (Iron March)” isimli internet forumu²⁸ üzerinden örgütlenmiştir. 2017 yılında Charlottesville’de düzenlenen “Sağı Birleştir” yürüyüşünün ardından ise popülerliğini artırmıştır (The Soufan Center, 2019b).

İlk kurulduğu dönemlerde şiddetten uzak duran NST üyeleri, daha çok Yahudilik karşıtı propaganda, ABD bayrağı ve Anayasasını yakma gibi eylemler düzenlemişlerdir. Nevada Çölü’nde Ocak 2018’de bir “nefret” kampı düzenlemiş, kampta gerilla taktikleri, silah kullanımı eğitimleri verilmiş, NST mensupları yaklaşan “savaşa” davet edilmiştir. Aynı yıl NST; Kanada, Almanya ve Ukrayna’da kendisine taraftarlar bulmuş ve genişlemiştir (Ware, 2019, s.6).

İdeolojisi açısından incelendiğinde NST’nin standart Neo-Nazi görüşlere sahip olduğu görülmektedir. NST, Yahudilere, azınlıklara ve eşcinsellere karşı olup kendisini “devrimci bir nasyonal sosyalist örgüt” olarak tanımlamaktadır. NST mensupları; Hitler’i öven, Yahudi soykırımını inkârı teşvik eden, Yahudileri düşman olarak tanımlayan Neo-Nazi temalarına bağlı kalan “Dokuz Açık (The Order of Nine Angles)” öğretisi olarak da bilinen, Satanizm düşüncesine bağlılardır (Anti Defamation League, 2018b).

Pek çok aşırılık yanlısı grup gibi NST ideolojisi de ABD’li Neo-Nazi James Mason’un kilit eseri konumundaki “Kuşatma (Siege)” isimli metne odaklanmaktadır. 1980’lerde Mason tarafından yazılan 563 sayfalık bu metin, okumaları için yeni üyelere mecbur tutulmaktadır. Kuşatma, “lidersiz, hücrelere

²⁶ Florida eyaletinde eski ulusal muhafız ordu mensubu. 2017 yılında evinde HMTD (Hekzametilen Triperoksit Diamin) isimli patlayıcının bulunması nedeniyle tutuklanmıştır.

²⁷ 19 Nisan 1995’teki eski asker Timothy McVeigh ve Terry Nichols’la birlikte, Oklahoma City’de bulunan Alfred P. Murrah binasına bomba yüklü araçla düzenlenen saldırıdır. Üçte biri yıkılan kamu binasında 168 kişi hayatını kaybetti, 680 kişi yaralandı. Saldırı Amerika tarihine ilk büyük yerel terör saldırısı olarak geçti. Ayrıntılı bilgi için bkz: ABD Adalet Bakanlığı, Executive Summary, <https://oig.justice.gov/special/0203/exec.pdf>.

²⁸ Iron March isimli internet forumu, bu çalışmanın yapıldığı tarihten önce kapatılmıştır.

dayalı terörizm ve beyazların devrimini" tavsiye ederken, Amerika'nın gerçek Neo-Nazilerinin yeraltına inip "Sistem" olarak adlandırdıkları yönetime karşı "gerilla savaşı" başlatmasını arzu etmektedir (Hatewatch, 2018).

NST şiddet ve terörizmi açık bir şekilde benimseyerek kendisini ABD'de aktif diğer Neo-Nazi örgütlerden ayırmaktadır. "Identity Evropa" ve "Vanguard America" gibi diğer Neo-Nazi örgütlerin siyasi aktivizme öncelik vermelerine rağmen NST "şiddeti" temel almaktadır (Hatewatch, 2018).

NST üyeleri tarafından işlenen birkaç cinayet olayı olduğu da bilinmektedir. Mayıs 2017'de, iki NST üyesi, Andrew Oneschuk ve Jeremy Himmelman, NST kurucusu Brandon Russell ve örgüt üyesi Devon Arthurs ile paylaştıkları bir dairede ölü bulunmuşlardır. Arthurs'un, Müslüman olması ile alay etmelerinin ardından Oneschuk ve Himmelman'ın öldürdüğü iddia edilmektedir (Spiro, 2018).

Aralık 2017'de, 17 yaşındaki NST mensubu Nicholas Giampa kız arkadaşının ailesini, Neo-Nazi görüşlerine karşı çıktıkları için öldürmüştür (Schulberg ve O'Brien, 2018). 2 Ocak 2018'de, 19 yaşındaki eşcinsel Yahudi Blaze Bernstein, Kaliforniya'da bıçaklı saldırı sonucu öldürülmüş, Bernstein'in katili Sam Woodward'ın, "nefret kamplarına" katılan bir NST üyesi olduğu ortaya çıkmıştır (Spiro, 2018).

NST mensuplarının karıştığı cinayet olayları incelendiğinde ilk akla gelen soru, bu olayların terör olayı olup olmadığına ilişkin olarak karşımıza çıkmaktadır. NST'nin fikir ve eylemleri dikkate alındığında örgütün amaçlarının kesinlikle politik olduğu ve bir Neo-Nazi düşünce adına faaliyetlerini yürüttükleri görülmektedir. Örgüt, şiddet bir araç olarak kullanmayı benimsemiştir. Bernstein cinayetinin ardından internette NST mensuplarının yaptığı yorumlardan, korku ve şiddetin yayılmasını amaçlayan bir istem içerisinde olduğu anlaşılmaktadır (Ware, 2019, ss.7-8).

NST üyeleri genellikle adam öldürme, sivillere saldırı, nükleer tesislere ve sinagoglara saldırı gibi eylemlere karışmışlardır. 21 Ocak 2018'de yayımlanan bir videoda NST elemanlarının askeri kıyafetlere benzer kamuflajlı üniformalar giydikleri, ateşli silahlarla eğitim ve taktik manevralar yaptıkları, "Yahudilere gaz" ve "Şimdi etnik savaş zamanı" şeklinde sloganlar attıkları görülmektedir. Yakalanan NST üyelerinden elde edilen bilgiler, örgüt ve örgütün muhtemel eylemleri hakkında ipuçları vermektedir. Bu bilgilere göre; NST üyelerinden birisinin Florida'da bulunan nükleer tesislere, sivillere ve sinagoglara yönelik eylem yapmayı planladığı anlaşılmaktadır. Yakalanan NST üyelerinin çoğunun eşcinsellik karşıtı oldukları ve eşcinsellere yönelik suçlar işledikleri, uzun süreli bir etnik savaş hayal ettikleri görülmektedir. Ayrıca örgüt üyelerinin çoğunlukla

uyuşturucu bağımlısı oldukları, otomatik silahlar edindikleri de edinilen bilgiler arasındadır (Anti Defamation League, 2018b).

NST üyelerinden bir kısmının eski ABD askeri personeli olması da dikkat çekicidir. Eski askerlerin “beyazların üstünlüğü” hareketi içerisindeki bir örgütte yer almaları ABD Ordusu için de bir problem sahası olarak görülmektedir. ABD Ordusu ayrıca eski askerlerin bu tür örgütler içerisinde yer almalarının özellikle büyük çaplı savaşların ardından arttığını ifade etmektedir. Örneğin, ABD’de NST ve “Hareketin Üzerinde Yükseliş (Rise Above Movement -RAM)” isimli gruplara katılımın Irak ve Afganistan savaşlarının ardından yükseliş gösterdiği belirtilmektedir (The Soufan Center, 2019a, s.10).

SONUÇ

“Beyazların üstünlüğünü” esas alan aşırı sağ hareketler, beyaz etnisiteye mensup bireylerin diğer insanlara kıyasla üstün olduğu fikrine dayalı, ayrımcılık yanlısı fikir ve eylemleri kapsamaktadır. Beyazların sadece etnik açıdan değil ahlaken ve zekâ seviyesi olarak da diğerlerine göre üstün olduğunu savunan bu hareketler aynı zamanda diğer dinlere ve özellikle Yahudiliğe karşı oluşlarıyla da dikkatleri çekmektedir.

Çalışma kapsamında yapılan inceleme neticesinde, “beyazların üstünlüğü” olarak anılan kavramın etnik ve ayrımcılık temelinde kavramsallaştırıldığı anlaşılmaktadır. Kavram aşırı sağ örgütlenmeler tarafından geniş kabul görmektedir.

ABD’de “beyazların üstünlüğü” hareketi ve ideolojisinin tarihsel kökeni Kuzey Amerika’nın keşfi ve koloniler tarafından yerli Amerikalıların yerlerinden edilmesine kadar eskiye dayanmaktadır. Bu ideoloji zaman içerisinde Afrika Kıtası’ndan ABD’ye getirilen siyahlar üzerinden devam ettirilmiştir. “Beyazların üstünlüğü” ideolojisi sadece siyahlar ve Amerikan yerlileriyle sınırlı kalmamış, aynı zamanda Avrupa’nın farklı yerlerinden ABD’ye gelen göçmenleri de içine alacak şekilde genişlemiştir.

Bu çalışmada örnek olay kapsamında incelenen NST; Neo-Nazi görüşlere sahip, aşırı sağ örgütlenmeler içerisinde yer almaktadır. NST’nin bugüne kadarki faaliyetlerinden, tıpkı Oklahoma saldırısında olduğu üzere kamu binalarına saldırabileceği, nükleer tesislere, sivillere ve sinagoglara yönelik terör eylemleri düzenleyebilecekleri değerlendirilmektedir. NST’nin de diğer Neo-Nazi örgütler gibi yalnızca beyaz olmayanlara değil aynı zamanda Yahudilere ve eşcinsellere yönelik saldırılar düzenleyebilecekleri de düşünülmektedir.

NST mensuplarının ABD kamuoyunda etnik ayrımcılığı körükleyen söylemlerle nefret duygusunu yaymaya çalışabilecekleri, bu çerçevede kendisine yakın fikirde bulunan diğer örgütlerle iş birliği yapabilecekleri anlaşılmaktadır. Hiyerarşik bir yapılanmadan ziyade gevşek örgüt yapılanmasını ve bireysel eylemleri yöntem olarak seçen NST'nin, ABD'de yaşanması muhtemel bir kriz / kaos durumunda, diğer aşırı sağ örgütlenmelerle beraber ya da bağımsız olarak ses getirici eylemler düzenleyebileceği değerlendirilmektedir.

ABD'de son dönemlerde görülen beyazların üstünlüğü eylemlerinden, "beyazların üstünlüğü" savunucusu aşırı sağcı örgütlerin; yerel, bölgesel ve/veya küresel bir kriz/kaos durumunu istismar etmeye hazır şekilde "uyuyan hücreler" biçiminde bekledikleri, bu tür ortamlarda faaliyete geçtikleri anlaşılmaktadır.

Ayrıca, aynı örgütlerin bireysel eylemlere destek verdiği, bireysel eylemleri teşvik ettiği, grup halinde eylem yapmaktan kaçındıkları sonucuna da varılabilmektedir. Örgütün yaşamını daha uzun sürdürebilmesi, tüm elemanlarıyla birlikte imha olmaması için bireysel eylemlerin ön planda tutulması bu anlamda olağan karşılanmaktadır. Ancak buna rağmen, bahsedilen kriz/kaos durumunun büyüklüğüne göre, bu tür örgütlerin yalnızca bireysel değil örgütlü olarak da eyleme geçebilecekleri değerlendirilmektedir.

Çalışma sonucunda varılan bir diğer sonuç ise ABD'de "beyazların üstünlüğünü" savunan aşırı sağ örgütlerden kaynaklanan güvenlik tehdidinin devam edebileceğidir. Araştırma süresince, ABD'de "beyazların üstünlüğünü" savunan irili ufaklı çok sayıda ve farklı örgütün bulunduğu görülmüştür. Bu örgütlerin bir kısmının kendi kendisini ortadan kaldırdığı bir kısmının ise devlet otoritesi tarafından sonlandırıldığı görülmüştür. İster kendisini lağv etsin isterse devlet birimlerince sonlandırılmış olsun, bu örgütlerin isim ve lider değiştirerek var olmaya devam ettikleri de anlaşılmıştır.

"ABD'de Artan Terörizm Problemi" isimli çalışmada da belirtildiği üzere (Jones, Doxsee ve Harrington, 2020) ABD'de yıllara sari olarak aşırı sağ örgütlerden kaynaklanan güvenlik tehdidinin artış gösterdiği rakamlar ve oranlar üzerinden görülmektedir. Söz konusu araştırmanın din motifli terör örgütlerinin düzenlediği eylem sayılarının aşırı sağ terör örgütlerine oranla daha düşük olduğunu göstermesi de çarpıcıdır. Bununla birlikte aynı çalışmadan; ABD'de aşırı sağdan kaynaklanan terör tehdidinin gelecekte de artmaya devam edeceği sonucuna varılmaktadır.

ABD'nin kuruluşu öncesine kadar dayandırılacak "beyazların üstünlüğü" hareketlerinin ABD tarihinin hiçbir döneminde ortadan kalkmadığı, bu harekete bağlı örgütlerin istedikleri yer ve zamanda daha geniş kitlelerle organize

olabildikleri göz önüne alındığında, ABD’de aşırı sağ terör tehdidin devam edebileceği değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- Aksu, A. (2009). *Kriz yönetimi ve vizyoner liderlik*. Journal of Yaşar University, 4(15), ss.2435-2450.
- Alapo, R. ve Rockefeller, D. (2019). *The state of white supremacy in America: It is time to stand together*. Philosophy Study, 9(5), 287-291. doi: 10.17265/2159-5313/2019.05.006.
- Alexander, J. (28 Şubat 2018). *Discord is purging alt-right, white nationalist and hateful servers*. Erişim tarihi: 05 Eylül 2020, <https://www.polygon.com/2018/2/28/17061774/discord-alt-right-atomwaffen-ban-centipede-central-nordic-resistance-movement>.
- Anti Defamation League. (18 Nisan 2016). *White Supremacist Prison Gangs in the United States. A Preliminary Inventory*. Erişim tarihi: 06 Eylül 2020, <https://www.adl.org/resources/reports/white-supremacist-prison-gangs-in-the-united-states>.
- Anti Defamation League. (2017). *A dark and constant rage: 25 years of right-wing terrorism in the United States*. Erişim tarihi: 06 Eylül 2020, https://www.adl.org/sites/default/files/documents/CR_5154_25YRS%20RightWing%20Terrorism_V5.pdf.
- Anti Defamation League. (2018a). *New Hate and Old: The Changing Face of American White Supremacy Report*. ADL Center on Extremism, s. 52.
- Anti Defamation League. (2018b). *Atomwaffen Division (NST)*. Erişim tarihi: 07 Eylül 2020, <https://www.adl.org/resources/backgrounders/atomwaffen-division-NST>.
- Anti Defamation League. (11 Şubat 2020). *White supremacists double down on propaganda in 2019*. Erişim tarihi: 07 Eylül 2020, <https://www.adl.org/blog/white-supremacists-double-down-on-propaganda-in-2019>.
- Anti Defamation League. (tarih yok) *Traditional White Supremacists*. Erişim tarihi: 08 Eylül 2020, <https://www.adl.org/resources/glossary-terms/traditional-white-supremacists>.
- Berlet, C. ve Vysotsky, S. (2006). *Overview of U.S. White Supremacist groups*. Journal of Political and Military Sociology, 34(1), ss.11–48.
- Beutel, A. (2017). *Key concepts to understand violent white supremacy*. Research Brief. Erişim tarihi: 10 Eylül 2020, <https://www.start.umd.edu/pubs/>

START_KeyConceptsToUnderstandViolent WhiteSupremacy_ResearchBrief
_April 2017.pdf.

- Blee, K. M. (2002). *Inside organized racism: Women in the hate movement*. University of California Press.
- Blessing, J. ve Roberts, E. (2018). *The rhetoric of white supremacist terror: Assessing the attribution of threat*. Institute for National Security and Counterterrorism. Working Paper Series. New York: Syracuse University.
- Bonds, A. ve Inwood, J. (2015). *Beyond white privilege: Geographies of white supremacy and settler colonialism*. Progress in Human Geography. 40. ss. 1- 19. doi: 10.1177/0309132515613166.
- Carter, D.B. (2012). *A Blessing or a Curse? State Support for Terrorist Groups* International Organization, 66. s.s. 129-151. doi:10.1017/ S0020818311000312.
- Deutsche Welle. (29 Ekim 2019). *Gab goes dark after Pittsburgh synagogue attack*. Erişim tarihi: 09 Eylül 2020, <https://www.dw.com/en/gab-goes-dark-after-pittsburgh-synagogue-attack/a-46081285>.
- Diker, N. ve Ökten, A. N. (2009). *Kaos' dan düzene; sinerjetik toplum, sinerjik yönetim ve sinerjist planlama-örnek olay: 1999 Marmara depremleri sonrası kaos ve kendi-kendine organizasyon süreci içinde bir ilkokulun yapımı*. Megaron, 4(3), 147-162.
- Etter, G.W., McElreath, D.H. ve Quarles, C.L.. (2005). *The Ku Klux Klan: Evolution towards revolution*. Journal of Gang Research (12,3) ss.1-16.
- Fredrickson, G. M. (1981). *White supremacy: A comparative study of American and South African history*. Oxford University Press.
- Gardiner, W.J. (2009). *Reflections on the history of white supremacy in the united states*, s.2. Erişim tarihi: 10 Eylül 2020, https://www.uua.org/sites/live-new.uua.org/files/documents/gardinerwilliam/whiteness/white_supremacy_us.pdf.
- Goldman, A. (25 Mart 2020). *Man Suspected of Planning Attack on Missouri Hospital Is Killed, Officials Say*. Erişim tarihi: 06 Eylül 2020, <https://www.nytimes.com/2020/03/25/us/politics/coronavirus-fbshooting.html>.
- Guess, T. J. (2006). *The social construction of whiteness: Racism by intent, racism by consequence*. Critical Sociology, 32(4), ss.649-673.
- Hatewatch. (22 Şubat 2018). *Atomwaffen and the SIEGE parallax: how one neo-Nazi's life's work is fueling a younger generation*. Erişim tarihi: 11 Eylül 2020, <https://www.splcenter.org/hatewatch/2018/02/22/atomwaffen-and-siege->

parallax-how-one-neo-nazi%E2%80%99s-life%E2%80%99s-work-fueling-younger-generation.

Hough, G. (2006). *American terrorism and the Christian Identity movement: a proliferation threat from non-state actors*. International Journal of Applied Psychoanalytic Studies, 3(1), ss.79–100. doi:10.1002/aps.43.

Jackson, S. (2019). *A schema of right-wing extremism in the United States*. International Center for Counter Terrorism - ICCT Policy Brief October 2019, doi: 10.19165/2019.2.06.

Jones, S. G., Doxsee, C., ve Harrington, N. (2020). *The escalating terrorism problem in the United States*. Center for Strategic and International Studies Report. Erişim tarihi: 01 Ekim 2020. https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fspublic/publication/200612_Jones_DomesticTerrorism_v6.pdf

Kaplan, J. (2003). *Dreams and realities in cyberspace: White aryan resistance and the world church of the creator*, Patterns of Prejudice, 37:2, ss.139-155, doi: 10.1080/0031322032000084679.

Kosnar, M. ve Helsel, P. (27 Mart 2020). *FBI says man killed in Missouri wanted to bomb hospital amid coronavirus epidemic*. Erişim tarihi: 14 Eylül 2020, <https://www.nbcnews.com/news/us-news/fbisays-man-killed-missouri-wanted-bomb-hospital-amid-coronavirus-n1169166>.

Lebovic, M. (29 Ocak 2018). *Inside Atomwaffen, where Blaze Bernstein's alleged killer trained for race war*. Erişim tarihi: 14 Eylül 2020, <https://www.timesofisrael.com/inside-atomwaffen-where-blaze-bernsteins-alleged-killer-trained-for-race-war/>.

Martinez, E. (1998). *What is white supremacy?* Erişim tarihi: 15 Eylül 2020, <http://www.pittsburghartscouncil.org/storage/documents/ProfDev/what-is-white-supremacy.pdf>.

McCauley, C. ve Moskalenko, S. (2017). *Understanding political radicalization: The two-pyramids model*. American Psychologist, 72(3), 205–216. <https://doi.org/10.1037/amp0000062>.

Miller, M.E. (27 Aralık 2019). *The war of races: How a hateful ideology echoes through American history*. Erişim tarihi: 9 Eylül 2020, <https://www.washingtonpost.com/history/2019/12/27/war-races-how-hateful-ideology-echoes-through-american-history/>.

Moser, B. (21 Ağustos 2017). *How YouTube became the worldwide leader in white supremacy*. Erişim tarihi: 13 Eylül 2020, <https://newrepublic.com/article/144141/youtube-became-worldwide-leader-white-supremacy>.

- Nogueira, S. G. (2013). *Ideology of white racial supremacy: Colonization and decolonization processes*. *Psicologia e Sociedade*, 25 (SPL.ISSUE), ss. 23-32. doi: 10.1590/S0102-71822013000500004.
- Perliger, A. (2012). *Challengers from the sidelines: Understanding America's violent far-right*. Combating Terrorism Center at West Point.
- Pitcavage, M. (2015). *With hate in their hearts. The state of white supremacy in the United States*. Erişim tarihi: 14 Eylül 2020, <https://www.adl.org/education/resources/reports/state-of-white-supremacy>.
- Plummer, K. (27 Nisan 2020). *Who is Paul Joseph Watson?* Erişim tarihi: 14 Eylül 2020, <https://scramnews.com/who-is-paul-joseph-watson-piers-morgan/>.
- Potok, M. (25 Haziran 2012). *Racist skinheads. Understanding the threat*. The Southern Poverty Law Center's Intelligence Project. Southern Poverty Law Center. Erişim tarihi: 14 Eylül 2020, <https://www.splcenter.org/20120625/racist-skinheads-understanding-threat>.
- Poverty, S. (2019). *Ku Klux Klan: A history of racism and violence*. Southern Poverty Law Center, 6th Ed. Erişim tarihi: 17 Eylül 2020, <https://www.splcenter.org/sites/default/files/Ku-Klux-Klan-A-History-of-Racism.pdf>. 1., ss.1-7.
- Price, B.C. (2012). *Targeting top terrorists: How leadership decapitation contributes to counterterrorism*. *International Security* 36, no. 4. ss. 9-46.
- Rapoport, D.C. (2004). *The Four Waves of Modern Terrorism*. Cronin, A.K. ve Lused, J.M. (Der.) *Attacking Terrorism: Elements of a Grand Strategy* içinde (ss.46-73). Washington: Georgetown University Press.
- Schulberg, J. ve O'Brien, L. (04 Ocak 2018) *We Found The Neo-Nazi Twitter Account Tied To A Virginia Double Homicide*. Erişim tarihi: 18 Eylül 2020, https://www.huffpost.com/entry/nicholas-giampa-neo-nazi-teenager-murder-girlfriends-parents-virginia_n_5a4d0797e4b0b0e5a7aa4780.
- Silva, E. (2012). *Music and friends: right-wing domestic terrorism and its culture and influence*. Research paper.
- Simi, P. ve Futrell, R. (2012). *Neo-Nazi Movements in Europe and United States*. doi: 10.1002/9780470674871.wbespm353.
- Spiro, A. (25 Şubat 2018). *US Neo-Nazi group celebrated killing of Jewish student*. Erişim tarihi: 10 Eylül 2020, <https://www.jpost.com/diaspora/us-neo-nazi-group-celebrated-killing-of-jewish-student-543574>.

- SPLC, Southern Poverty Law Center. (tarih yok) *National Socialist Movement*. Erişim tarihi: 10 Eylül 2020, <https://www.splcenter.org/fighting-hate/extremist-files/group/national-socialist-movement>.
- Sweeney, M. M. ve Perliger, A. (2018). *Explaining the spontaneous nature of far-right violence in the United States*. *Perspectives on Terrorism*, 12(6), ss.52–71.
- The Institute for Economics & Peace. (2019). *Global terrorism index 2019 measuring the impact of terrorism*. Erişim tarihi: 01 Ekim 2020. <https://www.economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2020/08/GTI-2019-web.pdf>.
- The Middle East Media Research Institute. (8 Temmuz 2019). *White Supremacist Online Incitement*. Özel Rapor No. 8160. Erişim tarihi: 15 Eylül 2020, <https://www.memri.org/reports/white-supremacist-online-incitement-white-supremacist-neo-nazi-group-works-recruit-new>.
- The Soufan Center. (2019a). *White Supremacy Extremism: The Transnational Rise of the Violent White Supremacist Movement*. Erişim tarihi: 12 Eylül 2020, <https://thesoufancenter.org/research/white-supremacy-extremism-the-transnational-rise-of-the-violent-white-supremacist-movement/>.
- The Soufan Center. (2019b). *Intelbrief: The Atomwaffen Division (NST): A Brief Profile*. Erişim tarihi: 12 Eylül 2020, <https://thesoufancenter.org/intelbrief-the-atomwaffen-division-NST-a-brief-profile/>
- Thompson, B., ve Gibson, T. (2020). *Not so homegrown hatred: Neo-Nazis in America*. Westminster College, Working Paper.
- Treitler, V. B. (2015). *Social agency and white supremacy in immigration studies*. *Sociology of race and ethnicity*, 1(1), ss.153-165.
- Ware, J. (2019). *Siege: The Atomwaffen Division and Rising Far-Right Terrorism in the United States*. International Center for Counter Terrorism - ICCT Policy Brief. doi: 10.19165/2019.2.05

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi
Güvenlik Bilimleri Enstitüsü
Güvenlik Bilimleri Dergisi, Mayıs 2021, Cilt:10, Sayı:2, 595-620
doi:10.28956/gbd.1028721

Gendarmerie and Coast Guard Academy
Institute of Security Sciences
Journal of Security Sciences, May 2021, Volume:10, Issue:2, 595-620
doi:10.28956/gbd.1028721

Makale Türü ve Başlığı / Article Type and Title

Araştırma/Research Article

Özel Güvenlik Meslek İmajı ve Üniformanın Etkisi

Private Security Occupational Image and the Effect of Uniform

Yazar(lar) / Writer(s)

Uğur DEMİRCİ, Dr., Özel Güvenlik Denetleme Başkanlığı, ugurdemirci@yahoo.com,
ORCID: 0000-0002-4677-3477

Bilgilendirme / Acknowledgement:

-Yazarlar aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadırlar:

-Makalemizde etik kurul izni alınması gerektirecek bir çalışmadır.

-Bu çalışma Polis Akademisi Başkanlığı Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun 10.11.2020 tarihli ve 2020/06-1 sayılı kararı ile etik açıdan uygun bulunmuştur

-Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

-Bu çalışma, "Özel Güvenlik Meslek İmajı ve Üniformanın Etkisi" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Bu makale Turnitin tarafından kontrol edilmiştir.

This article was checked by Turnitin.

Makale Geliş Tarihi / First Received : 27.01.2021

Makale Kabul Tarihi / Accepted : 22.02.2021

Atf Bilgisi / Citation:

Demirci, U. (2021). Özel Güvenlik Meslek İmajı ve Üniformanın Etkisi. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 10(2), ss. 595-620, doi:10.28956/gbd.1028721

ÖZEL GÜVENLİK MESLEK İMAJI VE ÜNİFORMANIN ETKİSİ

Öz

Bireyler, örgütler ve meslekler açısından iş elbisesinden daha fazla anlamlar taşıyan üniformalar meslek imajı üzerinde önemli etkilere sahiptir. Türkiye'de İçişleri Bakanlığı özel güvenlik görevlilerinin saygınlıklarını ve güvenilirliklerini artırmak, olumlu özel güvenlik meslek imajı geliştirmek amacıyla kamu kurumları için tek tip üniforma zorunluluğu başlatmıştır. Araştırma, kamu kurumlarında çalışan özel güvenlik görevlileri ve diğer çalışanların özel güvenlik meslek imajına ve üniformanın bu meslek imajına etkisine ilişkin algılarını tespit etmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Nitel paradigma çerçevesinde gerçekleştirilen araştırma durum çalışması olarak belirlenmiştir. Araştırma, Ankara ilinde bulunan dört kamu kurumunda çalışan özel güvenlik görevlileri ve kurum çalışanlarının katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında 47 özel güvenlik görevlisi ve 56 kurum çalışanıyla yüz yüze görüşme gerçekleştirilmiştir. Yapılan analiz neticesinde çok daha fazla kurum çalışanının özel güvenlik meslek imajını özel güvenlik görevlilerine göre olumlu olarak nitelendirdiği tespit edilmiştir. Ayrıca hem özel güvenlik görevlileri hem de diğer çalışanlar açısından yeni üniformanın mesleki imajı olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Özel Güvenlik, Meslek, İmaj, Üniforma

PRIVATE SECURITY OCCUPATIONAL IMAGE AND THE EFFECT OF UNIFORM

Abstract

Uniforms, which mean more than work clothes for individuals, organizations and professions, have significant effects on the image of the occupation. Ministry of Interior in Turkey initiated mandatory monotype uniform clothing for public institutions in order to increase the reputation and reliability of private security officers, and to develop positive private security occupational image. The research was carried out to determine the perceptions of private security officers and other employees working in public institutions regarding private security occupational image and the effect of uniform on the occupational image. The research conducted within the framework of qualitative paradigm was determined as a case study. The research involved private security officers and other employees working in four public institutions in Ankara. Within the scope of the research, face to face interviews were conducted with 47 private security officers and 56 institution employees. As a result of the analysis, it was determined that much more institution employees described private security occupational image as positive than private security officers. Moreover it was determined that regarding both private security officers and other employees new uniform have positive effects on occupational image.

Keywords: Private Security, Occupation, Image, Uniform

GİRİŞ

Türkiye’de 3 milyar avro’nun üzerinde bir büyüklüğe erişen özel güvenlik sektöründe (CoESS, 2015) günümüzde 300.000’den fazla istihdam sağlanmaktadır (Demirci, 2019). Türkiye’de, başta özel mülkiyet alanları olmak üzere yarı kamusal ve kamusal birçok alanda özel güvenlik görevlileri çalışabilmektedir. 2018 yılında 696 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile gerçekleştirilen değişiklikle birlikte, daha önceden kamu kurumlarında taşeron vasıtasıyla çalışan özel güvenlik görevlileri sözleşmeli işçi olarak istihdam edilir hale gelmiştir. Günümüzde Türkiye’de özel güvenlik görevlileri hayatın hemen hemen her alanında görev yapabilmektedirler. Ancak sektör her ne kadar bu denli büyümüş ve bu kadar fazla istihdam sağlar hale gelmiş olsa da, özel güvenlik mesleğinin Türkiye’de istenilen profesyonelleşme düzeyine ulaşip ulaşamadığı halen tartışma konusu olmaktadır (Demirci ve Ergen, 2020; Gümüş, 2019; Alpkutlu, 2017).

İçişleri Bakanlığı 2020 yılında çıkardığı Yönerge ile kamu kurumlarında görev yapan özel güvenlik görevlilerinin Bakanlık tarafından belirlenen tek tip üniformayı kullanmalarını zorunlu hale getirmiştir. Özel güvenlik görevlilerinin toplum nezdindeki saygınlıklarının ve güvenilirliklerinin artırılması, meslek imajının olumlu yönde geliştirilmesi başta olmak üzere çeşitli amaçlarla tasarlanıp zorunlu hale getirilen üniformaların kamuda kullanımı 2021 yılı sonuna kadar zorunlu kılınarak, bu yerlerdeki özel güvenlik görevlilerinin belirtilen tarihe kadar kademeli şekilde yeni üniformaları giymeleri hedeflenmektedir.

Bireyler, örgütler ve meslekler açısından iş elbisesinden öte özel anlamlar taşıyan ve farklı fonksiyonlar icra eden üniformalar meslek imajı üzerinde de önemli etkilere sahiptir (Bell, 1982). Üniforma, hem üniformayı giyen bireyin mesleğine ilişkin tutum ve davranışları üzerinde (Alias ve Bahron, 2019; Simpson, 2017; Mauro, 1984), hem de meslek mensuplarının hizmet verdiği vatandaşların mesleğe ilişkin düşünceleri üzerinde etkili olabilmektedir (Volpp ve Lennon, 1988; Gundersen, 1987; Mauro, 1984). Bu nedenle, mesleğe saygınlık ve güvenilirlik kazandırılması ile meslek mensuplarının meslekle olan ilişkilerinde önemli fonksiyonlara sahip meslek imajının (Demiröz, 2014) doğru şekilde oluşturulması ve sürdürülmesinde üniformaların büyük önemi bulunmaktadır. Bu bağlamda, İçişleri Bakanlığı tarafından 2020 yılında gerçekleştirilen tek tip üniforma uygulaması, profesyonelleşme düzeyi tartışma konusu olan özel güvenlik mesleği açısından çok önemli bir uygulama olarak ortaya çıkmaktadır. Bu uygulamanın İçişleri Bakanlığı tarafından belirlenen amaçlarına ulaşip ulaşmadığı araştırmaya değer bir husus olarak değerlendirilebilir.

Bu araştırma, “Özel güvenlik meslek imajı, özel güvenlik görevlileri ve kendilerinden hizmet alanlar tarafından nasıl değerlendirilmektedir?” ve “Kamuda zorunlu hale getirilen tek tip üniformanın, özel güvenlik görevlileri ve kendilerinden hizmet alanlar bağlamında, meslek imajına ne tür etkileri olmuştur?” sorusuna cevap bulmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda, alan yazın incelemesi neticesinde oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formları vasıtasıyla, Ankara’da bulunan dört kamu kurumunda çalışan özel güvenlik görevlileri ve kendilerinden hizmet alan kamu çalışanlarıyla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerden elde edilen veriler betimsel analize tabi tutulmuştur. Gerçekleştirilen analiz neticesinde, özel güvenlik görevlilerinden daha yüksek oranda kurum çalışanının meslek imajını olumlu olarak nitelendirdiği, tek tip özel güvenlik üniformasının hem özel güvenlik görevlileri hem de kurum çalışanları bağlamında meslek imajına olumlu etkilerinin olduğu tespit edilmiştir.

1.KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1.Türkiye’de Özel Güvenlik Sektörü

Türkiye’de özel güvenlik olgusunun ortaya çıkışı 1980’li yılların başına rastlamaktadır. 1981 yılında çıkartılan 2495 sayılı “Bazı Kurum ve Kuruluşların Korunması ve Güvenliklerinin Sağlanması Hakkında Kanun” ile kamuya ait hassas yerlerin korunması amacıyla özel güvenlik görevlilerinin kamuda istihdamı amaçlanmıştır. 2000’li yıllara kadar bu şekilde devam eden süreç, özel sektör tarafından gelen taleplerin yoğunlaşması sebebiyle sektörün Dünyadaki gelişimi yönünde ivmelenmeye başlamıştır. Özel güvenlik olgusunun özel girişimcilerin dahil olduğu bir sektör haline gelmesi aslen 2004 yılında çıkartılan 5188 sayılı “Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun” ile başlamıştır.

2004 yılı sonrasında hızla büyüyen sektör Türkiye’de günümüzde 3 milyar avro’dan fazla büyüklüğe erişmiştir (CoESS, 2015). Türkiye’de 2014 yılında 15 adet olan özel güvenlik şirketi sayısı 2018 yılında 1429’a, 12 adet olan eğitim kurumu sayısı 445’e erişmiştir. Fiilen çalışan özel güvenlik görevlisi sayısı 2018 yılında 312.244’tür (Demirci, 2019). Türkiye’de özel güvenlik görevlileri başta özel mülkiyet alanları olmak üzere halkın kullandığı yarı kamusal ve kamusal alanlar da dahil birçok yerde görev yapmaktadırlar. Kamu binaları da bu çerçevede özel güvenlik görevlileri tarafından korunabilmektedir.

2018 yılında “Taşeron Yasası” olarak da bilinen 696 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile gerçekleştirilen bir dizi değişiklik neticesinde kamuda taşeron vasıtasıyla çalışan işçilerin kamu bünyesinde kadrolu işçi olarak istihdam edilmesi hükme bağlanmıştır. Bu değişiklik çerçevesinde bu tarihe kadar kamuda hizmet

alımı yoluyla çalışan özel güvenlik görevlileri de kamu işçisi olarak istihdam edilmeye başlanmıştır. Aynı Kanun Hükmünde Kararname çerçevesinde belediyeler ve il özel idareleri ise kendi bünyelerinde bu amaçla kuracakları şirketler vasıtasıyla özel güvenlik görevlisi çalıştırır hale gelmiştir. Hem belediye ve il özel idarelerinin kurmuş oldukları şirket bünyesinde çalışan, hem de kamu bünyesine istihdam edilen kadrolu özel güvenlik görevlileri ele alındığında 2018 yılında 100,000'in üzerinde özel güvenlik görevlisi kamuda istihdam edilir hale gelmiştir.

1.2. Türkiye’de Özel Güvenlik Görevlilerinin Üniforma Rejimi

Türkiye’de özel güvenlik görevlilerinin giyecekleri üniformaya ilişkin kurallar 5188 sayılı Kanun ve ilgili mevzuatında düzenlenmektedir. Kanunun 13. maddesi özel güvenlik görevlilerinin, özel durumlarda komisyon kararıyla verilen sivil kıyafet izni hariç, görev alanında görev süresince üniforma giyeceklerine hükmetmektedir. Bununla birlikte özel güvenlik görevlilerince giyilecek üniformalar yetkili makam tarafından onaylı olmak zorundadır. Özel güvenlik birimleri, üniformaları ve üniformayı tamamlayan unsurlar ile teçhizatı belirledikten sonra özel güvenlik komisyonuna onaya sunmaktadırlar. Özel güvenlik şirketlerinin kullanacakları üniformalara ilişkin katalog ise Bakanlık tarafından onaylanmaktadır. Aksi takdirde özel güvenlik birimleri ve şirketleri üniformaları ve diğer unsurları kullanamamaktadırlar. Ayrıca özel güvenlik hizmetlerinde kullanılacak üniformalar ve üniformayı tamamlayan unsurlar Türk Silahlı Kuvvetleri ve genel kolluk kuvvetleri ile kanunla kurulan özel kolluk kuvvetlerinin kullandığı renk, biçim ve motifleri içeremezler. Üniforma ve unsurlarına ilişkin şartlar 2012/42 sayılı Özel Güvenlik Hizmetleri Birleştirilmiş Genelgesinin 20.1 maddesinde ayrıntılı bir şekilde ifade edilmiştir. Bu mevzuat hükümlerine aykırı olmamak şartıyla ve ilgili makamın onayı sonrasında özel güvenlik birimleri ve şirketleri istedikleri renk ve biçimdeki üniforma ve teçhizatı hizmetlerinde kullanabilmektedirler.

2018 yılında 696 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameyle yapılan değişiklik neticesinde özel güvenlik görevlilerinin kamuda kadrolu işçi olarak istihdam edilir hale gelmesi sonrasında İçişleri Bakanlığı Özel Güvenlik Denetleme Başkanlığı tarafından bir üniforma çalışması başlatılmıştır. İçişleri Bakanlığı tarafından, kamu kurum ve kuruluşlarında görev yapan özel güvenlik görevlilerinin görev alanı içerisinde görünürlüklerinin artırılması ve buralardaki önleyici güvenlik hizmetlerinin etkin biçimde yürütülmesinin sağlanması, aidiyet duyguları ve birlikte çalışabilme yetkinliklerinin geliştirilmesi ile toplum nezdindeki

saygınlıklarının ve güvenilirliklerinin artırılması amacıyla tek tip üniforma tasarlanmış ve bir yönergeyle de bu kıyafetlerin 2021 yılı sonuna kadar kamuda çalışan özel güvenlik görevlileri tarafından kullanılması zorunlu hale getirilmiştir. İçişleri Bakanlığı tarafından tasarlanan üniformaların, sektörde faaliyet gösteren diğer şirket ve birimler tarafından da, isteğe bağlı olarak kullanımına izin verilmektedir¹.

1.3.İmaj ve Meslek İmajı

İnsan zihninde oluşan psikolojik bir öge olan imaj (Dinçer, 2001) kişi, kurum, marka veya düşüncenin gerek isteyerek gerekse de istemeyerek zihinlerde bıraktığı izlenimler olarak tanımlanabilmektedir (Özdemirci, 2004, s.36). Bu bağlamda imaj bir şeyin nasıl bilindiği, bireyler tarafından nasıl açıklanıp hatırlandığı ve kendisiyle nasıl bağlantı kurulduğuyula ilgilidir (Robins, 1999, s.21). Peltekoğlu (1997) imajı, bir kişi, kurum, meslek ya da durum ile ilgili olarak oluşan görüşlerin toplamı olarak ifade etmektedir. İmaj, alınan bildirimler doğrultusunda alıcıda oluşan resimdir (Okay vd., 2005, s.32). Bireyde oluşan bu görüş ve bu görüşün oluşturduğu resim iyi, kötü, olumlu veya olumsuz şekilde ifade edilebilir (Ünsal, 2015, s.15).

İmaj deneyimle bilinçli bir şekilde kazanılabildiği gibi bilinçsizce hatta kazara dahi oluşabilmektedir (Peltekoğlu, 2001). İmaj edinme veya oluşma sürecinde içsel ve dışsal birçok faktör birlikte etkili olmaktadır (Gemlik ve Sığırı, 2007; Williams ve Moffitt, 1997) ve bu süreçte bireyin bilgilenme düzeyi, sahip olduğu yargılar ile sunulan olanaklar büyük önem taşımaktadır (Tolungüç, 2000, s.25). İmajın oluşumunda algısal, bilişsel ve etkin değerlendirilmenin rol oynadığı ifade edilebilir (Akyurt ve Atay, 2009, s.3). Birey elindeki hayali ve gerçek bütün kanıtlardan yola çıkarak akıl yürütme yoluyla imajı oluşturur ve bunu oluştururken inançlarından, fikirlerinden ve duygularından etkilenir (Davis, 2006, s.55). Oluşan imaj gerçeğin bir yansımasıdır ancak sınırlı rasyonalite sebebiyle de tamamıyla gerçeği yansıtamayabilir. Bununla birlikte imaj statik değildir, bireyden bireye etkilenilen faktör neticesinde olumlu veya olumsuz değişime de uğrayabilir (Yonca, 2011).

Bireyin bir şey hakkında sahip olduğu imaj kendisinin vereceği kararlar üzerinde etkili olmaktadır. İmaj özellikle kararsız bireylerin kararlarını istenilen yönde etkileme gücüne sahiptir. Bununla birlikte bireyler edindikleri bilginin gücüne bağlı olarak, bu bilgiyi sahip oldukları imaj çerçevesinde değerlendirerek kendisi için gerekli olmayanları elemektedir. Ayrıca imaj bireyin edindiği bilgiyi

¹ <https://www.egm.gov.tr/ozelguvenlik/kamu-kurum-ve-kuruluslarinda-calisan-ozel-guvenlik-gorevli-lerine-ait-uniformalar-hakkinda> Erişim tarihi: 25.11.2020

genellemesine de yarar. Bir meslek mensubuyla ilgili edindiği bilgiyi birey, tüm meslek mensupları için geneller (Okay, 2005, ss.242-243). Öte yandan bireylerde oluşan imaj algısının iş doyumu, duygusal bağlılık, örgütsel vatandaşlık davranışı (Gürbüz, 2010), tüketici satın alma niyeti (Şentürk ve Kartal, 2018), satın alma eğilimi (Özer, 2011), özdeşleşme (Özgözlü, 2016; Karabey ve İşcan, 2007), örgütsel bağlılık (Taşlıyan vd., 2013), iş gören performansı (Kesen ve Sipahi, 2016), mağaza sadakati (Erciş vd., 2016) ve hastane bağlılığı (Akbolat vd., 2017) gibi birçok tutum üzerinde etkili olduğu da bilinmektedir.

İmaj, farklı alan ve ihtiyaçlara göre değişik kapsam ve türlerde değerlendirilmektedir (Aydınlioğlu, 2014, s.8). Kurum imajı, marka imajı, mevcut imaj, ürün veya hizmet imajı, şemsiye imaj (Peltekoğlu, 2001), şehir imajı (Koçyiğit, 2018) ve ülke imajı (Özer, 2018) imaj çeşitleri arasında sıkça sayılanlardır. Meslek imajı da imaj çeşitleri arasında tanımlanan ve üzerinde önemle durulan imaj çeşitlerinden birisidir.

Meslek imajı, bir meslek grubunun toplum tarafından değerlendirilerek bu gruba ilişkin değerlerin yaygın olarak kabulü anlamına gelmektedir (Emiroğlu, 2000). Meslek imajı denildiğinde akla, bir meslek hakkında toplumda oluşan inanç, düşünce, kanaat ve izlenimler gelmektedir (Bağçeci vd., 2013). Meslek imajı, o meslek mensupları ile mesleğin ürün veya hizmet sunduğu kesimin mesleğe ilişkin bilgi, düşünce ve duygusal tepkilerini ifade etmektedir (Karaköse, 2007). Meslek üyelerinin sosyal statüleri, yetenekleri ve davranış kalıplarıyla ilgili bireylerde oluşan ideoloji veya paylaşılan inanç (Birnbbaum ve Somers, 1989) olarak da tanımlanabilecek meslek imajının oluşumunda, sosyo-kültürel ve bürokratik dış etkenler etkili olabildiği gibi o mesleği icra eden bireylerin hisleri, giyimleri, makyajları, iletişim biçimleri, çalışma mekanları, çalışanların tutum ve davranışları, eğitim düzeyleri ve aile durumları (Bağçeci vd., 2013; Ataunal, 2003) gibi içsel etkenler de etkili olabilmektedir.

Meslek imajı, en iyi adayların kariyerlerini o meslekte planlamaları amacıyla cezbedilmesinde ve hizmet sunulan insanların desteğinin kazanılmasında önemli bir yere sahiptir (Lee vd., 2000). Meslek imajı, ayrıca mesleğe saygınlık ve güvenilirlik kazandırılması açısından önemli olmakla birlikte meslek mensuplarının meslekle ilişkilerinde de önemli referans kaynaklarıdır (Demiröz, 2014). Bir meslek grubunun kendisi ve mesleğine ilişkin imajı, onun başarısını biçimlendiren en önemli faktörlerden biridir (Akyüz, 1978); çünkü birey mesleği hakkında sahip olduğu imaj doğrultusunda davranışlarda bulunmaktadır (Özbay Özen ve Özbay, 2018). Ayrıca meslek imajı, meslek mensuplarının işlerine

adapte olmaları yönünde de önemli etkilere sahiptir. Meslek mensubu mesleğin imajı doğrultusunda işine ilişkin öncelikleri değerlendirerek kendisini bu yönde sosyalleştirebilmektedir (Birnbaum ve Somers, 1991, s.511). Bununla birlikte meslek imajı, çalışanların iş doyumu, örgütsel bağlılık, işten ayrılma niyeti (Lim vd., 2000), rol belirsizliği, işe bağlılık (Birnbaum ve Somers, 1991) ve örgütsel vatandaşlık davranışı (Jasovsky, 2001) gibi iş tutumları üzerinde etkilidir.

Meslek imajının oluşturulmasında hükümetlerin, meslek kuruluşlarının, meslek yöneticilerinin (Dost ve Bahçecik, 2015), üniversitelerin, meslek mensuplarının ve istihdam sağlayan kuruluşların (Akkol Gök ve Derin, 2014) sorumlulukları bulunmaktadır. Hükümetler, mesleğin sosyal statüsünün hak ettiği düzeye çıkarılması için gerekli politikaları belirlemektedir. Meslek kuruluşları, mesleğin etik ve disiplin kurallarını belirleyerek meslek mensuplarının davranışlarını istenen düzeyde sergilemelerini sağlayabilmektedirler. İstihdam sağlayan kuruluşlar, meslek mensuplarının haklarını gözeterek gerekli olan değer kendilerine verilmesini sağlayabilmektedirler. Üniversiteler, mesleğe ilişkin eğitime önem vererek mesleğin gelişimi ve daha profesyonel hale gelmesinde önemli rol oynayabilmektedir. Meslek mensupları da meslek etiğine uygun davranış göstererek, dürüst, güvenilir ve mesleğe yaraşır davranışlar sergileyerek mesleğin toplumdaki imajının yükseltilmesinde önemli rol oynayabilmektedirler.

1.4.Üniformanın Özel Güvenlik Meslek İmajı Üzerindeki Etkisi

Üniforma sadece iş elbisesi olmaktan öte bireyler, örgütler, meslekler ve toplum açısından önemli fonksiyonlara sahip bir unsurdur. Üniforma, üniformayı giyen kişinin otoritesi, mesleği ve statüsü hakkında bireylere ipucu verir (Bell, 1982, s.45) ve bu yöndeki sözsüz iletişimi simgeler (Başbakkal vd., 2001). Bununla birlikte üniforma, onu giyen bireylerin özel bir grubun üyesi olduklarını işaret eden bir semboldür ve o gruba üye olan bireyin belirli normlara uyduğunu, temel beceri ve değerlere hâkim olan standart rolleri yerine getireceğini ifade eder (Yalçın vd., 2014). Tarih boyunca üniforma otorite sembolü olarak görev yapmıştır ve üniformayı giyen çalışanın meşruiyeti ile grup üyeliğini işaret eder (Bickman, 1974). Üniformayı giyen birey, hizmet alanlar tarafından yetkin, inanılır, zeki ve yardımsever olarak algılanır (Singer ve Singer, 1985). Ayrıca üniformanın, çalışanların grup uyumunu kolaylaştırıcı, morallerini ve üretkenliklerini artırıcı etkisi bulunmaktadır (Solomon, 1985).

Üniforma tüm meslekler için önemli olmakla birlikte güvenlik örgütleri açısından çok daha önemli fonksiyonlara sahiptir. Kolluk üniforması otoriteyi temsil etmektedir (Paul ve Birzer, 2004) ve toplumda kolluk ile vatandaşların

birbirlerine olan tutumlarını şekillendirici özelliği bulunmaktadır; çünkü kolluk üniformasının işaret ettiği otorite kendi rolü için gereklidir. Bu üniforma vatandaşa kolluğun kim olduğu, görev ve rollerinin neler olduğu konusunda sözsüz iletişim aracı olarak işlev görür (Bell, 1982, s.46). Geleneksel olarak kolluk üniformaları otoriteyi yansıtmak (Wolfe, 1975) ve toplumla ilişki geliştirmek (Cizanckas, 1971) amacıyla kullanılmıştır. Üniformalı otorite figürü bireyde, yapılan talebe uygun cevap verilebileceği yönünde ikna edici etki yapar (Bickman, 1974). Üniformaya ait şapka, kravat ve resmi işaretler güvenlik görevlisinin tanınması yönünde işaret görevi görmekle beraber, otoritenin timsali olarak da görev yapar (Wolfe, 1979). Üniforma giyen görevli, suç korkusunu azaltıcı yönde etkili olmaktadır (Balkin ve Houlden, 1983). Kolluk üniformasının vatandaşta bıraktığı etki, vatandaşın kendisiyle olan işbirliğini de etkilemektedir. Güvenlik güçlerinin paramiliter üniformasında yapılan değişiklik kendilerine olan otorite ve meşruiyet algısını azaltıcı etki yapmaktadır (Volpp ve Lennon, 1988). Yapılan araştırmalarda üniforma yerine spor kıyafet giyen polislerin üniforma giyenlere göre daha fazla fiziksel saldırıya maruz kaldıkları ortaya konulmuştur (Bell, 1982; Gundersen, 1987; Mauro, 1984). Bununla birlikte geleneksel otoriter görünüşlü polis kıyafetinin, vatandaşın polisle olan ilişkisinde olumsuz etki yaptığı da ifade edilmektedir (Bell, 1982). Ayrıca güvenlik görevlilerinin giydiği üniformanın renklerinin vatandaş üzerinde olumlu ve olumsuz etkiler bırakabileceğini ortaya koyan araştırmalar da bulunmaktadır (Johnson, 2005) Bu nedenle güvenlik örgütlerinin hizmet sunduğu vatandaşlara tutarlı bir mesleki imaj iletebilmeleri açısından üniforma önemli bir yer tutmaktadır (Daniel vd., 1996).

Üniforma, örgütler açısından stratejik ve operasyonel düzeyde önemli rol oynadığından ve güvenlik görevlisi açısından örgütle üyeliğini gösteren önemli bir sembol olması sebebiyle, kendisinin görevinde kullandığı en önemli ekipman olarak algılanmaktadır (Simpson, 2018; Alias ve Bahron, 2019). Üniforma güvenlik görevlilerinin kendi algılarını da etkilemektedir (Balkin ve Houlden, 1983). Güvenlik görevlisi tarafından giyilen üniforma, kişiden kişiye değişse de, kendilerinin yasallık, statü ve grup üyeliği gibi algılarını şekillendirebilmektedir (Simpson, 2017); çünkü üniforma, güvenlik görevlileri açısından geleneklerinden beslenen bütünleşmiş, kendine özgü uygulama ve anlamlar ifade etmektedir (Bell, 1982, s.45). Bununla birlikte farklı üniforma giyen güvenlik görevlilerinin farklı tutum ve davranışlar gösterebileceği bilinmektedir (Mauro, 1984). Güvenlik görevlileri giydikleri üniformayla kimliklerini belirlemektedirler. Üniforma güvenlik görevlilerinin görev ruhuyla yapısı arasındaki ilişkiyi sembolize eder. Güvenlik görevlilerinin üniformalarına olan tavırları geçmişten gelen geleneklere

dayanır ve üniforma güvenlik görevinin bir parçası olarak algılanır. Bu nedenle üniforma güvenlik görevlilerinin mesleki dayanışma ve yüksek düzeyde örgütsel bağlılıklarını temsil etmektedir (Bell, 1982, s.46). Üniformanın, güvenlik görevlilerinin kurumsal aidiyetlerine olumlu katkısı olduğu da ifade edilmektedir (Kaplan, 2020). Bununla birlikte güvenlik görevlilerinin giymiş oldukları üniformaların renkleri ve bu üniformalarda kullanılan işaretlerin de kendilerinin ruh halleri üzerinde olumlu ve olumsuz etkilerinin olabileceğini ortaya koyan araştırmalar bulunmaktadır (Alias ve Bahron, 2019). Bu bağlamda üniformanın, güvenlik görevlilerinin örgütsel ve kurumsal bağlılıkları ile mesleki imaj algıları açısından önemli olduğu ifade edilebilir.

2.YÖNTEM

Araştırmanın amacı, Türkiye’de kamu kurumlarında çalışanların özel güvenlik meslek imajı algılarını ve kamuda görev yapan özel güvenlik görevlilerinin giydiği tek tip üniformanın bu meslek imajına etkisini tespit etmektir. Araştırma, nitel paradigma çerçevesinde durum çalışması olarak belirlenmiştir. Bu çalışmadaki “durum”, Özel güvenlik meslek imajı ve 2020 yılında İçişleri Bakanlığı tarafından çıkarılan yönergeyle kamu kurumlarında görev yapan özel güvenlik görevlileri için zorunlu hale getirilen tek tip üniformadır. Araştırma kapsamındaki duruma ilişkin algıları belirlenen özel güvenlik görevlileri ve bu özel güvenlik görevlilerinin hizmet verdiği kamu çalışanları birer analiz birimi olarak ele alınmıştır. Tek bir durum için birden fazla alt tabaka veya birimin bulunduğu durumlarda *iç içe geçmiş tek durum deseni* kullanıldığından (Yin, 1984), araştırmanın deseni bu şekilde belirlenmiştir.

2.1.Çalışma Grubu

İçişleri Bakanlığı tarafından yürürlüğe konulan yönerge gereği kamu kurumları 2021 yılı sonuna kadar özel güvenlik görevlilerinin kıyafetlerini belirleme konusunda serbest olduğundan araştırma döneminde sınırlı sayıda kamu kurumu yeni tip kıyafet uygulamasına geçmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu, Ankara ilinde bulunan ve tek tip üniforma uygulamasına geçmiş olan dört kamu kurumunda görev yapan 47 özel güvenlik görevlisi ve aynı kurumlarda çalışan 56 personel oluşturmaktadır. Bu kamu kurumları Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi (ASBÜ), Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (DSİ), Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK) ve Karayolları Genel Müdürlüğü’dür (KGM). Çalışmaya katılanların 68’i (%66) erkek ve 35’i (%34) kadındır. Bununla birlikte araştırmaya katılanların 18’i (%17) yönetici iken 85’i (%83) çalışandır. Araştırmaya

katılanların büyük çoğunluğu (%46) 11 yıl ve üzerinde iş tecrübesine sahip çalışanlardır (Bkz. Tablo 1).

Tablo-1. Araştırmaya Katılanların Demografik Özellikleri

	Toplam	Kurum				Cinsiyet		Görev		Kurumda çalışma süresi			
		ASBÜ	DSİ	EPDK	KGM	Erkek	Kadın	Yönetic	Çalışan	1 yıl ve altı	2-5 yıl arası	6-10 yıl arası	11 yıl ve üzeri
Özel güvenlik görevlisi	47	9	8	20	10	29	18	3	44	5	11	11	20
Kurum çalışanı	56	7	9	18	22	39	17	15	41	5	18	7	26
Toplam	103	16	17	38	32	68	35	18	85	10	29	18	46

2.2.Verilerin Toplanması

Araştırmada alan-yazın taraması neticesinde elde edilen verilerden yararlanarak oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılmıştır. Görüşme formlarındaki ifadeler bu araştırma konusunda uzman iki akademisyen tarafından gözden geçirilerek araştırma amacı dışında algılanabilecek hususlar düzeltilmiştir. Ayrıca iki özel güvenlik görevlisi tarafından ifadelerin okunması sağlanarak anlaşılamayan husus olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Görüşme formlarında yer alan ifadelerin araştırma amacı doğrultusunda olduğunun anlaşılması üzerine formun son hali verilmiştir. Görüşme formlarında “*Özel güvenlik meslek imajını nasıl değerlendiriyorsunuz?*”, “*Kurumunuzda görevli özel güvenlik görevlilerinin yeni üniformalarını nasıl buluyorsunuz?*”, “*Özel güvenlik görevlilerinin eski üniformaları göz önüne alındığında yeni tek tip üniformanın meslek imajına etkisini nasıl değerlendiriyorsunuz?*” gibi ifadeler yer almaktadır. Özel güvenlik görevlileri ve diğer çalışanlar için aynı form kullanılmıştır. Ancak sorular muhatabına göre yöneltilmiştir.

Araştırma yapılmadan önce Polis Akademisi Başkanlığı Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu’ndan onay alınmıştır. Alınan karar, araştırmanın yapılacağı kurum yetkililerine gönderilerek görüşmelerin yapılabilmesi için randevu talep edilmiştir. Kurum yetkililerinden gerekli izinler ve randevular alındıktan sonra araştırma 11-25.01.2021 tarihleri arasında yüz yüze görüşme şeklinde gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara görüşme öncesinde araştırmanın amacı detaylı bir şekilde anlatıldıktan sonra, araştırmaya katılımın tümüyle isteğe bağlı olduğu ve istedikleri anda araştırmadan çekilebilecekleri kendilerine bildirilmiştir. Sonrasında demografik bilgilerden başlanarak araştırma soruları kendilerine yöneltilmiştir. Alınan cevaplar görüşme formlarına yazılmak suretiyle kayıt altına alınmıştır.

Araştırma, görüşme formundaki sorulara katılımcılar tarafından verilen cevapların farklılaşmadığına kanaat getirilmesiyle sonlandırılmıştır.

2.3.Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında elde edilen veriler alan-yazına dayalı olarak betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Veriler betimsel analiz kapsamında türlerine göre sınıflandırılmıştır. Sonrasında her bir soru için katılımcıların vermiş olduğu cevaplar indekslere işlenmiş, soru bazında sınıflandırma yapılarak veriler tümevarım analizine hazırlanmıştır. Tümevarım analizde veriler kodlandıktan sonra temalara ulaşmakta, veriler kodlara ve temalara göre tanımlanmakta ve son olarak elde edilen bulgular yorumlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Bu çalışmada da elde edilen veriler bölümlere ayrılarak kodlanmış ve kodlar bir araya getirilerek kategorize edilmiştir.

2.4.Geçerlilik ve Güvenilirlik

Nitel araştırmalarda, araştırmacının araştırdığı olguyu yansız olarak var olduğu biçimde gözlemesi araştırmanın geçerliliğini artırmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu bağlamda araştırma kapsamında alan-yazın taraması neticesinde oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla veriler toplanmıştır. Veri toplama aracının geçerliliği için de yukarıda belirtildiği gibi akademisyen desteği alınmış, pilot uygulamayla da özel güvenlik görevlilerinin incelemesinden geçirilmiştir. Bununla birlikte betimsel analiz sürecinde doğrudan alıntılar iç geçerliliği güçlendireceğinden (Yıldırım ve Şimşek, 2006) bu çalışmada da doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Araştırmanın dış geçerliliği açısından ise araştırma örnekleme gerekçeleriyle sunulmuştur. Ayrıca dış geçerlilik açısından araştırma süreci detaylı bir şekilde anlatılmıştır.

3.BULGULAR

Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde katılımcılarınca verilen bilgilerden elde edilen bulgular araştırma soruları doğrultusunda frekans ve yüzde oranları verilerek betimlenmiş, temalara ilişkin doğrudan alıntı yöntemiyle örnekler verilmiştir.

3.1.Özel Güvenlik Meslek İmajına İlişkin Görüşler

Katılımcılara yöneltilen “*Özel güvenlik meslek imajını nasıl değerlendiriyorsunuz?*” sorusuna özel güvenlik görevlilerinden 19’u (%40) özel güvenlik meslek imajının olumlu olduğu, 14’ü (%30) olumsuz olduğu şeklinde cevap vermiştir. 14 (%30) özel güvenlik görevlisi ise soruyu yanıtlamakla birlikte olumlu veya olumsuz şekilde kategorileşemeyecek cevaplar vermiştir. Kurum çalışanları tarafından verilen cevaplar incelendiğinde, 41’inin (%73) özel güvenlik

meslek imajını olumlu, 12'sinin (%22) ise olumsuz şekilde ifade ettikleri anlaşılmıştır. Kurum çalışanı katılımcılardan 3'ü (%5) soruyu cevaplamakla birlikte verilen cevaplar olumlu veya olumsuz şeklinde kategorize edilememiştir (Bkz. Tablo 2). Bu veriler ışığında, özel güvenlik meslek imajının araştırma katılımcıları tarafından daha çok olumlu şekilde algılandığı, özel güvenlik görevlilerine göre kurum çalışanlarının çok yüksek oranda (%73-%40) meslek imajını olumlu şekilde algıladığı ifade edilebilir.

Tablo-2. Katılımcıların Özel Güvenlik Meslek İmajına İlişkin Görüşleri

	Olumlu		Olumsuz		Kategorik görüş bildirmeyenler		Toplam
	f	%	f	%	f	%	
Özel güvenlik görevlisi	19	%40	14	%30	14	%30	47
Kurum çalışanı	41	%73	12	%22	3	%5	56
Toplam	60	%58	26	%25	17	%17	103

Araştırma kapsamında görüşlerine başvuru alan hem özel güvenlik görevlileri hem de kurum çalışanları özel güvenlik mesleğinin önemli bir görev olduğunu, güven duygusu verdiğini, iç güvenlik açısından polisin yardımcısı olduğunu, saygın bir meslek olduğunu, huzur ve güven verdiğini, kurum imajını yansıttığını, yani kurumun vitrini olduğunu ifade etmişlerdir. Bununla birlikte kurum çalışanları özel güvenlik mesleğinin kendi kurumlarının vazgeçilmez bir unsuru olduğunu, caydırıcı, ciddi, disiplinli, faydalı ve etkili bir meslek olduğunu ifade etmişlerdir. Öte yandan araştırmaya katılan özel güvenlik görevlileri ve kurum çalışanları beraber özel güvenlik mesleğinin profesyonel olmadığını, düşük statülü olduğunu, özlük haklarının düşük olduğunu, kalitesiz eğitimin olduğunu ve saygın olmadığını ifade etmişlerdir. Ayrıca bir özel güvenlik görevlisi tarafından vasat olarak ifade edilen özel güvenlik mesleği, 6 özel güvenlik görevlisi tarafından önemsiz ve değersiz olarak ifade edilmiştir. Ancak hiçbir kurum çalışanı özel güvenlik mesleğinin önemsiz ve değersiz olduğunu ifade etmemiştir. Kurum çalışanları özel güvenliğin zor bir meslek olduğunu ve işsizlikten dolayı tercih edilen bir meslek olduğunu ifade ederken hiçbir özel güvenlik görevlisi bu yönde bir açıklama yapmamıştır (Bkz. Tablo 3).

Özel güvenlik görevlilerinin meslek imajına ilişkin olumlu ve olumsuz görüşlerinin bir kısmı şu şekildedir;

ÖG1. “Çok önemli bir görev ifa ettiğimizi düşünmekle beraber iyi eğitilmediğimizi ve işimize hâkim olmadığımızı düşünüyorum.”

ÖG2. “Genel kolluk birimlerinin yardımcısı olan bir güvenlik birimi.”

ÖG3. “Kamuya geçtikten sonra saygınlığımız arttı.”

ÖG4. “Karşımızdaki insanlarda güven uyandırıyoruz. Kurumun güvenliğini sağlıyoruz.”

ÖG5. “Kamu kurumlarının vitrini olarak mesleğimi görüyorum. Çalıştığı alanın olmazsa olmazı.”

ÖG6. “Çalıştığım kurumda olmazsa olmaz diye nitelediğim bir mesleğim var.”

ÖG7. “Çalıştığı kurumlarda özel güvenlik görevlilerine saygı gösterilmiyor. Alt kademe bir meslek grubu olarak görülüyor.”

ÖG8. “Diğer çalışanlar gözünde kendimizi önemsiz buluyoruz. Kadroya geçtikten sonra iyi tepkiler arttı.”

ÖG9. “Özel güvenlik imajı diğer çalışanların gözünde mesleki olarak önemsiz görünüyor. Eskiye göre şartları daha iyi.”

ÖG10. “Önlem amaçlı, koruma amaçlı kurum ve AVM’lerde önlem almak”

Tablo-3. Özel Güvenlik Meslek İmajının Olumlu ve Olumsuz Unsurları

Tema	Kavram	Kod	Özel güvenlik görevlileri		Kurum çalışanları	
			f	%	f	%
Özel güvenlik meslek imajı	Olumlu imaj	Önemli bir görev	6	55	5	45
		Güven duygusu veriyor	5	36	9	64
		Caydırıcı	-	-	3	100
		Kurumun vazgeçilmez unsuru	2	20	8	80
		İç güvenliğin yardımcısı	5	42	7	58
		Saygın	2	50	2	50
		Kurum imajını yansıtan /Kurumun vitrin unsuru	3	60	2	40
		Ciddi	-	-	1	100
		Disiplinli	-	-	3	100
		Faydalı	-	-	1	100
	Etkili	-	-	1	100	
	Olumsuz imaj	Profesyonel değil	1	50	1	50
		İşsizlikten dolayı tercih edilen	-	-	5	100
		Düşük statülü	2	50	2	50
		Zor	-	-	7	100
		Özlük hakları yetersiz/maaşı düşük	1	20	4	80
		Kalitesiz eğitim	2	66	1	33
		Değersiz/önemsiz	6	100	-	-
		Saygın değil	1	50	1	50
		Vasat	1	100	-	-

Kurum çalışanlarının meslek imajına ilişkin olumlu ve olumsuz görüşlerinin bir kısmı aşağıda sunulmuştur;

KÇ1. “Güven verici buluyorum.”

KÇ2. “Güven hissi veriyor, disiplinli ve saygılılar.”

KÇ3. “Kurum içinde olmazsa olmaz öğelerden bir tanesi.”

KÇ4. “Ülkemizin çeşitli yerlerinde görev yapan özel güvenlik görevlileri bana ülkenin güvenlik güçlerinin bir parçası gibi geliyor.”

KÇ5. “Kurumun vitrinini oluşturan personel.”

KÇ6. “Hizmet gereği düşük statülü ve düşük gelirlili bir iş.”

KÇ7. “Tamamıyla ekonomik kaygı barındıran ve geleceği olmayan bir meslek. Ancak çalıştığım kurum açısından önemli bir birim.”

KÇ8. “Ekonomik tatmin seviyesi düşük ve zor şartlar altında gerçekleştirilen bir meslek.”

KÇ9. “Toplumda bir meslek edinememiş insanların son çare olarak tercih ettiği bir meslek.”

3.2. Tek Tip Üniformanın Özel Güvenlik Meslek İmajına Etkisi

Araştırmaya katılan özel güvenlik görevlilerinin ve kurum çalışanlarının büyük çoğunluğu (%94) “Yeni tek tip üniformaları nasıl buluyorsunuz?” sorusuna olumlu cevap vermişlerdir. Sadece bir özel güvenlik görevlisi ve üç kurum çalışanı yeni tek tip üniforma hakkında olumsuz cevap vermiştir (Bkz. Tablo 4). Bu sonuçlar yeni tek tip özel güvenlik üniformalarının büyük çoğunlukla beğenildiğini işaret etmektedir.

Tablo 4. Katılımcıların Tek Tip Üniforma Hakkındaki Görüşleri

	Olumlu		Olumsuz		Kategorik görüş bildirmeyenler		Toplam
	f	%	f	%	f	%	
Özel güvenlik görevlisi	45	96	1	2	1	2	47
Kurum çalışanı	52	93	3	5	1	2	56
Toplam	97	94	4	4	2	2	103

Araştırmaya katılanlara yöneltilen “Kurumunuzda çalışan özel güvenlik görevlilerinin eski üniformaları göz önüne alındığında yeni tip üniformanın meslek imajına etkisini nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusuna verilen olumsuz cevaplar üniformaların rengi ve reflektörlerine ilişkindir. Araştırmaya katılanlardan soruya

olumlu cevap verenler, yeni tek tip üniformanın genel olarak yapılan işle uyumlu olduğunu, özel güvenlik görevlilerini öz güvenli ve disiplinli gösterdiğini, özel güvenlik görevlilerine caydırıcılık ve otoriterlik kattığını, kendilerine saygınlık getirdiğini, ciddiyet verdiğini ve kendilerini dikkat çekici hale getirdiğini ifade etmektedirler. Kurum çalışanları yeni üniformaları sık bulurken özel güvenlik görevlileri de konforlu ve rahat bulmaktadırlar (Bkz. Tablo 5). Bu sonuçlar yeni tek tip özel güvenlik üniformalarının meslek imajına önemli katkıları bulunduğunu işaret etmektedir.

Tablo 5. Tek Tip Üniformanın Meslek İmajı Bağlamında Olumlu ve Olumsuz Yönleri

Tema	Kavram	Kod	Özel güvenlik görevlileri		Kurum çalışanları	
			f	%	f	%
Tek tip kıyafetin meslek imajına etkisi	Olumlu katkı	Şık	2	17	10	83
		Konforlu	10	91	1	9
		Düzenli/Tertipli gösterdi	5	71	2	29
		Yapılan işle uyumlu	4	44	5	56
		Öz güvenli gösterdi	3	38	5	62
		Disiplinli gösterdi	5	36	9	64
		Caydırıcılık kattı	3	43	4	57
		Dikkat çekici	6	75	2	25
		Ciddiyet verdi	4	33	8	67
		Saygınlık getirdi	2	40	3	60
		Resmiyet kattı	-	-	4	100
		Otoriterlik kattı	5	71	2	29
		Kurumsal görüntü verdi	-	-	1	100
		Genel kolluk izlenimi verdi	1	100	-	-
	İtibarı kattı	1	100	-	-	
	Olumsuz yanları	Renkleri güzel değil	-	-	3	100
Reflektörler olmasın		1	100	-	-	

Özel güvenlik görevlilerinin yeni tek tip üniformanın meslek imajına katkısına ilişkin olumlu ve olumsuz görüşlerinin bir kısmı şu şekildedir;

ÖG1. “Eski üniformalar daha klasikti, yeniler sportif ve hareket kabiliyetimizi artırdı.”

ÖG2. “Görünürlüğümüz arttı, daha düzenli ve disiplinli gösterdi.”

ÖG3. “Eski üniformalara kıyasla daha sportif. Diğer personel tarafından ayırt edici oldu.”

ÖG4. “Yeni üniformalarla beraber otoritemizin arttığını düşünüyorum.”

ÖG5. “Eski üniformaya nazaran daha güçlü olduğumuzu ve kurumda ağırlığımız olduğunu hissediyorum.”

ÖG6. “İnsanların gözünde değer artışı olduğunu düşünüyorum. Çevredeki ve kurum çalışanlarının hitap biçimlerinin değiştiğini gördüm.”

ÖG7. “Daha olumlu oldu. Genel kolluğun yardımcısı olduğumuz belli oldu. Mesleğin etkisi arttı.”

ÖG8. “Olumlu etkiledi. Daha caydırıcı etkisi oldu.”

ÖG9. “İnsanların bize olan farkındalığının arttığını düşünüyorum.”

ÖG10. “Yeni tip kıyafetle daha disiplinli ve görünür olduk.”

ÖG11. “Görenler genelde polise benzediğimizi söylüyorlar. Bu durum oldukça hoşumuza gidiyor. Otorite ve saygınlığı artırdı. İyi manada ayırttırdı.”

ÖG12. “Pantolondaki reflektörler kalkabilir.”

Kurum çalışanları tarafından yeni tek tip üniformanın meslek imajına katkısına ilişkin sundukları olumlu ve olumsuz görüşlerinin bir kısmı şu şekildedir;

KÇ1. “Daha düzgün ve otoriter görünüşleri var.”

KÇ2. “Daha düzenli ve tertipli gösteriyor.”

KÇ3. “Yeni üniformalarla birlikte çalışanlarımızın aidiyet duygusu oldukça arttı. Ayakları yere daha sağlam basıyor ve özgüvenleri arttı.”

KÇ4. “Mesleğe saygınlık kazandırdığını düşünüyorum.”

KÇ5. “Meslek ile uyumlu olmuş. Düzenli, disiplinli ve caydırıcılığı yüksek bir meslek olarak göstermiş.”

KÇ6. “Olumlu. Güvenlik arkadaşların özgüvenlerinde artış fark ettim. Daha disiplinli görünüyorlar.”

KÇ7. “Olumlu etkilemiş, ciddiyet arz etmiş.”

KÇ8. “Renk güzel değil. İşlevsellik ve kalite hakkında bir görüşüm yok. Daha düzenli görünüyorlar.”

KÇ9. “Eski üniforma mesleğin tam karşılığı değildi. Yeni üniforma daha gösterişli. Ayrıca belli bir disiplin ve düzeni temsil ediyor.”

4.SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Araştırmanın amaçlarından biri özel güvenlik meslek imajının, meslek mensupları ve kendilerinden hizmet alanlar bağlamında nasıl algılandığının tespiti yönündeydi. Ankara ilinde bulunan dört kamu kurumunda görev yapan özel güvenlik görevlileri ve bu kurumlarda çalışanlarla yapılan görüşmeler neticesinde katılımcıların büyük çoğunluğunun özel güvenlik mesleği hakkında olumlu görüş bildirdiği tespit edilmiştir. Olumlu görüş bildiren hem özel güvenlik görevlileri hem de kurum çalışanları özel güvenlik mesleğine ilişkin görevlerin önemli olduğunu, iç güvenliğe yardımcı görevleri içerdiğini, özel güvenliğin kurumlar için vazgeçilmez olduğunu hatta kurumların vitrin unsuru olduğunu, meslek mensuplarının muhataplarına güven duygusu verdiğini, saygın bir meslek olduğunu ifade etmektedirler. Tüm bu özellikler özel güvenlik mesleğinin değerini artıran ve meslek imajı kapsamında özellikle üzerinde durulması gereken hususları işaret etmektedir.

Özellikle özel güvenlik mesleğinin önemli bir görev ifa ettiğinin düşünülmesi ve kurumlar açısından vazgeçilmez bir unsur olduğunun değerlendirilmesi, bundan sonra da özel güvenlik olgusunun aranan ve zamanla değeri daha fazla artacak bir meslek olacağını işaret etmektedir. Bununla birlikte araştırmaya katılan kurum çalışanları özel güvenliği caydırıcı, ciddi, disiplinli, faydalı ve etkili olarak nitelendirmektedirler. Özel güvenlik görevlilerinin bu hususlarda herhangi bir beyanlarının olmaması, ifa ettikleri görevin bu yöndeki neticeleri hakkında bilgi sahibi olmamalarından kaynaklı olabilir. Kurum çalışanları tarafından dile getirilen bu hususlar meslek imajını olumlu etkileyebilecek olgular olduğundan öncelikle özel güvenlik görevlilerinde bu yönde farkındalık yaratılması gerektiği değerlendirilmektedir.

Yerine getirdikleri görevin önemi hakkında bilgi sahibi olan özel güvenlik görevlilerinde mesleklerine ilişkin imaj algısı pozitif yönde etkilenebilir. Meslek mensupları mesleğin imajına göre kendilerini sosyalleştirdiğinden (Birnbaum ve Somers, 1991, s.511) meslek imajı pozitif yönde etkilenen özel güvenlik görevlileri de kendilerini mesleğe yönelik daha uygun şekilde sosyalleştirebilirler. Kurum çalışanları tarafından ifade edilen hususlar ayrıca meslek imajının hizmet alanlar bağlamında pozitif yönde geliştirilmesinde kullanılacak hususları işaret etmektedir. Hizmet alanların özel güvenlik görevlilerinde görecekları caydırıcılık, ciddiyet ve disiplin, kendilerinin sahip oldukları özel güvenlik mesleğine ilişkin imajlarında

pozitif yönlü gelişme yaratacaktır. Meslek imajının geliştirilmesi başta meslek mensuplarının sorumluluğundadır. Bu nedenle özel güvenlik görevlileri, mesleklerine ilişkin imajın olumlu yönde gelişmesini istiyorlarsa hizmet verdikleri kesime caydırıcılıklarını hissettirecek ciddiyet ve disiplin içerisinde görevlerini ifa etmeleri gerekmektedir.

Araştırmaya katılan ve meslek imajı hakkında olumsuz görüş bildiren özel güvenlik görevlileri ile kurum çalışanları beraberce özel güvenlik mesleğinin profesyonel olmadığını, düşük statüye sahip olduğunu, saygın olmadığını, verilen eğitimin kalitesiz olduğunu ve çalışanların özlük haklarının yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir. Mesleğin gelişimi ve dolayısıyla da meslek imajının doğru şekilde oluşturulmasında hükümetlerin, meslek kuruluşlarının, üniversitelerin, istihdam sağlayanların, yöneticilerin ve çalışanların sorumlulukları bulunmaktadır (Dost ve Bahçecik, 2015; Akkol Gök ve Derin, 2014). Özel güvenlik mesleğinin yeterli profesyonellik düzeyine erişemediği, düşük statülü olduğu, çalışanların özlük haklarının yetersiz olduğu, mesleğe ilişkin eğitimin yetersiz olduğu birçok çalışmada ifade edilmektedir (Demirci ve Ergen, 2020; Gümüş, 2019; Alpkutlu, 2017). Bir mesleğin profesyonellik düzeyini, mesleğe ilişkin kararların alınabildiği meslek kuruluşlarının varlığı, mesleki eğitimin kalitesi ve etik kuralların varlığı gibi unsurlar belirlemektedir (Wilensky, 1964).

Türkiye’de özel güvenliğe ait bir meslek odası bulunmamaktadır. Meslek odaları, mesleğe ilişkin kararların meslek mensuplarınca alındığı yerlerdir. Etik kuralları da bu meslek birlikleri belirlemektedir. Bu nedenle mesleklere özerklik kazandırırılar. Özerklik oranı yükseldikçe mesleklerin profesyonellik düzeyleri yükselmektedir. Bu nedenle özel güvenlik meslek odasının kurulması önerilebilir. Bununla birlikte meslek eğitiminin geliştirilmesi konusu sadece eğitimlerin verildiği kurs veya eğitim merkezlerinin niceliksel miktarı ile paralel görülmemelidir. Kurslarda görev yapan öğretmenlerin kalitesi ve ders içeriklerindeki bilgilerin üretilmesi de eğitimin kalitesini doğrudan etkileyen hususlardır. Bu nedenle Türkiye’de özel güvenlik eğitiminin kalitesinin artırılması için öğretmenlerin yetiştirilmesi yönünde başta üniversiteler olmak üzere devlet kuruluşlarına görev düşmektedir.

Öte yandan özel güvenlik görevlilerinin özlük haklarının iyileştirilmesi konusu sadece işverenlerin sorumluluğuna bırakılamayacak kadar önemli bir konudur. Serbest piyasa koşulları özel güvenlik görevlilerinin aleyhine işlemektedir. Asgari ücretle çalışabilecek çok sayıda özel güvenlik kimlik kartı sahibi bireyin bulunabilmesi, işverenin alternatiflerini çoğalttığından asgari ücretin üzerinde ücret

vermeme yoluna gitmesine sebep olabilmektedir. Bu bağlamda, özel güvenlik görevlilerinin ücret ve özlük haklarının İçişleri Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı, Hazine ve Maliye Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı ve Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı yetkililerinin katılımıyla oluşturulacak bir üst kurul çerçevesinde daha kapsamlı ele alınıp değerlendirilebileceği, bu kurul tarafından alınacak kararlar doğrultusunda ortaya konacak eylem planlarıyla da çözüme kavuşturulabileceği değerlendirilmektedir.

Araştırmaya katılan özel güvenlik görevlileri mesleklerini değersiz olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Ancak hiçbir kurum çalışanı özel güvenlik mesleğini değersiz görmemekte hatta önemli olarak nitelemektedir. Bu konunun açıklanması açısından özel güvenlik görevlilerinin mesleklerini neden önemsiz gördüklerinin ortaya çıkarılması yönünde araştırma yapılması gerektiği değerlendirilmektedir. Bununla birlikte özel güvenlik görevlileriyle gerçekleştirilecek toplantılarda ve kendilerinin katıldıkları eğitim programlarında mesleğin ve yaptıkları işin önemi kendilerine anlatılmalıdır.

Araştırmanın diğer amacı İçişleri Bakanlığı tarafından yürürlüğe konulan yönerge ile kamu kurumlarında çalışan özel güvenlik görevlileri için zorunlu hale getirilmiş olan tek tip üniformanın meslek imajına etkisini tespitiye yöneliktir. Araştırmaya katılanların çok küçük bir kısmı yeni üniformaları renginden dolayı ve pantolonlarındaki reflektörlerin varlığı dolayısıyla eleştirmiştir. Üniformayı rengi açısından eleştirenler, daha çok polis üniformasına benzemesi yönünde bir istek içerisindedir. Özel güvenlik genel kolluktan görev ve yetki bakımından ayrılmaktadır. Bu nedenle de 5188 sayılı Kanun ve ilgili mevzuatı gereği özel güvenliğin üniforması genel kolluk ve silahlı kuvvetlerin üniformalarına benzeyemez. Ayrıca katılımcıların birçoğu yeni tek tip üniformaları şık bulmakta, özel güvenlik görevlilerinin birçoğu da konforlu olduğunu ifade etmektedir. Bu nedenle üniformaların rengine ilişkin eleştirilerin yerinde olmadığı değerlendirilmektedir.

Araştırmaya katılanların hemen hemen hepsi yeni tek tip üniforma hakkında olumlu görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar yeni tek tip üniformanın yapılan işle uyumlu olduğunu, özel güvenlik görevlilerini düzenli ve tertipli gösterdiğini, daha disiplinli bir duruş getirdiğini, caydırıcılığı artırdığını, özel güvenlik görevlilerini özgüvenli ve otoriter gösterdiğini, kendilerine saygınlık kattığını ifade etmişlerdir. Bir özel güvenlik görevlisi de yeni üniformaların kendilerine itibar kattığını ifade etmiştir. Katılımcılar tarafından ifade edilen bu kavramlar özel güvenlik meslek imajını olumlu etkileyebilecek önemli unsurlardır. Katılımcılar tarafından ifade

edilen bu kavramlar araştırmanın ilk bölümünde özel güvenlik meslek imajını etkileyen olumlu unsurlar olarak da ifade edilmiştir. Araştırma sonuçları, İçişleri Bakanlığı tarafından zorunlu hale getirilen yeni tek tip üniformanın meslek imajına olumlu etkileri olduğunu, bu olumlu etkinin hem meslek mensupları hem de hizmet alanların imaj algıları üzerinde gerçekleştiğini işaret etmektedir. Bununla birlikte üniforma, sözsüz iletişim simgesi olarak otoriteyi temsil eder ve mesleğin statüsünü işaret eder (Bell, 1982; Başbakkal vd., 2001). Bu nedenle güvenlik görevlilerinin giydiği üniforma bireyler açısından caydırıcı ve suç korkusunu azaltıcı etkiye sahip olmalıdır (Balkin ve Houlden, 1983). Bu bağlamda kamu kurumları için zorunlu hale getirilen tek tip üniformanın İçişleri Bakanlığının amaçları doğrultusunda sonuçlar ortaya çıkardığı, özel güvenlik meslek imajına olumlu katkılar sağladığı ve hatta kurumların vitrin unsuru olarak görülmeleri sebebiyle, diğer kamu kurumlarının dolayısıyla devletin imaj ve itibarına olumlu etkiler yaptığı anlaşılmaktadır.

Özel güvenlik görevlileri açısından görevlerinde kullandıkları en önemli ekipman olan üniformanın (Simpson, 2018; Alias ve Bahron, 2019) renkleri dahi meslek imajı açısından büyük önem taşımaktadır (Johnson, 2005). Ayrıca özel güvenlik görevlisi tarafından giyilen üniforma hem özel güvenlik görevlisinin mesleğine ilişkin tutum ve davranışlarını etkileyebilecek potansiyele sahiptir (Kaplan, 2020; Simpson, 2017), hem de hizmet alanların kendisine karşı olan tutum ve davranışlarını şekillendirici özelliğe sahiptir (Bell, 1982; Gundersen, 1987; Mauro, 1984). Bu nedenle özel güvenlik şirketleri ve birimleri, çalışanlarına giydirecekleri üniformaların belirlenmesinde bu araştırma sonuçlarını göz önünde bulundurarak üniforma kataloglarını belirlemelidirler.

Bu araştırma konusu gereği kamu kurumlarında çalışan özel güvenlik görevlileri ve kendilerinden hizmet alan kurum çalışanları üzerinde gerçekleştirildi. Özel güvenlik felsefesi gereği daha çok özel yerlerin korunmasında görev yapması beklenmektedir. Kamu kurumları dışında çalışan özel güvenlik görevlileri ve kendilerinden hizmet alanların katılımıyla gerçekleştirilecek çalışma sonuçları farklılaşabilir. Bu durum araştırmanın bir kısıtı olmakla birlikte bu araştırma sonuçlarının genellenebilirliği açısından bu yönde araştırma yapılmasında da fayda bulunduğu değerlendirilmektedir. Alan-yazında, Türkiye'deki özel güvenlik meslek imajı unsurlarını tespate yönelik araştırmaya rastlanılmamıştır. Bu nedenle araştırma sonuçlarının alan-yazına önemli katkı sunabileceği değerlendirilmektedir. Bu husus araştırmanın önemini ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

- Akbolat, M., Durmuş, A. Ünal, Ö., Amarat, M. ve Fazla, İ. (2017). Hastaların kurumsal imaj algılarının hastane bağlılıklarına etkisi. *Avrupa Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 67-76.
- Akkol Gök, A. ve Derin, N. (2014). Pazarlama bölümü öğrencilerinin meslek imajı algıları ve meslek imajını oluşturan faktörlerin belirlenmesine dair bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 28(2), 133-156.
- Akyurt, H. ve Atay, L. (2009). Destinasyonda imaj oluşturma süreci. *Aksaray Üniversitesi İİBF Dergisi*, 1(1), 1-14.
- Akyüz, Y. (1978). Türkiye’de Öğretmenin “Öğretmen” ve Meslek İmajı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 11(1), 115-121.
- Alias, M. R. ve Bahron, A. (2019). Review on police uniform perception. *International Journal of Academic Research*, 9(6), 808-816. DOI: 10.6007/IJARBS/v9-i6/6035
- Aydınoğlu, Ö. (2014). Kent imajı ve kent imajının ölçümü, Kahramanmaraş kenti imajı üzerine bir araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum
- Bağçeci, B., Çetin, B. ve Ünsal S. (2013). Öğretmenlerin meslek imajı ölçeği. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1), 34-48.
- Balkin, S. ve Houlden, P. (1983). Reducing fear of crime through occupational presence. *Criminal Justice and Behavior*, 10, 13–33.
- Başbakkal, Z., Sönmez, S. ve Çoban, A. (2001). Çocuk hemşirelerinin imajında ailelerin üniformalar hakkındaki görüşleri. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 17(1-3), 25-31.
- Bell, D. J. (1982). Police uniforms, attitudes, and citizens. *Journal of Criminal Justice*. 10, 45-55.
- Bickman, L. (1974). The social power of the uniform. *Journal of Applied Social Psychology*. 4, 47-61.
- Birnbaum, B. ve Somers, M. J. (1989). The meaning and measurement of occupational image for the nursing role. *Work and Occupations*, 16, 200-213.

- Birnbaum, D. ve Somers, M. J. (1991). Prevocational experience and postentry behavior: Occupational influences on job attitudes and turnover. *Journal of Applied Social Psychology*, 21(6), 508-523.
- Cizancas, V. ve Feist, F. (1975). A community's response to police change. *Journal of Police Science and Administration*. 3, 284- 291.
- CoESS (2015). Avrupa Özel Güvenlik Servisleri Konfederasyonu sektör raporu. Erişim adresi: ff-2015-private-security-services-in-europe-coess-facts-and-figures (1).pdf Erişim tarihi: 01.12.2020
- Daniel, K., Johnson, L. W. ve Miller, K. E. (1996). Dimensions of uniform perceptions among service providers. *MCB University Press: The Journal of Services Marketing*, 10(2). 42-56.
- Davis, A. (2006). *Halkla ilişkilerin ABC'si*. (Çeviren: Ümit Şendilek). İstanbul: MediaCat Yayınları.
- Demirci, U. (2019). İş doyumunu ve işten ayrılma niyeti ilişkisine istihdam şekillerinin etkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(62), 1246-1258.
- Demirci, U. ve Ergen, B. (2020). The effect of wage on private security officers job satisfaction and intention to quit: An empirical study in Turkey. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(75), 1314-1334.
- Demiröz, S. (2014). *Öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışları, örgütsel imaj algıları ve öğrenci başarıları arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Dinçer, M. K. (2001). *Kişisel imaj*. Alfa Basım Yayım Dağıtım, 3. Baskı, İstanbul.
- Dost, A. ve Bahçecik, A. N. (2015). Hemşirelik mesleğine yönelik imaj ölçeği geliştirilmesi. *JAREN*, 1(2), 51-59.
- Emiroğlu N. (2000). Sağlık personelinin ve toplumun hemşirelik imajı. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 1, 9-18.
- Erciş, S., Geçikli, F. ve Çat, A. K. (2016). Tüketicilerin mağaza imajı algıları ile mağaza sadakati arasındaki ilişkinin belirlenmesi: Bir alışveriş merkezinde uygulama. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 46-56.

- Gemlik, N. ve Sığırı, Ü. (2007). Kurum imajı analizi ve bir belediye üzerindeki uygulamanın değerlendirilmesi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (11), 267-282.
- Gundersen, D. F. (1987). Credibility and the police uniform. *Journal of Police Science and Administration*, 15, 192-195.
- Gürbüz, S. (2010). Algılanan kurumsal imajın yöneticilerin bazı tutum ve davranışlarına etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24, 229-240.
- Jasovsky, D. A. (2001). *The effect of occupational image on the relationship between organizational citizenship behavior, job satisfaction, and organizational commitment among hospital staff nurses*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Newark, New Jersey.
- Johnson, R. R. (2005). Police uniform color and citizen impression formation. *Journal of Police and Criminal Psychology*, 20(2), 58-66.
- Kaplan, M. (2020). Değişen jandarma tören kıyafetlerinin personel imaj ve aidiyet algısına etkisi. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 9(1), 15-36.
- Karabey, C.N. ve İşcan, Ö. F. (2007). Örgütsel özdeşleşme, örgütsel imaj ve örgütsel vatandaşlık davranışı ilişkisi: Bir uygulama. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 21(2), 231-241.
- Kesen, M. ve Sipahi, G.A. (2016). Örgütsel imajın örgütsel bağlılık ve iş gören performansına etkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(43), 1927-1934.
- Koçyiğit, M. (2018). *Şehir imajı* (İçinde: İmaj ve türleri- İmaja Dair Herşey (Ed: Nejat, Ö.)). Konya: Eğitim Yayınevi.
- Lim, V.K., Teo, T., ve See, S.K. (2000). Perceived job image among police officers in Singapore: Factorial dimensions and differential effects. *The Journal of Social Psychology*, 140(6), 740-750.
- Mauro, R. (1984). The constable's new clothes: Effects of uniforms on perceptions and problems of police officers. *Journal of Applied Social Psychology*, 14(1), 42-56.
- Mauro, R. (1984). The constable's new clothes: Effects of uniforms on perceptions and prob- lems of police officers. *Journal of Applied Psychology*, 69. 42-56.
- Okay, A. (2005). *Kurum kimliği*. Media Cat Kitapları, İstanbul

- Okay, A., Uzoğlu, S., Okay, A., Uztuğ F., Akyürek, R. ve Oyman, M. (2005). Kurumsal iletişim yönetimi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No:1643.
- Özbay Ö. A. ve Özbay, A. (2018). Antrenörlerin mesleki imajına ilişkin nitel bir araştırma. *Türkiye Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2), 74-81.
- Özdemirci A. (2004). *Popüler kültür, tüketim psikolojisi ve imaj yönetimi: Türkiye (1950-1980)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özer, A. (2011). Markaya yönelik tutumun sponsorluk sonrası marka imajı ve satın alma eğilimi üzerindeki etkisi, *H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 29(2), 145-174.
- Özer, D. (2018). Ülke imajı (İçinde: İmaj ve türleri- İmaja Dair Herşey (Ed: Nejat, Ö.)). Konya: Eğitim Yayınevi.
- Özgozlu, S. (2016). Kurumsal imaj, örgüt kültürü ve örgütsel özdeşleşme ilişkisi, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(2), 581-596.
- Paul, J. ve Birzer M. L. (2004). Images of power: An analysis of the militarization of police uniforms and messages of service. *Free Inquiry in Creative Sociology*, 32(2), 121-128.
- Peltekoğlu, B F. (2001). *Halkla ilişkiler nedir?* (2 Baskı), Beta Yayınları, İstanbul.
- Peltekoğlu, B. F. (1997). Kurumsal iletişim sürecinde imajın yeri. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 4, 140-141.
- Robins, K. (1999). *İmaj: Görmenin kültür ve politikası* (Türkoğlu, N. Çev.), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Simpson, R. (2017). The Police officer perception project (POPP): An experimental evaluation of factors that impact perceptions of the police. *Journal of Experimental Criminology*, 13(3), 393-415.
- Simpson, R. (2018). Officer appearance and perceptions of police: Accoutrements as signals of intent. *Policing: A Journal of Policy and Practice*, 14(1), 243-257.
- Singer, M S. ve Stager. A. E. (1985). The effect of police uniform on interpersonal perception. *The Journal of Psychology*, 119, 157- 161.

- Solomon, M.R. (1985). Packaging the service provider. *The Services Industries Journal*, 5, 64-71.
- Şentürk, T. ve Kartal, B. (2018). Tutum teorisi açısından ülke imajı, ürün imajı ve tüketici satın alma niyeti. *Journal of Management & Economics*, 25(3), 1033-1050.
- Taşlıyan, M., Paksoy, H.M. ve Hırlak, B. (2013). Kurumsal imaj ile örgütsel bağlılık, örgütsel vatandaşlık davranışı ve akademik başarı arasındaki ilişkilerin belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(4), 775-805.
- Tolungüç, A. (2000). *Turizmde tanıtım ve reklam*, Mediacat Kitapları, Ankara.
- Volpp, J. M. ve Lennon, S. J. (1988). Perceived police authority as a function of uniform hat and sex. *Perceptual and Motor Skills*, 67, 815-824.
- Wilensky, H. L. (1964). The professionalization of everyone?. *American Journal of Sociology*, 70, 137-158.
- Williams, L. S. ve Moffitt, M. (1997). Corporate image as an impression formation process: Prioritizing personal, organizational, and environmental audience factors. *Journal of Public Relations Research*, 9 (4), 237-258.
- Wolfe, H. A. (1979). Uniform facts: The uniform cap. *Law and Order*, 27(7), 58-71.
- Wolfe, H.A. (1975). Uniforms are an integral part of police work. *Law and Order*, 23(8), 70-82.
- Yalçın, S.Ö., Torun, S. ve Kadioğlu, F.G. (2014). Tıbbın kültür tarihi çerçevesinde hemşire üniformasının evrimi. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi*, 4(1), 6-15.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yin, R. (1984). *Case study research: Design and methods*. (3. Basım). California: Sage Publications.
- Yonca, O. (2011). Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde polis imajı ve bu imaja etki eden faktörler: Uygulamalı bir çalışma. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

YAZIM KURALLARI

1. YAYIN İLKELERİ

1.1. Genel İlkeler

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi tarafından 2012 yılında yayımlanmaya başlayan Güvenlik Bilimleri Dergisi, “güvenlik” alanındaki kuramsal ve uygulamalı özgün araştırma, inceleme, derleme türündeki yazılar ile kitap incelemelerinin yayımlandığı ulusal ve uluslararası veri tabanlarında taranan ulusal hakemli ve basılı olarak yayımlanan bilimsel bir dergidir. Mayıs ve Kasım aylarında olmak üzere yılda 2 (iki) kez basılı ve online olarak yayımlanmaktadır.

Derginin yayın dili Türkçe olmakla birlikte, Yayın Kurulunun kararına bağlı olarak yabancı dilde yazılan makaleler de derginin genel ilkeleri çerçevesinde yayımlanabilir. Yazı başlığı, anahtar kelimeler ve makalenin öz kısmı, bütün makalelerde Türkçe ve İngilizce olarak bulunmak zorundadır.

Dergide “güvenlik” konusuna odaklı olmak şartı ile siyasal bilgiler, hukuk, kamu yönetimi, işletme, coğrafya, tarih, iletişim, ekonomi, bilişim, psikoloji ve sosyoloji vb. sosyal, beşeri, idari bilimler alanında özgün eserler ve daha önce yayımlanmamış veya herhangi bir yayın sürecine girmemiş araştırma, inceleme ve derleme türünde yazılar ile kitap incelemeleri yayımlanır. Ancak, bilimsel toplantılarda (kongre, sempozyum, seminer vb.) sunulan ve tam metni yayımlanmamış olan bildiriler, sunulduğu yer ve tarih belirtilmek şartıyla kabul edilir.

Dergide yayımlanması istenen yazılar, Türk Dil Kurumunun güncel dilbilgisi kurallarına (imla, noktalama, açıklık, anlaşılabilirlik vs.) uygun olmalıdır. Bu nedenle oluşabilecek sorunlardan ve eleştirilerden tamamen yazar sorumludur. Yayımlanmak üzere gönderilen makalelerin, derginin yayın ilkeleri ve yazım kurallarına uygunluğu Yayın Kurulu tarafından öncelik sırasına göre değerlendirilir.

Yayın ilkelerine ve yazım kurallarına uygun biçimde hazırlanmayan makaleler değerlendirmeye alınmaz ve hakeme gönderilmez. Yayın Kurulu yazıyı bilimsel yönden değerlendirmek üzere hakeme veya düzeltilmek üzere yazarına geri göndermek, yazının şekil ve formatıyla sınırlı kalmak kaydıyla düzeltme ve kısaltma yapmak, yayın ve etik kurallara uymayanları yayımlamamak yetkisine sahiptir.

Kör hakem sisteminin uygulandığı Güvenlik Bilimleri Dergisi’ne gönderilen makaleler, hakem değerlendirmesinden ve kitap incelemeleri de editör

değerlendirmesinden geçtikten sonra yayınlanır. Dergiye gönderilecek yazıların en az iki hakemden kabul alması gerekmektedir. Hakem değerlendirmeleri olumlu bulunduğu halde, makale sayısının fazla olması nedeniyle yayımlanmayan makaleler bir sonraki sayıda yayımlanmak üzere editör tarafından değerlendirilir. Bu şekilde 1 (bir) yıldan fazla bekleyen makale güncelliğini yitirdiği için yayımlanmaz.

Yayınlanan makalelerin ve kitap incelemelerinin bütün yayın hakları dergiye, yayınlanan yazıların içerik sorumluluğu ise yazara aittir. Makalelerdeki görüşler, yazarlarının şahsi görüşleri olup; hiçbir kurum ve kuruluşun resmi görüşü niteliğini taşımaz.

Yayın Kurulu ile hakem ve yazarlardan gelen bilgi, belge ve değerlendirme sonuçları 5 (beş) yıl süreyle saklanmaktadır.

Güvenlik Bilimleri dergisi ücretsiz bir dergi olup, yazarlara telif ücreti ödenmemektedir.

1.2. Etik İlkeler

Güvenlik Bilimleri Dergisi, bilimsel bilginin gelişimi açısından yayın etiğine büyük önem atfetmektedir. Bu açıdan, Yayın Etiği Komitesi (COPE) (<https://publicationethics.org/>) ve Açık Erişim Dergiler Dizini (DOAJ) (<https://doaj.org/publishers#licensing>) gibi kuruluşlar tarafından belirlenmiş Akademik Yayıncılıkta Şeffaflık ve Örnek Uygulama İlkeleri'ne bağlı kalınmaktadır.

Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar, insan ve hayvanların (materyal/veriler dâhil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması ve kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar için etik kurul izni gerekmektedir. Etik kurul izni gerektiren bu tür çalışmaların izin ile ilgili bilgilerine makalede yer verilmelidir.

Ayrıca, olgu sunumlarında “Aydınlatılmış Onam Formunun” alındığının belirtilmesi, başkalarına ait ölçek, anket, fotoğrafların kullanımı için sahiplerinden izin alınması ve belirtilmesi, kullanılan fikir ve sanat eserleri için telif hakları düzenlemelerine uyulduğunun belirtilmesi gereklidir.

Bu dergi açık ve ücretsiz akademik yayıncılık ilkesine bağlı olduğundan, yazarlardan makale işleme ve gönderme ücretleri talep edilmez. Tüm içeriğe internet sayfası üzerinden herhangi bir kısıtlama ve gecikme olmaksızın yayın tarihinden itibaren tam metin olarak erişilebilir.

2. HAK VE SORUMLULUKLAR

2.1. Yayın Kurulunun Hak ve Sorumlulukları

Güvenlik Bilimleri Dergisi Yayın Kurulu, dergiye gönderilen makalelerden hangilerinin yayınlanacağına karar vermekten kolektif olarak sorumludur. Yayın Kurulu, COPE tarafından tanımlanmış İyi Yayın Uygulaması Kılavuzu'nun (<https://publicationethics.org>) uygulanmasını önererek akademik dürüstlüğü teşvik etmektedir.

Yayın Kurulu, etik kuralları ihlal ettiğini değerlendirdiği ve intihal önleme yazılımı taramasında benzerlik oranı yüksek çıkan makaleleri geri çekme hakkını kendinde saklı tutar. Yayın Kurulu, yayınlanmış makalelere ilişkin intihal ve suistimal iddialarını her zaman incelemeye alma hakkına sahiptir.

Yayın Kurulu, dergimize gönderilen bir makalenin bir başka derginin hakem sürecine de sokulmamış olmasını zorunlu bir başvuru koşulu olarak değerlendirir. Makalenin yayın kurulunca hakem sürecine alınması bir yayın taahhüdü anlamına gelmez. Yayın için hakem süreci olumlu sonuçlansa bile mutlaka yayın kurulunun kararı gerekir.

2.2. Yazarın Hak ve Sorumlulukları

Yazarlar hazırladıkları özgün çalışmalarla dergimize başvurmalıdırlar. Yazarlar, aynı çalışmayı aynı zamanda birden çok derginin hakem sürecine göndermemelidirler. Yazarlar kaynakların orijinalliğinden ve teyidinden de sorumludurlar. İntihal hangi şekilde yapılırsa yapılsın etik dışı bir davranış oluşturur ve kabul edilemez.

Yazarın makalesini, yayın kararı alınıncaya kadar, dergi yayın kuruluna bildirmek koşuluyla geri çekme hakkı saklıdır.

Çeviri olsa dahi yayımlanan tüm yazıların dil, üslup, içerik, etik gibi konularda fikrî, ilmî ve hukukî sorumluluğu eseri yazan ve çevirisini yapan yazarlara aittir.

Yazardan düzeltme istenmesi durumunda, düzeltmenin en geç 2 ay içerisinde yapılarak Yayın Kurulu'na ulaştırılması gerekmektedir.

Yazarın hakem ve Yayın Kurulu'nun eleştirisi, değerlendirme ve düzeltmelerinden katılmadığı hususlar olması durumunda, yazar bunları gerekçeleri ile ayrı bir sayfada bildirme hakkına sahiptir.

2.3. Hakemlerin Sorumlulukları

Dergide kör hakemlik sistemi uygulanmaktadır. Hakemler kendilerine ulaşan makaleleri gizli tutmak ve hakemlik sürecinden elde ettikleri bilgileri kişisel

menfaatleri için kullanmamakla yükümlüdürler. Hakemlerin değerlendirmelerini 20 gün içinde yapmaları beklenmektedir.

Hakemler raporlarını veya makale hakkındaki bilgileri başkalarıyla paylaşmamalı ve editörün izni olmadan yazarlarla doğrudan iletişim kurmamalıdır.

Hakem makaledeki potansiyel etik meseleler konusunda özenli olmalı ve bunları editörün dikkatine sunmalıdır. Hakemlik nesnel bir şekilde yapılmalıdır. Yazar(lar)a dair kişisel eleştiriler uygunsuz olarak kabul edilir.

3. YAZIM KURALLARI

3.1. Genel Esasları

- Yazarlar unvanlarını, görev yaptıkları kurumları, haberleşme adreslerini, telefon numaralarını, e-posta adreslerini ve ORCID (Open Researcher ve Contributor ID) numarasını bildirmelidir (<http://orcid.org>).

- Bilimsel yayınlar Türkçe veya İngilizce olarak hazırlanabilir. Türkçe makalelerin yazım ve noktalamasında ve kısaltmalarda TDK İmlâ Kılavuzunun en son baskısı esas alınır. Gönderilen yazılar dil ve anlatım açısından bilimsel ölçülere uygun, açık ve anlaşılır olmalıdır.

- Dergiye gönderilen makaleler, dipnotlar dâhil en az 4000 en fazla 7000 kelime olmalıdır. Kitap incelemeleri 1000-1500 kelime olmalıdır.

- Yazılar, makalenin başlangıç kısmına yazılmış, Türkçe ve İngilizce olarak hazırlanmış makale başlıklarını da içeren 150-200 kelimelik Türkçe “Öz” ile İngilizce “Abstract” ve makale başlığı içermelidir. Öz ve Abstract da çalışmanın amacı, yöntemi, varsayımı ve sonucu kısaca belirtilmelidir. İngilizce çalışmalarda önce İngilizce “Abstract”, Türkçe çalışmalarda ise önce Türkçe “Öz” yazılmalıdır. “Öz” ve “Abstract” tek aralık, 9 punto ve italik olarak yazılmalıdır. Ayrıca her iki dilde de üç-yedi adet “anahtar kelime” eklenmelidir.

- Yazarın akademik unvanı, görevi ve bağlı bulunduğu kuruluş e-posta adresi ile ORCID numarası ilk sayfanın altına dipnotta (footnote) (*) işareti ile 9 punto ile yazılmalıdır. (Örnek; Dr. Öğr. Üyesi, JSGA, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, editorabd@jandarma.gov.tr, ORCID:...)

- Tablo ve şekillere başlık ve sıra numarası verilmeli; başlıklar tabloların üzerinde, şekillerin ise altında yer almalıdır.

- Denklemlere sıra numarası verilmelidir. Sıra numarası ayrıç içinde ve sayfanın sağ tarafında yer almalıdır.

• Yazılarda dipnotlara yer vermektten olabildiğince kaçınılmalı ve burada söylenecekler metin içinde ifade edilmelidir. Zorunlu olarak verilecek dipnotlar ise numaralandırılarak sayfa sonunda verilmelidir.

• Teknik terimler tırnak içinde yazılmalı veya açıklanmalıdır. Kavramlar için kısaltma kullanımından kaçınılmalıdır.

3.2. Sayfa Düzenine İlişkin Esaslar

• Yazılar, Microsoft Word'de, tek satır aralığı, Times New Roman ve 11'lik punto; marjlar üst 4,6; sol 4; alt 4,6; sağ 4; cilt payı 0, üst bilgi 4,6, alt bilgi 5, kâğıt ölçüsü A4 olacak şekilde hazırlanmalıdır.

• Yazı "GİRİŞ" bölümüyle sayfa başından başlamalı ve uygun bölümlere ayrılmalıdır. Son bölüm, "SONUÇ" bölümü olmalı ve bu bölümü takiben "KAYNAKÇA" ile varsa "EKLER" yer almalıdır. Ekler başlıklandırılırken; "EK-A", "EK-B" şeklinde sıralanmalı ve ek içinde "Başlıklar" bölümünde ifade edilen başlıklandırma kurallarına uyulmalıdır.

• Giriş, sonuç ve kaynakçaya numara vermeden; bölümler, ardışık olarak numaralandırılmalıdır. 3'üncü seviye başlıktan sonra (*, - vb) imleçler kullanılmalıdır. Bölüm başlıkları;

1. BİRİNCİ SEVİYE (Sola yaslanmış, kalın, büyük harflerle)

1.1. İkinci Seviye (Sola yaslanmış, kalın, ilk harflerleri büyük)

1.1.1. Üçüncü Seviye (Sola yaslanmış, italik, ilk harflerleri büyük)

• Her tablo ve şekil için sıra numarası verilmeli (Tablo-1., Şekil-2. gibi); tabloların başlığı üstte, şekillerin başlığı ise altta yer almalı, başlıklar tablo veya şekle ortalanmış olarak ilk harfleri büyük yazılmalıdır.

• Tablo ve şekil içeriği Times New Roman 10 punto olarak yapılandırılacaktır (Sayfa durumuna göre 9 veya 11 punto da kullanılabilir). İstatistikler için virgülden sonra üç haneden fazlası yazılmamalıdır. Tablo, şekil, grafik ve resim için şayet alıntı yapılmışsa, mutlaka kaynak belirtilmelidir.

• İlk sayfadan sonra, çift numaralı sayfalara yazar adı, tek numaralı sayfalara makale adı 9 punto karakterinde üst bilgi olarak eklenmelidir.

3.3. Atıf ve Göndermelere İlişkin Esaslar

• Metin içinde yapılacak atıflar ayrıca içinde gösterilecektir. Kaynakça da bu atıf sistemine uygun olarak hazırlanacaktır. Aşağıda farklı nitelikteki kaynaklara yapılan atıf örnekleri gösterilmiştir:

- Walsh (1998) aile yılmazlığını, ailenin başa çıkma ve fonksiyonel bir birlik olarak aktarmaktadır (s. 108).

- İlişki içerisinde özgünlük, dürüstlük, kişinin tam olarak kendisini açmasıdır (Lopez ve Rice, 2006, ss. 13-14).

- Kessler'in 2003'te yaptığı çalışmaya göre ise ruh sağlığını güvence altına alan en önemli etken sıcak bir aile ortamıdır (s. 146).

- Örgütsel nitelikteki öncüller, örgütsel adalet algısı (Brewer ve Kramer, 1986; 45; Cremer, 2005a, ss.33-45; Lipponen, 2001, s. 24) gibi faktörlerden...

- Mael ve Ashforth (1992: 88) tarafından geliştirilen...

• Aynı yazar veya yazarların farklı çalışmalarında, çalışma tarihi daha eski olan önce yazılmalıdır. Aynı yazarın veya yazarların aynı tarihlerdeki çalışmalarında “a”, “b” şeklinde harfler, çalışmanın yapıldığı yılın yanına yazılmalıdır.

• Üç, dört ve beş yazarı olan çalışmalarda ilk atıfta tüm yazarların isimleri verilmeli, müteakip atıflarda “vd.” şeklinde kısaltılarak verilmelidir. Beşten fazla yazar varsa ilk yazarın soyadından sonra “vd.” şeklinde ifade edilebilir.

• Bir yazarın düşüncelerinin yeniden ifade edilmesi zorsa veya anlamını yitirecekse 40 kelimedenden daha fazla olmayan atıflarda kaynaktan alınan ifade tırnak işareti içinde belirtilerek yazılmalı ve o ifadenin bulunduğu sayfanın numarası belirtilmelidir. Örneğin: (Öztürk, 2003, s. 147). Eğer 40 kelimedenden daha fazla atıf yapılması gerekiyorsa alıntı yapılan kısım, iki sekme içeriden, tırnak içinde yazılmalı, en sonuna alıntı yapıldığı yerdeki paragraf (para. 15) veya sayfa numarası (s. 25) belirtilmelidir.

• Yazar ismi belirtilmemiş bir çalışmaya atıf yapılması gerekiyorsa ve bu çalışma süreli bir yayındaysa yayının ismi, yazar olarak belirtilebilir. Örneğin; (Wall Street Journal, 2009), (Ticaret Bakanlığı, 1999).

• Aynı parantez içinde birden fazla çalışmaya atıf yapılacaksa çalışmalar alfabetik sıraya göre ve aralarına noktalı virgül konularak yazılmalıdır. Örneğin: (Abrams, 2000; Sullivan ve Hellman, 1999).

• İkincil kaynaklar, (Blau, 1964'ten akt. Tamer, 2003). Tamer'in (2003), Blau'dan (1964) aktardığına göre... şeklinde ifade edilerek ikincil kaynaklardan atıf yapıldığı belirtilmelidir.

• Elektronik kaynaklara atıf yaparken genel atıf kuralları geçerlidir (Yazar soyadı, yıl). Bu bilgi mevcut değilse, kaynağa ulaşılan web adresi parantez içinde verilmelidir. Yani yazarı belli olmayan bir elektronik kaynağa atıf yapmak

gerektiğinde web sitesi parantez içinde verilmelidir. Şayet profesyonel bir web sitesine, veri tabanına veya bir projenin web sitesine atıf yapmak gerekiyorsa, elektronik adres parantez içinde verilmeli, kaynakçada da aşağıda ilgili bölümde verilen örnekte görüldüğü gibi belirtilmelidir. (Örneğin: UNICEF web sitesi dünya çapında çocukların iyiliği için çalışan çeşitli yararlı kaynaklara bağlantılar sunmaktadır (<http://www.unicef.org>)).

• Eğer mali destek veya diğer yardımları için teşekkür etmek istediğiniz kişi veya kurumlar varsa, çalışmanın sonuna bir not ekleyerek teşekkürlerinizi iletebilirsiniz.

3.4. Kaynakça Yazımında Uygulanacak Esaslar

• Kaynakça 11 punto olarak düzenlenecek ve soyad alfabetik sırasına göre tasniflenerek verilecektir. Ayrıca bir kategori yapılmayacaktır.

• Kitaplarda sayfa numaraları belirtilmeyecek, makalelerde derginin ilgili sayfa aralığı belirtilecektir.

• İnternet kaynaklarında erişim tarihi belirtilecektir.

• Kaynakça ile ilgili ayrıntılı hususlar için APA'nın (American Psychology Association) bilimsel yazı kriterlerine, Publication Manual of American Psychological Association (<https://www.apastyle.org/manual>) veya Dergi Park Yazım Kuralları'na (<http://dergipark.gov.tr/busad/page/2914>) bakınız.

• Kaynakçada yazar soyadının baş harfi büyük, adının ise ilk harfi olacak şekilde aşağıda verilen örneklerde olduğu şekilde yazılacaktır. DOI numarası mevcutsa referansın en son kısmına eklenecektir.

Kitaplar

Sarı, G. (2013). *Ermeni meselesi ışığında Süryaniler*. Ankara: Barış Platin Yayınevi.

Bloch, S. ve Whiteley, P. (2010). *Düz bir dünyada yöneticilik* (2.Basım). (Ü. Şensoy, Çev.) İstanbul: İş Bankası Yayınları.

Avcı, E. (2017). Türkiye'de terörizmin tarihsel seyri. G.Sarı ve C.K.Demir. (Ed.), *Güvenlik bilimlerine giriş* (ss. 287-314). Ankara: Jandarma Basımevi.

Makaleler

Ak, T. (2018, Mayıs). Silahlı insansız hava araçlarının kullanımında karar mekanizmaları. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 7(1), 111-130. doi:10.28956/gbd.422803

Ansiklopedi

Ersoy, O. (1973). Kağıt. *Türk Ansiklopedisi* içinde (c. 21, ss.112-115). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

Yayımlanmamış Çalışmalar

Aplak, H.S. (2010). *Karar verme sürecinde bulanık mantık bazlı oyun teorisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

Kongre Bildirileri

Sarı, G. ve Ak, T. (2018). Güvenlik alan yeterlilikleri ve akademik çalışmalar. H.Kahya (Ed.), *1.Uluslararası Eğitim ve Sosyal Bilimlerde Yeni Ufuklar Kongresi bildiriler kitabı* içinde (ss. 130-134). İstanbul: ASOS. doi:10.21733/ibad.417321

Elektronik Kaynaklar

Shotton, M.A. (1989). *Computer addiction? A study of computer dependency*. Erişim tarihi: 18 Ağustos 2011, <http://www.ebookstore.tandf.co.uk/html/index>

Yazarı belli olmayan web sitesi makalesi

New child vaccine gets funding boost. (2001). Erişim tarihi: 21 Şubat 2012, http://news.ninemsn.com.au/health/story_13178.asp.

Blog

Webber, S. (2008, 10 Ekim). Information literacy in work place contexts. Erişim tarihi: 22 Ekim 2008, <http://information-literacy.blogspot.com/>.

3.5. Kitap İncelemelerinde Uygulanacak Esaslar

Kitap incelemesi bir kitapta yer alan temel iddialar ve konular çerçevesinde yapılan kapsamlı ve detaylı bir araştırmadır. İnceleme akademik bir yazı kurgusu içerisinde giriş, tartışma (yöntem, kapsam ve içerik) ve sonuç gibi hususları içermelidir. Giriş kısmında kitaptaki tezler ve ana hususlar ile kısa bir özete yer verilmelidir. Tartışma kısmında kitabın ilgili sayfalarına ve gerekiyor ise başka eserlere de atıf vermek suretiyle yöntem, kapsam ve içerikte yer alan konular bir bütünlük içerisinde irdelenmelidir. Sonuç kısmında ise kitaba ilişkin temel düşünceler ve yazarın alana yaptığı katkılar değerlendirilmeli ve eleştirel bir şekilde ortaya konulmalıdır.

Kitap incelemelerinde başlık bilgilerinde inceleme yapılan eserin adı, yazarı, yayımlandığı kent ve yayınevi, yayım yılı ve ISBN numarası yazılmalıdır. Sayfa altında özel işarete karşılık olarak inceleme yapan yazarın akademik unvanı, mensup olduğu kurum ve e-posta adresi yazılır.

GUIDELINES

1. PUBLISHING PRINCIPLES

1.1. General Principles

The Journal of Security Sciences is a biannual journal indexed in both national and international indexes which offers theoretical and applied research, analysis and articles on “security” and published by the Gendarmerie and Coast Guard Academy since 2012. The Journal of Security Sciences is published twice in a year, May and November, as in print and online accessible journal.

The main publishing languages of the Journal are Turkish and English. The title, keywords and the abstract of the articles submitted to the journal must be both in Turkish and English.

The Journal of Security Sciences publishes original articles and book reviews focused on “**security**” aspect from different fields including but not limited to human sciences and public sciences on politics, law, public administration, management, geography, history, communication, economy, informatics, psychology, sociology etc. Submitted articles must not be published nor submitted to any other publications before. Conference/congress/seminar papers are accepted only if they are not previously published as full text and certain info such as presentation date and place provided.

Submitted manuscripts must follow the grammar rules. Therefore, the author is responsible of problems arising from the breaches of grammar rules of their articles.

Articles which fail to follow the Journal principles and guidelines may not be accepted for reviewing process. Editorial Board has the authority to send articles to reviewers, to send back articles to authors after reviews, to change articles formats, to abbreviate it or to decide not to accept articles which fail to follow the academic integrity and publishing standarts.

The submitted manuscripts undergo a double-blind reviewing process; articles are reviewed by referees whreas book reviews are reviewed by editorial board. To be accepted for publication in the Journal of Security Sciences, articles need to be positively peer reviewed at least by two referees. After articles are accepted for publishing, if there are more articles than the quota for the immediate volume, the

articles are automatically shifted for the next volume. If an article is not published this way within a year, it is withdrawn from publishing list.

The copyright for the published articles and book reviews belongs the Journal of Security Sciences, however authors remain responsible for the contents of publications. The Journal of Security Sciences is under no circumstances responsible for the contents of the articles/book reviews. Feedbacks and all relevant information about the articles/book reviews are stored by the Journal of Security Sciences for 5 years.

The Journal of Security Sciences is free of charge, hence no money is paid to the authors for the copyrights.

1.2. Ethical Principles

Journal of Security Sciences puts great importance on publication ethics regarding the development of the scientific information. Therefore, such principles like Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing regulated by organizations like Committee of Publication ethics (COPE) (<https://publicationethics.org/>) and Directory of Open Access Journals (DOAJ) (<https://doaj.org/publishers#licensing>) are strictly followed.

Any kind of research applying either qualitative or quantitative data collection approach and using any methods like questionnaire, interview, focus group work, observation, experiment and discussion methods and involving people or animals (including materials and the data) for scientific or experimental purposes, and retrospective studies require research ethics committee approval regarding the law on the protection of personal data.

Moreover, it is required to note not only that informed consent form was taken in case reports, and that the permission to use their scales, surveys, photographs was given by the owners, but also that the regulations on the copyright about ideas and art pieces were strictly followed.

This academic journal sticks to principles like open-access and free of charge in scholarly publishing and thus never requires any fee for the admission of articles from their writers. The complete content is open to access online and full-text at the exact date declared and without any limitation.

2. RIGHTS AND RESPONSIBILITIES

2.1. Rights and Responsibilities of the Editorial Board

The Editorial Board of Journal of Security Sciences has the right and responsibility to decide the publication of articles and book reviews by taken into accounts feedbacks received from referees. The Editorial Board recommends publishing guides on (<https://publicationethics.org>) and promotes academic integrity.

Editorial Board has the right to decline articles and book reviews which contain plagiarised materials or breach principles on academic integrity.

Submitted manuscripts must not be published or scheduled to appear in any other publications. Accepting a manuscript for peer reviewing process does necessarily mean a confirmation for publication.

2.2. Rights and Responsibilities of Author

Articles and book reviews submitted to the Journal of Security Sciences have to be original works of the authors. Submitted manuscripts should not be in any kind of submitting process in any other publishing platforms. The authors are responsible for the validity and confirmation of the bibliography. Plagiarism is not tolerated.

Author has the right to withdraw submitted manuscripts at any time before Editorial Board approves publication. In such cases, authors must inform the Board as early as possible.

In case of translated manuscripts, authors who write the original work and translators are both responsible for the contents and any breaches of academic integrity principles.

In cases where the manuscripts are sent back to authors for corrections after peer reviewed, the corrected manuscripts need to be submitted within 2 months.

In cases where the authors disagree with the feedbacks given by referees and Editorial Board they have a right to object. In such cases, authors need to submit their own thoughts and critics regarding the feedbacks given by referees and Editorial Board in written for re-consideration..

2.3. Responsibilities of Referees

The Journal ensures that manuscripts are reviewed by using a double-blind peer-review method. Referees are responsible for keeping the manuscripts

confidential and not using the knowledge and information they encounter via manuscripts for personal gain.

All reviews and information on manuscripts are strictly confidential and must not be shared with others. Referees are not allowed to contact with the authors unless allowed otherwise by the Editorial Board.

Referee is expected to inform the Journal of Security Sciences immediately in case of breaches arising from academic integrity during the review process if they determine any. Referees are expected to be objective and personal criticisms towards authors are not allowed.

3. GUIDELINE ON WRITING STYLE

3.1. General Principles

- Authors are required to submit the workplace info, contact addresses/numbers/email addresses and ORCID (Open Researcher and Contributor ID) number.

- Manuscripts can be Turkish or English. Submitted manuscripts should be clear and understandable.

- Articles should be between 4000 and 7000 words including the footnotes. Book reviews are required to be between 1000-1500 words.

- Articles must have ‘Öz’ in Turkish and ‘Abstract’ in English at the beginning and they must be written in between 150-200 words. Both ‘Öz’ in Turkish and ‘Abstract’ in English need to cover the purpose, method, hypothesis and results of the study briefly. Studies written in English should present the English ‘abstract’ before and those written in Turkish should present the Turkish ‘Öz’ before. Both Turkish ‘Öz’ and English ‘Abstract’ must be typed in single space, 9 point font and in italics. Also in both versions of the articles, at least three or at most seven key words must be added to the abstracts.

- Author’s academic title, position, institutional email address and ORCID number should be stated in a footnote in the first page starting with a “ * ” 9 points font size. (Assoc. Prof., Gendarmerie and Coast Guard Academy Security Sciences Institute, editorgbd@jandarma.gov.tr, ORCID:... i.e.)

- Tables, figures and illustrations should be numbered consecutively, captioned and cited in the text in sequential order. Captions should be before the table and after the figures/illustrations.

- Equations should be numbered consecutively. That number should be in parenthesis on the right side of the page.

- Authors need to refrain using footnotes and incorporate them with the main body.

- Technical terms need to be used with quotation marks and authors need to refrain from using abbreviations without providing the full form of them at first appearance in the text.

3.2. Principles Regarding Page Layout

- Manuscripts should have single line spacing, Times New Roman font, 11 font size, (Top 4.6 mm, bottom 4.6 mm, left and right indent 4 mm, gutter 0, header 4.6 mm, footnote 5 mm, paper size A4).

- Manuscripts should start with an introduction section, be separated into proper sections afterwards and following with a conclusion section. Bibliography needs to continue with the conclusion section and the last section should be the attachments section.

- Without numbered to introduction, conclusion and bibliography; sections should be numbered consecutively. Symbols such as (*, -) can be used after the 3rd level segment. Section headings;

1. FIRST LEVEL SEGMENT (ALIGN LEFT, BOLD, CAPITAL LETTERS)

1.1. Second Level Segment (Align Left, Bold, First Letters are Capital)

2.1.1. Third Level (Align Left, Italic, First Letters are Capital)

- Tables, figures and illustrations should be numbered (Table-1., Chart-2. ie.). Tables names should be on top of the tables and centered; names of the figures should be under the figures and centered as well.

- Contents of the tables and figures should be Times New Roman and 9 points font size (can be used as 9 or 11 according to the page layout). Statistical numbers are expected to have no more than 3 digits after decimal point. Tables, figures and illustrations should be cited if needed.

- After the first page, authors name should be in the header in even number pages and name of the manuscript should be on the odd page headers in 9 points font size.

3.3. Guideline for Citiations

- References in the body of your manuscripts should be in (Author, Date) format. When directly quoting from a text, you must include a page number in the citation as well.

- If you are using more than one reference by the same author/authors, the earlier dated publications should be listed first in the bibliography. If it is published in the same year, authors need to assign letter suffixes after the year i.e.: "Pala (1981a) makes similar claims...".

- Citiations for the publications with 3 and more authors should have their full names written for the first citing and then use "(The first authors surname) et al. for subsequent entries. If there are more than 5 authors, first author's name should be followed with "et al."

- If author is directly quoting from a work, then it will need to include the author, year of publication, and page number for the reference (preceded by "p."). Introduce the quotation with a signal phrase that includes the author's last name followed by the date of publication in parentheses.

- If the author is quoting more than 40 words, it is required to start the quotation on a new line, indented two tabs from the left margin, i.e. in the same place one would begin a new paragraph.

- In case of citing a periodic publication without a specific author name, the name of the publication can be used instead of author name. (Wall Street Journal, 2009 i.e).

- In case of parenthetical citation including two or more authors, it is required to order them alphabetically, separated by a semi-colon. (Abrams, 2000; Sullivan and Hellman, 1999).

- In case the source quotes or refers to another source, indirect sources should be cited as (Blau, 1964 cited in Tamer, 2013)

- Online articles follow the same guidelines for printed articles. Citiations should include all information the online host makes available.

• Authors may add an acknowledgement section at the end of the manuscripts to express thanks and pay their tribute.

3.4. Guideline for Reference List

• Reference list should be 12 points font size and written alphabetically. There should not be any other kind of categorization in the reference list.

• Book references won't be having page numbers but the articles will show the pages of the article in where it is published.

• Online sources should show the access date.

• This Journal utilizes APA 6th Reference Style with some minor differences. Please advise the manual for further info and details. (<https://www.apastyle.org/manual>)

• Authors surnames first letter should be capitalized and include only the first letter of the name. If there is any DOI number of the reference, it should be included in the reference as well. Please find the below examples of common references.

Books

Sarı, G. (2013). *Ermeni meselesi ışığında Süryaniler*. Ankara: Barış Platin Publishing.

Bloch, S. ve Whiteley, P. (2010). *Düz bir dünyada yöneticilik* (2nd Edition). (Ü. Şensoy, Trans.) İstanbul: İş Bankası Publishing.

Avcı, E. (2017). Türkiye'de terörizmin tarihsel seyri. G.Sarı ve C.K.Demir. (Ed.), *Güvenlik bilimlerine giriş* (pp. 287-314). Ankara: Jandarma Publishing.

Articles

Ak, T. (2018, Mayıs). Silahlı insansız hava araçlarının kullanımında karar mekanizmaları. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 7(1), 111-130. doi:10.28956/gbd.422803

Encyclopedia

Ersoy, O. (1973). Kağıt. *Türk Ansiklopedisi* içinde (Vol. 21, pp.112-115). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

Unpublished Papers

Aplak, H.S. (2010). *Karar verme sürecinde bulanık mantık bazı oyun teorisi*. (Unpublished Doctoral Thesis). Gazi University, Ankara.

Conference Proceedings

Sarı, G. ve Ak, T. (2018). Güvenlik alan yeterlilikleri ve akademik çalışmalar. In H.Kahya (Ed.), *1.Uluslararası Eğitim ve Sosyal Bilimlerde Yeni Ufuklar Kongresi bildiriler kitabı* (pp. 130-134). İstanbul: ASOS. doi:10.21733/ibad.417321

Electronic Sources

Shotton, M.A. (1989). *Computer addiction? A study of computer dependency*. Retrieved August 18, 2011, from <http://www.ebookstore.tandf.co.uk/html/index>

Unknown Authored Online Articles

New child vaccine gets funding boost. (2001). Retrieved February 21, 2012, from http://news.ninemsn.com.au/health/story_13178.asp.

Blog

Webber, S. (2008, October 10th). Information literacy in work place contexts. Retrieved October 22, 2018, from <http://information-literacy.blogspot.com/>.

3.5. Guideline for Book Reviews

Book reviews are detailed reviews of claims and subjects of the books. The review should include an introduction, discussion (method, scope and contents) and conclusion. Introduction section is a summary of the claims and main arguments in the book. In the discussion sections, book reviewers are expected to discuss the method, scope and contents of the book in a whole. The conclusion section talks critically about the general impressions of the reviewer on the book and the contribution the book makes.

Book Review titles should include the name of the book, author, in which city it is published, publication year and ISBN. At the bottom of the first page the book reviewers need to include their title, the institution they work and email address corresponding to an asterisk

G

Journal of Security
Sciences

B

Cilt/Volume: 10

Sayı/Issue: 2

Yıl/Year: 2021

Kasım/November

D

ISSN: 2147-2912

E-ISSN: 2147-5075

www.jsga.edu.tr

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü

- Jandarma Karakolu Kuruluş Yerinin Ahp-Topsis Tabanlı Bir Matematiksel Model ile Seçimi ve Cas/Cbs ile Analizi; Bir İlimizde Uygulama
Adnan ABDULVAHİTOĞLU, İrfan MACİT, Melik KOYUNCU
- Asayiş Hizmetlerinde Teknoloji Kabul Modeli: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması
Güray ARIK, Süleyman Sadi SEFEROĞLU
- Deniz Yoluyla Uyuşturucu Kaçakçılığında Kullanılan Narko-Denizaltılar Üzerine Bir İnceleme
Murat Erdem AYHAN, Umut SÖNMEZ
- 2001 Sonrası NATO' nun Terörle Mücadele Unsur, Araç ve Politikalarının Küresel Güvenliğe Etkisi
Güngör ŞAHİN, Rabia GÜNGÖRSEN
- İnsansız Hava Araçlarının Adli Bilişim Açısından İncelenmesi
Ömer ÖZFINDIK
- Türkiye'deki Trafik Kazalarının Periyodik Yapısının Araştırılması (İngilizce)
Yılmaz AKDİ, Y. Emre KARAMANOĞLU, K. Demirberk ÜNLÜ, Cem BAŞ
- Covid Sonrası Güvenlik Yaklaşımı
Sefer YILMAZ
- Öldürme Suçunun Sosyolojik Sebepleri
Leyla OCAKLI
- Dilendirilen Çocukların Görünmezliği
Halda ŞİMŞEK
- Türkiye'de "Orta Koridor" Programı ile "Kuşak -Yol Girişimi" Bağlantısının Stratejik Önemi (İngilizce)
Özlem Arzu AZER, Wei MİN, Yasemin ÜLKER
- Amerika Birleşik Devletleri'nde "Beyazların Üstünlüğü" Hareketleri: Nükleer Silah Tümeni Örnek Olay İncelemesi
Erol Başaran BURAL
- Özel Güvenlik Meslek İmajı ve Üniformanın Etkisi
Uğur DEMİRCİ

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Başkanlığı Beytepe/ANKARA

Telefon/Telephone: 0312 464 74 74 /Dahili/Ext.: 6910 / 6970

www.jsga.edu.tr/gbd

e-posta/email: editorgbd@jandarma.gov.tr